

JÄRJEHOIDJAD

INTERNETIS TOIMUVA
VAENU ÕHUTAMISE TÕKESTAMINE
INIMÕIGUSTE HARIDUSE KAUDU

**kodakondsus kiusamine inimõiguste haridus vaenulikkus
tolerantsus russofoobia solidaarsus ksenofoobia vastutus
kuritegu õigus sallimatus respekt seksism mitmekesisus
osalemine rassism rahu nationalism väärikus eelarvamus
antisemitism võrdsus homofoobia turvalisus islamfoobia
austus laim vabadus diskrimineerimine demokraatia vaen**

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

JÄRJEHOIDJAD

INTERNETIS TOIMUVA VAENU ÕHUTAMISE TÕKESTAMINE
INIMÕIGUSTE HARIDUSE KAUDU

Parandatud trükk (2016),
millele on lisatud inimõiguste juhend internetikasutajatele

AUTORID JA TOIMETAJAD

ELLIE KEEN, MARA GEORGESCU

TEISELE TRÜKILE ON KAASTÕÖD TEINUD

MARA GEORGESCU, SATU VALTERE, OLENA CHERNYKH

LÕPPTOIMETAJA

RUI GOMES

VÄLJA ANDNUD 2017

SIHTASUTUS ARCHIMEDESE NOORTEAGENTUUR

EESTI KEELDE TÕLKINUD

OÜ LUISA TÕLKEBÜROO

KEELELISELT TOIMETANUD

AET KUUSIK

TRÜKKINUD

ECOPRINT AS

Järjehoidjad – internetis toimuva vaenu õhutamise tõkestamine inimõiguste hariduse kaudu

Käsiraamatus väljendatud arvamused ei pruugi langeda kokku Euroopa Nõukogu seisukohtadega.

Selle väljaande autoriõigus kuulub Euroopa Nõukogule. Väljaannet ei ole lubatud tulunduslikul eesmärgil paljundada ega edastada mis tahes vormis ja mis tahes elektrooniliste (CD-ROM, internet jne) või mehaaniliste vahenditega, sh teha valguskoopiaid, salvestada või teabesüsteemi talletada, ilma Euroopa Nõukogu teabevahetuse direktoraadi kirjastusosakonna (publishing@coe.int) kirjaliku loata (mille koopia edastatakse Euroopa Noortekeskusele Budapestis, 1–3 Zivatar utca, H-1024 Budapest, Ungari; e-post eycb.secretariat@coe.int).

Selle väljaande materjale on lubatud paljundada mittetulunduslikul hariduslikul eesmärgil tingimusel, et viidatakse algallikale.

Kõik muud kirjad, mis puudutavad seda dokumenti, tuleks saata Euroopa Nõukogu noorteosakonnale:

European Youth Centre Strasbourg
30, rue Pierre de Coubertin
F- 67075 Strasbourg Cedex – France
E-post youth@coe.int

Kaane fotode autorid (vasakult paremale)

- Euroopa Nõukogu
- Földi László
- Horváth Dániel
- Slovakkia riiklik kampaaniakomitee

Korrektuur: Rachel Appleby

Kujundus: Dániel Horváth

© Euroopa Nõukogu, 2017

Trükitud Eestis

ISBN 978-9949-481-77-4

Käsiraamatu tõlget eesti keelde korraldas SA Archimedese noorteagentuur Hoolivate väärtuste tegevuskava raames koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Eesti Noorsootöö Keskusega.

Väljaandja: SA Archimedese noorteagentuur

Projektijuht: Maari Põim

Keeleliselt toimetanud: Aet Kuusik

Trükkinud: Ecoprint AS

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

EESSÕNAD

Käsiraamat „Järjehoidjad“, mida sa käes hoiad, on kasulik vahend vaenu õhutamise¹ peatamiseks ja inimõiguste kehtima panekuks. Võiks ju küsida: „Mis see meie asi on? Kas inimestel pole siis demokraatlikus ühiskonnas õigust end vabalt väljendada?“ Jah, sõnavabadus on üks põhilistest inimõigustest, mis kehtib ka ideede kohta, mis võivad inimesi solvata, šokeerida või häirida. Ent selle õiguse kasutamisega kaasnevad selged kohustused ja vastutus. Vaenu õhutamine ei ole isoleeritud väljendusviis; vaenamisele õhutavad sõnad võivad viia reaalsete vaenuritegedeni. Sellised kuriteod on juba hävitanud või võtnud liiga paljude inimeste elu.

Vaenu õhutamisele on praeguses Euroopas saanud üks harilikumaid sallimatuse ja ksenofoobia vorme. Eriti murettekitav on see, et vaenamist õhutavad avaldused esinevad üha sagedamini poliitilises diskursuses ja need on avalikus sfääris, eelkõige internetis muutunud igapäevaseks. Kui vastuvõetamatut hakatakse aktsepteerima ja see muutub normiks, on inimõigused tõepoolest ohus. Et vähendada vaenu õhutamise aktsepteerimist internetis ja lõpetada taoliste avalduste muutumine normiks, algatas Euroopa Nõukogu liikumise „No hate speech“.

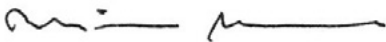
Kahtlemata annab internet meile võrratud uued vahendid, et suhelda, solidaarsust väljendada, sotsiaalseid muutusi esile kutsuda ja meelt lahutada. Ja ometi ei tohi me lasta vaenamist õhutavatel isikutel ja ideoloogiatel seda kuritarvitada – kasutada internetipiinamiseks ja -propagandaks. Sõnavabadus internetis peab tähendama ka vabadust mitte tunda internetis hirmu.

Euroopa Nõukogu on olnud teerajaja vaenu õhutamise määramisel ning internetis rassismi ja ksenofoobia väljendamise taunimisele üleskutsumisel. Õiguslikud meetmed on väga tähtsad, kuid neist ei piisa. Haridus on ainus pikaajaline lahendus, mis aitab vaenu õhutamist vältida ja hukka mõista ning ohvritega solidaarsust väljendada.

Selleks, et praegusel kiirete ühiskondlike muutuste ajal säiliks inimõiguste aktiivne teadvustamine, tuleb nende kohta, nende kaudu ja nende jaoks teadmisi anda. See on eriti oluline laste ja noorte puhul ning peaks tänapäeval kindlasti moodustama meediahariduse ja internetikirjaoskuse lahutamatu osa.

Euroopa Nõukogu liikumise „No hate speech“ kampaaniat viivad ellu noored ise: nemad kutsusid üles seda kampaaniat algatama ja nemad otsustavad, kuidas seda korraldatakse. See on oluline, sest just noored langevad internetis vaenu õhutamise ja kiusamise tagajärjel sageli inimõiguste rikkumise ohvriks.

Loodan, et see käsiraamat leiab tee koolidesse, noortekeskustesse ja noorteorganisatsioonidesse ning ka internetti. Kutsun õpilasi, haridustöötajaid ja teisi huvilisi üles seda vabalt kasutama ning kampaaniaga liituma. Kasutagem „Järjehoidjaid“, et vaenu õhutamisele vastu seista.

Thorbjørn Jagland
Euroopa Nõukogu peasekretär

¹ Noorte inimõigushariduse käsiraamatus „Kompass“ on ingliskeelse *hate speech*’i vaste „vihakõne“. Kuna *hate* on kontekstist lähtuvalt sisukam tõlkida kui „vaen“ või „vihkamine“, on siinses materjalis eelistatud terminit „vaenu õhutamine“. *Toim*

Head lugejad!

Käsiraamat „Järjehoidjad“ on oodatud ja loogiline jätk 2014. aastal ilmunud kogumikule „Kompass: Noorte inimõigushariduse käsiraamat“. Elavad ju tänapäeva keerulistes ja pidevalt muutuvates ning sageli ebaturvalistes keskkondades nii vanad kui noored, mistõttu kõigil on probleemide lahendamiseks vaja osata kriitiliselt ja loovalt mõelda. Internetikeskkonna massilise kasutamisega on muutunud nii info kvaliteet kui ka selle levik, oskused uutes olukordades toimetulekuks aga pole sageli piisavad.

Käesolev tõlgitud Euroopa Nõukogu juhendmaterjal kajastab mitmeid, eriti noortele vajalikke teemasid - inimõigused, demokraatlik kodanikuosalus, meediakirjaoskus, etikett küberruumis ja oskused õigesti käituda hate-mailide ja muu ahistamise korral. Toetan igati kõnealuse initsiatiivi rakendumist Eestis, sest see on ka meie noortele eluliselt vajalik.

Varasemast olulisemaks on muutunud teadlikkus paljudest vägivalda vormidest ja oskus neid ära tunda nii reaalses kui virtuaalses keskkondades. Selleks vajavad noored eelkõige mitmekesiseid teadmisi märkamaks võimalikke ohuolukordi ning oskusi targalt käituda. Tuleb osata kaitsta nii iseennast kui kaaslast ja mõnikord ka sekkuda. Me sallime kultuuride paljusust ja tunnustame individuaalseid erinevusi, kuid me ei lepi eetiliste normide rikkumise, vaenu õhutamise ega pahatahtlikkusega.

Inimõiguste seisukohalt on kõikidel inimestel ühesugused ja võrdsed õigused turvalisele, väärikale ja õnnelikule elule. Sellele saame jõudumööda kaasa aidata, käitudes aktiivse ja empaatilise kodanikuna – nii toetame ühiskonna sidusust, kuid rikastame ka oma isiklikku maailmapilti uute kogemustega.

Loodan, et „Järjehoidjad“ saab paljukasutatavaks materjaliks kõigile, kes noortega töötavad. Selles on selgitusi teoreetiliste teemade mõistmiseks, samuti ka palju praktilist materjali, mis lubavad arendada kriitilist, paindlikku ja loomingulist mõtlemist toimetulekuks jätkuvalt mitmekesisuvas maailmas.

Heade soovidega

Mailis Reps

haridus- ja teadusminister

Noorsootöö tegeleb väärtuskasvatusega, sest mõjutab noorte väärtushinnangute ja -hoiakute kujunemist. Siin on olulisel kohal sõnade ja tegude kooskõla, milleks annavad oma tegevuse kaudu noortele eeskujuga noorsootöötajad. Seejuures tähtsustuvad sellised noorsootöö põhimõtted nagu noorte võrdne kohtlemine, lugupidav ning avatud suhtumine noorte arvamustesse ja ilmavaatesse, austus teiste kultuuride vastu, sallivus erinevuste suhtes ning vastastikuse lugupidamise, iseseisva ja kriitilise mõtlemise ning kodanikuaktiivsuse soodustamine.

Selleks, et toetada arutelu, mis rolli näeb noortevaldkond iseendal Eestis ja muutuv maailmas laiemalt, otsustas SA Archimedese noorteagentuur koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Eesti Noorsootöö Keskusega *No Hate Speech* (NHS) kampaania käsiraamatu “Järjehoidjad” eesti keelde tõlkida. Käsiraamat pole mõeldud üksnes noortevaldkonnale, ent selle tutvustamine just noortevaldkonnas on väga oluline, sest raamatus puudutatakse tänapäeva noorte elu valupunkte, mille lahendamisele saame noorsootööga kaasa aidata.

Kuigi igale noorele peab jääma vabadus ise oma väärtusi valida, on oluline noorte seas hoolivat, sõbralikku ja mõistvat mõtteviisi edendada. Seda tehes on hea tugineda käsiraamatusse kogutud teadmiste, tööriistadele ja harjutusvarale. “Järjehoidjad” kutsub üles noori endidki tegutsema selle nimel, et kõigil oleks turvaline ja hea keskkond ning keegi ei oleks tõrjutud.

Raamatus kirja pandu pinnalt on võimalik teha tähelepanekuid selle kohta, milline võiks olla noorsootöötaja roll internetis ning kuivõrd tähtis on digitaalne noorsootöö kõrgtehnoloogilise (high tech) populismi laines, mis kriitikameele turgutamise asemel emotsioone üles krutib.

Seepärast võiks käsiraamatu “Järjehoidjad” välja andmist ja kasutuselevõttu noortevaldkonnas pidada üheks verstapostiks juba tükk aega väldanud arutelus selle üle, milles seisneb noorsootöötaja roll ja vastutus ühiskonnas ning millistest väärtustest ja tõekspidamistest noorsootöös lähtuda.

Sihtasutus Archimedese noorteagentuuri panus sellesse diskussiooni on ühelt poolt meie pikaajaline tegevus Euroopa Liidu programmide “Euroopa Noored” ja “Erasmus+: Euroopa Noored” ning programmi “Noortekohtumised” elluviimisel, teisalt aga 2016. aastal alustatud spetsiaalselt noortevaldkonnale suunatud hoolivate väärtuste tegevuskava ellu viimine noortevaldkonnas.

Hoolivate väärtuste tegevuskava siht on juhtida tähelepanu positiivsetele väärtustele nagu mitmekesisus, avatus, austus, hoolivus ja sõbralikkus ning aidata noorsootöö kaudu kaasa nende väärtuste mõistmisele ja süvenemisele Eesti noorte seas ja ühiskonnas laiemalt. Eesmärk on arutleda tasakaalustatult ning vältida survet debatis pooli valida. Pikaajaline tegevuskava on välja kasvanud 2015. aastal toimunud SA Archimedese noorteagentuuri ja Eesti Noorsootöö Keskuse mõttekojast “Noorsootöö roll sõbraliku Eesti kujundamisel”.

Aitame Eestil kasvada!

Reet Kost

SA Archimedese noorteagentuuri juhataja

TÄNUAVALDUS

Täname kõiki, kes oma soovitude ja tagasisidega aitasid kaasa käsiraamatu valmimisele, eelkõige alljärgnevatele inimestele.

- Liikumise „No hate speech“ kampaania kontrollirühm, eriti noorteküsimuste nõuandekogu ja noorteküsimuste Euroopa juhtkomitee esindajad ning hariduspoliitika ja -praktika Euroopa juhtkomiteed, Euroopa Noorteinfo ja Nõustamise Agentuuri, Euroopa Noortefoorumit, Euroopa Noortekaardi Assotsiatsiooni, EMP/Norra toetusi vahendavat organisatsiooni ja internetiaktiviste
- Claudia Lenz (Euroopa Wergelandi keskus), Anni Siltanen (InSafe) ja Vitor Tomé (konsultant)
- Anne Weber (inimõiguste voliniku büroo), Gordana Berjan (lasteprogramm), Lee Hibbard, Elvana Thaci ja James Lawson (interneti reguleerimise üksus); Paula Eck-Walters (rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni sekretariaat); Josef Huber, Julia Pererva (haridusosakond); Anca-Ruxandra Pandea, Menno Ettema, Aileen Donegan, Claire Uszynski ja Maud Hoffman Boivin (noorteosakond), kõik Euroopa Nõukogust

Oleme teinud kõik endast oleneva, et teha kindlaks tekstide ja harjutuste autorid ja neile nõuetekohaselt viidata. Palume vabandust võimalike puuduvate viidete pärast; lisame need kindlasti järgmises redaktsioonis.

SISUKORD

1. PEATÜKK. KÄSIRAAMATUST

- 1.1 Käsiraamatu sissejuhatus 9
- 1.2 Internetis leviva vaenu õhutamise probleem 10

2. PEATÜKK. LIIKUMINE „NO HATE SPEECH“ - EUROOPA NÕUKOGU NOORTEKAMPAANIA INIMÕIGUSTE KAITSEKS INTERNETIS

- 2.1 Kampania 13
- 2.2 Mida saavad noored teha? 16

3. PEATÜKK. KÄSIRAAMATU KASUTAMINE

- 3.1 Käsiraamatu vajadus 17
- 3.2 Käsiraamatu ülesehitus 18
- 3.3 Harjutuste juhendamine 19
- 3.4 Kümme käsku ja keeldu 21
- 3.5 Teemad ja küsimused 22

4. PEATÜKK. HARJUTUSED

- Harjutuste koondtabel 24
- 24 harjutust internetis toimuva vaenu õhutamise tõkestamiseks inimõigushariduse kaudu 27

5. PEATÜKK. TAUSTATEAVE

- 5.1 Vaenu õhutamine internetis 150
- 5.2 Inimõigused 157
- 5.3 Sõnavabadus 162
- 5.4 Rassism ja diskrimineerimine 168
- 5.5 Eraelu puutumatus ja turvalisus 173
- 5.6 Demokraatia ja osalus 176
- 5.7 Kampaniastrateegiad 181
- 5.8 Internetikirjaoskus 185
- 5.9 Küberkiusamine 194
- 5.10 Euroopa Nõukogu tegevus internetis leviva vaenu tõkestamisel 198

LISAD

- Inimõiguste ülddeklaratsioon (kokkuvõte) 202
- Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon ja selle protokollid (kokkuvõte) 203
- Muud internetis esineva vaenu õhutamise tõkestamist käsitlevad materjalid 206
- Inimõiguste juhend internetikasutajate (lihtsustatud variant) 208
- Soovitused „Järgehoidjatel“ põhinevate õpikodade korraldamiseks 210

NO HATE
SPEECH
MOVEMENT

1. PEATÜKK

KÄSIRAAMATUST

1.1 KÄSIRAAMATU SISSEJUHATUS

Selle käsiraamatu eesmärk on toetada liikumist „No hate speech“. See on Euroopa Nõukogu noortekampaania internetis esineva vaenu õhutamise vastu. Käsiraamat on kasulik töövahend seda probleemi käsitlevatele haridustöötajatele nii formaalhariduse süsteemis kui ka väljaspool seda. Käsiraamat on mõeldud töötamiseks 13–18-aastaste noortega, kuid selles kirjeldatud harjutusi võib kohandada ka teistele vanuserühmadele ja teistsugustele õppuritele.

„Haiget saab teha rusikaga, sõnad ei tee inimesele midagi.“

Kas olete sellega nõus?

„Järjehoidjad“ avaldati esimest korda 2014. aasta algul ja see käsiraamat on tõlgitud juba kümnesse keelde. Käesolevasse, ajakohastatud väljaandesse on lisatud värskem teave liikumise „No hate speech“ noortekampaania ja Euroopa Nõukogu internetikasutajate inimõiguste juhendi kohta. Samuti on sellesse väljaandesse lisatud kolm uut harjutust.

Vajadus kübervaenamist käsitlevate haridusalgatuste järele tuleneb osaliselt sellest, et internetis levib solvav kõnepruuk, kusjuures suur osa sellest on äärmusliku ja rassistliku värvinguga ning võib ohustada demokraatliku ühiskonna põhiväärtusi. Samas ei ole kübervaenamine üksnes rassismi ja diskrimineerimisega seotud probleem, vaid on seotud ka sellega, mil viisil inimesed internetti kasutavad. Tegemist on suhteliselt uue nähtusega, mida ei ole veel täielikult tunnistanud ega mõistetud. Internetis leviva vaenu õhutamise „uudsus“ tähendab, et see on probleem, millega maailm ei oska veel toime tulla.

Paljud senised püüded kübervaenamist tõkestada on keskendunud kontrollimehhanismidele, st vaenu õhutamist püütakse lihtsalt eemaldada. Selles käsiraamatus vaadeldakse vaenu õhutamist sügavamalt probleemi ühe sümptomina. Harjutused on kavandatud nii, et käsitleda vaenu õhutamise algpõhjuseid ja saada teada, mida teha vaenu õhutamisega kokku puutumisel.

Internetis esineva vaenu õhutamise näol on tegemist eriti kahjuliku taime lehtedega; selle taime juured on sügaval ühiskonnas. Lehtede kärpimine ei eemalda probleemi laiemaid põhjuseid.

INIMÕIGUSTEL PÕHINEV LÄHENEMINE

Käsiraamatus kirjeldatud harjutused peaksid aitama noortel arendada teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis on vajalikud, et ka internetis kehtiksid aluspõhimõtted, mis on kehtestatud reaalse maailma jaoks. Need põhimõtted töötati välja ja lepiti kokku üle 60 aasta tagasi: need on inimõigused ning neis kajastuvad kõikide inimeste elementaarne väärikus, võrdsed õigused, vabadus ning roll meie igapäevast elu reguleerivate

reeglite kindlaksmääramisel ja kehtestamisel.

Sarnaselt noortekampaaniaga nähakse ka selles käsiraamatus vaenu õhutamises inimõigustega seotud probleemi, mistõttu käsiraamatus kirjeldatud harjutuste alus on inimõiguste põhimõtted ja standardid. Seetõttu pole käsiraamat kasulik üksnes internetis esineva vaenu õhutamise tõkestajatele, vaid ka selleks, et mõista inimõigusi ning seda, mil moel nad kehtivad nii internetis kui ka väljaspool. Õppemeetodi kohta leiate rohkem teavet 3. peatükist ning mõningast põhiteavet inimõiguste kohta internetis ja väljaspool internetti antakse 5. peatükis.

DEMOKRAATIA JA KODAKONDSUS ... INTERNETIS

See käsiraamat põhineb kindlal veendumusel, et veebiruum on avalik ruum ning seega *võivad* kõik demokraatliku ühiskonna põhimõtted kehtida ja *peaksidki* kehtima ka internetis. Selles kontekstis on noorte roll internetis vaenu õhutamise tõkestamisel väga oluline.

Noored on internetikodanikud, mis tähendab, et nad saavad internetis väljendada oma soove ja muresid, tegutseda ja nõuda aru neilt, kes inimõigusi rikuvad. Veelgi enam, nad võivad olla internetis inimõiguste kaitsjad.

Veebiruum on ka osalusruum, ja see hõlmab teadlikkust interneti reguleerimise protsessidest. Käsiraamatus uuritakse eri harjutuste kaudu, kuidas internetis suheldakse, kuidas noored saavad internetis tegutseda ning seeläbi seista parema ja turvalisema interneti eest.

Demokraatiaga, internetikampaaniate ja internetikirjaoskusega seotud taustateemad on esitatud 5. peatükis.

1.2 INTERNETIS LEVIVA VAENU ÕHUTAMISE PROBLEEM

UUED VÕIMALUSED, UUED OHUD

Interneti tulekuga kasvasid plahvatuslikult inimeste suhtlusvõimalused. Internet on andnud meile teoreetilise võimaluse suhelda peaaegu iga inimesega maailmas; see on teoreetiliselt teinud võimalikuks ka selle, et mõttest, mida väljendatakse kuskil tagatoas mõnes väikeses tundmatus maailmanurgas, haarab kinni ükskõik milline inimene! Igaüks, kellel on internetile juurdepääs, on nüüd kirjastaja ja avalik esineja. Näib, et vähe on neid, kes saaksid takistada meid ütlemast, mida tahame.

See on uudne nähtus, mida vaid vähesed tahaksid tagasi pöörata, kuid meid ei tohiks üllatada, et internetisuhtluse järjepidev laienemine on hakanud peegeldama ja toitma hulka probleeme, millega inimesed nn päriselus kogu ajaloo vältel on kokku puutunud. Sallimatus ja vaenamine on inimühiskonnale peaaegu aegade algusest omased olnud. Mitmest uuringust ilmneb, et need hoiakud on viimastel aastatel sagedamini levinud.

Keegi ei kontrolli ju!

Kas internetis on lihtsam oma pimedaid mõtteid välja öelda?

Probleem on selles, et kui erinevusi vähem sallitakse ja kui sellise sallimatuse piiranguid ei jälgita, siis leiavad sallimatus ja vaenamine väljenduse – nii selles, mida inimesed teevad, kui ka selles, mida nad ütlevad. Internet on toonud kaasa uued viisid oma mõtete väljaütlemiseks ja avanud uued võimalused nende ütle-

miseks suuremale hulgale inimestele. Internetis öeldava piiranguid on aga vähem kui väljaspool internetti: internetis on meil võimalik öelda asju, mida me pärismaailmas avalikult öelda ei sõandaks.

Kui väljaspool internetti esinevat vaenu õhutamist on ühiskonnas teadvustatud probleemina, millega tuleb tegeleda, siis kas vaenamist õhutavad avaldused internetis on miski, mida me võime ignoreerida?

Kumb on hullem?

Avalikul koosolekul välja öeldud

*„Kui sa oled homoseksuaal, mine ravile.
Ja siis ühine inimkonnaga.“*

Internetifoorumis postitatud

*„Kui sa oled homoseksuaal, mine ravile.
Ja siis ühine inimkonnaga.“*

PROBLEEMI ULATUS

*„Ma vägistan su homme kell 9 õhtul ära. Kohtume sinu maja juures????“¹
 „Me ei taha sind siia, jää oma kodumaale ja hävita seda, mitte meie riiki!!!“²
 „Sa oled nõme ****. Su ema on pilukas ja isa on vägistaja“³*

Internetis esineva vaenu õhutamise ulatuse jälgimine on erakordselt keeruline. See muudabki internetis vaenu levitamise nii hõlpsaks ja valitsuste või muude institutsioonide jaoks vaenu leviku kontrollimise nii raskeks. Mõned organisatsioonid on püüdnud probleemi ulatusele jälile saada. Kõik nad on leidnud, et vaenamist õhutavate avalduste hulk internetis näib kasvavat.

Vaenu õhutavate veebisaitide arvu suurenemine

- Simon Wiesenthali keskuse 2011. aasta aruandes „Digital Terror & Hate Report“ märgitakse, et vaenu levitamise subkultuuri koondavate problemaatiliste suhtlusmeediasaitide, foorumite, blogide, Twitteri profiilide jms arv on 12% võrra kasvanud ja moodustab 14 000 (eelnend aastal 11 500).⁴
- Internetiturvalisuse süsteem Websense, mis väidetavalt jälgib ligikaudu 15 000 „rassismi, vaenu ja võitlusvaimu õhutavat“ veebisaiti, on teatanud, et selliste veebisaitide arv kasvas 2009. aasta jooksul kolm korda.⁵

Teistes uuringutes on püüdnud kindlaks teha, kui palju noored oma internetielus vaenamisega kokku puutuvad.

Noored ja vaen internetis

- Küsitlustulemuste kohaselt on 6% kogu Euroopa 9–16-aastastest internetikasutajatest internetis kiusatud ja 3% on tunnistanud teiste kiusamist.⁶
- 16% Kanada noortest internetikasutajatest tunnistas, et on internetis postitanud kommentaare, mis sisaldasid vaenu konkreetse inimese või inimeste rühma vastu.⁷
- 78% internetiküsitluses osalejatest vastas, et on internetis vaenu õhutamise regulaarselt kokku puutunud. Vaenu õhutamise kolm kõige sagedasemat sihtmärki olid lesbid, geid, biseksuaalsed ja transsoolised inimesed (LGBT) (70%), moslemid (60%) ja naised.⁸

JÄRELMÄRKUSED

- 1 Twitteri postitus Stella McCreasyle (Ühendkuningriigi parlamendiliige)
- 2 Facebooki lehel „Bugger off Asylum Seekers“
- 3 Twitteri postitus, mis tehti, kui algselt Kongo Demokraatlikust Vabariigist pärit jalgpallur Fabrice Muamba sai jalgpallivõistluse ajal südameataki
- 4 Aruannet „Digital Terror & Hate Report“ tutvustati Sallivuse Muuseumis (Museum of Tolerance) 2011. aasta veebruaris, www.wiesenthal.com/site/apps/nlnet/content2.aspx?c=IsKWLBpJLnF&b=4441467&ct=9141065
- 5 „Racism, hate, militancy sites proliferating via social networking“, Networkworld, mai 2009, www.networkworld.com/news/2009/052909-hate-sites.html
- 6 EUKidsOnline küsitlus: [www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/EUKidsOnlineIIReports/Final%20report.pdf](http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsOnlineIIReports/Final%20report.pdf)
- 7 Üleriigiline koolidepõhine küsitlus „Young Canadians in a Wired World“, milles osales 5272 4.–11. klasside õpilast, ning aastatel 2003–2005 lapsevanemate ja 11–17-aastaste noortega tehtud fookusgrupiintervjuudest saadud kvalitatiivsed uurimistulemused
- 8 Euroopa Nõukogu internetiküsitlus, mis tehti seoses liikumisega „No hate speech“ 2012. aastal; www.coe.int/youthcampaign

2. PEATÜKK

LIIKUMINE „NO HATE SPEECH“

EUROOPA NÕUKOGU NOORTEKAMPAANIA INIMÕIGUSTE KAITSEKS INTERNETIS

„Euroopa Nõukogu ministrite komitee määratluse kohaselt hõlmab vaenu õhutamine igas vormis eneseväljendust, millega levitatakse, õhutatakse, propageeritakse või õigustatakse rassiviha, ksenofoobiat, antisemitismi või muud vaenu ja mille aluseks on sallimatus, sealhulgas sallimatus, mis väljendub agressiivses natsionalismis ja etnotsentrisms ning vähemuste, sisserändajate ja sisserändaja taustaga inimeste diskrimineerimises ja vaenulikkuses nende vastu. Kampania seisukohalt hõlmab vaenu õhutamine selgelt ka teisi diskrimineerimise ja eelarvamuste vorme, nagu mustlasvastatus, kristianifoobia, islamifoobia, naistevihkamine, seksism ning seksuaalse orientatsiooni ja soolise identiteedi alusel diskrimineerimine.“

Kampania tutvustus, www.nohatespeechmovement.org

2.1 KAMPAANIAST

Euroopa Nõukogu kampania internetis esineva vaenu õhutamise vastu algas 22. märtsil 2013 ja kestab 2017. aasta lõpuni. Kampania esimese etapi (2013–2015) eesmärk oli teadvustada probleemi, muuta sellesse suhtumist ja mobiliseerida noori selle vastu tegutsema. Kampania teine etapp (2015–2017) keskendub rohkem hariduslikele vastusammudele ja ennetamisstrateegiatele. Liikumise „No hate speech“ noortekampania on osa Euroopa Nõukogu laiematest jõupingutustest edendada inimõigusi internetis.

Euroopa Nõukogu vaatleb vaenu õhutamist ohuna demokraatiale ja inimõigustele. Liikumise „No hate speech“ keskmes on inimõigused, kuid kübervaenu tõkestamiseks ei kasutata ainult õiguslikke mehhanisme. Samuti ei ole kampania sisuks tingimata vaenu õhutamise viivitamatu eemaldamine. Kampaniaga edendatakse austust sõnavabaduse vastu ja seatakse eesmärgiks töötada välja alternatiivseid vastusamme vaenu õhutamisele, mille hulka muu hulgas kuuluvad ennetamine, haridus, teadlikkuse parandamine, kasutajate eneseregulatsiooni arendamine ja ohvrite toetamise julgustamine. Kampania sisuks on internetis inimõiguste edendamine ning internetist kõigi jaoks turvalisema paiga loomine.

KAMPAANIA EESMÄRGID

Kampaniaga võideldakse vaenu õhutamise vastu, kaasates noored inimõiguste ja kodanikudemokraatia

kultuuri kandjate ja võimendajatena nii internetis kui ka väljaspool internetti.

Kampaanial on alljärgnevad eesmärgid:

- Parandada teadlikkust vaenu õhutamise kohta internetis ja väljaspool internetti
- Toetada inimõigustele pühendatud õppetegevust, et tõkestada vaenu õhutamist ning vähendada selle tõttu demokraatiale ja noorte heaolule tekkivaid riske
- Töötada välja ja levitada vahendeid ja mehhanisme vaenu õhutamise kohta teatamiseks (eriti internetis), sealhulgas riigi tasandil
- Kaasata riigisiseseid ja Euroopa partnereid, et ennetada ja tõkestada vaenu õhutamist ja sallimatust nii internetis kui ka väljaspool internetti
- Edendada meediakirjaoskust ja digitaalset kodakondsust ning toetada noorte osalemist interneti reguleerimisel
- Aidata kaasa Euroopa Nõukogu tegevuskava rakendamisele, mis käsitleb võitlust vägivaldse äärmusluse ja radikaliseerumisega, mis viib terrorismini, eelkõige noorte vägivaldse radikaliseerumise algpõhjustega tegelemise teel.

RIIKLIKUD KAMPAANIAKOMITEED

Kampaania eestvedajad on Euroopa Nõukogu ja tema Euroopa partnerid ning kampaaniat viivad liikmesriikides ellu riiklikud kampaaniakomiteed.

KAMPAANIA KOORDINEERIMISE VEEBISAIT

www.coe.int/youthcampaign

See on riikide ja Euroopa tasandil kampaania korraldajatele mõeldud portaal. Portaal on asjakohane teave kampaaniaga seotud töö kohta, sealhulgas riiklike kampaaniakomiteede ja koordinaatorite kontaktandmeid.

LIIKUMISE „NO HATE SPEECH“ VEEBIPLATVORM

www.nohatespeechmovement.org

Veebiplatvorm on loodud liikumise toetamiseks ja see on kampaania avalik veebisait. Veebisait sisaldab noorte isiklike lugusid, sealhulgas isetehtud videoid ja fotosid. Igaüks võib registreerida end veebisaidi kasutajaks ja liikumisega ühineda. Platvormi modereerivad vabatahtlikud ja aktivistid.

HATE SPEECH WATCH

www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch

See on kampaania veebiplatvormi osa, mis koosneb kasutajate esitatud näidetest internetis esineva vaenu õhutamise kohta. See annab võimaluse arutada võimalikke lähenemisviise teiste liikumises osalevate noortega ja organiseerida tegevusi vaenu õhutamise vastu.

BLOGI „THE CAMPAIGN IN ACTION“

Veebisaidil www.nohatespeechmovement.org peetakse blogi, kus kampaania aktivistid ja partnerid edastavad teavet kogu Euroopas ellu viidavate tegevuste ja algatuste kohta. Samuti on siin võimalik arutada vaenu õhutamise ja kampaaniaga seotud jooksvaid küsimusi.

FOORUM “JOIN THE DISCUSSION”

Foorumis aadressil <http://forum.nohatespeechmovement.org/> võib igaüks liituda aruteluga, et arutada internetis ja väljaspool seda esineva vaenu õhutamise ning paljude muude kampaaniaga seotud küsimuste üle. Foorumit modereerivad vabatahtlikud ja aktivistid.

ÜRITUSED

Kuigi peamiselt toimub tegevus internetis, sisaldab kampaania ka tegevusi väljaspool internetti, nagu koolitused, seminarid, konverentsid, noorteüritused, festivalid ja *flashmob*'id. Muidugi toimub ka palju haridustegevusi nii formaalse kui ka mitteformaalse õppe vormis.

EUROOPA AKTSIOONIPÄEVAD

Aktsioone korraldatakse kogu kampaania vältel ning neis osalevad riikide ja Euroopa kampaaniate aktivistid. Igal aktsioonipäeval keskendutakse vaenu õhutamise erinevatele tahkudele ja innustatakse toetama konkreetseid sihtrühmi. Aktsioonipäevadel on oma kava ja toimuvad mitmesugused internetitegevused, mida koordineerivad vabatahtlikest moderaatorid. Aktsioonipäevade kuupäevi ja teemasid uuendatakse korrapäraselt – kontrollilge kampaania veebisaiti!

Mõned näited aktsioonipäevade kohta.

- Veebruari teine nädal: *ohutuma interneti aktsioonipäev*
- 8. märts: *aktsioonipäev naistepõlguse ja seksismi vastu*
- 21. märts: *aktsioonipäev rassismi ja ksenofoobia vastu*
- 8. aprill: *aktsioonipäev mustlasvastasuse vastu ja romadega solidaarsuse väljendamiseks*
- 17. mai: *aktsioonipäev homofoobia ja transfoobia vastu*
- 20. juuni: *aktsioonipäev pagulaste ja varjupaigataotlejate toetuseks*
- 22. juuli: *aktsioonipäev vaenuritegude ohvritega solidaarsuse väljendamiseks*
- 21. september: *aktsioonipäev islamifobia ja usulise sallimatuse vastu*
- 9. november: *aktsioonipäev fašismi ja antisemitismi vastu*
- 10. detsember: *aktsioonipäev inimõiguste kaitseks internetis*

Aktsioonipäevade ajakohastatud loetelu leiata internetist aadressil www.coe.int/youthcampaign.

ÕPPEVAHENDID

KAMPAANIA KOOLITUSKOMPLEKT

Koolituskomplekt annab teavet kampaania „No hate speech“ kohta ning pakub praktilist ja metoodoloogilist tuge internetikampaaniatega tegelejaile.

„JÄRJEHOIDJAD“

Käsiraamat on kampaanias oluline töövahend. See on kavandatud õpetajatele ja teistele haridustöötajatele ja peaks aitama suurendada nende noorte arvu, kes on kampaaniast teadlikud ja valmis liikumisega ühinema.

KAMPAANIAVIDEOD

Videotes tutvustatakse internetis esineva vaenu õhutamise probleemi ning liikumise „No hate speech“ vahendeid ja lähenemisi. Mitmesuguseid videoid leiate kampaania peamiselt veebisaidilt aadressil www.nohatespeechmovement.org.

INIMÕIGUSTE JUHEND INTERNETIKASUTAJATELE

Juhend annab internetikasutajatele teavet internetis kehtivate inimõiguste kohta, nende võimalike piirangute kohta ja olemasolevate õiguskaitsevahendite kohta, mida selliste piirangute puhul saab kasutada. Samuti annab juhend teavet selle kohta, mida õigused ja vabadused interneti kontekstis üldse tähendavad, kuidas neid saab teostada ja kuidas kasutada õiguskaitsevahendeid.

Juhend on kättesaadav aadressil www.coe.int/en/web/internet-users-rights/guide.

2.2 MIDA SAAVAD NOORED TEHA?

- Ühinege liikumisega internetis aadressil www.nohatespeechmovement.org.
- Registreeruge kampaania uudiskirja saamiseks, postitage fotosid või videoid ja suhelge teistega kampaania veebisaidil (<http://forum.nohatespeechmovement.org/>).
- Jälgige vaenu õhutamist internetis ja teatage näidetest vaenu õhutamise järelevalve lehel Hate Speech Watch aadressil www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch.
- Jälgige Euroopa aktsioonipäevade kalendrit ja korraldage oma riigi üritus.
- Külastage kampaania koordineerimise veebisaiti aadressil www.coe.int/youthcampaign. Saage teada, kes on teie riigis kampaania koordinaator ning kuidas teie ja teie rühm saate oma riigis kampaanias osaleda.
- Jagage teavet oma tegevuse kohta ja saage teada teiste tegevustest blogis „The Campaign in Action“.
- Ühinege internetis esinevat vaenu õhutamist ja kampaaniat käsitlevate aruteludega foorumis aadressil <http://forum.nohatespeechmovement.org/>.
- Levitage kampaania kohta teavet Facebookis (<https://www.facebook.com/nohatespeech>) ja Twitteris ([@nohatespeech](https://twitter.com/nohatespeech)).
- Uurige internetis kehtivate inimõiguste kohta, tutvudes internetikasutajate inimõiguste juhendi noortesõbraliku versiooniga.
- Käsitlege õppetegevuses vaenu õhutamist, kasutades seda käsiraamatut.
- Tegutsege internetis ja väljaspool interneti, et propageerida inimõigusi kõigi jaoks ja võidelda vaenu õhutamise vastu.

Tänu internetis ja väljaspool interneti tegutsevate vabatahtlike ja aktivistide pühendumisele areneb kampaania pidevalt edasi. Seetõttu on kampaania veebisaidilt võimalik leida veel palju muud kasulikku, sealhulgas ideid, materjale, petitsioone ja teavet tulevaste sündmuste kohta. Andke oma rühmale aega veebisaidiga tutvuda ja seejärel arutage kogu rühmas, kuidas kampaaniaga ühineda.

3. PEATÜKK

KÄSIRAAMATU KASUTAMINE

Peatükk sisaldab lühikest ülevaadet käsiraamatu üldisest ülesehitusest, eesmärkidest ja meetodikast. See peaks aitama õppemeetodit mõista ja oma rühmas harjutusi planeerida.

3.1 KÄSIRAAMATU VAJADUS

Vaenu õhutamine on rünnak nende vastu, kes tihtipeale on juba niigi haavatavad, ning see külvab pinge, jätkuva ebavõrdsuse ja sageli ka vägivalda seemneid. Euroopa Nõukogu vaatleb vaenu õhutamist ohuna demokraatiale ja inimõigustele.

Liikumise „No hate speech“ kampaania põhineb tõdemusel, et selle probleemi lahendamiseks on vaja teha tööd mitmel tasandil. Probleem ja lahendused ei ole alati lihtsad. See käsiraamat on kavandatud toetama haridustööd, mis võimaldab noortel leida oma viisid, et internetis esinevat vaenu õhutamist tõkestada ja sellega toime tulla. Käsiraamatu eesmärk on arendada arusaamist, oskusi ja motivatsiooni, mis on noortele vajalikud, et aktiivselt osaleda kampaanias „No hate speech“ ja sellise interneti kujundamisel, kus austatakse inimõigusi ja demokraatliku osalemise põhimõtteid. Käsiraamat on mõeldud kasutamiseks ka internetikasutajate õiguste edendamise abivahendina.

Noored ei ole internetis esineva vaenu õhutamise korral vaid pealtvaatajad: paljud neist on ohvrid ja mõned on ka ise tagakiusamisega tegelenud. Haridusalgatused peavad seda asjaolu arvesse võtma ja käsitlema noori kõigis kolmes rollis. Seetõttu on käsiraamatus kirjeldatud harjutused kavandatud seitset põhieesmärki silmas pidades.

KÄSIRAAMATU EESMÄRGID

- Võimaldada haridustöötajatel nii formaalses kui ka mitteformaalses õppes käsitleda noortega vaenu õhutamist ja kaasata koolipere liikumise „No hate speech“ kampaaniasse
- Arendada noorte oskusi ja motivatsiooni internetis vaenu õhutamist ära tunda ja saada inimõiguste internetiaktivistideks
- Suurendada teadlikkust inimõiguste põhimõtetest ja liikuda lähemale sellisele internetile, kus neist põhimõtetest kinni peetakse
- Toetada inimõiguste hariduse andmist, kasutades mitteformaalse õppe meetodeid, ning arendada laste ja noorte kriitilist mõtlemist
- Võimestada neid, kes on juba internetis esineva vaenu õhutamise ohvrid või kellest võivad ohvrid saada
- Suurendada empaatiat üksikisikute ja rühmade suhtes, kes võivad olla internetis esineva vaenu õhutamise sihtmärkideks
- Murda müüte ja eelarvamusi, mis puudutavad mõnda vaenu õhutamise harilikke sihtmärke.

KÄSIRAAMATU ALUSEKS OLEV ÕPPEMEETOD

Käsiraamatus kasutatakse inimõiguste hariduse andmise meetodeid. Euroopa Nõukogu kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse hartas (2010) on inimõiguste haridus määratletud järgmiselt:

*haridus, koolitus, teadlikkuse parandamine, teavitamine, tegutsemisviisid ja tegevused, mille eesmärk on arendada õppijate teadmisi, oskusi ja arusaamu ning hoiakuid ja käitumist, et nad saaksid **aidata kaasa üldise inimõiguste kultuuri ülesehitamisele ja kaitsmisele ühiskonnas** eesmärgiga edendada ja kaitsta inimõigusi ja põhivabadusi.*

Inimõiguste haridus hõlmab kolme mõõdet.

- **Inimõiguste kohta** õppimine: teadmised sellest, mis on inimõigused, kuidas neid kaitstakse ning kuidas need internetis ja väljaspool interneti kehtivad.
- **Inimõiguste kaudu** õppimine, mõistes, et inimõigusõppe kontekst ning viis, kuidas seda õpet korraldatakse ja antakse, peavad olema kooskõlas inimõigustega seotud väärtustega (nt osalus, mõtte- ja sõnavabadus jne), ning et inimõiguste hariduse andmisel on õppe protsess sama tähtis kui õppe sisu.
- **Inimõiguste jaoks** õppimine, arendades õppijate oskusi, hoiakuid ja väärtushinnanguid, mis võimaldavad neil rakendada inimõiguste väärtusi oma elus ja astuda üksi või koos teistega samme inimõiguste propageerimiseks ja kaitsmiseks.

Euroopa Nõukogu käsiraamat „Kompass“, mis käsitleb noortele inimõiguste hariduse andmist, pakub inimõiguste hariduse kohta lisateavet, mis võib juhendajaid toetada inimõiguste hariduse meetodite ja tavade mõistmisel. Lisateave: www.coe.int/compass.

3.2 KÄSIRAAMATU ÜLESEHITUS

SISSEJUHATAVAD PEATÜKID

See peatükk ja kaks eelmist peatükki teenivad harjutustele konteksti loomise eesmärki. Käsiraamatu ja kampaania konteksti mõistmiseks on soovitatav tutvuda nende peatükkide sisuga.

Suurt osa 1. peatükis sisalduvast materjalist käsitletakse üksikasjalikumalt punktis 5.1 „Vaenu õhutamine internetis“. Selles punktis esitatud teave annab hea ülevaate internetis esineva vaenu õhutamisega seotud teemadest ja aitab mõista probleemi lahendamiseks tehtava töö kiireloomulisust.

2. peatükk sisaldab lühikest ülevaadet Euroopa Nõukogu kampaaniast internetis esineva vaenu õhutamise vastu. Kuna see käsiraamat keskendub eelkõige tegutsemisele, aitab kampaaniaga ühinemine tegevust tugevdada ja lisab kampaaniale jõudu. Soovitame tutvuda ka kampaania veebiplatvormiga (www.nohate-speechmovement.org), mis pakub täpsemat teavet ja noortele arvukalt osalemisvõimalusi.

ALUSTEEMAD

Käsiraamat on üles ehitatud kaheksale teemale, mis on otseselt seotud internetis esineva vaenu õhutamisega. Need teemad ja mõned küsimused, mida nende kaudu käsitletakse, on esitatud leheküljel 22 oleval joonisel. Küsimused ei ole ammendavad, vaid esindavad üksnes mõnda olulisemat probleemi, mis iga teemaga seonduvad.

Enamik harjutusi on kavandatud nii, et käsitleda eri teemadega seotud küsimusi, millest igaüks moodustab omaette olulise valdkonna. Seetõttu toetavad paljud harjutused üldisemat tööd rassismi, internetikirjaoskuse, kodanikuhariduse, inimõiguste hariduse jms valdkondades.

HARJUTUSED

Käsiraamatu põhilise osa moodustavad 24 harjutust, millest igaüks käsitleb üht või mitut teemat. Harjutused on liigitatud ka vastavalt n-õ raskusastmele: 4. taseme harjutus eeldab mõningaid kogemusi või teadmisi valdkonnas; 1. taseme harjutust võib rakendada rühmades, kelle jaoks teema on uus.

Te võite kasutada leheküljel 24-26 olevat harjutuste tabelit, et teha kindlaks sobivad harjutused vastavalt teemale, raskusastmele ja harjutuseks kuluvale ajale. Kuigi tõenäoliselt ei ole paljudel haridustöötajatel võimalust ega vajadust teha rühmadega kõiki harjutusi, tähendab teemade omavaheline seotus seda, et kõiki harjutusi saab kasutada lisaks vaenu õhutamise probleemi käsitlemisele ka selleks, et toetada tööd paljude muude probleemidega.

Iga harjutuse juures on pakutud välja ka ideid edasiseks tegutsemiseks. Need on abiks harjutuste kaudu omandatud teadmiste ja oskuste kinnistamisel ning aitavad noortel kampaanias aktiivsemalt kaasa lüüa ja mõista oma võimalusi muuta kampaania edukaks.

TAUSTATEKSTID

5. peatükis esitatud taustatekstide eesmärk on harjutusi toetada. Punktid 5.1 ja 5.2, mis käsitlevad vaenu õhutamist ja inimõigusi internetis ja väljaspool interneti, on kõigi harjutuste puhul keskse tähtsusega. Teisi tekste võib kasutada vastavalt vajadusele ja konkreetsete harjutuste juures märgitule.

3.3 HARJUTUSTE JUHENDAMINE

Harjutuste juhised on võrdlemisi üksikasjalikud ja sisaldavad lisa soovitusi jaos „Nõuandeid juhendajatele“. Nõuannetes hoiatatakse ka võimalike raskuste eest, mistõttu on oluline nendega tutvuda.

Allpool antakse üldisi soovitusi, kuidas harjutusi võimalikult kasulikult teha, ja antakse lühike ülevaade käsiraamatus kasutatud õppemee-
todist. Lõpupoole on esitatud „Käsud ja keelud“ ehk lühike kontroll-
nimekiri käitumisviisidest, mis on soovitatavad, ja käitumisviisidest, mida tuleks vältida.

Lisatuge ja soovitusi inimõiguste hariduse harjutuste tegemiseks leiate „Kompassi“ 1. peatükist (www.coe.int/compass)

JUHENDAJA ROLL

Harjutuste puhul kasutatakse sõna „juhendaja“, mis viitab inimesele, kes harjutust juhendab. Juhendaja on inimene, kes paneb asjad liikuma, toetab teisi ning innustab neid õppima ja oma potentsiaali arendama. Harjutuste mõjus juhendamine on inimõiguste hariduse andmisel kõige olulisem aspekt ja sellest sõltub ka harjutuste sisuline mõttekus.

Teil ei tarvitse karta, et peate kõnealuste küsimustega töötamiseks olema ekspert: harjutuste hea juhendamine ei eelda mingeid erilisi teadmisi või oskusi, välja arvatud ehk oskust noori mõista ja nendega suhelda. Käesolevas käsiraamatus kirjeldatud harjutused õnnestuvad kõige paremini keskkonnas, kus teie rühma innustatakse uurima ja leidma oma lähenemisviise küsimustele, mis on keerulised ja sageli vastuolulised. Selles pole midagi halba, kui noored tunnevad, et te uurite neid küsimusi koos nendega. Õppijate otsene osalemine haridusprotsessides suurendab õppe mõju ja parandab selle kvaliteeti ning on inimõiguste *kaudu* õppimise lahutamatu osa. Seega ei pea juhendaja olema kõigis küsimustes ekspert, kuid ta peaks olema võimeline aitama õppijatel leida teavet ning kujundada oma vastuseid ja arvamusi.

TURVALISE KESKKONNA LOOMINE

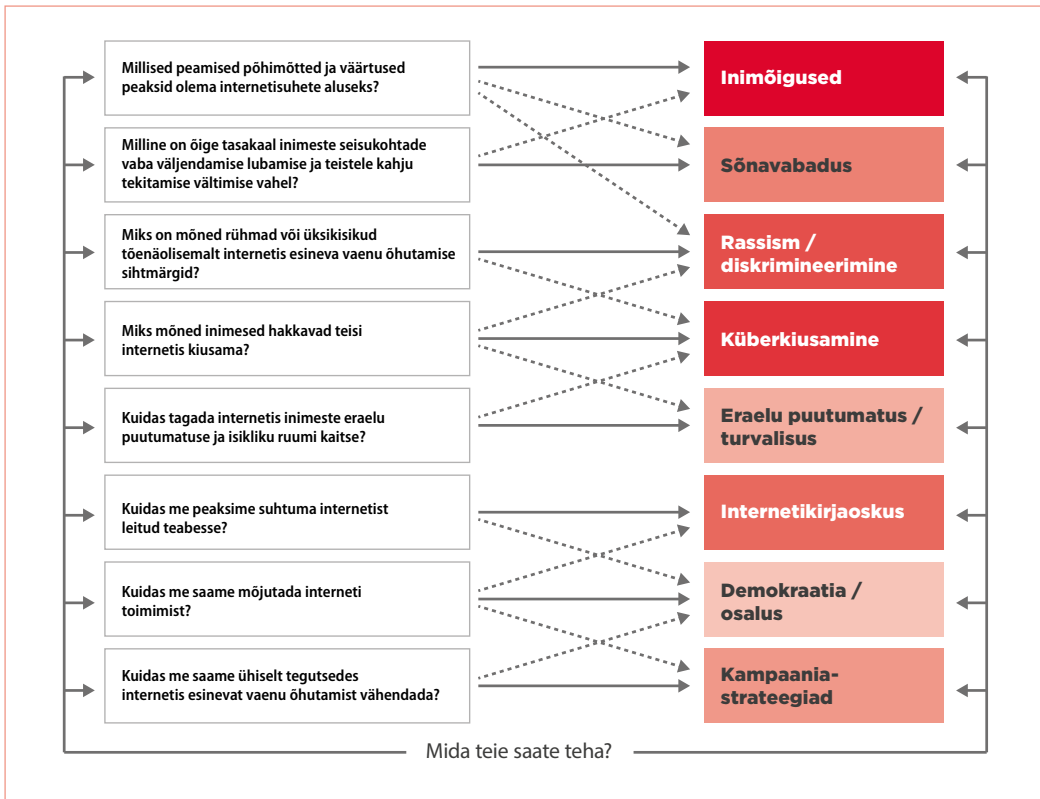
Paljud harjutused ja käsiraamatus tõstatatud küsimused võivad mõnda osalejat otseselt puudutada. Mõned osalejad võivad olla kiusamise või küberkiusamise ohvrid (võib-olla on teda kiusanud koguni teised rühmaliikmed); mõned võivad olla rassistlike solvangute või diskrimineeriva käitumise sihtmärgiks. On väga oluline, et te sellise võimalusega arvestaksite ja annaksite osalejatele teada, et vajaduse korral on neil tugi olemas. Veenduge, et suudate seda tuge pakkuda või oskate suunata neid kellegi teise poole, kes võib aidata. Võrgustikud **InSafe** (www.saferinternet.org) ja **InHope** (www.inhope.org) pakuvad kasulikke kontakte ja abiliine, mille kaudu saab paljudes riikides teatada internetis esinevast väärkohtlemisest. Paljudes liikmesriikides on loodud spetsiaalsed teenistused toetuse pakkumiseks ja kaebuste vastuvõtmiseks. Juhendajatel on soovitatav vastavat teavet edastada ja vajaduse korral paluda neilt teenistustelt oma õppetegevustele tuge.

Osalejad peavad kõnealuste küsimuste arutamisel tundma end võimalikult turvaliselt. Te peaksite panema rühmas paika mõned põhieeglid, näiteks leppima kokku teiste arvamuste austamises ning igasuguse solvamise, mõnitamise ja isikupõhise kriitika vältimises.

3.4 KÜMME KÄSKU JA KEELDU

1	<i>Julgustage osalejaid oma arvamusi ja mõtteid väljendama ning oma kogemusi jagama.</i>	Ärge mõistke ühtki ideed hukka kui kasutat, ebaolulisi või tobedat.
2	<i>Püüdke arendada vastastikuse lugupidamise kultuuri ja luua turvaline keskkond, kus igaüks julgeb oma arvamust väljendada.</i>	Ärge laske rühmal kedagi välja tõrjuda, ignoreerida ja ette hukka mõista ega kellegi suhtes lugupidamatult käituda: püüdke vastavad aluspõhimõtted algusest peale paika panna.
3	<i>Julgustage arutelu ja küsimuste esitamist: õppimine toimub oma kahtluste või ebakindluse väljendamise kaudu.</i>	Ärge püüdke teha pikki ettekandeid, need vaid vähendavad osalejate huvi!
4	<i>Looge seoseid osalejate olukorraga ja nende keskkonnas esinevate reaalsete probleemidega.</i>	Ärge pakkuge välja üldistusi, millega osalejatel ei ole võimalik seoseid luua.
5	<i>Loobuge dogmadest! Lubage osalejatel seada „üldteada tõdesid“ kahtluse alla ja tehke seda ka ise.</i>	Ärge jutlustage ega kasutage oma positsiooni vaidluse lõpetamiseks.
6	<i>Olge osalejatega aus. Nad austavad teid siis rohkem ja tõenäoliselt ka avavad ennast rohkem.</i>	Ärge teeselge, et teate vastust, kui te ei ole tegelikult kindel! Õelge osalejatele, et uurite vastuse välja, või innustage neid endid seda tegema.
7	<i>Usaldage osalejaid. Nad peavad vastused enda jaoks ise leidma.</i>	Ärge kohelge neid üleolevalt ega püüdke neid juhtida sinna, kuhu nad ei soovi lasta end juhtida.
8	<i>Võtke osalejate ettepanekuid tõsiselt: osalejad on suurema tõenäosusega asjas sees, kui tunnevad selle suhtes omanikutunnet.</i>	Ärge püüdke planeeritust jäigalt kinni pidada: jälgige, kuhu osalejate huvi pöördub.
9	<i>Tuginege osalejate loomulikule inimlikule osavõtlikkusele. Küsige neilt, mida nad tunnevad või tunneksid, kui ...</i>	Ärge andke alla, kui nende arvamused tunduvad ebasõbralikud või mõtlematud. Näidake neile teistsugust vaatenurka.
10	<i>Kohelge osalejaid üksteisega ja teie endaga võrdsetena. Te kõik olete ju lihtsalt inimesed!</i>	Ärge jätke kedagi välja ega eeldage, mida osalejad suudavad või ei suuda teha. Inimesed võivad üllatada!

3.5 TEEMAD JA KÜSIMUSED

4. PEATÜKK

24 HARJUTUST

INTERNETIS TOIMUVA VAENU ÕHUTAMISE TÕKESTAMISEKS INIMÕIGUSTE HARIDUSE KAUDU

Päev kohtus.....	27
Uniste linna uus mošee.....	34
Sekumine ja kampaania läbiviimine samm-sammult.....	42
Muudame mängu.....	51
Faktide kontrollimine.....	57
Vabaduste konflikt.....	62
Küberkiusamise tõkestamine.....	68
Kas vabadus on piiramatu?.....	71
Rühm X.....	75
Viktoriin internetis kehtivate inimõiguste kohta.....	80
Osalemine internetis.....	85
Meie õigused internetis.....	89
Mängime uuesti.....	94
Võistlus õiguste nimel!.....	98
Reeglitega tutvumine.....	104
Juured ja oksad.....	110
Kes ütleb halvemini?.....	114
Räägime suud puhtaks.....	119
Lood, mida räägitakse.....	123
Vaenu õhutamise mõistmine.....	127
Internetiaktatsioon.....	133
Kanna ja jaga.....	137
Veebirünnak.....	140
Internetiprofilid.....	144

HARJUTUSTE KOONDTABEL

Nimetus	Teemad	Ülevaade	Tase	Aeg (minutites)
Päev kohtus	<i>Sõnavabadus Inimõigused Rassism ja diskrimineerimine</i>	<i>Osalejad mängivad läbi mini-kohtuprotsessi, uurides Euroopa Inimõiguste Kohtus käsitletud reaalset kohtuasja</i>	4	120
Uniste linna uus mošee	<i>Demokraatia ja osalus Rassism ja diskrimineerimine Internetikirjaoskus</i>	<i>See harjutus on internetis korraldatava konsulteerimise/debati simulatsioon. Arutatav küsimus on uue mošee ehitamine traditsiooniliselt kristlastega asustatud piirkonnas</i>	4	<i>Kuni 3 tundi või kolm umbes 50-minutilist sessiooni</i>
Sekkumine ja kampaania läbiviimine samm-sammult	<i>Rassism ja diskrimineerimine Kampaaniastrateegiad Inimõigused</i>	<i>See on neljast harjutusest koosnev seeria, mille eesmärk on valmistuda sekkumiseks vaenu õhutamise ja sallimatusest tulenevate kuritegude vastu. Harjutusi võib teha nii eraldi kui ka kombinatsioonis teiste käsiraamatus kirjeldatud harjutustega.</i>	4	<i>1., 2. ja 3. osa läbiviimiseks kolm sessiooni kestusega vastavalt 90, 60 ja 45 minutit. Ka aktsiooniks on vaja planeerida aega</i>
Muudame mängu	<i>Rassism ja diskrimineerimine Internetikirjaoskus Kampaaniastrateegiad Demokraatia ja osalus</i>	<i>Osalejatele tutvustatakse kampaaniat „No hate speech“ ja nad töötavad välja „minikampaania“ internetimängudes esineva seksismi vastu</i>	3	60
Faktide kontrollimine	<i>Internetikirjaoskus Rassism ja diskrimineerimine Kampaaniastrateegiad</i>	<i>Osajatel palutakse poliitikute jaoks uurida homfoobsete solvangute küsimust. Nad hindavad internetis postitatud teabe usaldusväärsust ja töötavad oma tegevuse jaoks välja strateegiad</i>	4	60
Vabaduste konflikt	<i>Demokraatia ja osalus Sõnavabadus Rassism ja diskrimineerimine</i>	<i>See harjutus on simulatsioon, mis hõlmab kahte kogukonda, kes on sõnavabaduse suhtes eriarvamustel, kuid on sunnitud koos ühel ja samal saarel elama</i>	4	120
Küberkiasamise tõkestamine	<i>Küberkiasamine Demokraatia ja osalus Internetikirjaoskus</i>	<i>Selles harjutuses teevad osalejad kindlaks oma tõenäolised reaktsioonid erinevate kiasamise stsenaariumide korral ja arutavad alternatiivseid tegutsemisviise</i>	1	45
Kas vabadus on piiratu?	<i>Sõnavabadus Demokraatia ja osalus Inimõigused</i>	<i>Osalejad uurivad mitme juhtumi põhjal sõnavabaduse tähendust. Nad peavad otsustama, mida võtta ette kommentaaride või väljaütlemistega, mis on vastuolulised, solvavad või potentsiaalselt ohtlikud</i>	2	45

Nimetus	Teemad	Ülevaade	Tase	Aeg (minutites)
Rühm X	<i>Rassism ja diskrimineerimine Inimõigused Eraelu puutumatus ja turvalisus</i>	<i>Osalejad kõrvutavad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist tulenevaid õigusi näidetega väärkohtlemisest, mille ohvriks noored romad sageli langevad</i>	4	60
Viktoriin internetis kehtivate inimõiguste kohta	<i>Inimõigused</i>	<i>Harjutus on viktoriin internetis kehtivate inimõiguste kohta. See aitab osalejatel paremini tundma õppida oma õigusi, kasutades inimõiguste juhendit internetikasutajatele</i>	3	60
Osalemine internetis	<i>Internetikirjaoskus Eraelu puutumatus ja turvalisus Inimõigused</i>	<i>Harjutus aitab osalejatel mõelda, kuidas nad internetti kasutavad ja milline on nende osalemine internetis. Osalejad teevad kindlaks oma osalemise internetis ja hindavad selle ulatust ning planeerivad oma tulevast rolli internetis</i>	3	45
Meie õigused internetis	<i>Inimõigused Demokraatia ja osalus</i>	<i>Osalejad tutvuvad lähemalt inimõiguste juhendiga internetikasutajatele. Neil tuleb analüüsida juhendi põhisõnumeid ja seisukohti ning arutada juhendi kohaldamist igapäevaelus</i>	2	60
Mängime uuesti	<i>Küberkiusamine Demokraatia ja osalus Rassism ja diskrimineerimine</i>	<i>See harjutus põhineb rollimängul, kus üks laps kaasatakse eakaaslaste survele kiusamisse. Osalejatel palutakse stsenaarium uuesti läbi mängida ja saavutada teistsugune tulemus</i>	2	60
Võistlus õiguste nimel!	<i>HInimõigused Rassism ja diskrimineerimine Eraelu puutumatus ja turvalisus</i>	<i>See harjutus annab algteadmised inimõigustest grupimängu kaudu. Osalejad peavad kirjeldama erinevaid õigusi oma grupi liikmetele, kasutades ükskõik mida peale sõnade!</i>	1	60
Reeglitega tutvumine	<i>Kampaaniastrateegiad Internetikirjaoskus Demokraatia ja osalus</i>	<i>Osalejad tutvuvad veebisaidi kasutustingimustega või veebikogukonna reeglitega ja teatavad sobimatust sisust veebisaidi omanikule. Samuti arutavad osalejad, mis on teatamise eelised ja puudused, eriti seoses Web 2.0 võimalustega.</i>	3	60
Juured ja oksad	<i>Rassism ja diskrimineerimine Inimõigused Kampaaniastrateegiad</i>	<i>Osalejad uurivad internetis esineva vaenu õhutamise põhjuseid ja tagajärgi, kasutades probleemipuu meetodit. Seda harjutust võib kasutada harjutuse „Rühm X” järelharjutusena või omaette harjutusena.</i>	2	45

Nimetus	Teemad	Ülevaade	Tase	Aeg (minutites)
Kes ütleb halvemini?	<i>Rassism ja diskrimineerimine Demokraatia ja osalus</i>	<i>See harjutus on sissejuhatus internetis esineva vaenu õhutamise probleemile. Osalejad reastavad homoseksuaalsete inimeste vastu suunatud vaenu näiteid vastavalt nende raskusastmele.</i>	1	45
Räägime suud puhtaks	<i>Kampaaniastrateegiad Rassism ja diskrimineerimine Internetikirjaoskus</i>	<i>Harjutuses kasutatakse nn akvaariumiarutelu, et uurida harilikke eelarvamusi ühiskonna teatud rühmade suhtes, ning õhutatakse osalejaid levinud uskumustesse kriitiliselt suhtuma ja töötama välja argumente vaenu õhutamise vastu</i>	1	45
Lood, mida räägitakse	<i>Rassism ja diskrimineerimine Inimõigused Sõnavabadus</i>	<i>Osalejad töötavad väikestes rühmades, analüüsides uudisteväljaannet ning keskendudes sisserändajate ja sisseränne kujutamisele. Tulemused esitatakse kollaažina</i>	2	60
Vaenu õhutamise mõistmine	<i>Inimõigused Rassism ja diskrimineerimine</i>	<i>Osalejad uurivad vaenu õhutamise näiteid ning uurivad selle võimalikke tagajärgi üksikisikute ja ühiskonna jaoks</i>	2	60
Internetiaktisioon	<i>Kampaaniastrateegiad Rassism ja diskrimineerimine Inimõigused</i>	<i>Selle harjutuse käigus tutvuvad osalejad mõne rassismivastase aktsiooniga ja mõtlevad ühiselt, kuidas töötada välja sarnaseid internetiaktisioone</i>	3	60
Kanna ja jaga	<i>Eraelu puutumatus ja turvalisus Internetikirjaoskus Küberkiusamine</i>	<i>Osalejad koostavad skeemi, näidates oma eelistusi seoses teatava teabe jagamisega internetis, ja arutavad, kuidas olla internetis isikliku teabe jagamisel ettevaatlikum.</i>	1	40
Veebirünnak	<i>Internetikirjaoskus Kampaaniastrateegiad Rassism ja diskrimineerimine</i>	<i>Osalejad kujundavad ümber (väljamõeldud) kampaania veebisaidi, et tulla toime kohaliku kogukonna rassistlike kommentaaride tulvaga.</i>	3	90
Internetiprofiilid	<i>Rassism ja diskrimineerimine Internetikirjaoskus Demokraatia ja osalus</i>	<i>Harjutust tehakse kujuteldavas internetifoorumis. Osalejatel palutakse üksteist tervitada vastavalt teatavate rühmade kohta levinud stereotüüpidele. Osalejad koostavad harjutuse tulemusena internetisuhtluse juhised.</i>	1	I osa: 35 minutit II osa: 25 minutit

4. TASE

RÜHM
9-15

AEG
120'

PÄEV KOHTUS

Osalejad mängivad läbi mini-kohtuprotsessi, uurides Euroopa Inimõiguste Kohtus käsitletud reaalsel kohtuasja.

TEEMAD Sõnavabadus, inimõigused, rassism ja diskrimineerimine

RASKUSASTE 4. tase

RÜHMA SUURUS 9-15

AEG 120 minutit

- EESMÄRGID
- Mõelda selle üle, kuidas tasakaalustada sõnavabadust vajadusega kaitsta rassistlike solvangute või vaenu õhutamise ohvreid
  - Uurida, kuidas Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „konventsioon“) artikliga 10 sõnavabadust kaitstakse ja piiratakse
  - Mõista Euroopa Inimõiguste Kohtu rolli

- MATERJALID
- Leheküljel 31-33 esitatud kaartide koopiad
  - Kirjutusvahendid ja paber märkmete tegemiseks
  - Ruum, kus väikesed rühmad saavad kokku tulla (ideaaljuhul eraldi ruumid)

- ETTE-
VALMISTUSED
- Tehke koopiad leheküljel 32 esitatud kaartidest ja lõigake kõikide jaoks kaardid välja. Igal inimesel peab olema oma kaart ja koopia kohtuasja kirjeldusest. Teil peaks olema võrdset (või võimalikult võrdset) arvu kohtunikke, Taani valitsuse esindajaid ja hr Jersildi esindajaid.
  - Nummerdage iga rühma kaardid nii, et teil on iga numbri kohta üks kohtunik, üks hr Jersild ja üks Taani valitsuse esindaja.
  - Teil on vaja piisavalt ruumi, et iga „kohus“ (igas kolm inimest) saaks istuda teistest eraldi.

JUHISED

1. Selgitage rühmale, et harjutus on pühendatud Taani valitsuse vastu algatatud kohtuasjale, mida Euroopa Inimõiguste Kohus käsitles. Osalejad etendavad kohtuasja eri osaliste rolle. Nendeks osalisteks on kohtunikud, Taani valitsus ja ajakirjanik, hr Jersild, keda karistati rassistlike vaateid sisaldanud saate eest. Vajaduse korral värskendage osalejate mälu, rääkides neile Euroopa Inimõiguste Kohtust ja konventsioonist, ning selgitage, et kohtuasi puudutab sõnavabadust.

2. Küsige osalejatelt, mida nemad sõnavabaduse all mõistavad ja täiendage lühidalt vastuseid allpool (või 5. peatükis) esitatud teabega.

Sõnavabadus ehk vabadus end väljendada on inimese põhiõigus. Inimesed peaksid saama väljendada oma arvamusi või mõtteid, sest mõtted, arvamused ja veendumused on oluline osa meie identiteedist. Sõnavabadust tuleks kaitsta, sest sellel on demokraatlikus ühiskonnas oluline roll. Mõnikord võidakse õigust sõnavabadusele siiski piirata, kui see võib kahjustada üksikisikuid või olla ühiskonnale ohtlik.

3. Lugege ette teave kohtuasja kohta (lk 31) ja veenduge, et kohtuasja üksikasjad on kõigile arusaadavad.
4. Jagage osalejad kolmeks umbkaudu võrdseks rühmaks.
  - Rühm A esindab hr Jersildi
  - Rühm B esindab Taani valitsust
  - Rühm C esindab Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtunikke
5. Jagage igale rühmale koopiad vastavast rollikaardist ja kohtuasja kirjeldusest. Selgitage, et rühmadel on 30 minutit aega, et arutada oma seisukohta ja selles kokku leppida, misjärel nad kohtuvad teiste rühmade esindajatega ja kohtuprotsess algab. Nad peaksid seda aega kasutama, et valmistada ette oma argumendid või – kohtunike puhul – küsimused kummalegi poolele.
6. Kui 30-minutiline ettevalmistusaeg on läbi, paluge osalejatel leida teistest rühmadest liikmed, kellel on osalejaga sama number ja moodustada nende kahe inimesega uus rühm. Seega, rühma A liige, kelle number on 1, peab leidma rühmade B ja C liikmed, kelle number on samuti 1.
7. Selgitage, et iga selline uus väike rühm on minikohus. Kohtutel on veel 20 minutit aega, mille jooksul kuulatakse ära kummagi poole argumendid ja kohtunikud esitavad küsimusi.
8. Seejärel peaks iga kohtunik tegema oma isikliku otsuse selle kohta, kas artiklit 10 on rikutud. Kutsuge kogu rühm taas kokku ja paluge kohtunikel oma otsused välja kuulutada ja neid põhjendada.
9. Pakkuge teise kahe rühma esindajatele võimalust tehtud otsuste kohta arvamust avaldada; seejärel öelge osalejatele, millise otsuse Euroopa Inimõiguste Kohus antud asjas tegelikult tegi (lk 30). Küsige osalejatelt, mida nad otsusest arvavad.
10. Liikuge analüüsi ja hindamise juurde. Veenduge, et enne alljärgnevate küsimuste arutamist on inimesed oma rollist välja tulnud.

ANALÜÜS

- Mis olid selle kohtuasja juures kõige keerulisemad aspektid?
- Kas teil oli raske oma rolli mängida?
- Kas teie arvates tegi kohtunik teie asjas õige otsuse? Mis olid lõpliku otsuse puhul kõige olulisemad tegurid?

Andke osalejatele järgmine teave.

Kuigi Euroopa Inimõiguste Kohtu ülesanne ei olnud otsustada, kas Rohejakkide kommentaaride eest oleks tulnud karistada, esitas kohus lõplikus otsuses selle kohta oma arvamuse. Kohtunike arvates ei hõlma sõnavabadus Rohejakkide kommentaare, st neil ei olnud vabadust selliseid arvamusi väljendada.

- Kas olete sellega nõus? Mis on nende õiguste piiramise poolt- ja vastuargumendid?
- Kas olete varem internetis selliseid rassismiilminguid täheldanud? Kui olete, siis kuidas te neile reageerisite?
- Kas teie arvates peaks inimestel olema lubatud internetis rassistlikke kommentaare või vaenu õhutamist postitada?
- Kas oskate välja pakkuda, mil viisil saaks selliseid nähtusi vähendada?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Rohejakkide mõned argumendid on esitatud eraldi jaotusmaterjalis. Otsustage ise, kas neid saab osalejatega jagada.
- Punktis 5, kui osalejad kohtuvad teiste sama rolli täitvate osalejatega, peate neid hoiatama, et tegeliku kohtuprotsessi läbimängimiseks lüüakse rühmad lahku, mistõttu kõik peavad enda jaoks ise märkmeid tegema. Nad ei saa tugineda oma rühma teiste liikmete märkmetele.
- Soovitage osalejatel kasutada osa aega selleks, et arutada kohtuasja üksikasju, ja osa aega oma avasõnavõttude ettevalmistamiseks. Kohtunikud peaksid juhtumi üksikasjad endale selgeks tegema ja mõtlema, mis liiki lisateavet nad otsuse tegemiseks kummaltki poolelt vajavad.
- Selgitage kohtuasja kummalegi poolele, et isegi kui nad ei ole nõus seisukohaga, mida nad peavad esindama, peavad nad seda kohtunike ees võimalikult hästi kaitsma.
- Kõige parem oleks, kui kohtud saaksid olla eraldi ruumides (punkt 7) või siis vähemalt üksteisest piisavalt kaugel, et keegi kedagi pealt ei kuulaks.
- Paluge kohtunikel jälgida ajakulu istungi ajal. Nad võiksid eelnevalt planeerida, kui palju aega kulutatakse küsimustele ja kuidas nad jagavad aega kummagi poole vahel. Rõhutage, et nad peavad andma mõlemale poolele ligikaudu sama palju aega, kuid aega tuleb jätta ka võimalike vaidlusaluste küsimuste selgitamiseks.
- Osalejatele tasuks selgitada, et Euroopa Inimõiguste Kohus ei teinud tegelikult otsust hr Jersildi käitumise kohta, vaid kaalus Taani riigi käitumist hr Jersildi suhtes. Euroopa Nõukogu liikmesriigid peavad tagama, et nende riiklik õigus kaitseb üksikisikute inimõigusi. Kui Euroopa Inimõiguste Kohtul palutakse teha otsus, uurib ta seda, kas õigusaktid või nende tõlgendamine tööpoolest kaitsevad neid õigusi.
- Et olla valmis tõmbama paralleele kohtuasjadega, milles käsitleti sõnavabadust internetis, võiksite tutvuda internetikasutajate inimõiguste juhendi jaoga „Sõna- ja teabevabadus“.

VARIANDID

Te võite kohtuprotsessi korraldada rollimänguna nii, et üks rühm etendab protsessi ja ülejäänud vaatavad pealt. Rollide täitjatele antakse eelnevalt rollikaardid ja neil palutakse oma argumentid ette valmistada. Rollimängu lõppedes võib pealtvaatajatel paluda väljendada protsessi kohta arvamusi.

IDEID TEGUTSEMISEKS

Osalejad võiksid uurida, kas veebisaitidel, mida nad kõige sagedamini külastavad, on olemas eeskirjad rassistlike solvangute ja vaenu õhutamise teiste vormide kohta.

- Nad võiksid koguda mõned näited ja kogu rühm võiks eri veebisaitide eeskirju võrrelda. Arutage, kas osalejate arvates on mõni neist eeskirjadest kasutajate kaitsmiseks ebapiisav ja kuidas nemad eeskirju parandaksid. Osalejad võiksid postitada oma ettepanekud liikumise „No hate speech“ veebisaidil ja innustada teisi internetiaktiviste tutvustama veebisaite, mida nad on uurinud.
- Lisaks võiksid nad välja valida ühe veebisaidi või paar veebisaiti, millel väidetavalt on vaenu õhutamist käsitlevad eeskirjad olemas, ja uurida, kui tulemuslikult neid eeskirju rakendatakse. Internetis täheldatud vaenu õhutamise näidetest võiks teatada veebisaidil Hate Speech Watch. Samuti võiks neist teatada vastavate veebisaitide sisu haldajatele koos kaebusega ja viitega eeskirjadele.

Töötage koos osalejatega välja vastuargumentid kohtuasjas käsitletud rassistlikele arvamustele. Osalejad saavad neid vastuargumente kasutada, kui puutuvad edaspidi sedalaadi rassistlike avaldustega kokku.

Tehke koos osalejatega video mitmekesisuse ja aktsepteerimise väärtuslikkusest demokraatlikus ühiskonnas.

MUUD MATERJALID

EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHTU OTSUS

Euroopa Inimõiguste Kohus käsitles seda juhtumit 1994. aastal. Kohus ei nõustunud Taani kohtu otsusega ning leidis, et hr Jersildi ei oleks pidanud filmi tegemise ja näitamise eest karistama. Kohtunike arvates selgus filmist piisavalt hästi, et filmitegija ei nõustunud rassistlike märkustega ega kiitnud neid heaks ning et puudus oht, et avalikkus saaks sõnumist valesti aru.

Kohtuotsuses märgiti:

„[Filmi] selge eesmärk oli intervjuu kaudu näidata, analüüsida ja selgitada seda konkreetset noorterühmitust, mille liikmeid ühendavad madal sotsiaalne staatus, sellest tulenev pettumus, varasemad kriminaalkaristused ja vägivaldsed hoiakud, ning seeläbi käsitleda juba tollal avalikkusele suurt muret valmistanud teema konkreetseid aspekte.“

Samuti rõhutas kohus, et uudiste edastamine on demokraatlikus ühiskonnas oluline ja võimaldab ajakirjandusel täita ühiskonna valvekoera rolli. Kohtunike arvates on ajakirjaniku karistamine kellegi teise arvamuste avalikustamise eest õigustatud ainult väga mõjuvatel põhjustel. Vaba ajakirjanduse üks olulisemaid ülesandeid on võimaldada ja soodustada avalikku arutelu ühiskonna jaoks üldiselt olulistest küsimustes.

JAOTUSMATERJALID

KOHTUASI

Kohtuasjas on kaebuse esitaja Taani kodanik Jens Olaf Jersild, kes töötab Taani Raadios (mis edastab ka telesaateid). Uudistekanalit peetakse tõsiseltvõetavaks ja seda vaatavad hästi informeeritud inimesed.

Hr Jersild soovis anda eetrisse dokumentaalfilmi äärmuslikult rassistlikust rühmitusest nimega Rohejakid. Ta võttis rühmituse liikmetega ühendust ja tegi nendega pika intervjuu; seejärel lühendas ta filmi mõnele minutilise ja lisas enda poolt mõned kommentaarid. Lõpptulemust näidati riigitelevisiooni uudistesaaetes.

Saaetes näidati Rohejakkide liikmeid, kes tegid solvavaid ja halvustavaid märkusi sisserändajate ja Taanis elavate etniliste rühmade kohta, võrreldes mustanahalisi gorilladega ja väites, nad ei ole inimesed. Taani kohus mõistis Rohejakkide liikmed rassistlike märkuste tegemises süüdi. Lisaks mõistis ta hr Jersildi süüdi Rohejakkide julgustamises ja nende märkuste laiemale publikule edastamises.

Hr Jersild vaidlustas enda süüdimõistmise Euroopa Inimõiguste Kohtus, leides, et Taani kohtu süüdimõistva otsusega rikuti tema õigust sõnavabadusele (konventsiooni artikkel 10).

Euroopa Inimõiguste Kohus pidi otsustama, kas märkuste edastamise õiguse piiramine oli õigustatud. Selleks pidi kohus uurima, kas rassistlike märkuste sihtmärgiks olnud inimeste õiguste kaitse oli asjakohaselt tasakaalustatud avalikkuse vajadusega teada selliste rühmituste olemasolust.

Soovi korral võib kasutada alljärgnevat jaotusmaterjali.

Mõned saates kajastatud märkused

„Põhjapoolsed osariigid [Ameerikas] tahtsid, et neegrid oleksid vabad inimesed; aga no kuulge, nad pole ju inimesed, vaid loomad.“

„Vaata gorilla pilti ja siis vaata neegrit: sama kehaehitus, samasugune lame laup, kõik on sama.“

„Neeger ei ole inimene, ta on loom. See käib kõikide teiste võõrtööliste kohta ka, türklased, jugoslaavlased või kuidas iganes neid nimetatakse.“

„Meile ei meeldi nende mõtteviis... Meile ei meeldi, kui nad käivad tänavatel ringi oma Zimbabwe riietes ja räägivad oma hula-hula keelt ...“

„Nad müüvad narkootikume. Kuule, Vestre vanglas istub pool rahvast kinni narkootikumide eest ... Nemad istuvadki seal narkootikumidega kauplemise eest ...“

JAOTUSMATERJALID

HR JERSILDI ROLLIKAART

Sa oled tõsine ajakirjanik, kes soovis teha rassismi ja ksenofoobia kohta filmi, mis

- 1) illustreeriks probleemi olemust, sealhulgas Rohejakkide vaadete äärmuslikkust,*
- 2) näitaks, et Rohejakkid on kriminaalne rühmitus, kuhu kuulub palju emotsionaalselt ebaküpsed ja sotsiaalselt tõrjutud inimesi.*

Sinu arvates on oluline, et ühiskond neid kahte aspekti mõistaks, ja sa leiad, et sinu saates õnnestus mõlemat käsitleda: osaliselt seetõttu, et saates kajastati mõningaid kõige hullemaid arvamusi ning osaliselt seetõttu, et saates kirjeldati intervjueeritud noorte inimeste madalat haridustaset, tausta ja sotsiaalseid raskusi. Sa ei usu, et ükski vaatajatest oleks saadet mõistnud nii, nagu see toetaks seal väljendatud rassistlike vaateid.

Ajakirjanikuna hindad sa sõnavabadust väga kõrgelt: sõnavabaduse liigne piiramine muudaks ajakirjanike jaoks võimatuks teavitada avalikkust reaalsest – ja ebaseadusest – probleemidest. Sinu arvates on ajakirjanikud kohustatud teadvustama avalikkusele neid probleeme, et neid tunnistataks ja nendega tegeletaks.

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 10 (lihtsustatud)

- 1. Igaühel on õigus sõnavabadusele. See õigus kätkeb vabadust oma arvamusele ning vabadust saada ja levitada teavet ja mõtteid ilma sekkumiseta.*
- 2. Sõnavabadust võib piirata, kui piiramine on demokraatlikus ühiskonnas vajalik, eelkõige selleks, et kaitsta teiste õigusi.*

TAANI VALITSUSE ROLLIKAART

Sinu arvates oli hr Jersildi süüdimõistmine Taani kohtus õige. Tema saade sisaldas väga äärmuslikke ja rassistlike vaateid, mida laiem avalikkus ei tohiks kuulda. Saatega taotleti sensatsiooni ning selles ei väljendatud piisavalt selgelt, et väljendatud arvamused on vastuvõetamatud ja ohtlikud. Sinu arvates on ajakirjanike kohus tagada, et vaatajaid ei ärritataks ega eksitataks. Sa arvad, et seda saadet vaatavad inimesed ei saaks saatest aru nii, et ajakirjanik oli rassistlikest avaldustest šokeeritud ja et tema ei ole nendega nõus. Vaatajad ei saaks aru, et sellised avaldused on rumalad, kahjulikud ja ebaseaduslikud.

Hr Jersild pani saate kokku selliselt, et näidata Rohejakkide kõige hullemaid arvamusi. Sinu arvates ei oleks ta pidanud rühmituse liikmeid intervjuerima ega julgustama neid selliseid arvamusi väljendama ning kindlasti ei oleks ta pidanud neid arvamusi oma saate kaudu laiemale avalikkusele edastama. Sinu arvates ei oleks pidanud seda saadet tegema ja hr Jersild tuleks selliste ohtlike arvamuste laialdase avalikustamise eest vastutusele võtta.

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 10 (lihtsustatud)

- 1. Igaühel on õigus sõnavabadusele. See õigus kätkeb vabadust oma arvamusele ning vabadust saada ja levitada teavet ja mõtteid ilma sekkumiseta.*
- 2. Sõnavabadust võib piirata, kui piiramine on demokraatlikus ühiskonnas vajalik, eelkõige selleks, et kaitsta teiste õigusi.*

JAOTUSMATERJALID

KOHTUNIKE ROLLIKAART

Sinu ülesanne on juhtida kohtuprotsessi ning otsustada, kas sinu arvates toimisid Taani kohtud õigesti ja kas hr Jersild oli tõepoolest süüdi või kas tema õigusi rikuti.

Kohtuprotsess

Kõigepealt meenuta hr Jersildile ja Taani valitsuse esindajale, et kummalegi poolele antakse paar minutit oma argumentide esitamiseks; seejärel esitad sa küsimusi ja pooled võivad üksteise argumentidele vastata. Ütle neile, et nad peavad käituma korrektselt ja täitma sinu korraldusi.

Otsus, mille pead tegema

Sa pead kaaluma, kas hr Jersildil oli õigus oma filmi avalikkusele esitada. Näib, et sõnavabadus lubab tal seda teha, kuid sõnavabadus ei ole absoluutne õigus – see peab olema tasakaalus teiste ühiskondlike küsimuste ja teiste inimõigustega. Sinu ülesanne on otsustada, kas antud juhul oli asjakohane tasakaal tagatud.

Kummagi poole tunnistusi kuulates pead kaaluma järgmisi peamisi küsimusi ja tegema nende kohta otsuse.

- Kas sinu arvates võis avalikkus filmi mõista nii, nagu toetatakse sellega rassistlikke arvamusi?*
- Kas avalikkuse jaoks oli oluline saada teada Rohejakkide rassistlikest vaadetest ja taustast või oli olulisem see, et niisugused vaated ei jõuaks laiema avalikkuseni?*

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 10 (lihtsustatud)

- 1. Igaühel on õigus sõnavabadusele. See õigus kätkeb vabadust oma arvamusele ning vabadust saada ja levitada teavet ja mõtteid ilma sekkumiseta.*
- 2. Sõnavabadust võib piirata, kui piiramine on demokraatlikus ühiskonnas vajalik, eelkõige selleks, et kaitsta teiste õigusi.*

4. TASE

RÜHM
15-30

AEG
180'

UNISTE LINNA UUS MOŠEE

See harjutus on internetis korraldatava konsulteerimise/debati simulatsioon. Arutatavaks küsimuseks on uue mošee ehitamine traditsiooniliselt kristlastega asustatud piirkonnas.

TEEMAD Demokraatia/osalus, rassism/diskrimineerimine, internetikirjaoskus

RASKUSASTE 4. tase

RÜHMA SUURUS 15-30

AEG Kas 2,5–3 tundi järjest või kolm umbes 50-minutilist sessiooni

EESMÄRGID

- Urida usuvähemuste õigusi ja nende seost internetis esineva vaenu õhutamisega
- Arendada internetis väitlemise ja analüüsi oskusi
- Hinnata demokraatliku arutelu/osaluse rolli teiste inimeste või arvamuste suhtes sallivuse suurendamisel

MATERJALID

- Juurdepääs internetile – vähemalt viis arvutit
- Ruum, kus rühmad saavad kokku tulla
- Kaks juhendajat
- Hääletusedelid volikogu liikmetele (soovi korral)

ETTE-
VALMISTUSED

- Tehke kõigi osalejate jaoks jaotusmaterjalidest koopiad.
- Looge internetis juurdepääsupiiranguga ala. Tutvuge juhendajatele mõeldud nõuannetega.
- Looge iga osaleja jaoks kasutajatunnus või kontrollige, kas kõigil on võimalik mõne olemasoleva konto kaudu sisse logida (vt juhendajatele mõeldud nõuandeid).

JUHISED

1. Lugege ette leheküljel 37 esitatud probleemi kirjeldus. Selgitage, et kõik osalejad on Uniste linna elanikud ja neile kõigile teeb muret küsimus, kas hüljatud krundile linna territooriumil tuleks ehitada uus mošee või mitte.
2. Andke kõikidele osalejatele koopiad jaotusmaterjalidest ja paluge neil valida endale roll. Tutvustage konsulteerimise korda ja veenduge, et kõik saavad sellest aru.
3. Määrake eelnevalt kindlaks kohad, kus inimesed ja rühmad saavad kokku tulla ning arvutid, mida saab harjutuse tegemiseks kasutada. Kontrollige, kas kõigil on kasutajatunnus ja salasõna.

4. Meenutage neile, kes saavad esitada esialgse avalduse, et seda tuleks teha enne seda, kui avalikkus kutsutakse konsulteerimises osalema. Soovitage kõigil kasutada 30-minutist konsulteerimisele eelnevat aega selleks, et
  - leppida kokku rühma seisukohtades ja jagada rollid või argumendid (vajaduse korral),
  - kohtuda teiste rühmade esindajatega,
  - veenduda, et neil on võimalik veebisaidile sisse logida.

Kui arvutitele juurdepääsu aeg on piiratud, meenutage osalejatele, et nende argumendid peavad olema sisutihedad, sest neil ei pruugi olla teist võimalust oma seisukohta esitada.

5. Kuulutage välja konsulteerimisele eelnev etapp ja selgitage, et avalikkus kutsutakse konsulteerimises osalema 30 minuti pärast.
6. Kui 30 minutit on möödas, kuulutage välja avalik konsulteerimine ning paluge avalikkusel lugeda rühmade esialgseid avaldusi ja esitada oma märkusi.
7. Konsulteerimise lõppedes kuulutab linnapea konsultatsiooni suletuks. Seejärel tulevad linnavolikogu liikmed kokku ja asuvad hääletama. Kui hääled jagunevad võrdselt, on otsustav hää linnapeal.
8. Linnapea kuulutab otsuse välja. Paluge osalejatel analüüsi tegemiseks ringikujuliselt istuda.

ANALÜÜS

Tagasiside andmise alustamiseks tervitage osalejaid, kasutades nende tegelikke nimesid. See on vajalik selleks, et osalejad saaksid simulatsiooni käigus etendatud rollidest välja tulla.

Küsi osajatelt, mis mulje neile äsja läbitud protsessist jäi.

- Kas hääletustulemus üllatas teid? Kas see oleks sobinud inimesele, kelleks te kehastusite?
- Kas internetis konsulteerimine on teie arvates hea viis selliste küsimuste otsustamiseks? Mis on selle eelised ja puudused?

KÜSIMUSED DEBATIS VÄLJENDATUD MÕTETE KOHTA

- Kas suhtlemine teiste inimeste või rühmadega panid teid muutma oma vaatenurka või suhtumist mõnda tõstatatud küsimusse?
- Kui lihtne teil oli oma rolliga samastuda?
- Kas teie arvates võib selline olukord ka reaalses elus tekkida? Kas teile tuleb mõni sarnane juhtum meelde?
- Kuidas te reageeriksite, kui selline olukord tekiks teie linnas/elukohas? Kas see harjutus üldse muutis teie suhtumist?

SEOSE LOOMINE INTERNETIS ESINEVA VAENU ÕHUTAMISEGA

- Mida te arvate rassistlike ja solvavate kommentaaride kustutamise reeglist?
- Kas selle reegli olemasolu pani teid oma kommentaare ümber mõtlema?
- Kui lihtne oli teil otsustada, kas kommentaar kustutada või mitte? (küsimus veebisaidi haldajatele)
- Kas te olite moderaatorite otsustega nõus? (küsimus kõigile osalejatele)

NÕUANDEID JUHENDAJALE

- Enne harjutuse algust tuleb luua turvaline veebisait. Selleks võib olla Facebooki leht või konto mõnes muus suhtlusportaal. Lisasoovitusi leiab ka veebisaidilt <http://cooltoolsforschools.wikispaces.com/Collaborative+Tools>. Kontrollige, kas kõigil on konto, mille kaudu nad harjutuse veebisaidile pääsevad.
- Harjutuse tegemisel on teil vaja abiks veel ühte juhendajat. Kuigi rühmadel tuleks lasta töötada iseisvalt, võivad nad enne konsulteerimist või selle ajal vajada abi või juhiseid. Näiteks ettevalmistuste etapis võib olla kasulik kontrollida, kas osalejad ikka kasutavad aega selleks, et kohtuda teistega või planeerida, mida nad kohtumisel ütlevad.
- Kui arvuteid on vähe, võib osutada vajalikuks kehtestada ajapiirang (või sõnade piirang), et kõigil oleks võimalus oma arvamus postitada.
- Analüüsimisel on väga oluline püüda vältida simulatsiooni kordumist. Inimesed peavad harjutuse käigus etendatud rollist välja tulema, et läbielatud korralikult analüüsida. Te peaksite aitama neil simulatsiooni tagasi vaadata oma päris mina, mitte etendatud rolli kaudu.

VARIANDID

Võite vähendada või piirata esialgses avalduses või kommentaarides postitatavate sõnade arvu. Proovige lühendada kommentaare nii, nagu seda tehakse Twitteri postituste puhul, st 140 tähemärgini.

Harjutust võib läbi viia ka mitmel päeval, lühendades organiseeritud sessiooniks kuluvat aega ja lubades osalejatel postitada kommentaare kodust.

Kui teil ei ole juurdepääsu internetile, võib harjutuse läbi viia väljaspool interneti. Siin kirjeldatud harjutus on käsiraamatus „Kompass“ välja pakutud harjutuse kohandatud variant. Lisateave: www.coe.int/compass.

IDEID TEGUTSEMISEKS

Millised usu- või etnilised vähemused teie riigis elavad ja kuidas ajakirjandus neist kirjutab? Otsige üleriigilistelt või kohalikele uudistesaitidel lugusid rühmade kohta, keda traditsiooniliselt esitatakse halvas valguses. Seejärel kirjutage lugude autoritele või lisage kommentaar, kui see on neil veebisaitidel võimalik.

Kas teie piirkonna kohalikud omavalitsused korraldavad internetis konsultatsioone? Kas noored kasutavad internetivahendeid kohalikul tasandil valitud esindajatega suhtlemiseks? Tehke koos osalejatega internetis otsing ja hakake neid vahendeid (kui on) kasutama noorte mureküsimumste edastamiseks.

Võtke ühendust mõne kohalike vähemusi esindava organisatsiooniga ja kohtuge nendega, et saada rohkem teada, kuidas teie kogukonnas mitmekesisusega toime tulla.

JAOTUSMATERJALID

Kõigile osalejatele; materjalid võib postitada ka konsulteerimise veebisaidile.

UNISTE LINNA MOŠEE

Te elate maalilises Uniste linnas, kus on umbes 80 000 elanikku. Viimase 60 aasta jooksul on linna elanikkond oluliselt muutunud, kuna paljud noored kolivad töö leidmiseks suurematesse linnadesse ja ka seetõttu, et piirkonda on saabunud suur hulk sisseerändajate peresid, kellest paljud on pärit islamiriikidest. Mõned sellised pered on siin elanud juba mitu põlve, kuid paljud linnaelanikud suhtuvad neisse endiselt kahtlustavalt kui uustulnukatesse. Nüüdseks moodustavad nad peaaegu 15% linna elanikkonnast.

Linnas tekitab lahkavamusi kohalike moslemite soov ehitada linnale kuuluvale tühjale krundile mošee. Krunt on hoonestamata ning volikogule on selle kohta juba aastaid kaebusi esitatud: see asub põhilise ostutänava läheduses ning seal on sageli esinenud probleeme vandalismiga ja narkootikumide tarvitamisega.

Kui nüüd üks rikas ärimees pakkus välja, et võtab selle probleemi linna õlult ära, oli linnapea väga õnnelik. Volikogu oli hea meelega nõus maatükist loobuma ning katma 20% uue mošee ehituskuludest. Puuduolevad 10% ehituskuludest, mida ärimees ei saanud katta, pidi koguma moslemite kogukond ise.

Ehitus pidi algama sel nädalal, kuid pärast otsuse tegemist on vaikne Uniste linn olnud kõike muud kui vaikne. Nädal tagasi häkkis üks moslemivastane rühmitus sisse volikogu Twitteri kontole ning postitas seal mitu solvavat ja rassistliku sõnumit, millest mõnes kutsuti inimesi üles tänavatele tulema ja „välismaalasi välja ajama“. Seejärel sagenesid moslemivastased rassistlikud rünnakud, millest mõned lõppesid vägivallaga. Üks inimene sai eluohtlikult vigi. Mõned moslemirühmitused reageerisid omalt poolt, ja eri rühmituste vaheline vägivald aina kasvab.

Uniste linnapea kutsus üles vaoshoitusele ja teatas, et mošee ehitamise otsus vaadatakse läbi pärast avalikkusega konsulteerimist. Linnavõimud otsustasid korraldada konsulteerimise internetis, et võimalikult palju inimesi saaks arvamust avaldada.

JAOTUSMATERJALID

Kõigile osalejatele

KONSULTEERIMISE KORD

Konsulterimises võivad osaleda üle 18-aastased Uniste linna elanikud.

Järgmised registreeritud rühmad/üksikisikud on kutsutud esitama oma esialgset avaldust, milles nad kirjeldavad oma seisukohta kavandatava mošee kohta. Esialgsed avaldused peavad olema kätte saadud enne, kui avalikkus kutsutakse konsulterimises osalema.

- **Uniste linnapea ja aselinnapea** (ühisavaldus)
- **Linnavolikogu liikmed**, kes esindavad Traditsionalistlikku Erakonda, Populistlikku Erakonda ja Mitmekesisuse Erakonda (üks avaldus iga erakonna kohta)
- **Vabaühendused:** noorteühendus „Noored Unistelased inimõiguste eest“, ühendus „Minevik ja tänapäev“, Uniste linna moslemite ühendus (üks avaldus iga organisatsiooni kohta)

Esialgsed avaldused postitatakse volikogu veebisaidile, misjärel kõik teised üle 18-aastased linnaelanikud võivad neid kommenteerida. Kõik ähvardavad, rassistlikud ja solvavad kommentaarid kustutatakse volikogu veebisaidilt.

Konsulterimine kestab 30 minutit. Seejärel hääletavad volikogu liikmed ettepanekut ja häälte võrdse jagunemise korral on linnapea hääli otsustav.

Volikogu otsus on lõplik.

Rollikaardid

UNISTE LINNAPEA

Sa oled linna prominent ja käilakuju ning väga teadlik vajadusest taastada linnas rahu ja head suhted. Sa soovid, et sind peetakse kogu menetluse vältel erapooletuks, ja sa pead oluliseks oma mainet õiglase vahelülina ühiskonnarühmade vahel. Sa tahaksid leida lahenduse, mis oleks vastuvõetav võimalikult paljudele.

Enne, kui avalikkus kutsutakse konsulterimises osalema, tuleb sul koostada esialgne avaldus, mis kirjeldab sinu seisukohta. Sa peaksid arutama seda aselinnapeaga. Kui selleks on aega, tuleks püüda kohtuda ka eri rühmade või elanikega, et kuulata nende arvamusi ja vaadata, kas vägivallaohutu oleks võimalik vähendada.

Sa hääletad ainult siis, kui hääletustulemused jagunevad võrdselt. Sellisel juhul otsustab sinu hääli lõpptulemuse.

JAOTUSMATERJALID

ASELINNAPEA

Sa töötad linnapea kõrval ja peaksid aitama tal esialgset avaldust koostada. Enne, kui avalikkus kutsutakse konsulteerimises osalema, võidakse sul paluda kohtuda mõne äärmuslikumalt meelestatud rühmaga ja püüda neid veenda, et tähtis on leida vastastikku vastuvõetav lahendus.

Kui konsulteerimine on avatud, on sinu ülesanne abistada linnapead eri rühmade või elanikega kohtumisel, et kuulata nende arvamusi ja vaadata, kas vägivaldlahtu oleks võimalik vähendada.

Debatis sa ei hääleta.

VEEBISAIIDI ADMINISTRAATORID (2 INIMEST)

Teie roll on püüda arutelu jälgida ja teha kõik selleks, et kommentaarid ei oleks rassistlikud ega solvavad. Kõik sellised kommentaarid tuleks volikogu veebisaidilt kohe eemaldada. Enne konsulteerimise avamist mõelge, kuidas te otsustate, kas kommentaar on vastuvõetav või mitte. Kasulik oleks koostada selle kohta ülevaatlikud suunised.

Te võite postitada kommentaare, milles hoiatate inimesi vastuvõetamatu keelekasutuse eest või soovitate osalejatel olla teiste debatisalaste vastu viisakad ja taktitundelised.

Debatis te ei hääleta.

LINNAVOLIKOGU LIIKMED: TRADITSIONALISTLIK ERAKOND (2-3 INIMEST)

Teie esindate linnavolikogus Traditsionalistlikku Erakonda ja te olete kindlalt mošee ehitamise vastu. Teie arvates pole õige, et linna maad ja raha kasutatakse palveta ehitamiseks, mis ei austa teie kodumaad ja -linna traditsioone. Teie arvates on sisserändajate peredele niigi vastu tulnud, kuna neil lubatakse siin elada, ning nad ei peaks suruma oma teistsugust elustiili teistele peale riigis, kus nad on külalised.

Mõned teie erakonna liikmed on väga moslemivastased, olles veendunud, et kogukonna puhul, mis järgib niivõrd vägivaldset religiooni, oligi senine vägivald ootuspärane. Te sooviksite tõepoolest vähendada moslemite arvu linnas, sest teie arvates õonestavad nad Uniste traditsioonilisi väärtusi. Samuti olete veendunud, et mošeesest saab terroristide värbamise koht.

Enne, kui avalikkus kutsutakse konsulteerimises osalema, tuleb teil koostada ja volikogu veebisaidile postitada esialgne avaldus, mis kirjeldab teie seisukohta. Avaldus ei tohi olla liiga pikk.

Kõik teie erakonna liikmed võivad lõpliku otsuse tegemisel hääletada.

JAOTUSMATERJALID

LINNAVOLIKOGU LIIKMED: POPULISTLIK ERAKOND (1-2 INIMEST)

Teie esindate linnavolikogus Populistlikku Erakonda. Te olite esialgu mošee ehitamise otsuse poolt, kuna moslemite kogukonnal on olnud linna majandusele väga positiivne mõju ja te ei taha neid eemale tõrjuda. Nüüd teevad aga linnaelanike kaebused ja hiljutised rünnakud teile suurt muret. Samuti muretsete oma tagasisalimise pärast järgmistel valimistel, mistõttu te tõenäoliselt toetate seda valikut, mis näib tekitavat kõige vähem vastuolusid.

Enne, kui avalikkus kutsutakse konsulteerimises osalema, tuleb teil koostada ja volikogu veebisaidile postitada esialgne avaldus, mis kirjeldab teie seisukohta. Avaldus ei tohi olla liiga pikk.

Kõik teie erakonna liikmed võivad lõpliku otsuse tegemisel hääletada.

LINNAVOLIKOGU LIIKMED: MITMEKESISUSE ERAKOND (1-2 INIMEST)

Teie esindate linnavolikogus Mitmekesisuse Erakonda. Teie arvates on maailma eri paigust saabunud inimeste suhteliselt suur osakaal muutnud Uniste kultuuri rikkamaks ja huvitavamaks ning teile näib ebaõiglane, et linn ei ole sedavõrd pikka aega võimaldanud neil oma religiooni viljeleda. Te sooviksite näha tihedamat dialoogi Uniste eri kogukondade vahel ning te olete püüdnud vägivalda vähendada ja vastaspooli kokku tuua, et omavahel rääkida. Samuti näete, et tühjalt seisev krunt põhjustab linnas sotsiaalseid probleeme ja linnal ei ole praegu raha, et ise sinna midagi ehitada.

Enne, kui avalikkus kutsutakse konsulteerimises osalema, tuleb teil koostada ja volikogu veebisaidile postitada esialgne avaldus, mis kirjeldab teie seisukohta. Avaldus ei tohi olla liiga pikk.

Kõik teie erakonna liikmed võivad lõpliku otsuse tegemisel hääletada.

UNISTE LINNA ÜHENDUS „MINEVIK JA TÄNAPÄEV“ (2-4 INIMEST)

Te kuulute ühte peamisesse mošeevastaste rühma. Teie ühenduse liikmed esindavad Uniste traditsioonilisi (mitteislamiusulisi) elanikke ning teie arvates on väga oluline tagada, et linnal, kus enamik teist on terve elu elanud, säiliks selle ajalooline iseloom. Mošee asukohaks kavandatav krunt asub linna keskel ning mošee oleks peaaegu igast suunast hästi nähtav. Lisaks varjaks mošee raekoja platsilt avaneva vaate linna peakirikule. Teile näib, et alles hiljuti linna saabunud kogukond hakkab teie kodulinna nägu täielikult ümber kujundama. Te ei mõista, miks mujalt siia riiki elama saabunud inimesed ei võiks elada siin kehtivate reeglite järgi.

Teie ühenduse liikmed on viimastel aastatel muutunud üha radikaalsemaks ning teie organisatsiooni on süüdistatud avalikus rassistlikkuses ja mõningate vägivaldsete rünnakute korraldamises. Teil on tihedad sidemed volikogus esindatud Traditsionalistliku Erakonnaga.

Enne, kui avalikkus kutsutakse konsulteerimises osalema, tuleb teil koostada ja volikogu veebisaidile postitada esialgne avaldus, mis kirjeldab teie seisukohta. Avaldus ei tohi olla liiga pikk.

JAOTUSMATERJALID

NOORTEÜHENDUSE „NOORED UNISTELASED INIMÕIGUSTE EEST“ LIIKMED (2–4 INIMEST)

Ühendus on loodud Uniste noorte kõige suuremate probleemide lahendamisele kaasa aitamiseks. Teie arvates lahendab mošee ehitamine korraga kaks küsimust: moslemi kogukond saab endale palvepaiga ning lahenevad pikalt tühjana seisnud maaga seotud sotsiaalsed probleemid. Te toetate mošee ehitamist, kuid olete mures selle pärast, et mošee ehituseks raha eraldamise tõttu võib linnavolikogu tähelepanuta jätta muud sotsiaalsed probleemid. Eriti just linna noorsootöö eelarvet on viimase viie aasta jooksul pidevalt vähendatud ning see ei vasta enam kaugeltki linna tegelikele vajadustele.

Enne, kui avalikkus kutsutakse konsulteerimises osalema, tuleb teil koostada ja volikogu veebisaidile postitada esialgne avaldus, mis kirjeldab teie seisukohta (selle pikkus ei või olla üle 250 sõna).

UNISTE LINNA MOSLEMITE ÜHENDUS (2–4 INIMEST)

Ühendus on juba aastaid taotlenud volikogult moslemite kogukonnale palvepaiga ehitamist, kuid rahalistel põhjustel on sellest alati keeldutud. Teie arvates on ebaõiglane, et moslemite kogukonnal palutakse leida puuduolevad 10% ehituskuludest, kui suurem osa inimesi elab kitsikuses ning samal ajal on kristlaste käsutuses 11 palvepaika, mida külastab oluliselt vähem inimesi, kui oleks mošees käijaid. Teie meelest ei ole moslemite kogukonna panust linna arengusse piisavalt tunnustatud, kogukonna liikmeid diskrimineeritakse mitmel moel ning mošee ehitamist keeldumisega võetakse moslemitelt nende põhiõigus viljeleda oma religiooni.

Te olete teadlikud, et mõningate ühenduse liikmete vaated on ühenduse ametlikest seisukohtadest äärmuslikumad ja teile teeb muret, et mõned moslemid on kogukonna vastu suunatud rünnakutele reageerinud vägivaldaga. Te muretsete, et ehitamisotsuse tagasipööramine võib põhjustada moslemitest linnaelanike edasist võõrandumist ja suurendada vägivalda kogukondade vahel.

Enne, kui avalikkus kutsutakse konsulteerimises osalema, tuleb teil koostada ja volikogu veebisaidile postitada esialgne avaldus, mis kirjeldab teie seisukohta. Avaldus ei tohi olla liiga pikk.

UNISTE ELANIKUD

Uniste linna haaranud konflikt paneb teid muretsema. Te ei tea veel, millist seisukohta toetada: te soovite vabauhenduste ja volikogus esindatud erakondade arvamuste kohta rohkem teada saada ning alles siis oma otsuse teha.

Kommenteerida ei saa te enne, kui avalikkus kutsutakse konsulteerimises osalema (30 minutit pärast algust), kuid te võite lugeda esialgseid avaldusi, kui need on postitatud, ning te peaksite püüdma kohtuda teiste elanikega, ühenduste esindajatega või linnavolikogu liikmetega, et kuulda nende argumente.

Mõelge, mida te ütlete, kui konsulteerimine avatakse, ja arvestage, et kommentaar ei või olla pikem kui 150 sõna. Kui kõigil on olnud võimalus kommenteerida, võite postitada teise kommentaari, kui aeg lubab.

See harjutus on töötatud välja noorte inimõiguste hariduse käsiraamatus „Kompass“ kirjeldatud harjutuse „Uniste linna mošee“ põhjal www.coe.int/compass.

4. TASE

RÜHM
MISTAHE
SUURUS

AEG
VT.
ALLPOOL

SEKKUMINE JA KAMPAANIA LÄBIVIIMINE SAMM- SAMMULT

See on neljast harjutusest koosnev seeria, mille eesmärk on valmistuda tegutsemiseks vaenu õhutamise ja vihkamiskuritegude vastu. Harjutusi võib teha nii eraldi kui ka kombinatsioonis teiste käsiraamatus kirjeldatud harjutustega.

TEEMAD Rassism / diskrimineerimine, kampaaniastrateegiad, inimõigused

RASKUSASTE 4. tase

RÜHMA SUURUS Mis tahes suurusega

AEG 1., 2. ja 3. osa läbimiseks kolm sessiooni kestusega vastavalt 90, 60 ja 45 minutit. Ka aktsiooniks on vaja planeerida aega.

1. OSAS (60 minutit) vaadeldakse romade ajaloolisi kannatusi, sealhulgas natsistliku holokausti ajal. Selle harjutuse võib teha ilma teiste osadeta. Eesmärk on aidata rühmal paremini mõista vihkamisest tingitud kuritegusid romade vastu, mida ei ole teadvustatud ja millel on tagajärjed tänapäevalgi.

2. OSAS (60 minutit) kavandatakse aktsiooni, mille eesmärk on suurendada üldsuse teadlikkust neist kannatustest ja väljendada solidaarsust romadega. Seda osa võib kasutada mis tahes tegevuse planeerimiseks kampaania „No hate speech“ raames ja teiste käsiraamatus kirjeldatud harjutuste jätkutegevusena.

3. OSAS hõlmab aktsiooni ennast. Juhised koostab rühm ise!

4. OSAS (45 minutit) toimub aktsiooni analüüs. Üldises vormis sõnastatud küsimusi võib kasutada teie rühma poolt kampaania raames ellu viidava mis tahes aktsiooni analüüsimiseks.

1. OSA. AJALOOTUND

AEG 60 minutes

- EESMÄRGID**
- Suurendada teadlikkust romadest kui natsistliku holokausti ohvritest ja tekitada solidaarsust romadega
  - Tõsta esile äärmuslik näide sügavalt juurdunud eelarvamustest ja vaenu õhutamisest ning uurida nende tänapäevaseid tagajärgi
  - Arendada solidaarsust romadega ning motiveerida rühma tegutsema rassismi ja diskrimineerimise vastu

- MATERJALID**
- Märkmatahveli paber ja markerid
  - Jaotusmaterjali „X-ide tagakiusamise ajaloo lühikokkuvõte“ koopiad (soovi korral)

- ETTE-VALMISTUSED**
- Õelge rühmale alguses, et kavatsete käsitleda holokausti ja vestelge eraldi kõigiga, kelle jaoks see teema võib raske olla.
  - Tehke jaotusmaterjalidest üks koopia igale väikesele rühmale.

JUHISED

1. Paluge osalejatel moodustada 2–3-liikmelised väikesed rühmad, mille kõigil liikmetel on ühesugune taust. See võib olla seotud nende rahvuse või kodakondsusega või mõne muu ühiskondliku või usulise grupi (isegi jalgpallimeeskonnal!) liikmeks olekuga. Andke osalejatele umbes 10 minutit aega, et nad saaksid väljendada väikestes rühmades arvamust oma ühise tausta kohta.
2. Jagage välja jaotusmaterjal „X-ide tagakiusamise ajaloo lühikokkuvõte“ või mõni muu teabematerjal, mis annaks osalejatele pildi romade pikaajalisest julmast kohtlemisest, kuid ärge veel õelge, millisest rahvusrühmast jutt käib (romad).
3. Laske osalejatel lühidalt rääkida oma reaktsioonidest, jättes võimaluse korral rühmad kokku. Seejärel paluge igal rühmal ühineda mõne teise rühmaga ja käsitleda 15 minuti jooksul järgmisi küsimusi.
  - Mis tunne teil oleks, kui teie „rahvast“ oleks kunagi lähiajaloo sellisel koheldud? (Paluge osalejatel lähtuda vastamisel sellest grupikuuluvusest, mille alusel nad 1. punkti juures rühmad moodustasid.)
  - Mis oleksid sellised kannatused üle elanud kogukonna elus kõige raskemad aspektid?
  - Mis oleks, kui inimesed tänapäeval eitaksid holokausti olemasolu? Mille põhjal nad seda fakti eitaksid?
4. Koguge rühm kokku ja paluge osalejatel oma aruteludest rääkida. Seejärel küsige osalejatelt, kas nad teavad või oskavad ära arvata, millisest rahvusrühmast jaotusmaterjalis räägitakse. Kui nad ära ei arva, õelge neile, et tegemist on romadega ja küsige, mida nad teavad romade olukorrast tänapäeval. Kuidas neid koheldakse ja kui palju teatakse nende ajaloolistest kannatustest? Kuidas vaenu õhutamine neid tänapäeval mõjutab?
5. Rääkige osalejatele, et Euroopa Inimõiguste Kohus on tuvastanud arvukalt romade inimõiguste rikkumisi peaaegu igas Euroopa riigis. Meenutage osalejatele, et ajakirjanduse ja kogu elanikkonna suhtumine romadesse on väga sallimatu ning et romad on väärkohtlemise ja vihkamiskuritegude

sagedased sihtmärgid. Küsige osalejatelt, kas nad on kokku puutunud vastavate näidetega oma elus või internetis.

6. Kui teete harjutust sissejuhatusena mõnele kampaania „No hate speech“ raames ellu viidavale aktsioonile, andke osalejatele veidi teavet kampaania „Dosta!“ kohta ja rääkige neile, et järgmise harjutuse käigus käsitletakse viise, kuidas osalejad võiksid tegutseda romade diskrimineerimise vastu.

NÕUANDEID JUHENDAJALE

- Harjutuse käigus antav äärmuslik teave võib rühma mõningate liikmete jaoks häiriv olla. Kui teie rühmas on romasid, peaksite neid kindlasti ette hoiatama ja olema valmis vajaduse korral neile tuge pakkuma. Natside korraldatud holokaust puudutas paljusid teisi rühmi; harjutuse sisu võib mõjutada ka nende rühmade esindajaid. See kehtib kõige enam ilmselt juutide kohta, sest nende kannatuste ulatus on väga laialdaselt teada. Veenduge, et olete eelnevalt teadlik rühma koosseisust ja rühma liikmete tõenäolisest reaktsioonist harjutusele.
- Võiksite anda osalejatele teavet teiste rühmade kohta, keda natsid taga kiusasid või küsida osalejatelt, kas nad oskavad ise selliseid rühmi nimetada. Sellised rühmad on näiteks:
  - poolakad (tapeti ligikaudu 2,5 miljonit poolakat, kes polnud juudid),
  - teised slaavi rahvad,
  - nõukogude inimesed (eelkõige sõjavangid),
  - „mitte-eurooplased“ – eelkõige Aafrika või Aasia päritolu inimesed,
  - vaimuhaiged ja õpiraskustega inimesed,
  - kurdid ja füüsilise puudega inimesed,
  - homoseksuaalsed ja transsoolised inimesed,
  - poliitilised vastased – eelkõige kommunistid ja vasakpoolsed,
  - usulised „teisitimõtlejaid“, eriti Jehoova tunnistajad.

Lisateave: https://en.wikipedia.org/wiki/Holocaust_victims

- Te peate arutelu käigus tegutsema maksimaalse tundlikkuse ja paindlikkusega ning arutelu mitte tagant kiirustama, kui tundub, et inimesed vajavad oma tunnete väljendamiseks rohkem aega.
- Väikestes rühmades tehtava töö puhul on soovitatav eelnevalt kaaluda, kas teatud inimestel võib tekkida raskusi. Kui see on nii, siis võib olla lihtsam määrata kõikidele rühma identiteet. Näiteks võiksite paluda inimestel moodustada paarid soo järgi (mehed ja naised), erinevate ainete õppimise järgi, jalgpalli, tennise, kergejõustiku jms spordiala eelistamise järgi jne.
- Romade tagakiusamise ajaloo lühiülevaates (allpool) on kõik viited romadele või mustlastele asendatud tähega X. Kui te seda kasutate, võite neid nimetada lihtsalt „rühmaks“ või isegi paluda osalejatel kujutleda, et tegemist on nende valitud rühmaga.
- Osalejad peaksid valima enda taustale või kuuluvusele vastava rühma sellepärast, et see aitab paremini tunnetada, mida tähendab sinu rühma sihipärane tagakiusamine. Sellegipoolest võib rühmal tugevate eelarvamuste tõttu olla raske romade probleemidega samastuda. Sellest tuleks kindlasti rääkida ja kui see on nii, jätkke 1. osa 4. sammu juures piisavalt aega, et osalejad saaksid selle kohta mõtteid vahetada. Õelge neile, et hinnanguliselt tapeti holokausti ajal 75–80 protsenti Euroopa roma-

dest ning mõnes riigis ulatus see osakaal lausa 90 protsendini. Võite paluda neil ette kujutada, mida tähendaks oma rahvast või rühmast 90% inimeste kaotus: 20-liikmelisest rühmast jääks alles ainult 2.

- Kasulik oleks anda osalejatele mõningast teavet vihkamiskuritegude kohta ning uurida nende kuritegude seost vaenu õhutamise ja internetis esineva vaenu õhutamise ja vihkamiskuriteod on üksikisikute või rühmade vastu toime pandud kuriteod, mille motiiviks on vihkav suhtumine kogu rühma. Te võiksite uurida, kuidas vihkamise „leebed“ väljendused või rassistlikud solvangud võivad kergesti võtta äärmuslikumaid vorme, mistõttu isikute vastu suunatud kuriteod näivad olevat õigustatud.
- „Dosta“ on romakeelne sõna, mis tähendab „aitab“. Kampaania „Dosta“ on teadlikkuse parandamisele suunatud kampaania, mille eesmärk on lähendada teisi ühiskonnaliikmeid romadele. Kampaania kohta leiata teavet aadressil <http://dosta.org>. Internetiühenduse võimaluse korral võib olla kasulik, kui osalejad saavad veidi aega selle saidiga tutvuda. Uurimiseks võib kasutada ka teisi saite, mis sisaldavad teavet romade holokausti kohta:
www.geocities.com/~Patrin/holocaust.htm,
http://isurvived.org/TOC-I.html#I-7_Romanies,
www.preventgenocide.org/edu/pastgenocides/nazi/parajmos/resources/.

ANALÜÜS

Andke osalejatele harjutuse lõpus veidi aega saadud teabe ja harjutuse tulemusena tekkinud tunnete väljendamiseks. Alustuseks võiksite kõigil paluda öelda ühe sõna, mis kirjeldab nende tundeid.

- Kas te saite harjutuse tulemusena midagi uut teada või hakkasite millestki teisiti mõtlema?
- Kas see harjutus muutis teie suhtumist romadesse?
- Mis te arvate, miks teatakse tänapäeval nii vähe romade kannatustest natsirežiimi ajal?
- Kui sellest laialdasemalt teatakse, kas see muudaks romade kohtlemist tänapäeval?
- Mida saate teie teha selleks, et rohkem inimesi sellest kõigest teaks?
- Kas ja mida me oleme natsistlikust holokaustist „õppinud“? Kas te oskate selgitada, kuidas muutub vaenu õhutamine nii laialdaseks, et suure hulga inimeste vastu hakatakse toime panema kohutavaid kuritegusid? Kas te näete mingeid paralleele tänapäeval internetis ja väljaspool interneti esineva vaenu õhutamise ja vihkamiskuritegudega?

VARIANDID

Romade asemel võib käsitleda mõnda muud holokaustis kannatanud rühma, kelle kannatused ei ole laialdaselt teada. Mõned sellised rühmad on loetletud eespool nõuannete all.

2. OSA. AKTSIOONI KAVANDAMINE

Harjutuse selle osa aluseks on „Kompassi“ 3. peatükk „Inimõiguste kaitseks tegutsemine“. Üksikasjalikumate ideede saamiseks võite lugeda juhiseid jao „Tegevuskava koostamine“ alt. „Kompassi“ leiate internetist aadressil www.coe.int/compass.

AEG 1–2 tundi

- EESMÄRGID
- Arendada arusaamist sellest, kuidas planeerida tõhusat aktsiooni
  - Kaaluda võimalusi interneti kasutamiseks kampaaniavahendina
  - Koostada tegevuskava, mille rühm ellu viib

- MATERJALID
- Vooskeemi koopiad (soovi korral)
  - Märkmatahvlil paber ja markerid

- ETTEVALMISTUSED
- Tehke vooskeemist koopiad või joonistage tühi versioon märkmatahvlile.

JUHISED

1. Selgitage, et rühm hakkab koostama tegevuskava, et aidata lahendada internetis romade (või mõne muu rühma) vastu suunatud vaenu õhutamise probleemi. Meenutage rühmale internetis esineva vaenu õhutamise ulatust ja mõju. Paluge osalejatel tuua mõned näited oma kogemuste põhjal.
2. Korraldage rühmas ajurünnak ja paluge osalejatel nimetada mõningaid internetis esineva vaenu õhutamisega seotud probleeme ja mõelda seejuures aspektidele, mida nad võiksid oma aktsiooniga käsitleda. Paluge osalejatel mõelda vaenu erinevate astmete peale alates kergematest solvangutest kuni vaenu õhutamiseni, mis võib viia vaenukuritegudeni; paluge neil mõelda ka veebisaitidele, kus vaenu õhutamist esineb, ja isikutele, kes vaenu levitavad. Kirjutage need mõtted märkmatahvlile.
3. Selgitage, et rühm peab valima välja ühe lahenduse, millega tööle hakata. Meenutage osalejatele, et ei ole eriti oluline, millise nad valivad, kuid see peab olema saavutatav ja ei tohiks olla liiga ambitsioonikas.
4. Arutage lühidalt kõige populaarsemaid lahendusi ja püüdke jõuda üksmeelele lahenduses, millega kõik rühma liikmed on valmis töötama.
5. Jagage laiali leheküljel 50 esitatud vooskeemi koopiad või joonistage tühi versioon märkmatahvlile. Kasutage leheküljel 50 esitatud vooskeemi alapealkirju ja käsitlege osalejatega kõiki kaste. Kontrollige, kas
  - valitud aktsioon aitab kaasa probleemi lahendamisele;
  - aktsioon on rühma käsutuses olevaid ressursse ja võimalikke takistusi arvestades teostatav;
  - „lahendus“ on piisavalt konkreetne, et osalejad saaksid aru, kas nad on eesmärgi saavutanud või mitte.
6. Koostage otsustusleht, et igaüks teaks, mida ja millal ta peab tegema. Vt näidist „Kompassi“ jao „Tegutsemine“ lõpus (www.coe.int/compass).
7. Analüüsimisel kontrollige, kas kõik on protsessi ja tulemusega rahul ning valmis kava ellu viima.

NÕUANDEID JUHENDAJALE

- Te võiksite teha läbi harjutuse „Juured ja oksad“, mis keskendub rühma käsitletava probleemi väljavalimisele. See annab osalejatele laiemat pildi, kuidas mõned probleemid omavahel on seotud ja tulemuseks on sidusam tegevuskava.
- Püüdke lasta rühmal probleemi väljavalimisel ja vooskeemiga töötamisel tegutseda võimalikult iseseisvalt. Aktsioon on tulemuslikum, kui osalejad tunnevad end tegevuskava loojatena. Samas peaksite siiski kaaluma võimalikke raskusi, mis võivad aktsiooni elluviimisel ette tulla ja mõtlema, kuidas neid saaks vähendada.
- Äärmiselt soovitatav on kaasata planeerimise etapis võimaluse korral ka mõni romade kogukonna esindaja (või kui valiti mõni muu sihtrühm, siis selle rühma esindaja). Kui teil on võimalik kutsuda keegi rühmaga rääkima, muudab see kogu harjutuse realistlikumaks ja annab kindlasti ideid. Igal juhul peaksite kogukonna liikmete käest küsima, kas rühma kavandatud aktsioon võetaks hästi vastu. Teine võimalus on võtta ühendust mõne kohaliku organisatsiooniga, kes teie sihtrühmaga töötab või seda toetab.
- Kui te ei soovi osalejatele vooskeemiga töötamisel ideid kastides ette anda, võite kasutada skeemi üldisemat versiooni, mille leiata „Kompassi“ jaost „Tegutsemine“, või joonistada oma versiooni märkmetahvlile. Kui osalejatel on raske välja mõelda, kuidas internetis esinevat vaenu õhutamist tõkestada, kasutage neile ideede andmiseks jaos „Kampaaniastrateegiad“ esitatud soovitusi.

ANALÜÜS

- Mida te koostatud tegevuskavast arvate?
- Kas kõik tunnevad, et neil on oma roll, ja kas kõik on oma rolliga rahul?
- Kas on veel midagi, mida me enne tegutsema asumist peaksime teadma või kaaluma?
- Kuidas me teame, et meie aktsioon on olnud edukas?

VARIANDID

Muidugi võib harjutuse suunata ka mõnele muule rühmale, kelle vastu internetis esinev vaenu õhutamine on sageli suunatud. Enne aktsiooni kavandamist on soovitatav teha läbi sissejuhatav harjutus, sest see süvendab osalejate arusaamist ja motiveerib neid tegelema probleemidega, mille nad on kindlaks teinud. Sissejuhatusena võite kasutada mitut muud harjutust, näiteks:

- harjutust „Muudame mängu“ võib kasutada soopõhise vaenu õhutamise käsitlemiseks;
- harjutust „Kes ütleb halvemini?“ võib kasutada homfoobia käsitlemiseks;
- harjutust „Veebirünnak“ võib kasutada varjupaigataotlejate ja sisserändajate vastu suunatud vaenu õhutamise käsitlemiseks.

Internetis esineva vaenu õhutamise probleemiga võib tegeleda nii internetis kui ka väljaspool interneti tehtavate aktsioonide kaudu. Aktsioonide kaalumisel võiksite soovitada rühmal piirduda internetis tegutsemisega.

HARJUTUSE 3. OSA HÖLMAB AKTSIOONI ENNAST

4. OSA. ANALÜÜSIMINE JA PROTSESSIST ÕPPIMINE

- Kui aktsioon on tehtud, tuleb aktsiooni ja sellele eelnenud protsessi analüüsida. Kui tegemist on jätkuva kampaaniaga, tuleks võtta aega, et analüüsida protsessi veidi aega pärast selle algamist. See on väga tähtis, sest paljude ühekordsete aktsioonide puhul näib, et nende mõju on väike ja see võib rühma heidutada. Käsitlege osalejate võimaliku muret, et aktsioon „oli mõttetu“ või et see „läks halvasti“. Meenutage neile, et kampaaniad koosnevad tavaliselt paljudest aktsioonidest ja tegevustest, mis kõik tervikuna võivad aidata kaasa käitumise ja suhtumise muutumisele.
- Kasutage osalejate kogemusi lähtepunktina võimalike tulevaste aktsioonide planeerimisel.
- Harjutuse alguses paluge osalejatel kirjeldada oma tundeid pärast aktsioonipäeva. Seda küsimust võib küsida ringis iga osaleja käest.
- Jagage osalejad 4–5 inimesest koosnevateks rühmadeks ja paluge neil väikeses rühmas arutada järgmisi küsimusi.
  - Mis teie arvates õnnestus?
  - Kas mingi asi osutus raskemaks, kui te arvasite, ja kas juhtus midagi ootamatut?
  - Mis oli kõige olulisem, mida aktsiooniga saavutati? Kas saavutati vastab algselt püstitatud eesmärkidele?
  - Kas on midagi, mida järgmiseks korraks kõrva taha panna?
- Koguge suur rühm jälle kokku ja arutage neile küsimustele antud erinevaid vastuseid. Lõpetuseks arutage üldmuljeid kogu protsessist.
  - Kas olete rahul oma tööga aktsiooni kavandamisel ja elluviimisel?
  - Mis olid teie meelet kõige olulisemad omandatud teadmised ja oskused, mida saaksite mõne järgmise aktsiooni (teemast olenemata) korraldamisel ära kasutada?
  - Mis olid kõige olulisemad tulemused isiklikult sinu jaoks? Kas sinu seisukohad või suhtumine on kuidagi muutunud?
  - Kuidas oleks võimalik tehtut edasi arendada? Kas te sooviksite proovida seda teha?

NÕUANDEID (EDASISEKS) TEGUTSEMISEKS

Innustage rühma kindlakstehtud probleemidega edasi tegelema. Osalejad võiksid käsitleda 2. osa alguses koostatud nimekirjas loetletud teisi probleeme või püüda leida teisi lähenemisviise väljavalitud probleemile. Selle harjutuse kavandamisel tehtud eeltöö on kasulik teiste aktsioonide ettevalmistamisel ja võib motiveerida osalejaid tegema kampaania raames rohkem.

Laske osalejatel edastada teave oma aktsiooni kohta liikumisele „No hate speech“. Samuti võivad nad ühineda teiste rühmadega (sealhulgas teistest riikidest) ja kavandada ellu viidud tegevuse jätkamist.

JAOTUSMATERJALID

X-IDE TAGAKIUSAMISE AJALOO LÜHIKOKKUVÕTE

- 1890 Saksamaal korraldatakse „X-rämpsu“ teemaline konverents. Sõjaväele antakse õigus X-ide liikumist kontrollida.
- 1909 Toimub poliitikakonverents „X-ide küsimuses“. Identifitseerimise lihtsustamiseks soovitatakse teha kõigile X-idele põletusmärk.
- 1920 Kaks teadlast tulevad välja „elamist mittevääriva elu“ mõistega, soovitudes, et X-id tuleks steriliseerida ja rahvana kõrvaldada.
- 1922 (ja laiemalt 1920. aastatel) Kõigist Saksamaa territooriumil elavatest X-idest tehakse fotod ja neilt võetakse sõrmejäljed.
- 1926 Võetakse vastu „X-ide katku“ ohjamise seadus (see on otseses vastuolus põhiseaduse sätetega).
- 1927 Baierimaal ehitatakse X-ide jaoks spetsiaalsed vangilaagrid. Neisse laagritesse saadetakse 8000 X-i.
- 1928 Kõik X-id pannakse politsei pideva järelevalve alla. Üks professor avaldab dokumendi, milles väidab, et „X-id töid Euroopasse võõra vere“. X-ide jaoks ehitatakse veel vangilaagreid.
- 1934 X-id suunatakse steriliseerimisele süstimise ja kastreerimise teel ning neid saadetakse Dachau, Dieselstrasse, Sachsenhauseni ja muudesse laagritesse. Võetakse vastu kaks seadust, millega keelatakse sakslaste abielud „juutide, X-ide ja neepritega“.
- 1938 12.–18. juunil arreteeritakse, pekstakse ja vangistatakse Saksamaal ja Austrias sadu X-e. X-id on esimene rahvarühm, kellel keelatakse koolis käia.
- 1939 Rassipuhtuse amet teeb avalduse: „Kõiki X-e tuleb kohelda kui pärilikult haigeid inimesi; ainus lahendus on kõrvaldamine. (Seega peaks eesmärk olema selle vigase elemendi kõhklematu kõrvaldamine rahvastikust).“
- 1940 Holokausti esimene massiline genotsiidioperatsioon. 250 X rahvusest last kasutatakse Buchenwaldi koonduslaagris katsejärestena tsüaniidgaasi kristalli katsetamisel. Samal aastal keelustatakse X-ide võtmine mis tahes tööle.
- 1941 Juulis hakatakse ellu viima natside lõpplahendust, mis näeb ette kõigi juutide, X-ide ja vaimuhaigete tapmist. Algab holokaust. 24. detsembril mõrvatakse Krimmis ühe öö jooksul 800 X-i.
- 1944 1. augustil gaasitatakse ja põletatakse Auschwitz-Birkenau laagris 4000 X-i.
- 1945 Sõja lõpuks on natsid hävitanud 70–80% X-ide populatsioonist. Nürnbergi protsessil ei kutsutud tunnistajaks ühtegi X-i ja keegi ei tunnistanud nende nimel. X-idele kui rahvale ei ole tasutud mingeid reparatsioone sõjakuritegude eest.
- 1950 Saksamaa valitsus teeb esimese avalduse, mille kohaselt nad ei võlgne X-idele sõjakuritegude eest mingeid reparatsioone. Samasuguseid avaldusi tehakse hiljem veel.
- 1992 Saksamaa „müüb“ X rahvusest varjupaigataotlejad 21 miljoni USA dollari eest tagasi Rumeeniasse ning alustab nende käeraudades tagasisaatmist 1. novembril. Mõned X-id ei ole nõus minema ja teevad selle asemel enesetapu. Saksamaa pressiagentuur palub, et lääne ajakirjanikud ei kasutaks sõna „küüditamine“, kuna see tekitab „ebamugavaid ajaloolisi seoseid“.

Romade holokausti ülevaatliku kronoloogia (Brief Romani Holocaust Chronology, Ian Hancock) toimetatud versioon

See harjutus on töötatud välja noorte inimõiguste hariduse käsiraamatus „Kompass“ (Euroopa Nõukogu, 2012) kirjeldatud harjutuse „Dosta!“ põhjal (www.coe.int/compass).

JAOTUSMATERJALID – VOOSKEEM

MILLIST PROBLEEMI TAHATE LAHENDADA?

- Inimesed ei tea romade holokaustist
- Stereotüübid romade kohta
- Romade holokausti ei ole ametlikult tunnistanud
- Haridussüsteem eirab romade holokausti ohvreid
- Vähesed on saanud hüvitist
- Nad tunnevad end üksijätete ja tõrjututena

MIS PEAKS OLEMA SOOVITUD TULEMUS?

- Romade holokausti tunnistamine
- Rohkem mõistmist ja sallivust
- Mälestusmärk romade holokausti ohvritele
- Koolis korraldatud üritus romade holokausti teemal
- Vähemalt üks edukas hüvitise taotlus
- Sidemed romade kogukonna noortega

MILLISTE VAHENDITEGA kavatsete sihtrühma mõjutada?

- Kirjutame artikli ja korraldame avaliku ürituse
- Korraldame elava raamatukogu koos romade kogukonna liikmetega
- Kontaktid üleriigilises ajakirjanduses; petitsioon vähemalt 1000 allkirjaga
- Teavitame kogukonna noori
- Teavitame kogukonna liikmeid nende õigustest, aitame taotlustega
- Ühine kultuurisündmus

KES on teie sihtrühm?

- Meie kogukonna liikmed
- Noored
- Riigi poliitikud
- Kohalike koolide õpetajad
- Holokausti üleelanud inimesed
- Romad (noored)

MIS AITAKS SELLE TULEMUSENI JÕUDA?

- Esitatakse töendusmaterjalid
- Kuulatakse ära romade seisukoht
- Üleriigiline surve ja avalikustamine
- Noorte sooviavaldused koolides
- Ametlikud hüvitise taotlused
- Üksteise tavade ja huvide parem mõistmine

4. TASE

RÜHM
15+

AEG
60'

MUUDAME MÄNGU

Osalejatele tutvustatakse kampaaniat „No hate speech“ ja nad töötavad välja minikampaania internetimängudes esineva seksismi vastu.

TEEMAD	Rassism/diskrimineerimine, internetikirjaoskus, kampaaniastrateegiad, demokraatia/osalus
RASKUSASTE	3. tase
RÜHMA SUURUS	15+
AEG	60 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Uurida internetis, eriti mängudes esinevate seksistlike solvangute probleemi • Arendada internetis kampaania tegemise oskusi • Kaasata osalejad liikumisse „No hate speech“
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> • Märkmatahvli paber ja markerid
ETTE-VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Tehke kooptid juhistekaartidest (lk 54-55) ja vaenu õhutamise näidetest (lk 56) (või kasutage projektorit). • Tutvuge liikumisega „No hate speech“ (lugedes selle käsiraamatu 2. peatükki või külastades kampaania veebiplatvormi aadressil www.nohatespeechmovement.org)

JUHISED

1. Näidake osalejatele leheküljel 56 esitatud jaotusmaterjali ja küsige, mida nad sellest arvavad. Vajaduse korral esitage mõned suunavad küsimused, näiteks alljärgnevad.
  - Mis te arvate, kuidas üks naine end tunneb, kui talle midagi sellist kirjutatakse?
  - Kas sedalaadi solvanguid on teie arvates tavapärased?
  - Mis te arvate, kuidas tunneb end naine, kes soovib mänguga ühineda ja näeb hulgaliselt selliseid kommentaare, mis on suunatud teistele naissoost mängijatele?
2. Rääkige osalejatele, et naiste solvamine on erakordselt tavapärane ja mitte ainult internetimängudes, vaid ka muus internetisuhtluses. Võiksite küsida, kas osalejad on kohanud internetis näiteid sellistest solvanguitest ja kas mõni naissoost osaleja on selliseid solvanguid saanud.
3. Selgitage, et need kõik on internetis esineva vaenu õhutamise näited ja et vaenu õhutamine kujutab endast inimõiguste rikkumist. Kui selliseid asju öeldaks naistele või tüdrukutele väljaspool interneti, oleksid need sageli seadusevastased.

4. Rääkige osalejatele, et Euroopa Nõukogu on algatanud üleeuroopalise kampaania eesmärgiga mobiliseerida noori tegutsema internetis esineva vaenu õhutamise vastu. Andke neile veidi teavet kampaania kohta, kasutades allpool või käsiraamatu 2. peatükis esitatud informatsiooni. Samuti võite kasutada kampaania veebisaiti, mis asub aadressil www.nohatespeechmovement.org

Euroopa Nõukogu kampaania kannab eesmärki leida lahendusi internetis esineva vaenu õhutamise probleemile. Vaenu õhutamine on internetis muutumas aina tavapärasemaks ja võib põhjustada tõsist kahju vaenu sihtmärkidele, aga ka ühiskonnale tervikuna. Kampaania eesmärk on tegutseda mitmel eri viisil, näiteks suurendada teadlikkust sellest probleemist, käsitleda internetis väljendatava vaenu aluseks olevaid hoiakuid ja eelarvamusi, kaasata noori selle vastu tegutsema, toetada internetis esineva vaenu õhutamise ohvreid, arendada solidaarsust nendega jne. Kõik noored on oodatud selle liikumisega ühinema.

5. Selgitage, et harjutuse käigus käsitletakse viise, kuidas rühm saab kampaaniaga ühineda, uurides naissoost mängijate vastu suunatud seksistlike solvangute konkreetset probleemi. Osalejad töötavad selle probleemi käsitlemiseks välja oma minikampaania. Nad töötavad väikestes rühmades ja uurivad võimalusi jõuda probleemiga seotud eri sihtrühmadeni.
6. Näidake osalejatele sihtrühmade nimekirja ja paluge neil harjutuse jaoks üks sihtrühm välja valida. Püüdke tagada, et igas väikeses rühmas on ligikaudu ühepalju liikmeid.
- **1. rühm:** naissoost mängijad
  - **2. rühm:** need, kes ahistavad või võivad ahistada naissoost mängijaid
  - **3. rühm:** teised mängijad (kes ei pruugi ise solvajak olla, kuid ei võta solvamise vastu midagi ette)
  - **4. rühm:** poliitikakujundajate esindajad kohalikul tasandil või riigi parlamendis, ministeeriumides jne
  - **5. rühm:** internetipakkujad, nagu veebisaitide omanikud, internetiteenuse pakkujad, internetikogukondade haldajad
  - **6. rühm:** avalikkuse esindajad – et nad mõistaksid probleemi tõsidust ja toetaksid kampaaniat
7. Andke igale rühmale märkmetahvli paber ja juhistekaart. Õelge rühmadele, et neil on umbes 20 minutit aega, et mõelda välja konkreetset meetodid, mille abil nad oma sihtrühmani jõuda kavatsevad. Meenutage, et teised rühmad töötavad teiste sihtrühmadega: iga rühm peaks püüdma keskenduda meetoditele ja sõnumitele, mis kõige tõenäolisemalt haaravad vastava sihtrühma tähelepanu ja aitavad kampaaniale kaasa. Hea kampaania kaasab võimalikult palju inimesi!
8. Kui umbes 20 minutit on möödas, paluge rühmadel esitada oma ettepanekud. Kasutage veidi aega täpsustavate küsimuste esitamiseks ja kommenteerimiseks.
9. Selgitage osalejatele, et tõelise kampaaniastrateegia väljatöötamiseks ei piisa 15 minutist! Sageli lähevad esialgsed ideed muutmisele või väljavahetamisele. Hea strateegia kallal töötab mitu inimest sageli mitu kuud ja seda võidakse enne rakendamist katsetada. Analüüsimisel käsitletakse osalejate arvamusi oma strateegia esimese kavandi kohta!

ANALÜÜS

KÜSIMUSED STRATEEGIA JA INTERNETIKAMPAANIA KOHTA

- Kui kerge teil oli internetis tegutsemise võimalusi välja mõelda? Mis on internetis tegutsemise plussid ja miinused?
- Kas olite oma kavandatud strateegiaga rahul? Kas nägite selle rakendamisel mingeid probleeme ette?
- Kas teie kampaaniat oleks võinud mõne väljaspool internetti ette võetava tegevusega tugevdada? Millisega?
- Mis te arvate, kas teil õnnestus oma sihtrühmani jõuda? Kuidas te seda tegite?

KÜSIMUSED SEKSISMI JA INTERNETISOLVANGUTE KOHTA

- Kas internetimängude puhul esineva seksismi probleemiga tegelemine on oluline? Miks või miks mitte?
- Kas internetis esineva vaenu õhutamise üldise probleemiga tegelemine on oluline? Miks või miks mitte?
- Kas teie saate kaasa aidata nende probleemide lahendamisele? Kas teil on selleks motivatsiooni?
- Kas te õppisite midagi sellest harjutusest? Kas teie arvamused on kuidagi muutunud või kas te hakkasite millestki paremini aru saama?

NÕUANDEID JUHENDAJALE

- Teile võib tunduda, et solvangute näited ei ole teie rühma jaoks sobivad. Te võite neid muuta, kõige hüllemad neist eemaldada või mõningaid näiteid ise välja mõelda. Tõenäoliselt on mõned naissoost osalejad internetis olnud seksistlike solvangute sihtmärgiks; te võite paluda tuua neil näiteid.
- Planeerige harjutuse jaoks rohkem aega: võimaluse korral võiksite anda rühmadele 30 minutit oma strateegiate arutamiseks ja lasta neil uurida kampaania veebisaiti või mõnda muud internetikampaaniat.
- Kui rühm on väike, ei pruugi te kasutada kõiki sihtrühmi: valige need, mis tunduvad teie osalejatele kõige olulisemad.
- Paljud meetodid või sõnumid on eri sihtrühmade puhul sarnased: ühele sihtrühmale keskendumise eesmärk on koondada osalejate tähelepanu just sellistele sõnumitele, mis nende sihtrühmale mõjuvad.
- Võtke väikestes rühmades tehtava töö puhul arvesse soolist jagunemist. Ideaaljuhul on eri sugude esindajaid enam-vähem võrdselt.
- Kui osalejad tutvustavad oma strateegiaid, julgustage teisi rühmi tegema konstruktiivset kriitikat. Te võite soovitada, et kõigepealt ütleksid nad strateegia kohta midagi positiivset ja seejärel teeksid ettepanekuid, kuidas seda saaks parandada.

VARIANDID

Osalejad võivad rühmatööd teha projektina, millega nad tegelevad nädala jooksul. Nad võiksid uurida teisi veebisaitide, hinnata probleemi ulatust ja vaadata, mida ütlevad seadused või teised õigusaktid internetis postitatavate seksistlike solvangute kohta.

Osalejad võivad planeerimisel käsitleda ka mõnda muud probleemi, näiteks internetis esinevat rassismi, küberkiusamist või seksismi interneti kõigis valdkondades. Rühmad võivad ka ise valida probleemi, millele keskenduda, kuid sel juhul oleks ikkagi kasulik määrata kindlaks konkreetne sihtrühm.

IDEID TEGUTSEMISEKS

Osalejad võiksid jätkutegevusena käsitleda seksismi mängusaitidel, näiteks uurides ise probleemi ulatust. Väikesed osalejate rühmad võiksid uurida vaenu õhutamise esinemist konkreetsete mängude puhul. Neist mängudest võiks teatada veebisaidil Hate Speech Watch. Samuti võiks neist teatada vastavate veebisaitide sisu haldajatele, kui see on võimalik.

Osalejad võiksid kõige lootustandvamaid strateegiaid edasi arendada ja siis neid rakendada. Nad võiksid kasutada oma suhtlusportaalide profile, internetifoorumeid või muid vestlussaite, et levitada teavet ja parandada teadlikkust probleemist.

Kui osalejad ise mängivad internetis, võivad nad seda probleemi arutada teiste mängijatega. Samuti võivad osalejad töötada välja põhisõnumid, mida mängude kontekstis kasutada, kui keegi selliseid solvanguid postitab. Paluge osalejatel tutvustada mõnda neile teada olevat mängu ja arutleda vaenu õhutamise üle mängudes.

JAOTUSMATERJALID

1. RÜHM TOETAB NAISSOOST MÄNGIJAJD

Teie rühm keskendub naissoost mängijatele: nii neile, keda on solvatud, kui ka neile, keda võidakse solvata.

- Mis on teie põhisõnumid?
- Kuidas te saate panna naissoost mängijaid tundma, et neid toetatakse?
- Mida te võiksite soovitada neil teha?

Mõelge internetivahenditele, mida saaks kasutada naissoost mängijate vahel solidaarsuse tekitamiseks.

2. RÜHM PÕÖRDUB SOLVAJATE POOLE

Teie rühm pöördub nende poole, kes naissoost mängijaid sageli solvavad või kes võivad tunda kiusatust seda teha.

- Mis on teie põhisõnumid?
- Kuidas te saate veenda neid oma käitumist muutma?
- Millist teavet te vajate?

Mõelge internetivahenditele, mida saaks kasutada, et jõuda võimalikult paljude sihtrühma liikmeteni.

JAOTUSMATERJALID

3. RÜHM JULGUSTAB INTERNETIMÄNGIJAJID TEGUTSEMA

Teie rühm pöördub nende internetimängijate poole, kes on mängijate vastu suunatud vaenu õhutamise tunnistajateks, kuid ise vaenu ei õhuta.

- Mida neil on vaja teada?
- Kuidas te soovite neid käituma panna?
- Kuidas te saate veenda neid seda tegema?

Mõelge internetivahenditele, mida saaks kasutada, et julgustada võimalikult paljusid mängijaid tegutsema.

4. RÜHM PÖÖRDUB POLIITIKAKUJUNDAJATE POOLE

Teie rühm keskendub neile, kellel võib olla võimalik aidata kaasa probleemi lahendamisele, olles poliitikakujundajad või teie riigi valitsuse liikmed.

- Mis on teie põhisõnumid?
- Kuidas te saate veenda oma sihtrühma probleemiga tegelema?
- Milliseid meetmed te neil soovitaksite võtta?

Mõelge vahenditele, mida saaks kasutada, et jõuda võimalikult paljude sihtrühma liikmeteni.

5. RÜHM PÖÖRDUB INTERNETIPAKKIJATE POOLE

Teie rühm keskendub neile, kellel võib olla võimalik otseselt probleemiga tegeleda, näiteks veebisaitide omanikele, internetiteenuse pakkujatele ja internetikogukondade haldajatele.

- Mis on teie põhisõnumid?
- Kuidas te saate veenda oma sihtrühma probleemiga tegelema?
- Milliseid meetmed te neil soovitaksite võtta?

Mõelge vahenditele, mida saaks kasutada, et jõuda võimalikult paljude sihtrühma liikmeteni.

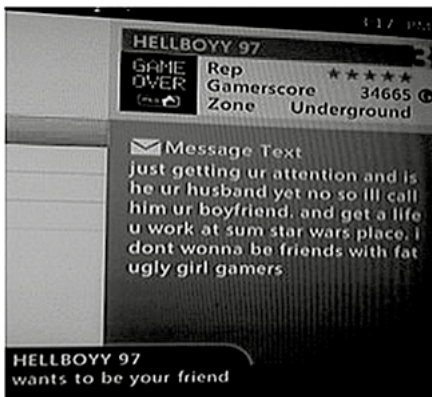
6. RÜHM PARANDAB ÜLDSUSE TEADLIKKUST

Teie rühm keskendub üldsuse esindajate kaasamisele probleemi lahendamisse.

- Mis on teie põhisõnumid?
- Kuidas te soovite inimesi käituma panna?
- Millist teavet te vajate?

Mõelge internetivahenditele, mida saaks kasutada, et kaasata inimesi oma kampaaniasse.

JAOTUSMATERJALID

FramedAdam 03/08/2011

Get back in the kitchen.

Message will expire in 30 days

ON 4/29/2012 AT 1:43 PM

Garry Garry69 wrote:

am gonna slit your throat you fucking slut for having a full friends list you fucking cunt i hate you go an fucking die you slag!

Message will expire in 30 days | Block user

Say something here...

Tekstide allikas: <http://fatuglyorslutty.com/> (vaadatud 9. oktoobril 2013)

4. TASE

RÜHM
10-20AEG
60'

FAKTIDE KONTROLLIMINE

Osalejatel palutakse poliitikute jaoks uurida homfoobsete solvangute küsimust. Nad hindavad internetis postitatud teabe usaldusväarsust ja töötavad oma tegevuse jaoks välja strateegiad.

TEEMAD	Internetikirjaoskus, rassism/diskrimineerimine, kampaania strateegiad
RASKUSASTE	4. tase
RÜHMA SUURUS	10-20
AEG	60 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Hinnata internetist leitud teabe usaldusväarsust • Uurida raskusi, mida homoseksuaalsed noored kogevad seoses vaenu õhutamise ja internetis • Hinnata omaenda käitumist seoses internetisisuga
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> • Juurdepääs internetile • Paber ja kirjutusvahendid • Märkmetahvel ja markerid
ETTE- VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Veenduge, et osalejatel on juurdepääs internetile. • Tehke koopiad uurijate ülesannetest ja kontrollijate töölehest (lk 61). • (Soovi korral) Küsige eelnevalt, kas on vabatahtlikke, kes sooviksid kontrollijate tööd teha. Ligikaudu pool rühma peaks tegutsema kontrollijatena. Näidake neile kontrollijate töölehte ning veenduge, et nad saavad aru, millist teavet otsida ja kuidas tabelit täita.

JUHISED

1. Selgitage, et harjutuse käigus uuritakse interneti kasutamist teabeallikana. Küsige, kui palju osalejad internetti sel eesmärgil kasutavad ja kas neil on selleks mingeid lemmiksaite.
2. Tutvustage neile alljärgnevat stsenaariumi ja veenduge, et kõik saavad ülesandest aru

Pärast mitut homfoobset rünnakut homoseksuaalsete noorte vastu (eriti veebisaitidel ja videotes) ja vabaühenduste tugevat lobitööd on parlamendis kavas korraldada seda küsimust käsitlev arutelu. Valitsus on esitanud seaduseelnõu, mille kohaselt eelarvest eraldatakse raha haridustegevuseks, mille eesmärk on võidelda homfoobsete hoiakutega ja toetada homoseksuaalseid noori. Kõik peamised opositsiooniparteid on uue seaduse vastu.

Kujutage ette, et teete uurimustööd poliitiku jaoks, kes soovib debatis osaleda. Ta on palunud teil valmistada ette oma kõne jaoks põhifaktid ja mõned olulisemad jutupunktid. Teil on esialgse uurimistöö tegemiseks 20 minutit.

3. Selgitage, et tööd hakatakse tegema neljaliikmelistes rühmades, kus kaks inimest tegutsevad uurijatena ja kaks inimest vaatlavad uurijate meetodikat. Öelge osalejatele, et igasugune uurimistöö eeldab korralikku meetodikat! Küsige, kas nad teavad nimetada mõnda olulisemat põhimõtet, mida tuleb uurimistöö tegemisel silmas pidada, ja kirjutage need põhimõtted märkmetahvile.
4. Küsige, kas leidub vabatahtlikke, kes sooviksid tegutseda kontrollijatena (kui te seda enne ei teinud). Andke neile koopiad kontrollijate töölehest ja veenduge, et nad saavad ülesandest aru. Jagage ülejäänud rühm nii, et ligikaudu pooled inimesed töötavad valitsuse heaks ja pooled opositsiooniparteide heaks. Andke igale rühmale vastav ülesandekaart.
5. Öelge osalejatele, et neil on uurimistöö tegemiseks 30 minutit. Soovitage neil kasutada esimesed 20 minutit asjakohase teabe otsimiseks ja jätta 10 minutit selleks, et leppida kokku põhipunktides, mis parlamendiliikmele esitatakse.
6. Kui rühmad on ülesande lõpetanud, kutsuge nad arvutite juurest ära. Andke neile veel 5–10 minutit, et võimaldada kontrollijatel anda tagasisidet oma peamiste tähelepanekute kohta.
7. Paluge uurijatel tutvustada põhipunkte, mille nad parlamendiliikme kõne jaoks välja valisid. Need võibki esitada punktidena: osalejad peavad ette kujutama, et nad teavitavad parlamendiliiget, mitte ei pea ise kõnet.
8. Pärast iga esitlust jätke veidi aega selleks, et kontrollijad saaksid oma töö tulemusi tutvustada ja teised rühmad saaksid esitatud teabe või kasutatud strateegia kohta küsimusi esitada. Seejärel paluge osalejatel harjutust analüüsida.

ANALÜÜS

KÜSIMUSED UURIMISTÖÖ JA PARLAMENDILIIKMETELE TEABE ANDMISE KOHTA

- Kui lihtne see ülesanne teie jaoks oli? Mis oli kõige raskem?
- Kuidas te otsustasite, milliseid veebisaitte teabe hankimiseks kasutada? Kui oluliseks te pidasite nende veebisaitide usaldusväärsust või väljavalitud teabe tõele vastavust?
- Kas te pöörasite rohkem tähelepanu sellise teabe leidmisele, mis toetaks teie esindaja seisukohta, või küsimuse objektiivsele kajastamisele? Mida peaks teie arvates tõeline uurija tegema?
- Kas te otsisite näiteid homoseksuaalsete inimeste vastu suunatud vaenu õhutamise kohta? Kui mõni rühm ei otsinud, siis kas see oleks nende arvates olnud vajalik?
- Mis te arvate, kas teie esindaja parlamendis on teie uurimistööga rahul? Mis te arvate, kas need, keda ta esindab, on sellega rahul?

KÜSIMUSED UURIMISTÖÖ EESMÄRGIL INTERNETI KASUTAMISE KOHTA

- Kas te avastasite midagi olulist seoses interneti kasutamisega uurimistöö eesmärgil? Kas te sooviksite midagi lisada põhimõtete loetelule, mis harjutuse algul koostati?

- Kas teid üllatas erisugune teave, mida inimestel õnnestus leida? Millega see on teie arvates seletatav?
- Nimetage mõned viisid, kuidas kontrollida, kas veebisait on autoriteetne või kas teavet saab usaldada. Kuidas teie seda tavaliselt teete?

KÜSIMUSED HOMOFOOBIA / INTERNETIS ESINEVA VAENU ÕHUTAMISE KOHTA

- Kas te leidsite näiteid diskrimineerimise või solvangute kohta?
- Kas te leidsite mingit teavet, mis ei vastanud tõeale või mis oli ebaõiglane?
- Millised riskid kaasnevad sellega, et kõigil on võimalik internetis oma arvamusi postitada? Kuidas saaks vähendada riski, et teised inimesed võtavad selliseid arvamusi fakti pähe?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Harjutus on tulemuslikum, kui kontrollijaid eelnevalt juhendada. Kui see on võimalik, võite korraldada nii, et igas väikeses rühmas on ainult üks kontrollija ja selle võrra rohkem uurijaid.
- Uurijad ei peaks tundma, et kontrollijad neid eksamineerivad. Te võiksite neile öelda, et kontrollijate ülesanne on vaadelda erinevaid uurimismeetodeid ja et sellele ülesandele võib läheneda mitmel moel.
- Te võite otsustada mitte näidata uurijatele kontrollijate töölehte: sel juhul ei ole mõned olulised põhimõtted neile ette teada ja tulemused võivad olla huvitavamad. Samas võib see avaldada uurijatele rohkem survet. Lehe näitamine looks uurijate ja kontrollijate vahel parema koostöösuhte.
- Analüüsi käigus võiksite uurida, kas see, mida me tahame leida, võib uurimistööd kallutada. Sellega seoses võiksite küsida, kuidas osalejad üldiselt suhtuvad teabesse, mida nad näevad, kuid ei taha uskuda.
- Internetis leviva valeteabe või tugevalt kallutatud teabe üks ohte seisneb selles, et sellist teavet võidakse kergesti faktide pähe levitada. Te võiksite osalejatelt uurida, kas nad võisid edastada internetist loetud „fakte“ ja kas selline teave võis aidata kaasa teatavate rühmade või üksikisikute kohta kujunenud eelarvamuste levimisele.
- Te võiksite kasutada taustateabes internetikirjaoskuse kohta esitatud kontrollnimekirja, et täiendada osalejate ettepanekuid, mille nad on esitanud internetis postitatud teabe usaldusväärsuse kontrollimise viiside asjus. Rõhutage, et suurem osa sellest, mida me näeme, sisaldab suuremal või vähemal määral arvamust. On hulk viise, kuidas esitada teavet nii, et tugevdada mingit kindlat vaatenurka. Näiteks homfoobse vaenu õhutamise näidete väljajätmine jätab mulje, et probleemi pole.
- Te võite uurida, kuidas internetipettustele on jälile saadud ja arutada koos osalejatega, kuidas valeuudised vaenu õhutamisele kaasa aitavad.

VARIANDID

Te võite osalejatele uurimiseks valida mõne muu „sihtrühma“, näiteks naised, romad või muu etnilise vähemuse, varjupaigataotlejad jne.

Harjutuse võib teha ka ilma kontrollijateta, kuid nii, et igaüks on iseenda kontrollija. Sel juhul peaksite kontrollijate töölehte enne koos rühmaga käsitlema ja paluma kõigil ise oma uurimismeetodeid kontrollida.

PÄRAST HARJUTUST

Osalejad võiksid täpsustada internetis uurimistöö tegemise oluliste põhimõtete nimekirja ja koostada omaenda suunised. Samuti võiksid nad koostada kontrollnimekirja teistega teabe jagamise kohta ja jagada seda nimekirja aktivistidega liikumise „No hate speech“ veebisaidil. Suur osa vaenu õhutamisest pärineb inimestelt, kes jagavad mõtlematult arvamusi, mis väljendavad eelarvamusi, ja teevad teistele haiget.

Osalejad võiksid katsetada leheküljel 61 esitatud kontrollnimekirja või enda koostatud kontrollnimekirja mõnel populaarsel uudistesaidil. Suur osa ajakirjandusest on vastutav ühiskonna eri rühmade kohta eelarvamuste levitamise eest. See võib panna lugejaid arvama, et nende rühmade solvamine on aktsepteeritav. Teisi õppetegevusi rühmaga desinformatsiooni korral kasutatavate strateegiatega käsitlemiseks leiate aadressilt <http://mediasmarts.ca/sites/default/files/tutorials/facing-online-hate/index.html>.

Paluge osalejatel tutvustada veebisaitide, mida nad teabe otsimiseks kõige sagedamini kasutavad, ning kontrollige ühiselt, kui usaldusväärsed ja erapooletud need on.

JAOTUSMATERJALID

1. POLIITIK

Teie poliitik on valitsuse liige. Tema sõnavõtt peab olema uut seadust tugevalt pooldav. Otsige internetist teavet, mis oleks talle tema kõne koostamisel kasulik. Seejärel pange kirja umbes viis põhipunkti, mida ta peaks käsitlema.

2. POLIITIK

Teie poliitik kuulub opositsiooni. Ta on selle probleemiga tegelemiseks eelarvest raha eraldamise vastu. Otsige internetist teavet, mis oleks talle tema kõne koostamisel kasulik. Seejärel pange kirja umbes viis põhipunkti, mida ta peaks käsitlema.

3. POLIITIK

Teie poliitik on väikeerakonna liige. See erakond ei ole veel otsustanud, kas toetada seaduseelnõud või olla selle vastu. Otsige internetist teavet, mis aitaks teie poliitikul otsust teha. Seejärel pange kirja umbes viis põhipunkti, mida ta peaks käsitlema.

JAOTUSMATERJALID

KONTROLLIJAD

Teie ülesanne on analüüsida uurijate kasutatud lähenemisviisi. Püüdke koguda võimalikult palju teavet kontrollijate töölehel esitatud küsimuste kohta. Te võite paluda uurijatel selgitada, mida nad teevad või miks nad kasutavad üht või teist meetodit, kuid ärge neid liiga palju häirige!

KONTROLLIJATE TÖÖLEHT

Teabe leidmiseks kasutatud otsingusõnad	
IGA KÜLASTATUD VEEBISAIDI KOHTA:	
Veebisaidi nimi	
Veebisaidil veedetud ligikaudne aeg minutites	
Suunitlus (homoseksuaalseid inimesi pooldav, nende vastu, neutraalne)	
Miks see veebisait valiti?	
Veebisaidi autoriteetsus: miks peaks seda veebisaiti usaldama? Kas rühm kontrollis seda?	
Leitud teabe kohta: kas allikas või viide on olemas ja kas rühm kontrollis seda?	
Muud aspektid, mis on seotud sellega, kuidas uurijad oma ülesannet täitsid	

4. TASE

RÜHM
10-20

AEG
120'

VABADUSTE KONFLIKT

See harjutus on simulatsioon, mis hõlmab kahte kogukonda, kes on sõnavabaduse suhtes eriarvamustel, kuid on sunnitud koos ühel ja samal saarel elama.

TEEMAD	Demokraatia/ osalus, sõnavabadus, rassism/diskrimineerimine
RASKUSASTE	4. tase
RÜHMA SUURUS	10-20
AEG	120 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Uurida mitmekesisuse, pluralismi ja vaenu õhutamise seotud küsimusi • Mõelda, kuidas sõnavabadus aitab kaasa demokraatliku ühiskonna toimimisele • Arutada piiramatut sõnavabaduse plusse ja miinuseid • Harjutada läbirääkimiste pidamise oskusi
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> • Paber ja kirjutusvahendid • Ruum, kus kaks kogukonda saavad kokku tulla (eraldi) • Kaks juhendajat (ideaalis)
ETTE- VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Tehke koopiad teabest kahe saare kohta (lk 65-66). • Tehke koopiad probleemidest, mis tuleb lahendada (lk 67).

JUHISED

1. Selgitage, et harjutuse näol on tegemist simulatsiooniga ja jagage rühm kaheks kogukonnaks. Ixprati kogukond peaks olema suurem, moodustades ligikaudu kaks kolmandikku osalejatest. Ülejäänud kolmandik rühmast on Pastiki saare elanikud. Selgitage, et simulatsiooni esimene osa hõlmab tööd eraldi kogukondades. Kui 20 minutit on möödas, tulevad rühmad kokku.
2. Üks rühm tuleks juhatada teise ruumi. Kummagi rühma juhendajad peaksid lugema ette teabe vastava kogukonna kohta ja võivad seejärel jagada koopiad teabest laiali.
3. Alustage kummaski rühmas arutelu, küsides osalejatelt, mida nad arvavad elust saarel. Küsige, kas nad tahavad seal elada. Pärast mõningast järelemõtlemist tuleks rühmadele esitada alljärgnevad küsimused.

Pastiki rühm. Mis teile uuele saarele kolimise juures muret teeb?

Ixprati rühm. Mis teeb teile muret seoses sellega, et teie juurde tuleb suur hulk sisserändajaid, kes

teie kultuure ja traditsioone ei tunne?

4. 20 minuti möödudes tuleks rühmad kokku tuua. Paluge saareelanikel end tutvustada ja soovi korral lühikese sõnavõtuga esineda. See ei tohiks kesta kauem kui 10 minutit.
5. Umbes 10 minuti pärast andke osalejatele järgmine teave.

Möödunud on üks aasta ja tekkinud on hulgaliselt probleeme. Pinged kogukondade vahel on muutunud üha teravamaks ja paljud inimesed on mures tõsiste sotsiaalsete rahutuste pärast. President on palunud teil moodustada töörühm, et püüda leida neile probleemidele lahendused.

6. Jagage kogu kogukond väiksemateks töörühmadeks nii, et igas töörühmas on (umbes) kaks Pastiki elanike esindajat ja neli Ixprati elanike esindajat. Andke igale rühmale üks leheküljel 67 esitatud probleemidest.
7. Öelge rühmadele, et neil on 20 minutit otsustamiseks, kuidas probleemi lahendada. Selgitage, et iga ettepanek tuleb panna hääletusele ja et vastuvõtmiseks peab selle heaks kiitma osalejate enamus (töörühmas). Meenutage, et kui neil uut otsust heaks kiita ei õnnestu, jääb senine olukord kestma!
8. Kui möödunud on 20 minutit, kutsuge kõik kokku oma otsuseid tutvustama. Andke igale töörühmale 2–3 minutit tagasiside andmiseks ja oma lahenduse kirjeldamiseks ning küsige, kas keegi tahab lühidalt vastata. Seejärel liikuge analüüsi juurde.

ANALÜÜS

Kõigepealt tooge osalejad oma rollidest välja ja meenutage neile, et nüüd on kavas arutada harjutust tervikuna. Osalejad peaksid püüdma mitte pöörduda varasemate vaidluste juurde tagasi.

- Kuidas see harjutus teile tundus? Mis teile meeldis ja mis ei meeldinud?
- Kui lihtne teil oli oma rolli etendada ja rollis püsida, kui saareelanikud kokku said?
- Mida te arvate läbirääkimiste protsessist ja otsuse tegemise protsessist? Mis oli teie jaoks kõige olulisem, kui püüdsite lahendust leida?
- Kas see oli õiglane, et Ixprati kogukonnal oli iga ettepaneku korral sisuliselt vetoõigus, kuna neid oli rohkem? Kuidas teha nii, et vähemuste arvamus ja õigusi päris elus õiglaselt arvesse võetaks?
- Kas harjutus muutis mõnda teie seisukohta? Kui jah, siis millist ja miks?
- Kas harjutus oli elule lähedane: kas see kajastas mõnda tänapäevase ühiskonna probleemi?
- Kuidas tuleks teie arvates lahendada probleem, et inimesed ütlevad asju, mis on solvavad, sallimatud ja mõnikord ohtlikud?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Kahe saare elu on kirjeldatud suhteliselt pikalt, et osalejad oma kogukonda paremini sisse elaksid. Need tuleks ette lugeda pigem jutustustena kui teabena.
- Töörühmal, kes tegeleb internetikampaania probleemiga, võiks paluda keskenduda internetiaspektile.

Vähemalt peaks neid suunama võimalike internetiväliste ettepanekute kõrval seda aspekti kaaluma.

- Simulatsiooni ajal juhendage osalejaid võimalikult vähe. Veenduge, et inimesed mõistavad ajapiiranguid ja ülesande olemust, kuid laske neil ülesannetele läheneda viisil, mis neile kõige parem tundub. Katkestage osalejaid ainult siis, kui näib, et nad on valesti aru saanud või kui pinged või konfliktid hakkavad protsessi takistama.
- Mõningane teave sõnavabaduse kohta oleks osalejatele kasulik. Kui aega on, kasutage selle kohta antud teavet.

VARIANDID

Kui aega on vähe, võib kirjeldusi lühendada ja lõplikel läbirääkimistel võib kõikidele töörühmadele anda arutamiseks esimese probleemi. See kiirendab läbirääkimisi.

Kui rühmade esimeste (eraldi) kohtumiste ajal on piisavalt aega, võite osalejatelt küsida, kas nad tahaksid edastada mingi sõnumi, kui rühmad kokku tuuakse. Need sõnumid võivad moodustada lühida sissejuhatus, mis tehakse kohtumise esimese 10 minuti jooksul.

Kui rühm on suur, võib osutada vajalikuks jagada „uus“ kogukond väiksemateks rühmadeks, nii et kõigil on võimalus kaasa lüüa. Igas uues rühmas võiks olla umbes kolmandiku jagu Pastiki elanikke ja kahe kolmandiku jagu Ixprati elanikke. Soovi korral võivad rühmad nimetada 1–2 inimest oma kogukonna eestkõnelejateks.

IDEID TEGUTSEMISEKS

Osalejad võiksid koostada oma rühma jaoks ettepaneku sarnaselt ettepanekutele, mille nad harjutuses koostasid läbirääkimiste tulemusena. Seda võiks hääletada ja kasutada internetis või väljaspool interneti käitumise suunisena.

Osalejad võiksid uurida peamisi sisserändajate rühmi oma kodumaal. Nad võiksid teha kindlaks mõned põhjused, mis ajendasid neid inimesi siia kolima, ja uurida, kas sisserändajate meelest arvestab ülejäänud ühiskond nende õiguste ja arvamustega ning kuidas ajakirjandus (nii internetis kui ka väljaspool interneti) neid kujutab. Te võiksite ka mõned eri kogukondade esindajad rühmaga rääkima.

Kui teie riiki ei saabu sisserändajaid, võite uurida, kuidas suhtutakse teie riigist emigreerunud inimestesse vastuvõtvates riikides.

JAOTUSMATERJALID

PASTIKI SAAR

Te elate väikesel saarel, mille piirid on suletud ning kus ammust aega pole nähtud ühtki sisseerändajat ja kuhu tuleb väga vähe turiste. Teie ühiskond on vaoshoitud ja rahumeelne: konfliktide puudumine ja rahu on tugev traditsioon ning sellist olukorda peetakse riiklikuks prioriteediks. Põhiseaduses on koguni säte, mis kõlab järgmiselt:

„Keegi ei tohi öelda ega teha midagi, mis võib teisi solvata või häirida.“

Selle sätte täitmist jälgitakse hoolikalt ja rikkumiste eest karistatakse karmilt. Rikkumised on väga harvad; märksa lihtsam on teiste inimestega kokku leppida. Lahkarvamused on Pastiki elanike jaoks piinavad, kuna häirivad nende meelerahu.

Teie riik peab end demokraatlikuks riigiks. Valimised toimuvad igal aastal ja neil osalevad peaaegu kõik. Samas kipuvad valitaks osutama ühed ja samad inimesed, sest alternatiivse poliitika üle toimub vähe arutelusid.

Üldjuhul ei kaldu vestlused, avalikud teadaanded ega isegi ajakirjanikud ühiskonna poolt üldiselt aktsepteeritud arvamustest kõrvale ning inimestel ei ole enamasti selle vastu midagi, sest nad on unustanud või ei kujuta ette, et asjad võiksid teistmoodi olla. Uudiseid maailma teiste paikade kohta on vähe, puudub kirjandus teiste kultuuride kohta ja ka muutusi on väga vähe, sest muutusi peetakse häirivateks.

Inimesed on aastate jooksul märganud, et rannajoon on muutnud: meretase on tõusnud ja mitu piirkonda, mis varem olid elamiskõlblikud, on nüüd vee all. Alguses ei tundunud see oluline: kõigi jaoks jätkus küllalt maad ja rannikul elavad kogukonnad kolisid lihtsalt sisemaa poole. Viimastel aastatel on probleem siiski teravamaks muutunud. Mõned inimesed hakkasid seda omavahel arutama, kuid seda peeti häirivaks ja valitsus kehtestas keelu.

Elu läks edasi, olles enamasti rahulik, prognoositav ning konflikti- ja tülivaba, kuni ühel kohutaval tuulisel päeval tabas saart hirmus orkaan. Majad purunesid, paljud inimesed said surma ja suurem osa maast ujutati üle. Kui lained taandusid, selgus, et ellu oli jäänud väga vähe põllumajanduskultuure ja needki kidusid soolases vees. Peaaegu kogu taristu oli hävinud. Toitu nappis, levima hakkasid hakkused ja haigused ning ravimeid ei jätkunud. Saarel tekkis kaos. Inimesed hakkasid lausa vaidlema selle üle, mida tuleks ette võtta!

Just siis, kui näis, et igasugune lootus on kadunud, saadi sõnum naabersaarelt Ixpratilt. Sõnumis väljendati siirast muret Pastiki elanike pärast ja väljendati valmisolekut võtta enda juurde kõik saarlased, kes soovivad Ixpratile kolida. Teie olete need, kes otsustasid kolida.

JAOTUSMATERJALID

IXPRATI SAAR

Te elate Ixprati saarel, mis asub Vaikses ookeanis iidse meretee ääres. Teie saar on traditsiooniliselt tuginenud kaubandusele ja suhtlemisele teiste riikidega ning teie riigis on aastasadu kehtinud avatud piiride poliitika. See tähendab, et rändurid ja sisserändajad paljudest kultuuridest on saare elus olnud olulisel kohal. Seetõttu elab saarel väga mitmekesine rahvastik, kellel on erinevad arvamused, uskumused ja kultuuritavad.

Teie riigi kultuuris on see mitmekesisus omaks võetud: inimesed tunnevad suurt huvi alternatiivsete tegutsemisviiside ning erinevate uskumuste ja ideoloogiate vastu. Selline mitmekesisus tähendab muidugi ka seda, et kõik ideed või ideoloogiad ei sobi sugugi kõigile. Ixprati elu iseloomustavad eriarvamused ja vastuolud. Peaaegu iga kord, kui kaks inimest omavahel kohtuvad, arutatakse erisuguseid mõtteid, veendumusi ja ideid. Peaaegu igal kohtumisel tekib vaidlus või siis lõpeb kohtumine lahkarvamusega. Vaidlemine on peaaegu et rahvuslik hobi.

Seetõttu puuduvad seadused, mis piiraksid seda, mida üks inimene või rühm võib teisele öelda, või seda, mida üks inimene või rühm võib teise kohta öelda. Mõned inimesed ütlevad välja kohutavaid asju. Mõnikord viib see selleni, et inimesed teevad kohutavaid asju. Tegemine on seadusega karistatav, ütlemine mitte.

Elu Ixpratil on huvitav ja pidevalt muutuv ning paneb inimesi proovile. Te väärtustate kultuuri rikkalikust ja asjaolu, et võite välja öelda kõike, mida tahate. Te teate, et lõputu vaidlemine ja tülitsemine ei tee alati õnnelikuks. Tegelikult leiate sageli, et tülitsemine on väga väsitav ja piinarikas: alati pole lihtne leppida sellega, et inimesed ütlevad asju, mis teie arvates on valed, rääkimata asjadest, mis teie arvates on julmad. Samuti olete näinud, et mõned ühiskonnarühmad langevad teistest sagedamini õelate ja sallimatute väljaütlemiste ohvriks.

Sellelgi poolest tundub teile oluline, et inimestel ei keelataks oma arvamust avaldamast.

Ühel tuulisel päeval jõuab teie saarele uudis, et üht teist Vaikse ookeani saart on tabanud väga tugev orkaan. Te teate selle saare kohta väga vähe, sest saare elanikud on alati omaette hoidnud. Te olete kuulnud jutte selle kohta, et saare inimesed on väga rumalad ja tagurlikud, kuid pole ise kunagi ühtki saareelanikku kohanud. Te teate, et seda saart on peaaegu võimatu külastada.

Valitsus on teatanud, et kuna Pastiki saar on orkaani tõttu nii rängalt kannatanud, kolib suurem osa ellu jäänud saareelanikke Ixpratile. Ilmselt on neid võimalik vastu võtta, kuid see tähendab, et Ixprati praegused elanikud peavad oma elus palju ümberkohandusi tegema. Uutele elanikele tuleb tagada töökohad; ka elamispindu ei pruugi kõigile jätkuda.

JAOTUSMATERJALID

TÖÖRÜHMARES KÄSITLETAVAD PROBLEEMID

1. PROBLEEM

Käivitatud on kampaania „Leia Pastikilase keel“, mis internetis tohtu kiirusega levib. Kampaania veebisaidil on järgmised loosungid.

- „Torka Pastiki nukku ja vaata, kas ta teeb häält!“
- „Pole keelt, pole aju!“
- „Leia keel ja võida nutitelefon“

Inimesi kutsutakse üles saatma fotosid Pastikilaste keeltest. Veebisaidil on keelte galerii, mis sisaldab fotosid ja videoid sellest, kuidas Pastikilasi sunnitakse suud avama, inimesed valgustavad taskulambiga nende suid, poseerivad pikksilmaga või osutavad keelele. Kampaania kogub hoogu ja esinenud on palju juhtumeid, kus Pastikilasi on tänaval rünnatud. Pastikilased on vastuseks öelnud, et keelduvad laskumast solvavasse vestlusse inimestega, kellest nad lugu ei pea.

2. PROBLEEM

Ixprati poisid hüüdsid ühele Pastiki saarelt pärit tüdrukule tänaval solvanguid, nimetades teda paksuks seaks ja räpaseks libuks ning öeldes, et tal pole keelt ja et ta ei oska oma peaga mõelda. Tüdruk on olnud õnnetu; ta pole kahe nädala jooksul kodust lahkunud ega kellegagi rääkinud. Ta pole kolm päeva midagi söönud. Tüdruku vanemad on väga mures.

3. PROBLEEM

On avaldatud aruanne, mille kohaselt on töötuse määr Pastikilt pärit inimeste seas märksa kõrgem kui rahvastikus keskmiselt, Pastikilastel ei ole esindajaid parlamendis ja mis tahes organisatsioonides on juhtivatel kohtadel vähe Pastikilt pärit inimesi. Aruandes käsitletakse ka teisi sotsiaalseid tegureid, nagu stressi ja vaimsete häirete tase, kutsekvalifikatsioon ja kuritegevuse määr. Näib, et Pastikilaste näitajad on kõigis aspektides teiste ühiskonnarühmadega võrreldes kehvemad. Ka suhtumine Pastikilt pärit inimestesse on valdavalt negatiivne.

1. TASE

RÜHM
10-20AEG
45'

KÜBERKIUSAMISE TÕKESTAMINE

Selles harjutuses teevad osalejad kindlaks oma tõenäolised reaktsioonid erinevate kiusamise stsenaariumide korral ja arutavad alternatiivseid tegutsemisviise.

TEEMAD	Küberkiusamine, demokraatia/osalus, internetikirjaoskus
RASKUSASTE	1. tase
RÜHMA SUURUS	10-20
AEG	45 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Mõista kiusamise eri vorme ning seoseid internetis ja väljaspool internetti toimuva kiusamise vahel • Teha kindlaks erinevad viisid, kuidas kiusamisele, küberkiusamisele ja internetis esinevale vaenu õhutamisele võib reageerida • Suurendada teadlikkust reageerimise tähtsusest
ETTE- VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Tehke A4 formaadis paberile neli silti ja paigutage need ruumi eri nurkadesse. Siltidel peaks olema kirjas järgmine.<ul style="list-style-type: none"> – „Ei tee midagi“ – „Teatan kiusamisest“ – „Reageerin kiusajale“ – „Teen midagi muud“ • Veenduge, et osalejatel on piisavalt ruumi ringi liikuda

JUHISED

1. Kõigepealt küsige osalejatelt, mida kiusamine nende arvates tähendab. Paluge neil mõelda viisidele, kuidas teisi võidakse kiusata.
2. Näidake ruumi nurkades olevaid silte ja selgitage, et te loete ette mitu erinevat stsenaariumi. Igaüks peaks valima, milline järgmistest variantidest vastab kõige paremini sellele, kuidas nemad nende stsenaariumide korral käituksid:
  - ei tee midagi;
  - reageerin kiusajale/kiusajatele (näiteks astun vestlusse, ründan vastu või teen midagi muud. Kui kiusaja ei ole teada, ei pruugi see variant asjakohane olla);
  - teatan kiusamisest (näiteks õpetajale, lapsevanemale, veebisaidi haldajale või muule autoriteetsele isikule);
  - teen midagi muud (näiteks kaasan teised arutelusse, moodustan „solidarsuse rühma“ jne. Võiksite paluda osalejatel pakkuda välja veel ideid).

3. Selgitage, et kui kõik stsenaariumid on ette loetud, peaksid osalejad minema nurka, mille silt vastab kõige paremini sellele, kuidas nemad tõenäoliselt reageeriksid. Paluge neil ausalt järele mõelda, kuidas nad käituksid!
4. Lugege ette esimene stsenaarium ja andke osalejatele aega valida oma nurk välja. Kui osalejad on kohale jõudnud, paluge mõnel inimesel igast rühmast selgitada, miks nad sellise reageerimisviisi valisid. Seejärel lugege ette järgmine stsenaarium ja jätkake, kuni tunnete, et läbi on arutatud piisavalt juhtumeid.

ANALÜÜS

Harjutuse analüüsimiseks kasutage alljärgnevat küsimusi.

- Kuidas see harjutus teile tundus? Millistele stsenaariumidele oli kõige keerulisem reageerida ja miks?
- Kas kõik need lood olid näited kiusamisest?
- Kas te olete kunagi kokku puutunud küberkiusamisega – ohvri või kõrvalseisjana? Mida te arvate internetis ja väljaspool interneti toimuva kiusamise vahelistest seostest? Kas nende kahe kiusamise vormi vahel on olulisi erinevusi?
- Kas see harjutus pani teid kiusamisele/küberkiusamisele teisiti vaatama? Kas see pani teid mõtlema, et võiksite tulevikus reageerida teisiti?
- Mida saate teie küberkiusamise vastu ette võtta?
- Kes peaks tegutsema, et internetis vaenu õhutamist takistada? Millist rolli peaksid mängima meediavõrgustikud, teenusepakkujad, politsei, lapsevanemad, koolijuhid jne?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Kui rühm on suur või pole üldise aruteluga harjunud, võib olla kasulik kasutada „võlukeppi“ ehk kujuteldavat mikrofonit, nii et kui keegi tahab rääkida, peab ta oma järjekorda ootama.
- Osalejad võivad tahta valida rohkem kui ühe võimaluse, näiteks vastata kiusajale ja teatada kiusamisest. Sellisel juhul soovitage osalejatel valida see nurk, mis tundub olulisem ja seejärel andke neile võimalus oma seisukohta selgitada.
- Pidage meeles, et mõned osalejad võivad olla kiusatavad – seda võivad teha koguni teiste rühmade liikmed. Teil tuleb arvestada erinevaid isiklikke vajadusi või konflikte ning te ei tohiks survestada osalejat reageerima, kui on näha, et ta ei soovi seda teha.
- Kui mõni osaleja on ise kiusatav, võib harjutus tema mured pinnale tuua ja panna teda mõistma, et vajab lisatuge. Te peaksite kas selgelt ütleva, et võite seda tuge pakkuda (konfidentsiaalselt), või olema valmis nimetama alternatiivseid tugisüsteeme, mida sellised osalejad saavad kasutada. Enne harjutust võiksite uurida olemasolevaid kohalikke või üleriigilisi teenuseid, näiteks abiliine või organisatsioone, mis ohvritele tuge pakuvad.
- Kui osalejad ei ole küberkiusamisega kokku puutunud või ei näi mõistvat selle kahjulikkust, võiksite kasutada taustateavet, et suurendada teadlikkust nii probleemist endast kui ka lähenemisviisidest, mida teised inimesed on kasutanud. Kui see on asjakohane, tuleks luua seosed vaenu õhutamise ja kiusamise vahel (eriti juhul, kui kiusamisega kaasneb vaenu õhutamine).

VARIANDID

Harjutust võib lihtsustada, pakkudes osalejatele välja vaid kaks varianti: „Ei tee midagi“ ja „Teen midagi“. Kaks silti võib panna ruumi kummassegi otsa ja osalejad paigutuvad kahe sildi vahel olevale jooneline punkti,

mille asupaik sõltub sellest, kui tõenäoliselt nad emma-kumma variandi kasuks otsustavad.

IDEID TEGUTSEMISEKS

Võimalik edasine tegutsemine on tulemuslikum, kui osalejad rühmana tegutsemises ühiselt kokku lepivad. Te võiksite arutada erinevaid viise, kuidas harjutuse järel edasi tegutseda, näiteks suurendada teadlikkust probleemist (internetis või väljaspool interneti), luua toetus- või solidaarsusrühm, rakendada koolis, klassis või koolis kiusamisvastast poliitikat või algatada kampaania „Ei kiusamisele internetis“.

Samuti võite ühineda liikumisega „No hate speech“ ja jagada kampaania veebisaidil videosõnumeid, milles väljendatakse solidaarsust küberkiusamise ohvritega. Veebisaiti võite kasutada ka selleks, et jagada kõikidele internetikasutajatele nõuandeid selle kohta, mida küberkiusamise olukordades ette võtta.

JAOTUSMATERJALID

STSENAARIUMID

- 1. Te olete tundmatutelt aadressidelt või numbritelt saanud solvavaid e-kirju ja tekstisõnumeid. Mõned neist on ähvardavad: näib, et kiusajad tunnevad teid. Mida te teete?*
- 2. Mõned inimesed teie koolist on muutnud mõnda teie fotot ja postitanud need internetis koos vastikute kommentaaridega. Te arvate, et teate, kes need on. Mida te teete?*
- 3. Teie klassi on tulnud poiss, kes on pärit teisest riigist. Teie sõbrad narrivad teda ja on hakanud postitama tema kohta suhtlusportaalides rassistlikke nalju. Nad käivad teile peale, et te neid nalju edasi saadaksite. Mida te teete?*
- 4. Rühm õpilasi teie klassis on levitanud teie kohta suhtlusportaalides solvavaid kuulujutte. Paljud lapsed ei taha nüüd teiega enam mängida ega isegi mitte rääkida. Koguni teie sõbrad on hakanud mõtlema, et ehk vastavad need kuulujutud tõele. Mida te teete?*
- 5. Õpetaja räägib klassile, et mõned õpilased on langenud ränga kiusamise ohvriks ja ühte noort rünnati teel koolist koju. Ta palub kõigil, kes asjast midagi teavad, sellest temaga pärast tundi eraviisiliselt rääkida. Te arvate, et teate, kes seda tegi, kuid olete hirmul, kuna olete saanud mitu tekstisõnumit, milles teil kästakse suu pidada. Mida te teete?*
- 6. Te näete, et üks laps seisab üksinda mänguväljakul ja nutab. Te teate, et teised lapsed narrivad teda, kuna tal on õpiraskusi, ning kutsuvad teda „põmmpeaks“ ja „sigakoledaks“. Teie sõbrad on ühed hullematest; nad naeravad sageli tema üle, kui te kõik koos olete. Mida te teete?*

See harjutus on laste inimõiguste hariduse käsiraamatus „Compassito“ kirjeldatud kiusamisteemalise harjutuse kohandatud variant (www.coe.int/compass).

2. TASE

RÜHM
12-20

AEG
45'

KAS VABADUS ON PIIRAMATU?

Osalejad uurivad mitme juhtumi põhjal sõnavabaduse tähendust. Nad peavad otsustama, mida võtta ette kommentaaride või väljaütlemistega, mis on vastuolulised, solvavad või potentsiaalselt ohtlikud.

TEEMAD Sõnavabadus, demokraatia/osalus, inimõigused

RASKUSASTE 2. tase

RÜHMA SUURUS 12-20

AEG 45 minutit

- EESMÄRGID
- Uurida sõnavabaduse tähendust.
  - Mõista, miks sõnavabadus on üksikisikute ja ühiskonna jaoks oluline.
  - Uurida põhjuseid, miks inimõiguste kaitsmiseks, eriti vaenu õhutamise korral, võib osutada vajalikuks sõnavabadust piirata

- MATERJALID
- Märkmetahvel ja markerid
  - Leheküljel 74 esitatud kaartide koopiad

- ETTE-VALMISTUSED
- Tehke koopiad leheküljel 74 esitatud kaartidest (nii, et neid jätkuks kõikidele väikestele töörühmadele)

JUHISED

1. Küsige osalejatelt, mida sõnavabadus nende jaoks tähendab. Koguge ideed märkmetahvlile ja ärgitage arutelu järgmiste küsimuste teemal, kui osalejad ise neid ei tõstata.
  - Kas sõnavabadus tähendab seda, et me võime öelda kõike, mida tahame?
  - Kui teie arvates on mingeid väljendusviise, mida ei tohiks lubada, siis kuidas otsustada, mis tuleks keelata? Kes peaks seda otsustama?
  - Kuidas me peale rääkimise või kirjutamise end veel väljendame (muusika, näitekunst, pildid, kehakeel jne)?
2. Äрге püüdke neid küsimusi praegu lahendada: koguge arvamusi ja selgitage, et need on sageli vastuolulised küsimused, mida uuritakse harjutuse käigus üksikasjalikumalt.
3. Küsige, kas kedagi on takistatud oma arvamust avaldamast – kodus, koolis või avalikkuses. Mis tunde see tekitab? Miks oli teie jaoks oluline, et teil oleks võimalik oma arvamust avaldada?

4. Andke veidi teavet sõnavabaduse kohta. Kasutage alljärgnevalt esitatud teavet või täiendage seda taustateabega (lk 162).

SÕNAVABADUS

Õigus oma mõtteid või arvamusi vabalt väljendada on oluline inimõigus, mis on sätestatud rahvusvahelistes inimõigusaktides. Seda õigust peetakse tähtsaks, kuna meie mõtted, arvamused ja võime suhelda moodustavad inimeseks olemise keskse osa ning kuna suhtlemine ja arutlemine on efektiivse demokraatliku ühiskonna kujundamise olulised eeldused. Teiste mõistmine ja nendega külg külje kõrval elamine sõltuvad avatud ja vabast suhtlemisest – isegi siis, kui me peame mõnikord kuulma arvamusi, millega me nõus ei ole.

Sellejärele ei ole sõnavabadus absoluutne õigus, mis alati ja piiranguteta kehtib. See õigus peab olema tasakaalus teiste inimeste õigustega või ühiskonna kui terviku heaoluga. Kui eneseväljendus on äärmiselt kahjulik teatud isikutele või on tõenäoliselt kahjulik ühiskonnale, siis võib seda piirata.

5. Õelge osalejatele, et nad hakkavad tööle väikestes rühmades (4–5 inimest) ja et neil tuleb arutada mitut juhtumit, kus inimesed postitavad internetis sõnumeid, mis teisi inimesi ja nende inimõigusi kahjustavad. Rühmad peavad otsustama, kas tegemist on juhtumitega, kus mingid materjalid tuleks internetist eemaldada ehk kas sõnavabadust tuleks piirata.
- Kui nad otsustavad, et nii tuleks tõepoolest teha, siis mis ja miks tuleks eemaldada?
  - Kui ei, siis miks mitte? Mida saaks veel teha ja kes peaks seda tegema?
6. Jagage osalejad 4–5 inimesest koosnevateks rühmadeks ja andke igale rühmale koopia leheküljel 74 esitatud juhtumitest. Andke rühmadele umbes 20 minutit aega juhtumite arutamiseks. Rühmad peaksid püüdma oma otsuseid põhjendada.

ANALÜÜS

Arutage kõik juhtumid läbi ja küsige, mida rühmad otsustasid. Arutage lühidalt otsuste põhjendusi. Põhipunktide väljatoomiseks esitage mõned alljärgnevatest küsimustest.

- Kas oli juhtumeid, mille puhul te rühmas kokkuleppele ei jõudnud? Milles seisnesid peamised lahk-
arvamused?
- Kas oli oluline, kes nende postituste taga oli? Kas oli oluline, kui palju inimesi reageeris või kuidas nad reageerisid?
- Kas teil kujunesid välja mingid üldised põhimõtted, mille alusel te otsustasite, kas sõnavabadust võib (või tuleks) piirata? Millised on liigse piiramise ohud? Millised on liigse lubatavuse ohud?
- Kas veebisaitide sulgemine või kahjulike postituste eemaldamine on teie arvates tõhus viis, millega tõkestada internetis vaenu õhutamist?
- Kas meie riigis piiratakse seda, mida inimesed tohivad internetis või väljaspool interneti öelda? Kas interneti puhul on reeglid teistsugused?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Kui osalejad juhtumeid arutavad, paluge neil kaaluda, kui palju materjali nad internetist eemaldaksid (kui nad otsustavad eemaldada). Näiteks võivad nad otsustada eemaldada terve veebisaidi (või profilli) või üheainsa postituse/video, kehtestada keelu postituse teinud kasutajale jne.
- Kasulik võib olla osalejatele meenutada, et Euroopa Inimõiguste Kohus peab sõnavabaduse igasugust piiramist väga tõsiseks sammuks! Seda tuleks teha ainult väga põhjendatud juhtudel.
- Te võiksite koos osalejatega uurida, mil määral aitavad arutelud kaasa nende seisukohtade kujundamisele ja mida *see asjaolu* võib meile sõnavabaduse kohta öelda.
- Te võiksite selgitada, et inimõiguslased õigusaktid ja sõnavabadus viitavad ennekõike sellele, kuidas *valitsused* peaksid käituma. Internetis sõnavabaduse piiramine on tihtipeale keerulisem, sest suurem osa internetist kuulub eraettevõtetele (näiteks eraõiguslikud veebimajutajad, äriühingute uudistesaidid jms). Tutvuge 5. peatükis „Taustateave“ esitatud põhiteabega sõnavabaduse kohta või internetikasutajate inimõiguste juhendi jaoga „Sõna- ja teabevabadus“.
- Enne harjutuse algust püüdke välja uurida, kas mõni käsitletavatest juhtumitest oleks teie riigi õigusaktide kohaselt ebaseaduslik.
- Harjutuse lõpetuseks võib olla kasulik arutada, kas neile juhtumitele saaks teistmoodi reageerida. Mõned soovitused leiab materjalist, mis käsitleb liikumise „No hate speech“ kampaaniat 2. peatükis. Meenutage osalejatele, et solvava materjali või veebisaidi eemaldamine ei ole ainus võimalik samm! Ka võib see praktikas keeruliseks osutuda, arvestades internetis postitatava materjali suurt hulka.

VARIANDID

Juhtumeid võib käsitleda rollimängu vormis: iga väike rühm võiks ühe stsenaariumi ette valmistada ja seda teistele etendada. Arutelu kõige sobivama vastusammu üle toimuks suures rühmas.

IDEID TEGUTSEMISEKS

Kui palju teavad osalejad inimese kohta, kes neid parlamendis esindab? Nad võiksid uurida tema avalikke väljaütlemisi vähemuste või teiste haavatavate rühmade kohta ning seejärel kirjutada talle, väljendades oma toetust või mittenoustumist. Kui rühma iga liige saadab kirja, võib neile isegi vastus tulla!

Arutage rühmas, mida ette võtta, kui mõni osaleja puutub internetis kokku rassistlike postitustega. Töötage üheskoos välja mõned argumendid või lühisõnumid, mida osalejad saavad internetis postitatud vaenu puhul kasutada.

JAOTUSMATERJALID

ARUTATAVAD JUHTUMID

- Rühm, mis kannab nime „Võtame oma riigi tagasi“, on loonud nn traditsioonilisi väärtusi propageeriva veebisaidi. Paljud sealsed postitused on rassistlikud. Veebisaidil on palju kommentaare ja seal toimub tuline arutelu. Mõned arutelus osalejad kasutavad äärmiselt solvavat kõnepruuki, kuid leidub ka hulk kommenteerijaid, kes on veebisaidi rassistlikule ideoloogiale vastu.

  - Kas midagi tuleks eemaldada? Kui jah, siis kui palju ja miks?
  - Kui ei, siis mida muud võiks teha
- Poliitik nimega Nikolai kutsub oma isiklikul veebisaidil üles tema valimisringkonnas elavaid romasid minema kihutama, süüdistades neid kõrges kuritegevuse tasemes. Tema üleskutsetele järgnevad kogu riigis rünnakud romade vastu. Suur osa meediast hakkab avaldama lugusid romade toime pandud kuritegude kohta – kuid mitte nende vastu toime pandud kuritegude kohta.

  - Kas midagi tuleks eemaldada? Kui jah, siis kui palju ja miks?
  - Kui ei, siis miks mitte? Mida saaks veel ette võtta?
- Rory postitab oma isiklikus blogis karikatuuri, mis kujutab tuntud poliitikut, kelle sõrmeotsest tilgub veri ja keda ümbritsevad surnukehad. Paljud kommenteerijad toetavad seda karikatuuri.

  - Kas midagi tuleks eemaldada? Kui jah, siis kui palju ja miks?
  - Kui ei, siis miks mitte? Mida saaks veel ette võtta?
- Ella postitab oma avaliku profilli all video, milles naeruvääristatakse puuetega inimesi, kujutades neid saamatute „võõrolenditena“. Veebistatistika kohaselt ei ole peaaegu keegi seda vaadanud ja ükski külastaja ei ole seda kommenteerinud.

  - Kas midagi tuleks eemaldada? Kui jah, siis kui palju ja miks?
  - Kui ei, siis miks mitte? Mida saaks veel ette võtta?
- Üks ajakirjanik näeb videot (4. näitest) ja algatab kampaania Ella profilli eemaldamiseks suhtlusmeedia saidilt. Selle tulemusena kogub video tuhandeid vaatajaid. Inimesed hakkavad kommenteerima stiilis „parim video, mida ma kunagi näinud olen“, „aeg on puuetega inimeste kohta tõtt öelda“ jne.

  - Kas midagi tuleks eemaldada? Kui jah, siis kui palju ja miks?
  - Kui ei, siis miks mitte? Mida saaks veel ette võtta?
- Üks kuulsus nimega Ditta postitab internetis uudistesaidil artikli, milles väidab, et transsoolised naised on „kuritegu inimsoo vastu“. Seejärel luuakse veebisait „Ditta paljastamiseks“ ja seal esitatakse üksikasju tema eraelu kohta. Naine hakkab saama sadu isiklikult solvavaid e-kirju ja Twitteri postitusi. Mõned neist sisaldavad ähvardusi.

  - Kas midagi tuleks eemaldada? Kui jah, siis kui palju ja miks?
  - Kui ei, siis miks mitte? Mida saaks veel ette võtta?

4. TASE

RÜHM
12-24AEG
60'

RÜHM X

Osalejad kõrvutavad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist tulenevaid õigusi näidetega väärkohtlemisest, mille ohvriks noored romad sageli langevad.

TEEMAD	Rassism/diskrimineerimine, inimõigused, eraelu puutumatus/turvalisus
RASKUSASTE	4. tase
RÜHMA SUURUS	12-24
AEG	60 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Uurida, kuidas vaenu õhutamise ohvritelt võetakse sageli ära mitmed teised inimõigused • Suurendada teadlikkust romade õigustest ja inimõiguste rikkumistest, mis nende suhtes sageli toime pannakse • Seostada Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis sätestatud õigused reaalsete rikkumistega
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> • Koopiaid teabest rühma X kohta (üks koopia igale väikesele rühmale) • Mitu koopiat Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist (lühendatud versioonist). Teil on vaja vähemalt kaks koopiat igale väikesele rühmale • Märkmetahvli paber ja markerid • Käärid ja liim (soovi korral)
ETTE- VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Valmistage iga väikese rühma jaoks ette märkmetahvli leht. Paigutage teave rühma X kohta paberi keskele.

JUHISED

1. Lugege ette lugu rühma X kohta (lk 78). Selgitage, et kõik selles loos kirjeldatud näited on ühe teatud kindla vähemuse elus tavapärased. Sellel rahval ei ole oma kodumaad ja selle rahva esindajaid elab paljudes maailma riikides. Andke osalejatele võimalus see vähemus ära arvata ja seejärel kinnitage, et romad kogevad sellist käitumist tavapäraselt kõikjal Euroopas.
2. Küsige osalejatelt, mida nad sellest loost arvavad. Selgitage, et enamik näiteid puudutab käitumist, mis on inimõiguslaste õigusaktide kohaselt ebaseaduslik ja ka kõigis Euroopa riikides ebaseaduslik. Vajaduse korral värskendage osalejate mälu inimõiguste ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni alal. Kasutage taustateavet, mis on esitatud leheküljel 203.

3. Selgitage, et osalejad hakkavad tööle väikestes rühmades (4–5 inimest) ja et neil tuleb kasutada Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni lühendatud versiooni, mille alusel nad kõrvutavad tekstis esitatud näiteid konventsioonis sätestatud õigustega.
4. Jagage kõigile konventsiooni koopiad ja lugege konventsioon ühiselt läbi, kui osalejad vajavad mälu värskendamist. Käsitlege võimalikke küsimusi õiguste sisu kohta.
5. Paluge osalejatel moodustada väikesed töörühmad (igas umbes viis inimest) ja andke igale rühmale üks märkmetahvli leht, millel on tekst rühma X kohta. Paluge neil märkmetahvli lehel teksti kõrval märkida võimalikud seosed lapse jutustatud loo ja konkreetsete inimõiguste vahel.
6. Andke selleks tegevuseks rühmadele umbes 20 minutit aega. Kleepige valmis lehed seinale ja andke osalejatele võimalus uurida teiste rühmade tööd. Vaadake, kas leidub sarnasusi või erinevusi.
7. Seejärel asuge harjutust analüüsima.

ANALÜÜS

Kutsuge osalejad taas kokku ja esitage harjutuse analüüsimiseks mõned alljärgnevatest küsimustest.

- Kas teid üllatas romadele tavapäraselt osaks saavate erinevate rikkumiste arv? Mis te arvate, kas meie riigis esineb mõni sellistest rikkumistest või koguni kõik sellised rikkumised?
- Kas te olete kunagi kuulnud või näinud romade solvamist? Kas olete internetis midagi sellist kohanud?
- Kujutage ette, et loete kellegi suhtlusmeedia saidil vastikut kommentaari romade kohta. Mida te teete? Kas olukord muutuks, kui inimesed väljendaksid vastuseisu sellistele kommentaaridele või hakkaksid omalt poolt positiivseid lugusid postitama?

Et uurida osalejate võimalikke eelarvamusi romade suhtes, esitage mõned alljärgnevatest küsimustest.

- Inimõiguste ülddeklaratsiooni ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni koostajad olid seisukohal, et me ei tohiks kunagi teha kellegi kohta otsuseid selle põhjal, mis „rühma“ nad kuuluvad. Kas olete sellega nõus?
- Mida te arvate lapse ütlusest, et kurjategijaid on igas kogukonnas, aga me ei ütle ju, et kõik inimesed neis kogukondades on kindlasti kurjategijad? Miks me räägime „kõikidest romadest“, kui me ei tunne kõiki romasid?
- Inimõiguste ülddeklaratsiooni koostajad leidsid ka, et on asju, mida ei tohiks kellelegi teha sõltumata sellest, kuidas ta on käitunud. Kas olete sellega nõus?
- Kuidas teie end tunnete, kui teised teid pidevalt väärkohtleks? Kuidas te käituksite?
- Mida te teate elust roma kogukondades? Aga nende probleemidest?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Võib osutada, et paljudel osalejatel on romade suhtes tugevad eelarvamusel. Püüdke vältida nende arutamist enne rühmatööd märkmetahvli lehtedega. Pärast harjutust võite eelarvamuste käsitlemiseks kasutada mõnda analüüsiks ette nähtud küsimust.
- Kui rühmad töötavad märkmetahvli lehtedega, öelge neile, et nad võivad kasutada mis tahes mee-

todeid, et illustreerida seoseid inimõigustega: nad võivad teabelehte tükeldada või kaarte välja lõigata ja need märkmetahvli lehele kleepida. Samuti võivad nad kasutada markereid, et artikleid üles kirjutada, nooli tõmmata jne. Kui konkreetseid õigusi kajastavad kaardid saavad otsa, paluge neil teiste seoste väljatoomiseks kasutada kujutlusvõimet.

- Kõnealune lugu ei ole tegelikult ühe roma lapse jutustus oma elust, kuid kõik selles toodud näited on peaaegu kõigis Euroopa riikides vägagi reaalsed. Te võiksite kasutada selle jao lõpus esitatud linke ja rääkida kirjeldatud rikkumistest lähemalt.
- Võiksite osalejatele selgitada, et kaartidel ei ole esitatud kõik meile kuuluvad inimõigused. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon hõlmab vaid osa inimõigusi ja kaartidel on omakorda esitatud vaid mõned neist õigustest.
- Valmis märkmetahvlilehtede kohta tagasiside andmiseks kasutage teabelehte „Kohaldatavad õigused“ leheküljel 79. Pange tähele, et paljude loos esitatud näidete puhul rikutakse rohkem kui ühte õigust ja et peaaegu kõigi näidete puhul rikutakse diskrimineerimiskeeldu.
- Meenutage osalejatele, et inimõiguste rikkumised erinevad veidi „tavalistest“ kuritegudest: need on seotud valitsuste või teatavat ametiseisundit omavate isikute (näiteks õpetajad, politseinikud või vanglaametnikud) käitumisega. Ametiisikutel on kohustus mitte rikkuda inimeste õigusi, kuid lisaks sellele ka kohustus tagada, et keegi teine neid õigusi ei rikuks. Kui politsei ei võta rikkumist puudutatvat kaebust tõsiselt, võib tegemist olla inimõiguste tagamise kohustuse rikkumisega.

VARIANDID

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni asemel võib harjutuses kasutada inimõiguste ülddeklaratsiooni.

IDEID TEGUTSEMISEKS

Paluge osalejatel uurida romade olukorda oma riigis. Eri rühmad võiksid tegeleda erinevate teemadega.

Teise variandina võiksid osalejad jälgida veebisaitte, mida nad sageli külastavad, ja vaadata, kas seal leidub negatiivseid kommentaare romade kohta. Näidetest võiks teatada kampaania veebisaidil vaenu õhutamise järelevalvele pühendatud lehel Hate Speech Watch (www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch).

Te võite kasutada Euroopa Nõukogu koostatud infolehti romade ajaloo kohta, et tutvustada osalejatele romade kunagist ja praegust olukorda Euroopas. Lisateave: www.coe.int/t/dg4/education/roma/history_toCulture_en.asp.

JAOTUSMATERJALID

RÜHM X

Ma olen rühma X kuuluv laps. Koolis pandi mind romade eriklassi. Tavalistes klassides ei tohi me käia. Teised lapsed kiusavad mind sageli, sest ma olen rühmast X, nagu ka minu sõbrad. Õpetajad ei tee selles suhtes midagi. Mõned õpetajad isegi norivad meie kallal. Nemad ei saa kunagi karistada. Ma tean, et ühes riigis saadeti kõik rühma X lapsed õpiraskustega laste koolidesse.

Inimesed ei taha meid enda lähedusse. Nad isegi ei tunne meid, vaid lihtsalt karjuvad meie kohta solvanguid või annavad meile peksa – sellepärast, kes me oleme, või sellepärast, kes me nende arvates oleme. Aga me oleme lapsed, samasugused nagu nemadki. Kuidas me peaksime käituma, kui meile hüütakse solvanguid või kui meile peksa antakse? Kas nad peaksid siis meile meeldima?

Kui me läheme politseisse, siis sageli meid ei kuulata. Meile öeldakse, et ilmselt oleme ise süüdi, kuna me kõik tekitame vaid probleeme. Kuidas nad saavad seda teada? Ma arvasin, et selle üle peavad otsustama kohtud. Politseinikud peavad meid tänaval pidevalt ilma igasuguse põhjuseta kinni. Nad ütlevad, et kahtlustavad meid millegi varastamises ja peavad meid läbi otsima. Mõnikord peetakse mind kuus korda nädalas kinni, kuid ma ei ole midagi varastanud.

Olen kuulnud oma kogukonna inimestest, kes on olnud vanglas ja kelle vanglaametnikud on läbi peksnud. Miks ei karistata neid, kes teisi peksavad? Ka vanglaametnikud peavad ju seadust täitma.

Eelmisel suvel marssisid meie külas inimesed, kes olid ühtemoodi riides ja laulsid meie vastu suunatud laule. Me olime kõik hirmul ja lukustasime end oma kodudesse. Nad viskasid meie majade pihta kive ja peksid mõnda noort, kes püüdsid neid ära ajada. Politsei ei teinud midagi ...

Valitsuse liikmed solvavad meid tihti, andes mõista, et kõik rühma X liikmed on ühesugused ja kogu rühm X koosneb kurjategijatest. Aga me ei ole seda! Igas kogukonnas on inimesi, kes teevad kurja. Valitsus ei solva kõiki inimesi teistest kogukondadest ainuüksi seetõttu, et mõned neist on kurjategijad. Miks ei võiks rääkida rühma X inimeste kohta häid lugusid, nii nagu seda tehakse kõigi teiste puhul?

Televisioonis ja internetis ütlevad inimesed meie kohta kõike, mis aga pähe tuleb. Mul on kõrini sellest, et internetis räägitakse meie kohta, et me oleme pesemata, lollid või midagi veel hullemat. Nad ütlevad, et me peaksime minema ära – oma koju või minema tööle, nagu kõik teised seda teevad. Mu isa tahaks väga tööle minna. Aga keegi ei võta teda tööle, kuna ta on rühmast X.

Kuidas me peame siis elama? Kuidas me peame end tundma, kui kõik ütlevad meie kohta vastikuid asju, kuigi nad isegi ei tunne meid? See on raske. Mõnikord ei taha ma õuegi minna, sest kardan, et mind hakatakse solvama või mulle antakse peksa.

JAOTUSMATERJALID

KOHALDATAVAD ÕIGUSED

Kõikide näidete puhul on tõenäoliselt rikutud diskrimineerimiskeeldu (artikkel 13 või protokoll nr 12). Teised kohaldatavad õigused võivad olla järgmised.

Eriklassid või -koolid roma lastele	Protokolli nr 1 artikkel 2
Õpetajad norivad laste kallal	Tõenäoliselt artikkel 8 (eraelu). Kui rikkumine on väga tõsine, siis tõenäoliselt artikkel 3. Kui see mõjutab nende haridust, siis võib olla kohaldatav protokoll nr 1 artikkel 2
Õpetajaid ei „karistata“	Kui keegi ei võta kaebusi tõsiselt, võib olla kohaldatav artikkel 8 (või artikkel 3, kui rikkumine on väga tõsine). Tõenäoliselt protokoll nr 1 artikkel 2
Inimesed hüüavad romadele solvanguid, marsivad külates, kus romad elavad	Tõenäoliselt artikkel 8, kui rikkumised on tõsised, toimuvad korrapäraselt ja politsei ei võta midagi ette
Inimesed peksavad romasid	Tõenäoliselt artikkel 8, kui politsei ei reageeri kaebustele. Kui peksmine on ränk või toimub korrapäraselt, siis tõenäoliselt artikkel 3
Politsei ei võta kaebusi kuulda	Artikkel 8 või 3, sõltuvalt sellest, kui tõsine kaebus on. Kui on oht inimeste elule, siis tõenäoliselt artikkel 2
Politsei peab romasid kinni ja otsib neid läbi	Tõenäoliselt artikkel 5 (vabadus), kui inimesi peetakse kinni äärmise korrapärasusega ilma mõjuva põhjusega. Ka artikkel 8 (eraelu)
Vanglaametnikud peksavad romasid	Tõenäoliselt artikkel 3, kui peksmine on ränk. Ka artikkel 8
Vanglaametnikke ei karistata	Tõenäoliselt artikkel 3, kui peksmine on ränk. Ka artikkel 8
Valitsuse liikmed solvavad romasid	Kui solvangud on rängad ja mõjutavad teiste inimeste suhtumist romadesse, siis tõenäoliselt artikkel 8
Solvangud internetis/ajakirjanduses	Rangelt võttes ei pruugi olla tegemist inimõiguste rikkumisega, sest selle taga ei ole ametiisikut. Rikkumine peaks olema väga tõsine ja selle kohta peaksid olema esitatud ametlikud kaebused, mida ametiisikut on ignoreerinud
Võimatus saada tööd, kuna ollakse roma	Tõenäoliselt artikkel 8, eriti juhul, kui romasid ei võta nende päritolu tõttu tööle riiklikud organisatsioonid
Hirm minna välja	Kui roma lapsi ähvardab tänaval realne oht ja politsei ei võta midagi ette, võib kohalduda artikkel 8 või 3 (või 2)

3. TASE

RÜHM
6+

AEG
60'

VIKTORIIN INTERNETIS KEHTIVATE INIMÕIGUSTE KOHTA

See harjutus on viktoriin internetis kehtivate inimõiguste kohta. See aitab osalejatel paremini tundma õppida oma õigusi, kasutades internetikasutajate inimõiguste juhendit.

TEEMAD	Inimõigused
RASKUSASTE	3. tase
RÜHMA SUURUS	6 upwards
AEG	60 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Mõista, kuidas inimõigused internetis kehtivad • Laiendada arusaamist inimõiguste üldkehtivusest • Mõelda sellele, kuidas kaitstakse inimõigusi internetis
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> • Jaotusmaterjal • Internetikasutajate inimõiguste juhend • Üks kirjutusvahend igale rühmale
ETTE- VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Tehke iga rühma jaoks koopia jaotusmaterjalist ja printige osalejate jaoks välja juhend või veenduge, et osalejatel on juurdepääs neile materjalidele arvuti abil.

JUHISED

SOOVI KORRAL TEHTAV SISSEJUHATUS (RÜHMADE JAKS, KES EI TUNNE INIMÕIGUSI)

1. Küsige osalejatelt, mida inimõigused nende arvates tähendavad. Kirjutage osalejate mõtted märkmetahvlile ja esitage vajaduse korral lisaküsimusi. Näiteks alljärgnevad.
  - Kellel on inimõigused?
  - Kas te oskate nimetada mingeid inimõigusi?
  - Kust inimõigused pärinevad?
  - Kas inimõigused kehtivad ka internetis?
2. Esitage lühike ülevaade inimõigustest, näiteks alljärgnev:

Inimõigused kuuluvad *kõigile* ja need kujutavad endast „seadusi“, mida valitsused peavad täitma. Inimõigused tähendavad seda, et valitsused peavad tagama inimeste kaitse muu hulgas ebaõiglase kohtlemise, äärmusliku väärkohtlemise ja vägivalda eest. Inimõigused on olulised, kuna need kaitsevad meid ja kuna need tähendavad, et me ei tohi teistega käituda viisil, mis ei arvesta *nende* õigusi.

PÕHIHARJUTUS

1. Selgitage, et see harjutus on viktoriin internetis kehtivate inimõiguste kohta ja et see hõlmab tiimimängu, mille eesmärk on saada teadmisi internetis kehtivate õiguste kohta.
2. Jagage laiali internetikasutajate inimõiguste juhendi lihtsustatud variant või andke link sellele. Andke osalejatele aega juhendi läbilugemiseks ja esitage küsimusi, kui nad mõnda õigust ei mõista.
3. Kui kõik on valmis, jagage rühm 2–6 inimesest koosnevateks tiimideks. Andke igale tiimile jaotusmaterjal.
4. Öelge osalejatele, et nad mängivad viktoriini tiimina ja neil tuleb valida üks inimene, kes kirjutab vastused jaotusmaterjali. Seejärel öelge, et neil on viktoriini läbitemiseks umbes 30 minutit ja et vastuste leidmiseks tuleb neil kasutada internetikasutajate inimõiguste juhendit.
5. Kui osalejad on viktoriiniküsimustele vastanud, arutage koos osalejatega õiged vastused läbi ja otsustage, milline tiim oli parim. Õiged vastused on 1B, 2A ja B, 3B, 4C, 5A, 6B, 7B, 8C, 9C, 10B, 11C, 12C, 13A, 14B.

ANALÜÜS

KÜSIMUSED VIKTORIINI KOHTA

- Millised küsimused olid kõige raskemad? Miks?

KÜSIMUSED INIMÕIGUSTE KOHTA

- Kas mingitest õigustest oli eriti raske aru saada?
- Kas teie saaksite ka ilma mõne sellise õiguseta hakkama? Kui jah, siis millised õigused need on?
- Mis te arvate, kas need õigused kehtivad nii internetis kui ka väljaspool seda? Kas oskate tuua näiteid olukordadest, kus mõned neist õigustest on olulised internetis tegutsemisel?
- Kas teie arvates on inimõigused internetis tagatud?

KÜSIMUSED VAENU ÕHUTAMISE KOHTA

- Selgitage lühidalt, et vaenu õhutamise tähendab mingi kindla rühma või selle liikme suhtes vaenu väljendamist, mis on õel, teeb haiget ja võib kutsuda esile vägivalda selle rühma liikmete vastu. Paluge selgitamiseks osalejatel tuua mõningaid näiteid.
- Milline viktoriinis käsitletud õigus võib olla seotud vaenu õhutamisega? Miks?
- Kui teie oleksite internetis esineva vaenu õhutamise sihtmärk, siis milliseid õigusi te kõige tõenäolisemalt vajaksite?
- Mida saab internetis vaenu õhutamise levimise vastu ette võtta?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Osalejad võiksid õiguste käsitlemiseks töötada paarides. See võimaldaks neil arutada õiguste tähendust, kuid võib samas harjutust veidi pikendada.
- Te võiksite ühele või paarile valdkonnale pikemalt keskenduda, et vastavaid küsimusi põhjalikumalt käsitleda.
- Inimõiguste ja internetis kehtivate inimõiguste kohta saate lähemalt uurida taustateabest, mis on esitatud leheküljel 157.

- Uurige juhendiga seotud teemade kohta lähemalt taustateabe jaost.

IDEID TEGUTSEMISEKS

Paluge osalejatel kirjutada staatuse uuendus või blogipostitus, mis on seotud juhendiga, et tugevdada teadlikkust internetis kehtivate inimõiguste kohta.

JAOTUSMATERJALID

I OSA. SISSEJUHATUS

1. Millal juhend avaldati?
  - A. 1990
  - B. 2014
  - C. 2010
2. Miks juhend koostati?
  - A. Et internetikasutajatel oleks üks vahend, mida kasutada
  - B. Et suurendada teadlikkust internetis kehtivatest inimõigustest
  - C. Et inimesed rohkem loeksid
3. Juhendi aluseks on ...
  - A. Euroopa Liidu Lissaboni leping
  - B. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon
  - C. heade mõtete kogumik
4. Kes peavad juhendis esitatud juhiseid järgima?
  - A. Ainult ELi liikmesriigid
  - B. Kõik maailma riigid
  - C. Kõik Euroopa Nõukogu liikmesriigid
5. Mida teeb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon?
  - A. Kaitseb inimõigusi
  - B. Veenab inimesi
  - C. Kaitseb ainult täiskasvanute õigusi
6. Kellel on inimõigused?
  - A. Inimestel, kes on hästi käitunud
  - B. Kõigil
  - C. Ainult inimestel, kes makse maksavad.

JAOTUSMATERJALID

II OSA. JUURDEPÄÄS JA DISKRIMINEERIMISKEELD / SÕNA- JA TEABEVABADUS / KOGUNEMIS-, ÜHINEMIS- JA OSALEMISVABADUS

7. Kui te internetis surfate või suhtlusportaale kasutate, ei tohi teid diskrimineerida ...
  - A. silmade värvi alusel
  - B. soo või emakeele alusel
  - C. nutitelefoni või arvuti kasutamise alusel
8. Mida tähendab sõnavabadus internetis?
  - A. Õigus end väljendada, kuid ainult kirjalikult
  - B. Õigus end väljendada, kuid ainult teatud kanalites
  - C. Õigus end internetis väljendada ja saada teavet
9. Mis järgmistest ei kuulu sõnavabaduse alla?
  - A. Arvamused ja eneseväljendamise viisid, mis võivad teisi solvata, šokeerida või häirida
  - B. Poliitilised sõnavõtted
  - C. Seisukohad religiooni kohta
  - D. Eneseväljendamise viisid, mis õhutavad diskrimineerimist, vaenu või vägivalda
10. Mida tähendab osalemisõigus internetis?
  - A. Vabadus valida mis tahes veebisait või rakendus, kuid osaleda samaaegselt vaid neljas
  - B. Vabadus valida mis tahes veebisait, rakendus või muu teenus, et moodustada ja kutsuda kokku ühiskondlikke rühmi ja kogusid, nendega ühineda ning nende tegevuses osaleda
  - C. Vabadus valida mis tahes veebisait või rakendus, kuid mitte protesteerida internetis.

JAOTUSMATERJALID

III OSA. ERAELU PUUTUMATUS JA ANDMEKAITSE / HARIDUS JA KIRJAOSKUS / LAPSED JA NOORED / TÕHUSAD ÕIGUSKAITSEVAHENDID

11. Juhendi kohaselt on kõigil õigus haridusele. Mida see interneti puhul tähendab?
  - A. Näiteks seda, et iga laps peaks oma koduseid ülesandeid tegema arvutis
  - B. Näiteks seda, et kõigil peaks olema internetis juurdepääs ajalehtedele
  - C. Näiteks seda, et kõigil peaks olema juurdepääs internetikursustele ja digitaalsele õppele
12. Kellel on interneti kasutamisel õigus erikaitsele ja suunamisele?
  - A. Kõigil
  - B. Ainult lastel ja 14–16-aastastel noortel
  - C. Lastel ja noortel
13. Interneti-teenuste pakkujad peaksid...
  - A. andma inimestele teavet selle kohta, kuidas teatada oma õiguste rikkumisest ja rikkumiste kohta kaebusi esitada
  - B. andma inimestele teavet diskrimineerimisjuhtude arvu kohta
  - C. andma inimestele teavet igas ettevõttes töötavate inimeste arvu kohta
14. Milliste asutuste poole tuleb ennekõike pöörduda, et saada kaitset internetis või internetti kasutades toime pandavate kuritegude eest?
  - A. Rahvusvahelised asutused
  - B. Riigiasutused
  - C. Euroopa asutused

3. TASE

RÜHM
MISTAHE
SUURUSAEG
45'

OSALEMINE INTERNETIS

Harjutus aitab osalejatel mõelda selle üle, kuidas nad internetti kasutavad ja milline on nende osalemine internetis. Osalejad teevad kindlaks oma osalemise internetis ja hindavad selle ulatust ning planeerivad oma tulevast rolli internetis. Samuti õpivad nad, mida teha vaenu õhutamise kokkupuutumisel ja kuidas inimõigusi internetis tulemuslikumalt kaitsta.

TEEMAD	Internetikirjaoskus, eraelu puutumatus ja turvalisus, inimõigused
RASKUSASTE	3. tase
RÜHMA SUURUS	Mis tahes suurusega
AEG	45 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Teha kindlaks oma osalemise ulatus ja rollid internetis • Saada teada, mida teha vaenu õhutamise kokkupuutumisel ja kuidas inimõigusi internetis tulemuslikumalt kaitsta • Mõista ohtu, mis võib kaasneda internetis esineva vaenu õhutamise vastu astumisega
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> • Suured pappkaardid • Märkmetahvli paber • Värvilised viltpliatsid/markerid • Liimribaga märkmepaberid (post-it) • Koopiad jaotusmaterjalist „Osalemise astmed“, mis on esitatud leheküljel 88
ETTE-VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Valmistage ette suured kaardid internetis mängitavate rollidega ja paigutage need põrandale. Võite kirjutada neile sellised rollid nagu „looja“, „vestleja/arutaja“, „kriitik“, „koguja“, „liitaja“, „pealtvaataja“, „passiivne“, „vaataja“ ja „liige“. • Tehke koopiad jaotusmaterjalist 88 esitatud jaotusmaterjalist

JUHISED

1. Selgitage osalejatele, et olete ruumi põrandale paigutanud kaardid, mis kõik esindavad internetis mängitavaid rolle: „looja“, „vestleja/arutaja“, „kriitik“, „koguja“, „liitaja“, „pealtvaataja“, „passiivne“, „vaataja“ ja „liige“. Tooge näiteid selle kohta, mida iga roll tähendab.

2. Paluge osalejatel astuda ühele kaartidest, mis esindab seda, mida nemad internetis üldiselt teevad. Millisena nad näevad oma rolli internetis? Kuidas nad internetis osalevad?
3. Kui osalejad on koha valinud, paluge neil ringi vaadata ja panna tähele, kuhu teised end paigutasid. Võite paluda neil tuua näiteid selle kohta, mida nad internetis teevad.
4. Nüüd paluge osalejatel taas astuda ühele kaartidest, mis esindab seda, mida nad teevad internetis vaenu õhutamisega kokkupuutumisel. Kui osalejad on koha valinud, paluge neil ringi vaadata ja panna tähele, kuhu teised end paigutasid. Võite paluda neil tuua näiteid selle kohta, mida nad internetis teevad selleks, et vaenu õhutamist tõkestada.
5. Paluge osalejatel nüüd astuda ühele kaartidest, mis esindab rolli, mida nad aasta möödudes tahaksid täita internetis vaenu õhutamisega kokkupuutumisel. Kui osalejad on koha valinud, paluge neil selgitada, miks nad just selle rolli valisid.
6. Paluge osalejatel moodustada 2–4-liikmelised väikesed rühmad. Paluge rühmadel esitada ideid selle kohta, mida nad sooviksid teha, et saavutada internetis vaenu õhutamise tõkestamisega seoses valitud osalemise tase.
7. Paluge rühmadel jagada oma ideid teistega.

ANALÜÜS

- Kuidas see harjutus teile tundus?
- Kui kerge või raske oli määrata kindlaks rolli, mida te internetis täidate? Mida te saite teada oma käitumise kohta internetis?
- Kui kerge või raske oli määrata kindlaks rolli, mida te internetis täidate seoses vaenu õhutamise tõkestamisega?
- Kui kerge või raske oli määrata kindlaks rolli, mida te edaspidi sooviksite internetis täita seoses vaenu õhutamise tõkestamisega? Kui kerge või raske oli pakkuda välja ideid selle kohta, mida te võiksite internetis senisest enam teha?
- Mida te arvate neist näidetest internetis osalemise kohta? Milline on nende seos osalusega väljaspool internetti? Kas internetis osalemine võib olla samasugune nagu väljaspool internetti?
- Kas internetis esineva vaenu õhutamise üldise probleemiga tegelemine on oluline? Miks või miks mitte?
- Kui kerge teil oli internetis vaenu õhutamise tõkestamise võimalusi välja mõelda?
- Kas teile tundub, et te saate vabalt internetis osaleda?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Internetis osalemise kohta leiate rohkem teavet punktist 5.6 „Demokraatia ja osalus“ leheküljel 176.
- Internetis kehtivate inimõiguste kohta võite lähemalt lugeda ka inimõiguste juhendist internetikasutajatele, täpsemalt jaost „Kogunemis-, ühinemis- ja osalemisvabadus“. Ka osalejatele tasuks juhendit mainida. Internetikasutajad vajavad oma õiguste kaitset internetis. Selleks tuleb oma õigusi teada

ja nende võimalikele rikkumistele vastu hakata. Juhend on kättesaadav aadressil www.coe.int/en/web/internet-users-rights/guide.

IDEID TEGUTSEMISEKS

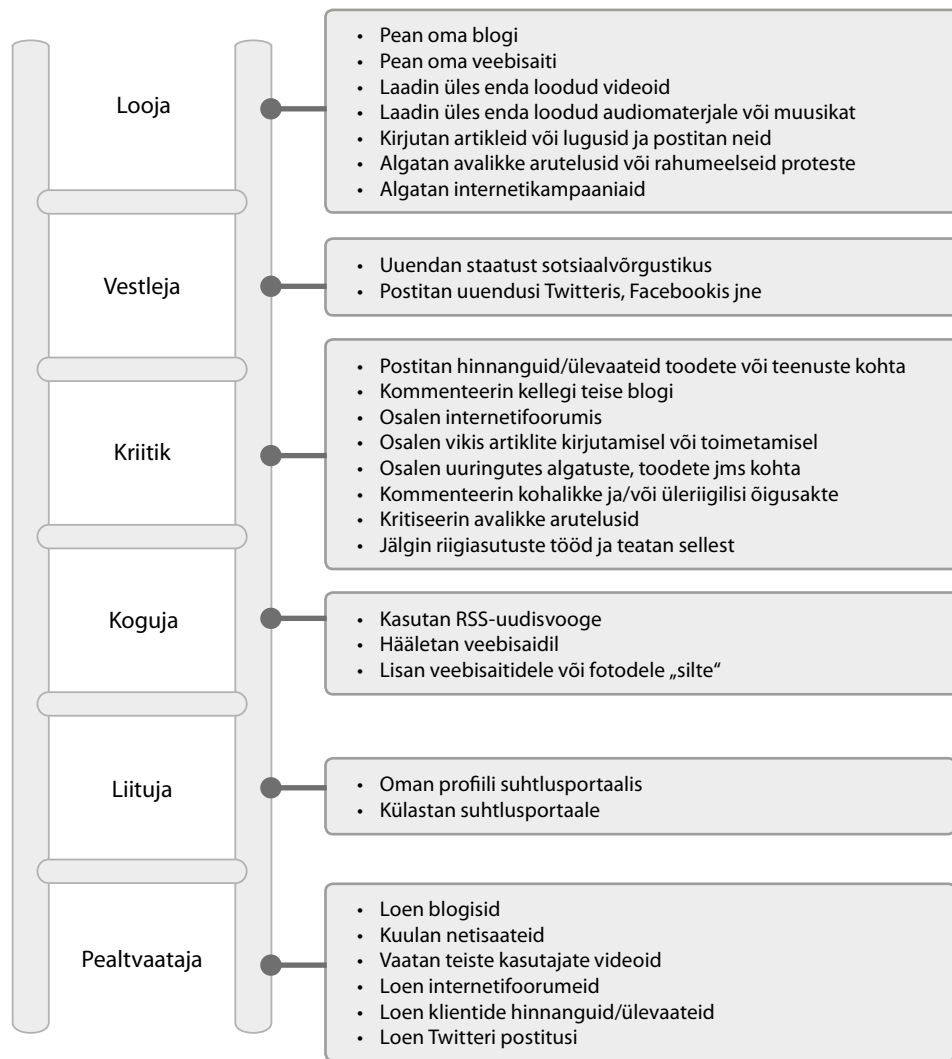
Osalejad võiksid teha oma internetis osalemise kaardi ning planeerida, kuidas internetis aktiivsem olla ja seal vaenu õhutamist tõkestada.

Kutsuge osalejaid üles pakkuma välja tegevust või aktsiooni, mida võiks liikumise „No hate speech“ noortekampaania aktivistidega jagada.

See harjutus töötati välja „Järjehoidjate“ põhjal korraldatud esimesel piirkondlikul koolitusel, mis toimus Belgias 2014. aasta oktoobris.

JAOTUSMATERJALID

INTERNETIS OSALEMISE ASTMED*

* Aluseks on võetud 2010. aasta mudel, mille töötasid välja Bernoff, J. ja Li, C. (2010), „Social technographics revisited – mapping online participation“. Väljaandes Participation Models: Citizens, Youth, Online, internetis aadressil www.nonformality.org/wp-content/uploads/2012/11/Participation_Models_20121118.pdf

2. TASE

RÜHM
14-35

AEG
60'

MEIE ÕIGUSED INTERNETIS

Osalejatele tutvustatakse internetikasutajate inimõiguste juhendit. Neil tuleb analüüsida juhendi põhisõnumeid ja seisukohti ning arutada juhendi kohaldamist igapäevaelus.

TEEMAD	Inimõigused, demokraatia ja osalus
RASKUSASTE	2. tase
RÜHMA SUURUS	14-35
AEG	60 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Uurida osalejatega internetikasutajate inimõigusi • Tutvustada internetikasutajate inimõiguste juhendi lihtsustatud varianti • Arutleda selle üle, kuidas juhendit igapäevaelus kohaldada • Mõelda osalejate rolli üle juhendi propageerimisel
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> • Koopia internetikasutajate inimõiguste juhendi lihtsustatud variandist, mis on leitav leheküljelt 92 • Kirjutusvahendid ja paber märkmete tegemiseks • Märkmetahvli paber ja markerid • Ruum, kus väikesed rühmad saavad töötada
ETTE- VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Tehke koopia juhendi lihtsustatud variandist ja lõigake see väikeste rühmade jaoks seitsmeks osaks

JUHISED

1. Tutvustage lühidalt internetikasutajate inimõiguste juhendit, kasutades allpool esitatud kirjeldust, või tutvustage lühiversiooni leheküljel 208.
2. Selgitage osalejatele, et nad hakkavad lugema ja käsitlema juhendi seitset valdkonda.
3. Jagage osalejad seitsmeks väikeseks rühmaks. Andke igale rühmale juhendi lihtsustatud variandist (lk 92) üks osa ja paluge neil see läbi lugeda.

Internetikasutajate inimõiguste juhend on osa soovitusel, mille Euroopa Nõukogu võttis vastu oma 47 liikmesriigi jaoks.

Juhend sisaldab seisukohti ja põhimõtteid, mis puudutavad inimõiguste kasutamist internetis.

Juhend on eriti kasulik üldsusele, haridustöötajatele ja noortele, andes teavet internetis kehtivate inimõiguste ja vabaduste, nende võimalike piirangute ja olemasolevate kaitsevõimaluste kohta.

Juhendiga ei sätestata uusi inimõigusi. See põhineb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonil, Euroopa Nõukogu teistel konventsioonidel ja muudel inimõiguste kaitset käsitlevatel dokumentidel.

Juhendis kirjeldatakse, kuidas teostada ja kaitsta inimõigusi järgmistes valdkondades: „Juurdepääs ja diskrimineerimiskeeld“, „Sõna- ja teabevabadus“, „Kogunemis-, ühinemis- ja osalemisvabadus“, „Eraelu puutumatus ja andmekaitse“, „Haridus ja kirjaoskus“, „Lapsed ja noored“ ning „Tõhusad õiguskaitsvahendid“.

Juhendis tuuakse välja kasutajate, ametiasutuste, internetiteenuse pakkujate ja internetisisu pakkujate kohustused seoses inimõiguste kasutamisega internetis.

4. Paluge igal rühmal valmistada ette lühike etendus, mis kajastab neile määratud valdkonnaga seotud inimõigusi. Paluge rühmadel üksteisele mitte öelda, millist valdkonda nende etendus käsitleb.
5. Pärast ligikaudu 15 minutit ettevalmistust laske igal rühmal oma etendus ette kanda.
6. Jätke pärast iga etteastet mõned minutid tagasiside andmiseks. Paluge teistel rühmadel ära arvata, milliseid inimõigusi etteasted illustreerivad.
7. Seejärel andke rühmale endale üks minut, et lühidalt selgitada, mida nad loetu kohta püüdsid esitada. Kirjutage nende mõtted või sõnumid märkmetahvlile.
8. Korrake seda kõigi etteastete puhul.
9. Seejärel asuge harjutust analüüsima.

ANALÜÜS

- Kuidas see harjutus teile tundus?
- Millist uut teavet oma õiguste kohta te sellest harjutusest saite?
- Kas internetis ja väljaspool interneti kehtivad inimõigused on ühesugused või erinevad?
- Kes on kohustatud neid õigusi internetis kohaldama?
- Kuidas tagada, et need õigused internetis kehtiksid? Mida me saame teha? Mida peaks meie valitsus tegema? Mida peaksid veebisaitide omanikud tegema?
- Nüüd, kus te olete juhendi sisuga tutvunud, mida te ütleksite teistele internetikasutajatele, kui nad internetis vaenu õhutamise kokku puutuvad?
- Mis laadi toetust pakub juhend internetis esineva vaenu õhutamise tõkestamisel?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Tutvuge juhendi täisversiooniga, et olla valmis sissejuhatust tegema ja osalejate küsimustele vastama.
- Paluge osalejatel keskenduda põhiideedele, mida nad teistele oma etteaste kaudu soovivad edastada.
- Analüüsi käigus pöörake tähelepanu märkmetahvlile, kus on kirjas rühmade etteastetest tulenevad põhiideed. Kui osalejad arutavad, milline on nende roll internetis inimõiguste propageerimisel, küsige neilt konkreetseid näiteid, mida noortel oleks võimalik oma igapäevases internetikasutuses teha.

VARIANDID

Kui rühm ei tunne end näitlemisel mugavalt, võiksite lasta neil loetud sisu joonistada või väljendada oma mõtteid mõnel muul asjakohasel ja loomingulisel viisil.

IDEID TEGUTSEMISEKS

Võite koostada oma rühmas nimekirja põhipunktidest selle kohta, mida internetikasutajad peaksid teadma oma õigustest internetis.

Võite koos rühmaga kontrollida, millised asutused ja organisatsioonid tegelevad teie riigis internetis kehtivate inimõiguste kaitsega.

Kutsuge osalejaid üles ühinema liikumise „No hate speech“ noortekampaaniaga kas Euroopa tasandil või oma riigis. Samuti võivad osalejad teha etendustes väljendatud ideede põhjal foto, pantomiimi või video inimõiguste ja vaenu õhutamise kohta internetis.

Harjutuse põhjal võivad osalejad välja töötada tegevuskavad internetis kehtivate inimõiguste propageerimiseks oma sõprade, koolikaaslaste jne seas.

JAOTUSMATERJALID

INTERNETIKASUTAJATE INIMÕIGUSTE JUHEND

LIHTSUSTATUD VARIANT

1. RÜHM

Juurdepääs internetile ja diskrimineerimiskeeld

Internetile peaks olema juurdepääs igal inimesel olenemata tema soost, vanusest, rassist, nahavärvusest, keelest, usutunnistusest või veendumustest, poliitilistest või muudest arvamustest, etnilisest päritolust või seksuaalsest orientatsioonist.

Kui elate maal ja geograafiliselt kaugemates piirkondades, teil on väike sissetulek ja/või erivajadused või puuded, peaksid ametiasutused hõlbustama teie juurdepääsu internetile.

2. RÜHM

Sõna- ja teabevabadus

Igal inimesel on õigus end internetis väljendada ja saada teavet. Piirangud võivad kehtida eneseväljendamise viiside puhul, mis ohutavad diskrimineerimist, vaenu või vägivalda. Teil võib olla võimalik oma isikut internetis varjata, näiteks pseudonüümi kasutades; mõnel juhul võivad ametiasutused teie isiku siiski kindlaks teha.

3. RÜHM

Kogunemis-, ühinemis- ja osalemisvabadus

Igal inimesel on õigus ühineda teistega, kasutades interneti, ja internetis rahumeelselt protesteerida. Te võite valida ükskõik millise internetivahendi, et ühineda mis tahes ühiskonnarühmaga või osaleda avalikes poliitilistes mõttevahetustes.

4. RÜHM

Eraelu puutumatus ja andmekaitse

Igal inimesel on internetis õigus pere- ja eraelu puutumatusel. See hõlmab interneti abil toimuva eraviilise kirjavahetuse ja suhtluse konfidentsiaalsust. Isikuandmeid tuleks internetis kasutada ainult siis, kui inimesed on selleks nõusoleku andnud.

Teie isikuandmete töötlemisel on riigiasutused ja eraettevõtted kohustatud järgima kindlaid reegleid ja protseduure.

JAOTUSMATERJALID

5. RÜHM

Haridus ja kirjaoskus

Igal inimesel on internetis õigus haridusele, kultuurile ja teadmisele.

Te peaksite saama tuge, et arendada oskusi, mis võimaldavad mõista ja kasutada mitmesuguseid internetivahendeid ning kontrollida teie kasutatavate teenuste ja sisu õigsust ja usaldusväärsust.

6. RÜHM

Lapsed ja noored

Lastel ja noortel on interneti kasutamisel õigus erikaitsele ja suunamisele.

Teil on õigus eeldada oma õpetajatelt, muudelt haridustöötajatelt ja vanematelt õpetust interneti turvalise kasutamise kohta.

Teil on õigus saada ametiasutustelt, internetiteenuste ja sisuteenuste pakkujatelt selget teavet ebaseadusliku sisu või käitumise kohta internetis, mis võib teid kahjustada.

7. RÜHM

Tugi ja abi

Kõikidel on õigus saada abi ja tuge, kui internetis rikutakse nende õigusi; sealhulgas on neil õigus pöörduda kohtusse.

Internetiteenuste pakkujad (internetisisule juurdepääsu pakkujad) peaksid teavitama teid teie õigusest ja sellest, kuidas rikkumise korral kaebust esitada.

Ametiasutused kaitsevad teie digitaalset identiteeti, arvutit ja selles sisalduvaid andmeid ebaseadusliku juurdepääsu, võltsimise ja muu kuritahtliku manipuleerimise eest..

2. TASE

RÜHM
10-20

AEG
60'

MÄNGIME UUESTI

See harjutus põhineb rollimängul, kus üks laps kaasatakse eakaaslaste survele kiusamisse. Osalejatel palutakse stsenaarium uuesti läbi mängida ja saavutada teistsugune tulemus.

TEEMAD	Küberkiusamine, demokraatia/osalus, rassism/diskrimineerimine
RASKUSASTE	2. tase
RÜHMA SUURUS	10-20
AEG	60 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Mõista, kuidas kiusamine toimib • Arendada empaatiat kiusamise ohvrite vastu ja solidaarsust nendega • Julgustada osalejaid astuma internetis kiusamise ja vaenu õhutamise vastu
ETTE-VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Leidke enne harjutuse algust neli vabatahtlikku. Nemad peaksid ülejäänud rühmale ette kandma lühikese rollimängu (maksimaalselt viis minutit). Andke neile leheküljel 97 esitatud stsenaariumi koopiad, et nad saaksid rollimängu ette valmistada. Vajaduse korral abistage neid alustamisel. • Veenduge, et rollimänguks on piisavalt ruumi.

JUHISED

1. Rääkige rühmale, et harjutus algab lühikese rollimänguga. Lugege ette taustateave stsenaariumi kohta, seejärel tutvustage vabatahtlikke ja paluge neil rollimänguga alustada.

Stsenaarium

Albert on vaikne poiss ja teda peetakse natuke teistsuguseks. Ta ei ole palju sõpru ja ta muretseb tihti, et ei meeldi klassikaaslastele. Mõnikord mängib ta tola, et teisi naerma ajada, ja see tuleb tal väga hästi välja (kuigi õpetaja seda alati heaks ei kiida).

Ükskord, kui ta oli koolis jälle kõiki löbustanud, tulid koduteel tema juurde Derek ja Jared, kes on klassi kõige populaarsemad poisid. Kõik kolm naersid Alberti naljade üle ja jalutasid koos kodu poole. Albert tundis end väga uhkelt, nagu oleks ta viimaks ometi omaks võetud.

2. Nüüd tuleks rollimäng läbi mängida.

3. Pärast rollimängu küsige osalejatelt, mida nad sellest loost arvavad. Vajaduse korral esitage mõned suunavad küsimused, näiteks alljärgnevad.
  - Kas see stsenaarium on teie arvates realistlik?
  - Mida te Alberti käitumisest arvate?
  - Mis te arvate, kuidas Ahmed end tundis?
4. Paluge osalejatel mõelda, kuidas nemad Alberti asemel oleksid käitunud. Seejärel rääkige neile, et nüüd on kavas rollimäng uuesti läbi teha, aga seekord võiksid sellega ühineda uued osalised, et vaadata, kas neil õnnestub saavutada Ahmed (ja Alberti) jaoks parem tulemus.
5. Alustage rollimängu uuesti (samade vabatahtlikega), kuid katkestage see teatud hetkedel ja paluge uutel vabatahtlikel tegelastega kohad vahetada. Seda võib teha mitu korda, et harjutuses saaks osaleda rohkem inimesi.
6. Pärast rollimängu paluge kõigil mõelda, mida Albert oleks esialgse stsenaariumi lõpus võinud tegelikult internetis postitada, et tehtud kahju heastada. See võib olla Twitteri postitus, isiklik sõnum, kommentaar või midagi muud. Seejärel asuge harjutust analüüsima.

ANALÜÜS

Veenduge, et rollimängus osalenud osalejad on oma rollidest välja tulnud. Rõhutage, et järgmistele küsimustele tuleks vastata nende enda, mitte rollimängu tegelaste vaatepunktist.

- Kuidas see harjutus teile tundus?
- Mis oli see, mis sundis Albertit kiusamisega kaasa minema?
- Kas teil on oma elus lihtne sellisele survele vastu panna?
- Kujutage ette, et selline kiusamine toimub internetis. Mis oleks sarnane? Mis oleks teistmoodi?
- Kas te olete kellegi suhtlusmeedia lehel või mujal internetis näinud postitusi, mis on kellegi vastu suunatud samal viisil nagu Alberti postitus esialgses stsenaariumis?
- Kas teie saate midagi teha selleks, et niisuguseid asju ei postitataks või et vähendada nende mõju?
- Kas te õppisite harjutusest midagi või kas see pani teid kiusamisele teisiti vaatama?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Enne harjutuse tegemist tuleb olla teadlik võimalikest pingetest rühmas. Teil võib osutada vajalikuks stsenaariumi muuta nii, et see ei kajastaks tugevalt negatiivset hoiakut rühmas olevate inimeste suhtes. Eelkõige võib olla vajalik muuta Ahmed (ja Alberti) rahvust või Alberti väljaütlemisi või asendada tegelased naissoost tegelasega.
- Olge vabatahtlike valimisel ettevaatlik: püüdke valida sellised vabatahtlikud, kellel tõenäoliselt ei ole seost stsenaariumis tõstatatud probleemidega. Öelge esimestele vabatahtlikele, et rollimäng ei pea olema pikk.
- Pärast rollimängu võtke veidi aega selleks, et inimesed, kellel ei olnud võimalust osaleda, saaksid esitada oma ettepanekuid. Rollimängu läbimängimine enam kui kolmel korral muutub tüütavaks; selle asemel võiks paluda osalejatel välja pakkuda teisi võimalikke viise, et lõpptulemust muuta.

- Kui rollimäng tekitab osalejates tugevaid emotsioone, võib olla kasulik teha enne analüüsi veel üks lühike harjutus, et osalejad saaksid oma rollidest eemalduda. Tavaliselt piisab sellest, kui lasta neil oma nimed valjult välja öelda või teha lühike füüsiline energiaharjutus.
- Püüdke mitte anda oma hinnanguid rollimängus kujutatud käitumisele: selle asemel kasutage küsimusi, et osalejad hakkaksid nägema teistsugust vaatenurka. Oluline on tagada, et osalejad julgeksid ausalt rääkida oma suhtumisest või käitumisest, sealhulgas võimalikest raskustest, mis võivad tekkida, kui eakaaslaste survele mitte järele anda.

VARIANDID

Rollimängu asemel võib esitatud näidet kasutada juhtumianalüüsina ja väikestes rühmades või suures rühmas võiks arutada alternatiivseid stsenaariume.

IDEID TEGUTSEMISEKS

Kutsuge osalejaid üles koostama sõnumeid, milles väljendatakse solidaarsust küberkiusamise ohvritega, või nimekirja soovitusetega neile, kes tunnevad survet liituda kiusamisega. Neid sõnumeid võiks jagada liikumise „No hate speech” veebisaidil aadressil www.nohatespeechmovement.org.

Koostage tegevuskava juhtudeks, kui osalejad puutuvad internetis kokku küberkiusamisega – olgu ohvri või pealtvaatajana. Rühm võiks sõlmida kokkuleppe, et küberkiusamisega kokku puutumisel võtavad nad alati midagi vastavalt tegevuskavale ette.

Internetis on arvukalt organisatsioone ja veebisaite, mis käsitlevad küberkiusamist. Veenduge, et osalejad on teadlikud tugisüsteemidest, mille poole nad saavad pöörduda, kui neil pärast harjutust selline vajadus tekib. Kasutage kohalike algatuste leidmiseks mõnda otsingumootorit või otsige üldteavet järgmistelt veebisaitidelt: www.stopcyberbullying.org ja <http://yp.direct.gov.uk/cyberbullying>.

JAOTUSMATERJAL (VABATAHTLIKELE)

JUHISED

Valmistage ette lühike rollimäng, mis illustreerib järgmist stsenaariumi. Rollimäng peaks algama hetkest, kui Jared ja Derek pärast tunde Alberti juurde tulevad. Otsustage, kes hakkavad Dereki, Jaredi, Alberti ja Ahmedi rolli mängima.

- Derek, Jared – populaarsed poisid koolis. Nemad alustavad kiusamist.
- Albert – poiss, kellel on raske sõpru leida. Derek ja Jared kaasavad ta oma tegevusse.
- Ahmed – uus poiss, kes on pärit Etiopiast.

ALUSTAGE ROLLIMÄNGU SELLEST HETKEST

Derek, Jared ja Albert jalutavad kodu poole ning märkavad, et neist eespool kõnnib Ahmed, kes on üks. Ahmed on nende klassi tulnud hiljuti ja ta on pärit teisest riigist. Mõned lapsed narrivad teda, kuna ta räägib koolis kasutatavat keelt halvasti, ta on enamikust klassikaaslastest väiksem ja kannab kulunud riideid.

Derek ja Jared kõnnivad natuke kiiremini, et Ahmedile järele jõuda. Siis hakkavad nad teda mõnitama ja tema kotti tirima. Nad küsivad, kas Etiopias kannavad kõik selliseid riideid ja kas ta ei arva, et peaks lasteaias käima, kui ta ei oska seda keelt, mida koolis kasutatakse.

Albert tunneb end väga ebamugavalt. Derek ja Jared vaatavad aina Alberti poole, julgustavad teda ühinema ja küsivad, mida tema arvab. Lõpuks teeb Albert enda arvates vaimuka nalja selle kohta, et Etiopias elavad inimesed puu otsas ja räägivad ahvide keelt. See löbustab Dereki ja Jaredit väga, kuid Albert näeb et Ahmed on väga endast väljas ja kardab kolme poissi.

Kui Albert koju jõuab, tunneb ta end halvasti. Ta teab, mis tunne on, kui teised sind narrivad, ja et see, mida ta Ahmedile ütles, on palju hullem sellest, mida talle eales on öeldud. Ent koos Dereki ja Jarediga oli tore koos naerda ning nende sõprus on väga väärtuslik. Ta logib suhtlusportaalis sisse ning lisab Dereki ja Jaredi ka internetisõbraks. Seejärel postitab ta sama kommentaari etiooplaste kohta oma lehel.

1. TASE

RÜHM
10-16

AEG
60'

VÕISTLUS ÕIGUSTE NIMEL!

See harjutus annab algteadmised inimõigustest rühmamängu kaudu. Osalejad peavad kirjeldama erinevaid õigusi oma rühma liikmetele, kasutades ükskõik mida peale sõnade!

TEEMAD	Inimõigused, rassism/diskrimineerimine, eraelu puutumatus/turvalisus
RASKUSASTE	1. tase
RÜHMA SUURUS	10-16
AEG	60 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Mõista inimõiguste ülddeklaratsioonis ette nähtud õigusi • Mõelda internetis inimõiguste kaitseks sätestatud meetmetele • Arutada seoseid inimõiguste ja internetis esineva vaenu õhutamise vahel
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> • Koopiad õiguste kaartidest: tehke üks koopia iga rühma jaoks • Koopiad arvamuskartidest: tehke viis koopiat leheküljel 102 esitatud kaartidest • Koopiad inimõiguste ülddeklaratsioonist (kokkuvõttest): tehke kõigi jaoks piisavalt koopiaid • Märkmetahvli paber ja markerid (soovi korral) • Piisav ruum, kus kaks või enam rühma saavad eraldi töötada (soovitavalt eraldi ruumid) • Kaks juhendajat (ideaalis)
ETTE- VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Lõigake õiguste kaardid ja arvamuskartidid lahti • Tehke koopiad kogujate juhendist või esitage tekst märkmetahvil/grafoprojektori abiga

JUHISED

SOOVI KORRAL TEHTAV SISSEJUHATUS (NENDE JAOKS, KES EI TUNNE INIMÕIGUSI)

1. Küsige osalejatelt, mida inimõigused nende arvates tähendavad. Kirjutage osalejate mõtted märkmetahvlile ja esitage vajaduse korral lisaküsimusi. Näiteks alljärgnevat.
  - Kellel on inimõigused?
  - Kas te oskate nimetada mingeid inimõigusi?

- Kes peab tagama inimõiguste austamise?
- Kust inimõigused pärinevad?
- Kas inimõigused kehtivad ka internetis?

2. Esitage lühike ülevaade inimõigustest, näiteks alljärgnev.

Inimõigused kuuluvad *kõigile* ja need kujutavad endast seadusi, mida valitsused peavad täitma. Inimõigused tähendavad seda, et valitsused peavad tagama inimeste kaitse muu hulgas ebaõiglase kohtlemise, äärmusliku väärkohtlemise ja vägivalda eest. Inimõigused on olulised, kuna need kaitsevad meid ja kuna need tähendavad, et me ei tohi teistega käituda viisil, mis ei arvesta *nende* õigusi.

PÕHIHARJUTUS

3. Selgitage, et harjutus hõlmab rühmamängu, mille eesmärk on meenutada osalejatele inimõiguste ülddeklaratsioonis ette nähtud õigusi. Kirjeldage mängu eesmärki ja reegleid (lk 101) ja jagage rühm 5–8 inimesest koosnevateks rühmaks. Jagage kõikidele rühmadele järgmised materjalid:
  - koopiad inimõiguste ülddeklaratsiooni kokkuvõttest,
  - kaks arvamuskarti,
  - teave kogujatele (või kirjutage see märkmetahvlile),
  - märkmetahvli paberid ja markerid (soovi korral).
4. Kui osalejad ei tea inimõiguste ülddeklaratsiooni, andke neile veidi aega artiklite läbilugemiseks ja esitage küsimusi, kui nad mõnda õigust ei mõista.
5. Tutvustage reegleid (lk 101) ja veenduge, et kõik saavad neist aru. Alustage mängu!
6. Mäng on läbi, kui üks rühm on kõik õigused ära arvanud või kui mõnel rühmal saavad arvamuskardid otsa. Küsige tagasisidet ja laske osalejatel pärast võistlust rahuneda. Harjutuse analüüsimiseks esitage mõned alljärgnevatest küsimustest.

ANALÜÜS

KÜSIMUSED MÄNGU KOHTA

- Millist õigust oli kõige raskem kirjeldada? Miks?
- Milliseid järeldusi te võite õiguste kirjeldamisest teha: miks on sageli raske üksteist mõista? Kas süü on edasiandjal või kuulajal või mõlemal?
- Milliseid emotsioone te nüüd oma rühma suhtes tunnete? Mida te teise rühma vastu tunnete?
- Mõelge võistlusemängude peale: miks me sageli tunneme ühtekuuluvust mõne tiimiga, teine aga jätab ükskõikseks? Kas selline ühtekuuluvustunne põhineb mõistuslikul otsusel? Kas oskate tõmmata paralleele muude näidetega reaalsest elust?

KÜSIMUSED INIMÕIGUSTE KOHTA

- Kas mingitest õigustest oli eriti raske aru saada?

- Kas teie saaksite ka ilma mõne sellise õigusega hakkama? Kui jah, siis millised õigused need on?
- Mis te arvate, kas need õigused peaksid kehtima nii internetis kui ka internetivälises maailmas? Kas oskate tuua näiteid olukordadest, kus mõned neist õigustest on olulised internetis tegutsemisel?
- Kas teie arvates on inimõigused internetis tagatud?

KÜSIMUSED VAENU ÕHUTAMISE KOHTA

- Selgitage lühidalt, et vaenu õhutamise tähendab mingi kindla rühma või selle liikme suhtes vaenu väljendamist, mis on õel, teeb haiget ja võib kutsuda esile vägivalda selle rühma liikmete vastu. Paluge selgitamiseks osalejatel tuua mõned näiteid.
- Milline mängus käsitletud õigus võib olla seotud vaenu õhutamise ja äärmisusega? Miks?
- Kui teie oleksite internetis esineva vaenu õhutamise sihtmärk, siis milliseid õigusi te kõige tõenäolisemalt vajaksite?
- Mida saab internetis vaenu õhutamise levimise vastu ette võtta?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Mäng on tõhusam, kui juhendajaid on kaks. Juhendajad peavad tagama, et kogujad ei reageeriks nn mitteametlikele arvamustele (näiteks pead noogutades või muul moel julgustades).
- Osalejad võiksid õiguste käsitlemiseks töötada paarides. See võimaldaks neil arutada õiguste tähendust, kuid võib samas harjutust veidi pikendada.
- Kui kogujad tulevad uue õigustekaardi järele, meenutage neile, et kasutatud arvamuskardid tuleb ära anda. Kontrollige neile kaartidele kirjutatud ja andke vajaduse korral välja uued arvamuskardid.
- Te võiksite ühele või paarile valdkonnale pikemalt keskenduda, et vastavaid küsimusi põhjalikumalt käsitleda. Ärge püüdke kõiki küsimusi läbi võtta!
- Mõtteid rühmaga ühtekuuluvuse kohta võiks kasutada selleks, et mõelda teistele näidetele ühtekuuluvustundest, mis on seotud näiteks riigiga või rahvustega. Te võiksite uurida emotsionaalset kiindumust, mida inimesed sageli „oma“ rühma suhtes tunnevad, ning kasutada seda rassismi ja diskrimineerimisega seotud küsimuste käsitlemiseks.
- Kui on aega, et rääkida rohkem, kuidas inimõigused internetis kehtivad, võiksite koos osalejatega tutvuda Euroopa Nõukogu inimõiguste juhendiga internetikasutajatele.

VARIANDID

Harjutuse tegemisel võib kasutada kas ainult joonistamist või ainult näitemängu või siis mõlemat, nagu eespool juhistes kirjeldatud.

IDEID TEGUTSEMISEKS

Paluge osalejatel leida mõni internetis avaldatud uudis, mis käsitleb inimõiguste rikkumist. Meenutage neile, et inimõiguste rikkumised ei pruugi olla tavalised kuriteod: nende puhul on tegemist *valitsuse* suutmatusega inimesi kaitsta.

JAOTUSMATERJALID

RÜHMAMÄNG: MÄNGUREEGLID

Mängu eesmärk: arvata enne teist rühma (teisi rühmi) ära, mis on inimõiguste kaartidel kirjas, või säilitada kõige rohkem arvamuskarte

Reeglid

- Üks liige igast rühmast („koguja“) võtab juhendajalt inimõiguste kaardi. Koguja ülesanne on kaardile kirjutatud õigust ülejäänud rühmale kirjeldada sõnu kasutamata. Kogujad võivad joonistada pilte, kasutada žeste või etendada pantomiimi, kuid ühtki muud abivahendit nad kaardile kirjutatud õiguse edasiandmiseks kasutada ei tohi.
- Ülejäänud rühm, kellele on antud loetelu inimõiguste ülddeklaratsioonis ette nähtud õigustest, peab ära arvama, mis õigus on õigustekaardile kirjutatud. Kogu rühm peaks seda arutama ja oma arvamuses ühiselt kokku leppima. Alles seejärel esitavad nad nn ametliku arvamuse. Kui rühma arvamuses on kokku lepitud, tuleb see kirjutada ühele arvamuskardile ja kaart tuleb anda kogujale. Seejärel võib koguja vastata.
- Iga õiguse kohta võib kasutada maksimaalset kaks arvamuskarti. Kui kaks karti on ära kasutatud, loetakse, et õigust ei arvatud ära ja järgmine koguja läheb juhendajalt uut karti võtma. Kasutatud arvamuskardid (kui on) annab ta ära.

Kui esimene arvamus oli õige, saab rühm kaks uut arvamuskarti.

Kui teine arvamus oli õige, saab rühm ühe uue arvamuskardi.

Kui õigust (kahe korraga) ära ei arvatud, ei saa rühm ühtki uut arvamuskarti.

- Iga kaardi järele tuleks saata uus koguja. Kui kõik on saanud ühe korra õigust kirjeldada, algab teine voor.
- Mäng lõpeb, kui üks rühm on kõik õigused õigesti ära arvanud või kui mõnel rühmal saavad arvamuskardid otsa.

Pidage meeles!

- Mängus ei kasutata kõiki õigusi: inimõiguste ülddeklaratsioonis on ette nähtud 30 õigust, ent kaarte on ainult 12.
- Algselt on igal rühmal 20 arvamisvõimalust. Tuleb olla hoolikas, et mitte oma võimalusi raisata! See rühm, kelle arvamuskardid kõige enne otsa saavad, on kaotaja.

JUHISED KOGUJATELE

Kui sinu kord on olla koguja, ei tohi sa rääkida! Sa võid joonistada pilte, kasutada žeste või etendada pantomiimi, et aidata oma rühmal ära arvata, mis on kaardile kirjutatud. Püüa mitte kasutada ühtki muud abivahendit.

Kui sinu rühm esitab nn mitteametliku arvamuse, st ei kirjuta seda kaardile, ei tohi sa reageerida! Sa võid neid julgustada ja pead noogutama või raputada küsimuste puhul, mis puudutavad midagi muud, näiteks „kas sa pühid pörandat?“, „kas sa oled vanglas?“ või „kas see on jäätis?“, kuid RÄÄKIDA EI TOHI.

JAOTUSMATERJALID

ARVAMUSKAARDID

Arvamuskaart	Arvamuskaart
<i>Kirjutage siia oma arvamus</i>	<i>Kirjutage siia oma arvamus</i>
Arvamuskaart	Arvamuskaart
<i>Kirjutage siia oma arvamus</i>	<i>Kirjutage siia oma arvamus</i>
Arvamuskaart	Arvamuskaart
<i>Kirjutage siia oma arvamus</i>	<i>Kirjutage siia oma arvamus</i>
Arvamuskaart	Arvamuskaart
<i>Kirjutage siia oma arvamus</i>	<i>Kirjutage siia oma arvamus</i>
Arvamuskaart	Arvamuskaart
<i>Kirjutage siia oma arvamus</i>	<i>Kirjutage siia oma arvamus</i>
Arvamuskaart	Arvamuskaart
<i>Kirjutage siia oma arvamus</i>	<i>Kirjutage siia oma arvamus</i>

JAOTUSMATERJALID

INIMÕIGUSTE KAARDID

Artikkel 1	Artikkel 14
Kõikidel inimestel on ühesugused inimõigused	Igal inimesel on õigus tagakiusamise eest varjupaika otsida teistes riikides
Artikkel 2	Artikkel 18
Kedagi ei tohi diskrimineerida	Igal inimesel on õigus omada usulisi veendumusi
Artikkel 3	Artikkel 19
Igal inimesel on õigus elule	Igal inimesel on õigus sõnavabadusele (õigus öelda, mida nad tahavad)
Artikkel 5	Artikkel 20
Mitte kedagi ei tohi piinata	Igal inimesel on õigus kuuluda mõnda ühendusse ja teistega liituda
Artikkel 11	Artikkel 21
Igal inimesel on õigus sellele, et teda loetakse süütaks kuni tema süülisuse kindlakstegemiseni	Igal inimesel on õigus valimistel hääletada ja valitsemisest osa võtta
Artikkel 12	Artikkel 27
Igal inimesel on õigus eraelu puutumatusel	Igal inimesel on õigus ühiskonna kultuurielust osa võtta

3. TASE

RÜHM
MISTAHES
SUURUS

AEG
60'

REEGLITEGA TUTVUMINE

Osalejad tutvuvad veebisaidi kasutustingimustega või veebikogukonna reeglitega ja teatavad sobimatust sisust veebisaidi omanikule. Samuti arutavad osalejad, mis on teatamise eelised ja puudused, eriti seoses Web 2.0 võimalustega.

TEEMAD	Kampaaniastrateegiad, internetikirjaoskus, demokraatia/osalus
RASKUSASTE	3. tase
RÜHMA SUURUS	Mis tahes suurusega
AEG	60 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Mõista mõningaid interneti sisu reguleerimise viise, sealhulgas reegleid, mis keelavad vaenu õhutamise internetis • Uurida mõne populaarse veebisaidi kasutustingimusi ja hinnata nende sobivust • Arutada internetis teadete edastamise mehhanismide mõjusust vaenu õhutamise tõkestamise seisukohalt
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> • Arvutid juurdepääsuga internetile • Kirjutusvahendid ja leheküljel 108-109 esitatud küsimustikud
ETTE- VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Tehke koopiad leheküljel 108-109 esitatud küsimustikust. Teil on vaja ühte koopiat iga väikese rühma (neli inimest) jaoks

JUHISED

1. Küsige osalejatelt, kes kehtestab internetis reegleid? Kas mingid reeglid on üldse olemas? Kus need kirjas on?
2. Kasutage leheküljel 107-109 esitatud teavet selgitamiseks, et internetis kehtivad eri tasandite reeglid: on olemas reeglid, mille on kehtestanud veebisaitide omanikud (või veebimajutuse pakkujad), aga ka reeglid, mille on kehtestanud riikide valitsused, ja reeglid, mis tulenevad rahvusvahelisest õigusest, eelkõige inimõiguslastest õigusaktidest. See harjutus keskendub esimesele tasandile ehk veebisaitide enda kehtestatud reeglitele.
3. Küsige, kas keegi on kunagi tutvunud nende veebisaitide reeglitega, mida nad kasutavad. Kas keegi on neile kunagi tuginenud, näiteks teatanud solvavast kommentaarist või postitusest veebisaidi omanikule, kui sellised kommentaarid või postitused on reeglite järgi keelatud? Kas keegi on kunagi mõelnud, kas see on üldse võimalik või kuidas seda teha?
4. Selgitage, et veebisaitide kasutajate jaoks kehtestatud reegleid nimetatakse enamasti kasutustingimusteks ja need on olemas enamikul veebisaitidel. Kasutustingimused võivad internetis esineva vaenu õhu-

tamise tõkestamisel sageli osutada kasulikuks vahendiks, kuna paljude veebisaitide kasutustingimuste kohaselt on vaenu õhutamise keelatud. Probleem seisneb selles, et inimesed ei kasuta alati reegleid tõhusalt ja veebisaitide omanikud ei jälgi alati veebisisu vastavalt omaenda reeglitele.

5. Jagage osalejad umbes neljaliikmelisteks rühmadeks ja andke igale rühmale koopia leheküljel 108-109 esitatud küsimustikust. Selgitage, et iga rühm peaks valima veebisaidi, mida rühma liikmed sageli külastavad, ja püüdma küsimustikule vastata. Vajaduse korral käige küsimused koos rühmaga kiiresti üle, et osalejad saaksid aru, mida nad peavad otsima.
6. Andke neile umbes 20 minutit ülesande täitmiseks ja seejärel asuge analüüsi juurde.

ANALÜÜS

Kõigepealt käsitlege küsimustikku ja võrrelge osalejate vastuseid.

- Kas tulemused on väga erinevad, näiteks lubatava sisu või teatamise lihtsuse poolest?
- Kas keegi leidis näite ideaalsetest kasutustingimustest?
- Kas mõni rühm leidis, et kasutustingimused olid täiesti sobimatud, näiteks seetõttu, et need ei käsitlenud vaenu õhutamist, või seetõttu, et reeglid ja teatamise kord olid liiga keerulised?
- Nüüd, kus te olete kasutustingimusi uurinud, kas te teataksite kunagi mõnest solvavast postitusest veebisaidil? Miks või miks mitte?
- Mis saaks, kui mitte keegi mitte kunagi solvavatest postitustest ei teataks?
- Kas teie kui veebisaidi kasutajad saaksite kasutustingimusi parandada või tagada, et nende täitmist rangemalt jälgitaks? Kuidas te seda teeksite?
- Mida saaks veel teha, et teatamisest oleks rohkem kasu? Näiteks, kas on vahet, kui sobimatust sisust teatab üks kasutaja või kui seda teeb 1000 kasutajat? Mis juhtuks, kui veebisaiti reklaamimiseks kasutav ettevõtte ähvardaks loobuda veebisaidil reklaamimisest, kuni solvav teave on eemaldatud?
- Kas teil tuleb pähe veel mõni viis, kuidas internetis esinevale vaenu õhutamisele reageerida lisaks teadete edastamisele? Millal võivad teised meetodid olla asjakohasemad?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Te võiksite koos osalejatega üht näidet käsitleda, enne kui palute osalejatel ise veebisaiti uurida. Te võiksite valida välja ühe veebisaidi ning näidata, kuidas kasutustingimusi leida ja kuidas neist kiiresti asjakohaseid punkte välja otsida. Pange tähele, et kõikidel veebisaitidel ei olegi kasutustingimusi ja mõnikord nimetatakse neid kuidagi teisiti, näiteks „kogukonna reegliteks“ või „postitamisreegliteks“. Kui see nii on, peaksid osalejad selle üles märkima.
- Te võite veebisaidid osalejate jaoks ise valida, et nad kindlasti uuriksid mitmesuguseid saite, või anda neile mõned minutid aega oma veebisait välja valida. Püüdke teha nii, et veebisaitide valik oleks lai; näiteks võiks uurida videote jagamiseks mõeldud veebisaiti, mõnda suhtlusmeedia saiti, uudistesaiti, mängusaiti jne.
- Küsimustiku märkuste osa võib kasutada muude oluliste aspektide kajastamiseks, näiteks: kas esilehel on link, kas veebisaidil on olemas kaebuse esitamise vorm, kas veebisaidil on kirjas, et kaebustele reageeritakse teatud aja jooksul jne.

- Tuletage osalejatele meelde, et kui kasutustingimused on mahukad, võivad nad kasutada otsingufunktsiooni ja otsida märksõnu nagu „vaenu õhutamine“, „solvav“, „rassism“ ning muid sarnaseid sõnu ja väljendeid.
- Rühmaga küsimustike analüüsimine võib võtta palju aega ja muutuda mõne osaleja jaoks igavaks! Kui väikesed rühmad on oma uurimistöö lõpetanud, võiksite anda neile viis minutit aega, et ühineda mõne teise rühmaga ja võrrelda oma tulemusi. Samuti võib küsimustikke rühmade vahel vahetada, et nad saaksid neile enne arutelu pilgu peale heita.
- Rõhutage osalejatele, et enne kaebuse esitamist on oluline teada veebisaidi reegleid, kuid see ei tähenda, et nad ei tohi kaevata teksti üle, mida nad peavad solvavaks ja millega veebisait ise ei ole asjakohaselt tegelenud (või mida kasutustingimused ei hõlma). Näitena võiksite osalejatele tutvustada Facebooki vastu algatatud kampaaniat, mis on seotud seksismiga. Vt www.bbc.co.uk/news/technology-22689522 ja www.bbc.co.uk/news/technology-22699761.
- Lisaks tasub osalejatele meenutada, et internetis esineva vaenu õhutamise tõkestamiseks ei ole kaebuste saatmine ainus viis, ja sageli pole see ka kõige parem viis. Teisi reageerimisviise kirjeldatakse 5. peatükis kampaaniastrateegiate kohta esitatud teabes.
- Samuti võiks olla huvitav lähemalt uurida inimõiguste kohaldamise kohta internetis, kasutades inimõiguste juhendit internetikasutajatele.

VARIANDID

Osalejad võiksid pühendada veidi aega valitud veebisaidilt vaenu õhutamise näidete otsimisele. See annab neile aimu, kuidas veebisaidi kasutustingimusi tegelikult rakendatakse. Nad võiksid otsingufunktsiooni abiga otsida selliseid märksõnu nagu „neeger“, „pede“ või „libu“ või muid solvavaid sõnu. See võib võtta veidi aega, kuid annaks kasulikku materjali veebisaidile kaebuse edastamiseks.

Veebisaidile sobimatust sisust teatamine on vaid esimene samm. Lisaks võib sellisest sisust teatada diskrimineerimisjuhtumeid käsitlevale asutusele või politseile. Harjutuse ühe variandina võite osalejatel paluda esitada veebisaidil esineva solvava sisu kohta kaebuse politseile või mõnele muule teie riigis tegutsevale asutusele, mis tegeleb võrdõiguslikkuse küsimustega. Mitmes riigis tegutsevad ka vabariiklased (nagu näiteks INACH ehk International Network Against Cyber Hate, rahvusvaheline kübervaenu vastane võrgustik), mis tuginevad teatamisprotseduuridele. Näitena võite kasutada ka Ühendkuningriigi veebisaiti TrueVision (www.report-it.org.uk).

IDEID TEGUTSEMISEKS

Kui te eespool kirjeldatud varianti ei kasuta, võiksite osalejatel paluda harjutuse käigus käsitletud veebisaitide lähemalt uurida. Nad võiksid analüüsida võimalikke vaenu õhutamise näiteid, pannes kirja juhtumite arvu, sihtmärgid ja vaenu õhutamise raskusastme. Kui vaenu õhutamise näiteid koguneb palju, soovitage osalejatel pärast analüüsi tegemist kasutada mõnda järgmistest tegutsemisvõimalustest.

- Postitada näited ja analüüs veebisaidil Hate Speech Watch (www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch) ning arutada koos teiste aktivistidega, mida ette võtta.
- Saata kõige hullemad näited ja analüüs veebisaidi omanikule, tuginedes kaebuse tugevdamiseks veebisaidi kasutustingimustele.

- Kui tegemist on suhtlusmeedia saidiga, võiks seal luua profiili ja avaldada selle kaudu analüüsi tulemused (vt näiteid: www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch ja <https://en-gb.facebook.com/WOH247>).
- Sorteerida näited vastavalt sellele, kui äärmuslikud nad on (mõningaid juhiseid leiata harjutuse „Kes ütleb halvemini?“ juurest). Seejärel tuleks panna paika eri juhtumite korral kasutatavad strateegiad, millest üks on näiteks see, et valeandmetel põhinevatele postitustele võiks vastata.
- Tutvuge internetivahendiga EULalyzer (www.brightfort.com/eulalyzer.html), mis otsib välja kasutajat huvitavad sõnad ja tingimused ning toob esile põhipunktid, millest kasutaja peaks teadlik olema.

JAOTUSMATERJALID

INTERNETI KASUTAMIST REGULEERIVAD ÕIGUSAKTID

Suurem osa internetist kuulub eraettevõtetele. Ka eraisikute blogid asuvad enamasti eraserverites. Ettevõtte, millele server kuulub, võib (aga ei pruugi) piirata seda, mida võib blogis kirjutada. Reeglid, mida veebisaidi kasutajad peavad täitma, on sageli kirjas veebisaidi kasutustingimustes. Need võivad veebisaitidel väga erinevad olla.

Lisaks veebisaitide kasutustingimustele võivad riikides olla kehtestatud seadused, mida kohaldatakse internetikasutajate ja veebisaitide omanike suhtes. Sellised seadused käsitlevad näiteks eraelu puutumatust ja turvalisust või siis äärmuslikku vaenu õhutamist. Isegi kui riigis ei ole kehtestatud eriseadusi inimeste turvalisuse kaitsmiseks internetis, tuleneb see kohustus sageli rahvusvahelistest inimõigusi käsitlevatest õigusaktidest (vt allpool esitatud näidet).

Suur osa internetist meenutab seega veidi kaubanduskeskust või ööklubi! Pole ju olemas seadust, mis keelaks ööklubisse tulla teksastes või räpasena, ent kui ööklubi reeglites on selline keeld kirjas, võidakse teid ikkagi ükselt tagasi saata. Samamoodi võivad ka veebisaidid kehtestada oma reeglid, mis kehtivad selles konkreetsetes interneti osas. Samas peavad need reeglid olema kooskõlas riigi seadustega.

Näide. Valitsused on kohustatud kaitsma inimesi nii internetis kui ka väljaspool interneti

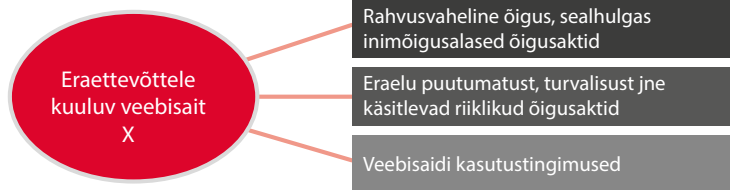
K.U. vs. SOOME

1999. aasta märtsis postitati ühes tutvumisportaalis reklaam, mille autor teeskles, et on 12-aastane poiss. Postitus sisaldas linki reaalselt eksisteeriva poisi veebilehele ja sõnumit, et ta otsib intiimset suhet omavanuse või vanema poisiga, „kes talle teed näitaks“. See poiss, keda teeseldi, sai reklaamist teada alles siis, kui üks huvitatud mees talle e-kirja saatis. Teenusepakkuja keeldus reklaami postitanud inimese isikut avaldamast, väites, et see tähendaks konfidentsiaalsusnõude rikkumist. Soome kohtud otsustasid, et õigusaktide alusel ei saa teenusepakkujat kohustada seda teavet avaldama.

Juhtumi kohta esitati kaebus Euroopa Inimõiguste Kohtule. Kohus leidis, et Soome riik on jätnud täitmata oma kohustuse kaitsta lapsi ja teisi haavatavaid isikuid. Kõnealune reklaam oli teinud lapsest pedofiilide sihtmärgi ning rikkus tema õigust era- ja perekonnaelu puutumatusel. (Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 8)

JAOTUSMATERJALID

ÕIGUSAKTIDE KIHID

KÜSIMUSTIK

1. Kui lihtne oli kasutustingimusi leida?

Väga lihtne

Üsna lihtne

Raske

Väga raske

Märkused

2. Kui lihtne oli kasutustingimusi mõista?

Väga lihtne

Üsna lihtne

Raske

Väga raske

Märkused

3. Kas kaebuste esitamise kord on arusaadav?

Väga arusaadav

Üsna arusaadav

Mitte eriti arusaadav

Väga arusaamatu

Märkused

4. Kas esitatud kaebuse käsitlemise kord on arusaadav?

Väga arusaadav

Üsna arusaadav

Üsna arusaamatu

Väga arusaamatu

Märkused

JAOTUSMATERJALID

VAENU ÕHUTAMINE

5. Kas kasutustingimustes viidatakse vaenu õhutamisele?

Jah

Ei

Pole kindel / midagi muud

Märkused

If the T&C lists different types of abuse, for example racist abuse, homophobic abuse, and so on, make a note of this.

6. Kas küberkiusamisele viidatakse?

Jah

Ei

Pole kindel / midagi muud

Märkused

SOBIMATU SISU

7. Kas kasutustingimustes räägitakse midagi sobimatu sisu kohta (näiteks pornograafia lubatavuse või mittelubatudavuse kohta)?

Jah

Ei

Pole kindel / midagi muud

Märkused

KOGUKONNA REEGLID?

8. Kas veebisaidil leidub mingit muud teavet, millest selgub, milline sisu on lubatud? Näiteks lühike avaldus nähtavas kohas, vastav teave jaos „Meist“, „Postitamisreeglid“ jne?

Jah

Ei

Pole kindel / midagi muud

Märkused

2. TASE

RÜHM
12-20AEG
45'

JUURED JA OKSAD

Osalejad uurivad internetis esineva vaenu õhutamise põhjuseid ja tagajärgi, kasutades probleemipuu meetodit. Seda harjutust võib kasutada harjutuse „Rühm X“ järelharjutusena või omaette harjutusena.

TEEMAD	Rassism/diskrimineerimine, inimõigused, kampaaniastrateegiad
RASKUSASTE	2. tase
RÜHMA SUURUS	12-20
AEG	45 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Mõista internetis esineva vaenu õhutamise põhjuseid ja tagajärgi • Uurida seoseid internetis esineva vaenu õhutamise ja väljaspool interneti esineva käitumise vahel • Uurida võimalusi vaenu õhutamise tõkestamiseks internetis, käsitledes probleemi juuri
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> • Märkmetahvli paber ja markerid
ETTE- VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Tehke osalejate jaoks „Vaenu õhutamise puust“ koopiad (lk 113) või joonistage see märkmetahvlile.

JUHISED

1. Kui see on esimene harjutus, tutvustage lühidalt internetis esinevat vaenu õhutamist ja Euroopa Nõukogu kampaaniat. Kasutage vaenu õhutamise rääkimiseks harjutuse „Kes ütleb halvemini?“ punkte 1 ja 2 ning kampaania tutvustamiseks 2. peatükis esitatud teavet.
2. Selgitage, et internetis esineva vaenu õhutamise mõistmiseks ja sellele reageerimiseks peame nägema seda probleemina, mis on seotud paljude teiste küsimustega ja maailmaga väljaspool interneti. Kui tahame vaenu õhutamise vastu võidelda, on kasulik uurida selle algpõhjuseid. Nende põhjuste käsitlemine osutub sageli tulemuslikumaks kui püüded tegeleda üksnes vaenu õhutamise juhtumite endaga.
3. Näidake osalejatele „Vaenu õhutamise puud“ ja öelge neile, et nad hakkavad töötama rühmades. Rühmade ülesanne on määratleda tegureid, mis viivad vaenu õhutamiseni internetis (puu juured) ja vaenu õhutamise tagajärgi (puu oksad).
4. Selgitage, kuidas puu on üles ehitatud. Iga kastike, millele ülevalpool järgneb teine kastike, vastab küsimusele „miks?“. See kehtib nii okste kui ka juurte kohta. Üksikasjalikumaks selgitamiseks võite kasutada vaenu õhutamise näidet (vt jagu „Nõuandeid juhendajatele“).

5. **Juured:** kui osalejad liiguvad mööda puud allapoole, alustades vaenu õhutamise endast, uurivad nad vastuseid küsimusele „mis seda põhjustab?“. Nad peaksid juurteosa kastikesse leidma võimalikult palju põhjuseid. Selgitage osalejatele, kuidas ühel põhjusel võib omakorda olla mitu põhjust. Küsige neilt näiteks, miks kõik ütlevad midagi negatiivset teatud rühmade kohta. Küsige ka, kust me õpime neid negatiivseid asju, mida me teatud rühmade kohta usume (näideteks võivad olla ajakirjandus, avaliku elu tegelased, tugevad eelarvamused või teadmatus ühiskonnas tervikuna).
6. **Oksad:** siin peavad osalejad uurima oksast allpool olevate tegurite võimalikke tagajärgi. Küsige neilt, mis võib juhtuda vaenu õhutamise sihtmärgiks oleva isiku või rühmaga. Küsige, mis omakorda selle tulemusena võib juhtuda.
7. Jagage osalejad rühmadesse ja andke igale rühmale märkmetahvli leht, millele oma puu joonistada. Paluge neil kirjutada alljärgnev tekst või omaenda tekst puu tüvele ning seejärel püüda täita võimalikult palju okste ja juurte kastikesi. Nad peaksid kujutlema, et internetis on postitatud selline tekst: „**[Rühm X] on räpased kurjategijad. Nad varastavad ja nende koht pole siin. Ajage nad minema!**“
8. Andke rühmadele puu täitmiseks umbes 15 minutit aega. Seejärel paluge rühmadel oma tulemusi esitleda või pange puud ruumis üles, et osalejad saaksid neid vaadata.

ANALÜÜS

- Kas te täheldasite mingeid huvitavaid erinevusi rühmade puude vahel? Kas teil on teistele rühmadele küsimusi?
- Kui lihtne oli teha kindlaks vaenu õhutamise juuri? Selgitage võimalikke raskusi või lahkarvamusi rühmades.
- Kas mõned juured või oksad ulatusid päris maailma? Mida see meile internetis esineva vaenu õhutamise kohta ütleb?
- Kas see harjutus andis teile sügavama arusaamise probleemist? Kui oluline on teie arvates püüda leida viise internetis vaenu õhutamise leviku peatamiseks?
- Kas see harjutus aitab teid selles? Kuidas te saaksite oma probleemipuu abil vähendada [teie sihtrühm] vastu suunatud vaenu õhutamise esinemise tõenäolisust?

Et lisada harjutusele praktilist kasulikkust, võiksite võtta mõned juured ja paluda osalejatel pakkuda välja ideid, millega neile lahendust otsida. Näiteks kui osalejad on algpõhjusena määratlenud „eelarvamused“ või „vähesed teadmised rühma X kohta“, küsige neilt, kuidas seda probleemi võiks lahendada. Selgitage, et kampaaniate planeerimisel kasutatakse sageli probleemipuu meetodit, kuna see aitab probleemi osadeks võtta ja leida viise selle lahendamiseks.

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Probleemipuu on väga levinud vahend käsitletava probleemi sügavuti mõistmiseks. Seda on lihtsam näite varal selgitada. Te võiksite kasutada probleemipuu tutvustamiseks mõnda muud seisukohavõttu, näiteks: „Noored on laisad ja isekad. Neid tuleks ühiskonnast eemal hoida, kuni nad on kasvanud normaalseks inimesteks.“

- Puuga töötamiseks võiksite anda osalejatele jaotusmaterjali koopia (A3-formaadis) või paluda neil joonistada oma puu märkmatahveli lehele. Teine variant annab neile rohkem võimalusi juurte ja oks-
te laiendamiseks, ent võib näida teatud arvu kastikeste täitmisest keerulisem. Vaadake, et rühmad
arvestaksid vaenu õhutamise tagajärgi nii üksikisikute kui ka kogu ühiskonna jaoks.
- Osalejate käsitletava seisukohavõtu puhul peaksite „rühma X“ asendama rühmaga, kes on ühiskonnas
sageli solvavate väljaütlemiste sihtmärgiks. Samuti võite käsitleda väljamõeldud sihtmärgi vastu
suunatud küberkiusamise juhtumit.
- Kui osalejal jääb mõni oluline põhjus või tagajärg mainimata, võite osalejaid suunata. Puu joonis-
tamiseks võite osalejatele anda ka alljärgneva vihjete nimekirja. Osalejad võiksid kaaluda, kas allpool
nimekirjas loetletud tegurid või tegijad on probleemiga seotud ning kas nad sobivad puusse.
  - Ajakirjandus
  - Poliitikud / avaliku elu tegelased
  - Väljaspool internetti esinev vaenu õhutamine
  - Vähenenud suhtlus rühma X ja ülejäänud ühiskonna vahel
  - Eakaaslaste surve
  - Diskrimineerimine töökohal
  - Majanduslikud tegurid
  - Koolid/haridus
- Lisateavet inimõiguste kohaldamise kohta internetis leiate ka inimõiguste juhendist internetikas-
tajatele. Juhendi jagu „Juurdepäas ja diskrimineerimiskeeld“ annab ettekujutuse, millised on vaenu
õhutamise sihtmärkide õigused internetis.

IDEID TEGUTSEMISEKS

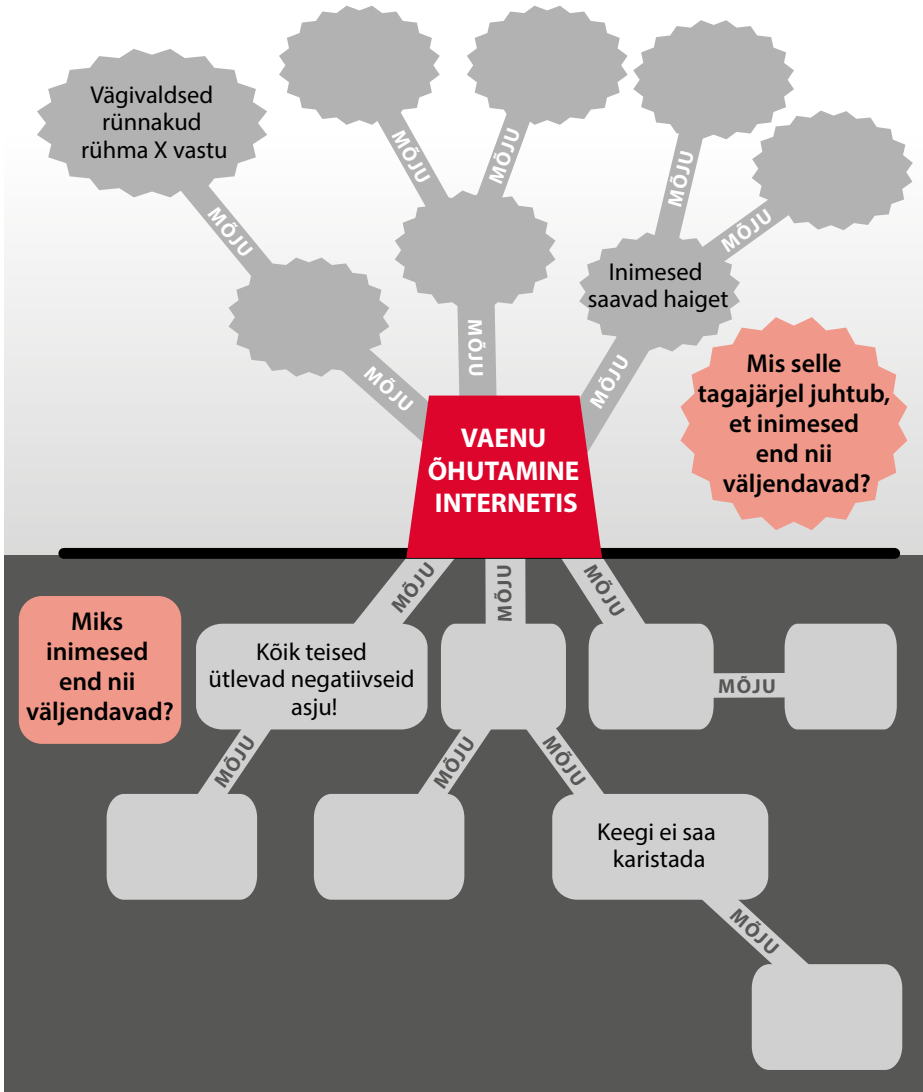
Osalejad võiksid võtta ühe enda kindlaks tehtud põhjustest ja töötada välja strateegia sellele probleemile
lahenduse leidmiseks. Nad võiksid valida rühmana tegutsemiseks ühe internetiaktiooni ja ühe väljaspool
interneti ellu viidava aktsiooni.

Uurige lähemalt, kuidas internetis inimõiguste tagamise nimel tegutseda, liikumise „No hate speech“
veebisaidilt või oma riiklikust kampaaniakomiteest.

Kui vajate rohkem teavet selle kohta, kuidas inimõiguste kaitseks tegutseda, uurige Euroopa Nõukogu kä-
siraamatut „Kompass“, mis käsitleb noorte inimõiguste haridust (www.coe.int/compass), mille üks peatükk
on tervenisti pühendatud tegutsemisele.

JAOTUSMATERJALID

PROBLEEMIPUU

1. TASE

RÜHM
10-25AEG
45'

KES ÜTLEB HALVEMINI?

See harjutus on sissejuhatus internetis esineva vaenu õhutamise probleemile. Osalejad reastavad homoseksuaalsete inimeste vastu suunatud vaenu õhutamise näiteid vastavalt nende „raskusastmele“.

TEEMAD	Rassism/diskrimineerimine, demokraatia/osalus
RASKUSASTE	1. tase
RÜHMA SUURUS	10-25
AEG	45 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> Mõista internetis esineva vaenu õhutamise vorme ja hinnata nende mõju Käsitleda seksuaalvähemustevastaseid stereotüüpe ja eelarvamusi Kaaluda asjakohaseid reaktsioone internetis esineva vaenu õhutamise juhtumitele
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> Leheküljel 118 esitatud kaardid Laua- või põrandapind, millele rühmad saavad kaardid paigutada
ETTE- VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> Tehke igale väikesele rühmale (4–5 inimest) üks koopia kaartidest. Lõigake koopiad eraldi kaartideks ja valige 9 või 12 kaarti rühmadele arutamiseks..

JUHISED

- Küsige osalejatelt, mida vaenu õhutamine internetis nende arvates tähendab. Küsige, kas keegi neist on internetis puutunud kokku vaenu õhutamise, mis on suunatud mõne üksikisiku või teatud rühma (näiteks LGBT inimesed, mustanahalised, moslemid, juudid, naised jne) esindajate vastu. Mida nad tunnevad, kui midagi sellist loevad või kuulevad? Kuidas ohvrid end võiksid tunda?
- Selgitage, et sõnadel „vaenu õhutamine“ on väga lai tähendus.
  - Esiteks on sel laiemi tähendus tavakeeles ning võib peale teksti hõlmata muid väljendusviise, nagu videod, pildid, muusika jne.
  - Teiseks võib see kirjeldada väga teotavat ja isegi ähvardavat käitumist, aga ka kommentaare, mis on lihtsalt solvavad. Vaenu õhutamise sisu kohta ei saa olla universaalset kokkulepet, kuid kahtlemata hõlmab see solvamist ja inimõiguste rikkumist.
- Tutvustage liikumist „No hate speech“, mis on Euroopa Nõukogu kampaania internetis esineva vaenu õhutamise vastu, ning rääkige osalejatele, et kampaania raames käsitletakse kõiki vaenu õhutamise vorme alates väga leebetest kuni äärmiselt kuritahtlikeni. Selgitage, et teadmine, kuidas vaenu õhutamisele reageerida, sõltub sageli võimest hinnata vaenu õhutamise „raskusastet“: kuigi igasugune

vaenu õhutamise on halb, võivad mõned vaenu õhutamise näited olla teistest hullemad.

4. Kui osalejad ei tea harjutuses kasutatavat järjestamissüsteemi, näidake neile, kuidas see toimib (vt joonist ja selgitust jaos „Nõuandeid juhendajatele“). Selgitage, et neile antakse mitu näidet homoseksuaalsete inimeste vastu suunatud internetipostitustest ja nad peaksid need järjestama alates „kõige leebemast“ kuni „kõige hullemani“. Kõige hullemad näited peaksid olema need, mille puhul osalejad on kõige kindlamad, et neid ei tohiks internetis edaspidi üldse olla.
5. Jagage osalejad rühmadeks ja andke igale rühmale koopia kaartidest.
6. Neil on 20 minutit, et kaartide üle arutleda ja püüda kokku leppida nende järjestamises. Kui 20 minutit on möödas, kutsuge osalejaid teiste rühmade järjestusi vaatama. Seejärel koondage kõik kokku ja asuge analüüsi juurde.

ANALÜÜS

KÜSIMUSED HARJUTUSE KOHTA

- Kuidas see harjutus teile tundus? Kas näiteid oli lihtne hinnata?
- Kas teie rühmas oli tõsisemid lahkavusi või kas te märkasite olulisi erinevusi oma järjestuse ja teiste rühmade järjestuste vahel?
- Kas te lähtusite järjestamisel mingitest kriteeriumidest? Näiteks, kas te arvestasite seda, kes oli postituse autor või kui palju inimesi seda tõenäoliselt nägi?

KÜSIMUSED INTERNETIS ESINEVA VAENU ÕHUTAMISEGA TEGELEMISE KOHTA

- Kas teie arvates peaksid sellised väljaütlemised olema internetis lubatud? Millised on poolt- ja vastuargumendid?
- Kas hullemate vaenu väljendavate väljaütlemiste kohta peaksid kehtima erireeglid? Kas mõned neist tuleks täielikult keelustada?
- Kui te arvate, et midagi tuleks keelustada, siis kus asub piir, mida ei tohi ületada?
- Kas oskate pakkuda välja veel mingeid viise internetis esineva vaenu õhutamise probleemi lahendamiseks?
- Kuidas te reageeriksite, kui kohtaksite internetis selliseid vaenu õhutamise näiteid?

KÜSIMUSED HOMOFobia KOHTA

- Miks on homoseksuaalsed inimesed tavapärased vaenu õhutamise sihtmärgid? Kas oskate pakkuda välja viise eelarvamuste hajutamiseks?
- Kas teie arvates on õiglane *ükskõik keda* selliselt kohelda, sõltumata sellest, mida te isiklikult tema kohta võite arvata?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

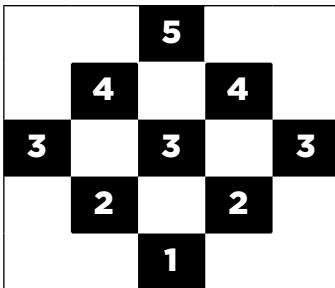
- Te peate olema teadlik võimalikest tugevatest seksuaalvähemuste vastastest hoiakutest rühmas,

samuti osalejatest, keda see harjutus (või teised osalejad) võib (võivad) rööpast välja viia. Kui selline oht on teie arvates olemas, tehke kõigepealt käsiraamatus kirjeldatud harjutust „Faktide kontrollimine“ või uurige harjutusi käsiraamatus „Gender Matters“ (www.eycb.coe.int/gendermatters) või õppepakettis „All Different – All Equal“ (<http://eycb.coe.int/edupack>).

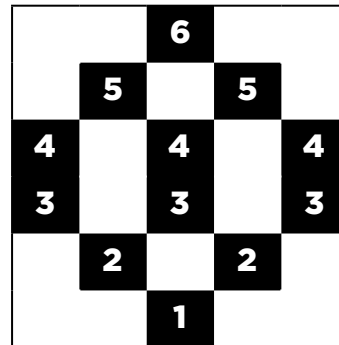
- Lisateavet internetis esineva vaenu õhutamise vastu algatatud kampaania kohta leiате 2. peatükist või kampaania veebisaidilt (www.nohatespeechmovement.org). Taustateavet internetis esineva vaenu õhutamise kohta antakse 5. peatükis.
- Lisateavet inimõiguste kohaldamise kohta internetis leiате inimõiguste juhendist internetikasutajatele. Juhendi jagu „Juurdepäas ja diskrimineerimiskeeld“ sisaldab täpsemat teavet õiguse kohta kasutada diskrimineerimisvaba internetti.
- Rombil põhinev järjestamissüsteem on meetod, mille abil võrreldakse juhtumeid, reastades nad parimast halvimani (või kõige vähem halvemast halvimani). Kaardid tuleks paigutada nii, nagu alloleval joonisel näidatud, vastavalt alljärgnevalt kirjeldatud süsteemile.

Kõige leebem näide tuleks paigutada joonisel kõige alla (1. koht) ja kõige hullem näide kõige kõrgemale (esimesel joonisel 7. koht, teisel joonisel 5. koht). Ülejäänud kaardid tuleks paigutada teistele ridadele nii, et halvemad näited on leebematest kõrgemal (4. real olevad kaardid on halvemad kui 3. real olevad kaardid).

Tavaline romb (9 kaarti)

Paks romb (12 kaarti)

- Internetis esineva vaenu õhutamise kohta 5. peatükis esitatud teave sisaldab mõnda kriteeriumi, millega vaenu õhutamist hinnata. Need kriteeriumid on järgmised.
  - Väljaütlemise sisu või toon: see hõlmab keelekasutust.
  - Seisukohta väljendava isiku kavatsus, st kas ta soovib kellelegi haiget teha.
  - Sihtmärk. See kriteerium on antud harjutuses vähem oluline, kuna sihtmärk on sama (homoseksuaalsed inimesed).
  - Väljaütlemise kontekst. Antud juhul võib kontekst seisneda asjaolus, et on tehtud ettepanek võtta vastu homoseksuaalsete inimeste vastane õigusakt (6. kaart) või et riigis valitsevad tugevad seksuaalvähemustevastased hoiakud.

- Väljaütlemise mõju, st see, milliseid tagajärgi väljaütlemine võib üksikisikutele või kogu ühiskonnale tuua.
- Näidete üle arutlemisel võiksite anda osalejatele ka veidi teavet sõnavabaduse kohta. Taustateavet selle kohta leiате 5. peatükist. Lisateavet internetikasutajate leiате inimõiguste juhendi jaost „Sõna- ja teabevabadus“.

VARIANDID

Rombi kasutamise asemel võib järjestuse teha ka sirges reas, st igal real on ainult üks kaart. See on natuke keerulisem ja võib võtta rohkem aega.

Te võite kasutada kõiki 12 kaarti, kuid sel juhul võtab harjutus rohkem aega ja romb võib kujuneda veidi looperguseks. Teise variandina võite kasutada 9 kaarti, eemaldades need, mis teie arvates on antud rühma puhul kõige ebasobivamad või ebaotstarbekamad. Eespool esitatud joonistel on näidatud, kuidas järjestamine kummagi valiku korral välja näeb.

IDEID TEGUTSEMISEKS

Internetis esineva vaenu õhutamise probleemi lahendamise võimaluste arutamisel võiksite näidata osalejatele veebisaiti „Wipe out homophobia on facebook“ (Pühkige homofoobia Facebookist, <https://en-gb.facebook.com/WOH247>), kus vaenu õhutamisele reageerimiseks kasutatakse huumorit. See veebisait on kutsunud internetis esile tugeva seksuaalvähemusi toetava solidaarsusliikumise.

Ühinege liikumisega „No hate speech“ ja teatage vaenu õhutamise juhtumitest internetis. Selleks saab kasutada veebisaiti Hate SpeechWatch (www.nohatespeechmovement.org).

JAOTUSMATERJALID

1. Õeldud eraviisilises e-kirjas sõbrale „naljana“

Me peaksime homoseksuaalsed inimesed lihtsalt likvideerima!

3. Kommentaar neonatsistlikul veebisaidil, mille on heaks kiitnud 576 inimest

Hitler tegi õigesti, kui saatis geid gaasikambrisse.

5. Internetis avaldatava ajalehe juhtkiri, milles väljendatakse vastuseisu Euroopa Inimõiguste Kohtu otsusele

Ühiskond, kus homoseksuaalsust peetakse „loomulikuks“, on haige.

7. Kommentaar ühe ajakirjaniku artikli all. See ajakirjanik on teadaolevalt homoseksuaalne

Mine p***** koos oma l***** emaga. Sa oled haige v*****!

9. Populaarne veebisait, mis on pühendatud homoseksuaalsete inimeste väljakihutamisele; tekstile on lisatud foto ja kooli nimi

See inimene on homo. Ja ta õpetab meie lapsi! Esita kaebus siin

11. Ühe poliitiku postitus Twitteris 350 000 lugejale

Ükski homoseksuaalne isik minu vanast koolist pole olnud elus edukas.

2. Petitsioon, mis postitati enam kui 1000 sõbraga Facebooki-lehel

Homoseksuaalsetel inimestel tuleb keelata avalikus elus osaleda. Andke allkiri, et see soov poliitikutele edastada.

4. Refraän seksuaalvähemustevastases laulust. Videot on internetis vaadatud 25 000 korda

Homoseksuaalsed inimesed tuleb likvideerida!

6. Intervjuust siseministriga, kes rääkis uue õigusakti ettepanekust

Me peame keskenduma homode ravimisele, mitte nende sallimisele.

8. Tekst ühe kuulsuse foto all. See kuulsus on teadaolevalt homoseksuaalne ning foto ja tekst avaldati isiklikus blogis, millel on vähe lugejaid

Homo või alaarenenud? Suurem osa homosid on alaarenenud.

10. Homovastane video, milles väidetakse, et seksuaalvähemuse hulka kuuluda on ohtlikum kui suitsetamine (AIDSi tõttu)

Te surete varem.

12. Karikatuur, millel kujutatakse stereotüüpset geid saba ja sarvedega

Homoseksuaalid on kurjast vaimust vaevatud.

1. TASE

RÜHM
12+

AEG
45'

RÄÄGIME SUUD PUHTAKS

Harjutuses kasutatakse nn akvaariumiarutelu, et uurida tavapäraseid eelarvamusi ühiskonna teatud rühmade suhtes, ning õhutatakse osalejaid levinud uskumustesse kriitiliselt suhtuma ja töötama vaenu õhutamise vastu välja argumente.

TEEMAD	Kampaaniastrateegiad, rassism/diskrimineerimine, internetikirjaoskus
RASKUSASTE	1. tase
RÜHMA SUURUS	12 +
AEG	45 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Mõelda isiklikele eelarvamustele ja negatiivsetele stereotüüpidele teatavate rühmade kohta • Töötada välja argumente ja uurida, kuidas reageerida internetis vaenu väljendamisele • Täita lüngad arusaamises ja arendada empaatiat rühmade suhtes, keda ühiskond sageli väärsti mõistab
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> • Kolm tooli • Ruum, kus osalejad saavad ringikujuliselt istuda ja ringi liikuda • Väikesed sedelid ja kirjutusvahendid • Müts (või väike anum)
ETTE- VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Lõigake valmis väikesed sedelid – umbes kaks igale osalejale (ja mõned varuks). • Kontrollige, kas rühmas on neid, kes kuuluvad mõnda tavapärasesse sihtrühma. Kui arvate, et võib tekkida raskusi, vestelge nende inimestega enne harjutust. Rääkige neile, et nad võivad olla rühma jaoks kasulik infoallikas ja veenduge, et harjutuse tegemine ei pane neid end halvasti tundma. • Võib olla kasulik valmistada ette mõned vastused mõnele tavapärasele mureküsimustele või väärarusaamadele, mis rühmas tekkida võivad.

JUHISED

SOOVI KORRAL TEHTAV SISSEJUHATUS

1. Kirjutage alljärgnevad väljamõeldud väited pealkirjaga „Tõsiasiad“ märkmetahvlile või slaidile, et kõik osalejad saaksid neid lugeda. Te võite ka mõned väited välja mõelda.

Tõsiasiad

- Kui kõik sisserändajad läheksid oma kodumaale tagasi, jätkuks kõigile töökohti.
- Tüdrukud on internetimängudes vähem edukad kui poisid.
- Teaduslikud uuringud on näidanud, et eurooplastel on väiksemad ajud kui asiaatidel.
- Homoseksuaalsus on puue, mida saab ravida.

2. Küsige osalejatelt, mida nad neist väidetest arvavad. Olles saanud mõned vastused, selgitage neile, et need väited on väljamõeldised. Kõik nad on tegelikult valed. Küsige uuesti osalejate arvamust ja uurige lühidalt, miks nad uskusid, et need väited on tõesed (kui nad nii uskusid).
3. Küsige osalejatelt, kas nad on kunagi lugenud internetist midagi, mille kohta nad teadsid, et see on vale, või mille tõesuses nad kahtlesid. Kas nad võtsid midagi ette?

PÕHIHARJUTUS

4. Selgitage, et suur osa vaenu õhutamist ja rassistlikest hoiakutest on tingitud teadmatusesest. Inimesed usuvad või pannakse uskuma asju teiste rühmade kohta, keda nad ei ole ehk kunagi näinudki! Või usuvad nad midagi terve kogukonna kohta ainult ühe inimese põhjal! Kui selliseid uskumusi laialdaselt arutatakse ja neid ei vaidlustata, hakatakse neid tõe pähe võtma. Me võime unustada, kust me midagi kuulsime, ja me unustame, et see võis olla valeinfo või lihtsalt kellegi arvamus, hakates seda ise uskuma.
5. Rääkige osalejatele, et igal inimesel võib olla oluline roll nende „faktide“ või arvamuste kahtluse alla seadmisel, mida nad internetist loevad. Küsige, miks (või miks mitte) on see üks tähtsamaid asju, mida me kõik saame tõe le mittevastavate või pahatahtlike arvamuste leviku peatamiseks teha. See on ka parim viis jõuda ise usaldusväärse järelduseni!
6. Selgitage, et harjutuse käigus käsitletakse mõningaid negatiivseid „fakte“ või arvamusi teatud rühmade kohta, mis on praeguseks ühiskonnas omaks võetud. Osalejad püüavad töötada välja argumente ja paljastada levinud müüte, tuginedes rühma teadmistele ja kogemustele. Nad peaksid nägema selles võimalust saada rohkem teadmisi ning jagada omaenda kogemusi/teadmisi.
7. Andke igale osalejale kaks sedelit ja pange ülejäänud virna ning öelge, et vajaduse korral võivad osalejad neid kasutada. Paluge osalejatel kirjutada sedelitele negatiivseid arvamusi või nn faktipõhiseid väiteid, mida nad on lugenud ja mida nad tahaksid arutada. Tooge alljärgnevad näited.
  - Inimesed peaksid elama oma kodumaal ja mitte kondama mööda planeeti ringi!
  - Naise koht on kodus: naised ei peaks meestelt töökohti ära võtma.
  - Romad peavad hakkama elama vastavalt selle riigi tavadele, kus nad elavad.
8. Öelge osalejatele, et nad ei pea ise neid väiteid uskuma, vaid võivad lihtsalt uurida reaktsioone levinud uskumustele. Oma nime ei tohi sedelile kirjutada. Täidetud sedelid tuleb panna mütsi või anumasse.
9. Paigutage kolm tooli poolringis rühma ette. Arutelus osalevad vaid nendel toolidel istujad, ülejäänud osalejad on pealtvaatajad.
10. Selgitage, et kõigepealt vajate vestluse pidamiseks kolme vabatahtlikku. Kui mingil hetkel soovib keegi teine vestlusega liituda, võib ta seda teha, ent kuna korraga saavad vestelda vaid kolm inimest,

peab ta mõne senise vestleja asemele asuma. Kui keegi tahab vestlusega liituda, peab ta ette tulema ja ühele vestlejale õlale koputama. Need kaks inimest vahetavad omavahel kohad ja esialgsest vestlejast saab pealtvaataja.

11. Julgustage osalejaid väljendama oma arvamust, ent rääkima ka teiste arvamustest. Sel viisil tulevad välja vastuolulised, poliitiliselt ebakorrektsed või mõeldamatud arvamused ja teemat saab paljudest vaatenurkadest põhjalikult arutada. Ründavad ja solvavad kommentaarid rühma liikmete kohta ei ole lubatud.
12. Paluge ühel vabatahtlikul valida mütsist küsimus ja alustada arutelu. Laske vestlusel kulgeda, kuni osalejad on teema ammendanud ja hakkavad argumente kordama. Seejärel paluge kolmel vabatahtlikul arutada mõnda muud küsimust ja alustage uut vestluste vooru samade reeglite alusel.
13. Arutage läbi nii palju küsimusi, kui aeg lubab. Jätke harjutuse lõpus veidi aega maha jahtumiseks ja järelemõtlemiseks.

ANALÜÜS

Kasutage alljärgnevat küsimusi, et lasta osalejatel järele mõelda, kas harjutus on nende vaateid muutnud või andnud neile argumente eelarvamuste ümberlükkamiseks.

- Kas keegi avastas midagi, mida ta enne ei teadnud?
- Kas keegi muutis oma arvamust mõne konkreetse rühma või küsimuse kohta?
- Kas te tunnete, et olete rohkem valmis astuma vestlusse, kus väljendatakse eelarvamusi? Kas te teeksite seda, olgu internetis või väljaspool interneti? Miks või miks mitte?
- Kuidas te astuksite sellisesse vestlusse internetis? Mis oleks sarnane? Mis oleks teistmoodi?
- Mida teha, kui kahtled mingis arvamuses?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Peate olema teadlik osalejatest, kes kuuluvad mingisse kindlasse rühma või kes on mõne teema suhtes tundlikud ning soovitada teistel osalejatel seda oma aruteludes silmas pidada.
- Võib olla mitu küsimust või väidet, millele osalejad (või teie ise) ei oska vastata. Kirjutage need märkmetahvlile ja uurige neid kas ise, et hiljem tagasisidet anda, või jagage need osalejate vahel, kes neid uurivad ja hiljem tagasisidet annavad.
- Kui näib, et kolm vestlejat ei leia argumente eelarvamustel põhinevate väidete vastu, võite ise vestlusse sekkuda. Ärge seda siiski liiga sageli tehke: aeg-ajalt tasub vestlus peatada ja küsida, kas keegi rühmast oskaks alternatiivset arvamust välja pakkuda.
- Oluline on tagada, et arutelu oleks avatud ja et osalejad julgeksid väljendada oma seisukohti, aga ka arvamusi, mida peetakse vastuolulisteks, ent mida meedias ja ühiskonnas tervikuna tavapäraselt väljendatakse. Samas ei peaks vestlus kujunema negatiivsete stereotüüpide ebasõbralikuks ja põhjendamatuks kordamiseks. Julgustage osalejaid väljenduma küsival toonil ja sõnastama oma kommentaarid võimalikult delikaatselt ka siis, kui nad avaldavad teatud rühmade kohta negatiivset arvamust. Andke neile mõned soovitused sõnastuse kohta, näiteks alljärgnevad.

- „Ma olen kuulnud, et ...“
- „Mõned inimesed arvavad, et ...“
- „Kas sa aitaksid mul mõista ...?“
- „Miks see arvamus võib vale olla?“
- Julgustage kõiki mingil ajal vestlusega liituma!!

VARIANDID

Kui olete küsimused osalejatelt kokku kogunud, võite anda neile veidi aega mõne kommentaari uurimiseks enne, kui vestlust on alustatud. Küsimused/väited võib laiali jagada ja osalejatel võib paluda valmistada ette lühikesed argumendid, millega küsimust käsitleda. Sel juhul on üldine teadlikkus arutelu alguseks suurem.

Harjutust võib teha ka harjutuste seeriana, näiteks valides igaks harjutuseks ühe kindla ühiskonnarühma kohta käiva eelarvamuse. Te võiksite igaks korraks kas ise ette valmistada või paluda vabatahtlike rühmal ette valmistada teabe selle rühma olukorra kohta teie riigis.

Osalejad võivad valmistada informatiivsed videod, mis pakuvad alternatiivset teavet vastukaaluks levinud uskumustele. Kasutage liikumise „No hate speech“ veebisaiti, et neid videosõnumeid jagada ja teavitada ka teisi inimesi tegelikust olukorrast.

IDEID TEGUTSEMISEKS

Osalejatel võiks soovitada uurida küsimusi, mis jäid arutelu käigus lõpuni käsitlemata ja anda seejärel rühmale tagasisidet.

Nad võiksid alustada müütide ümberlukkamise nimekirja koostamisest. See võib hõlmata mõnda enam levinud eelarvamust teatavate vaenu õhutamise sihtmärkide kohta ja argumente, teavet või statistilisi andmeid, mis neid eelarvamusi ümber lükkavad. Teiste internetiaktivistide abistamiseks võiks selle nimekirja postitada liikumise „No hate speech“ veebisaidil.

Samuti võiksite hakata koostama koos rühmaga nimekirja vastuargumentidest, mida osalejad võivad kasutada, kui kohtavad internetis eelarvamusi või rassistlikke väljaütlemisi. Lisaks on oluline arutada, kuidas neid argumente internetis esitleda – huumori kaudu, teabe või linkide jagamise teel jne.

2.TASE

RÜHM
20-25

AEG
60'

LOOD, MIDA RÄÄGITAKSE

Osalejad töötavad väikestes rühmades, analüüsid uudisteväljaannet ning keskendudes sisserändajate ja sisseränne kujutamisele. Tulemused esitatakse kollaažina.

TEEMAD	Rassism/diskrimineerimine, inimõigused, sõnavabadus
RASKUSASTE	2. tase
RÜHMA SUURUS	20-25
AEG	60 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Uurida, kuidas trükiajakirjandus kujutab sisserändajaid ja arutada, kuidas see võib mõjutada ühiskonna hoiakuid nende suhtes • Teha kindlaks rassismi vähem ilmsed vormid, nagu varjatud sõnumid, valitud teave ja pildid, ning mõelda, kuidas need toidavad vaenu õhutamist • Arutada/uurida sisserändajate ja sisserändega seotud positiivseid lugusid
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> • Umbes kolm koopiat viiest ajalehest/ajakirjast (sõltuvalt rühma suurusest) • Mitu märkmetahvli lehte • Markerid, liim, käärid • Piisavalt ruumi, et 4–5 rühma saaksid suure kollaažiga töötada • Juurdepääs internetile (soovi korral)
ETTE-VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Kleepige iga tööühma jaoks neli märkmetahvli lehte kokku. • Andke igale rühmale markerid, liim, käärid ja koopiad ühest valitud uudisteväljaandest. • Tehke koopiad leheküljel 126 esitatud kontrollnimekirjast.

JUHISED

1. Küsige osalejatelt, mida järgmised sõnad nende arvates tähendavad:
stereotüüp, rassism, diskrimineerimine.
2. Selgitage neid mõisteid lühidalt (vajaduse korral vt taustateavet lk 168-172), kinnitades, et
  - laiad üldistused inimeste rühmade kohta (stereotüübid) vastavad väga harva rühma kõikide liikmete puhul tõele;
  - kui selliseid üldistused laialdaselt omaks võetakse, kasutatakse neid sageli diskrimineerimise, ohvristamise, väärkohtlemise ja veelgi hullemate tegude õigustamiseks.

3. Küsige, kas osalejad oskavad nimetada konkreetseid rühmi, kelle kohta on käibel ebaõiglasel stereotüüpide ning kes on sageli diskrimineerimise, ahistamise või vaenu õhutamise sihtmärgid. Selgitage, et harjutuse käigus uuritakse, kuidas ajakirjandus ühte sellist rühma – sisserändajaid – harilikult kujutab.
4. Näidake osalejatele väljaandeid, mille te välja valisite, ja selgitage, et nad hakkavad tööle rühmades ja nende eesmärk on analüüsida, kuidas sisserändajaid ajakirjanduses kujutatakse. Öelge osalejatele, et neil tuleb mõelda, kas erinevad väljaanded kujutavad sisserändajaid ...
  - üldiselt positiivselt,
  - üldiselt negatiivselt või
  - neutraalselt.
5. Käige kontrollnimekiri (lk 126) läbi ja veenduge, et osalejad saavad aru, mida nad peavad analüüsi tegemiseks otsima. Soovitage neil võtta arvesse ka muud informatsiooni, mis on nende arvates asjakohane.
6. Jagage osalejad 5–6 inimesest koosnevateks rühmadeks ja andke igale rühmale 2–3 koopiati samast ajalehest, suured märkmetahvlilehed, kirjutusvahendid, liim, käärid jne. Selgitage, et osalejatel tuleb kasutada kontrollnimekirja, et uurida võimalikku kallutatust, ja et nad peaksid oma analüüsi tulemused esitama kollaaži kujul. Nad peaksid ajalehest lood välja lõikama, lisama neile märkmed ja omapoolsed pildid või teksti. Selgitage, et kõik kollaažid pannakse harjutuse lõpus vaatamiseks välja.
7. Kui rühmad on töö lõpetanud, pange plakatid vaatamiseks välja ning andke osalejatele aega ringi käia ja vaadata, mida teised rühmad on teinud. Seejärel asuge harjutust analüüsima.

ANALÜÜS

- Küsige osalejatelt, millised on nende üldised muljed harjutusest: kas see oli kasulik/üllatav? Milline on nende üldine mulje sellest, kuidas sisserändajaid ajakirjanduses kujutatakse ja kas seda tehakse õiglaselt?
- Kui rühmad seda küsimust oma kollaažides ei käsitlenud, küsige neilt, milliseid positiivseid uudiseid võiks kajastada, et pakkuda alternatiivset vaatenurka. Kas ajalehes oli näiteks positiivseid uudislugusid nende kohta, kes ei ole sisserändajad?
- Miks on sisserändajatest kõikjal maailmas saanud diskrimineerimise, ahistamise ja vaenu õhutamise sihtmärki? Kui suurt rolli mängib ajakirjandus negatiivsete stereotüüpide kinnistamisel?
- Kas osalejad on kohanud sarnast kallutatust või sallimatut hoiakut veebisaitidel, mida nad külastavad? Küsige näiteid.
- Millist mõju võib sisserändajatele, nende peredele ja lastele ning ühiskonnale tervikuna avaldada hoiak, et just sisserändajad on ühiskonna paljudes probleemides süüdi? Kuidas peegeldub see sisserändajate vastu suunatud vaenu õhutamises?
- Kas noored saavad midagi teha, et edendada positiivsemat suhtumist sisserändajatesse? Kas nad on internetis kohanud veebisaitide, kus avaldatakse sisserändajate kohta positiivseid uudiseid?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Püüdke valida ajalehed või ajakirjad, mis kajastavad mitmesuguseid poliitilisi/kultuurilisi seisukohti. Tõenäoline on see, et isegi need, kes sisserändajatesse väga osavõtlikult suhtuvad, ei püüa ühiskonnas valitsevaid tugevalt negatiivseid hoiakuid vaidlustada või tasakaalustada, avaldades positiivseid uudiseid sisserändajate või nende kogukondade kohta.
- Eeldatavalt jagavad paljud rühma liikmed väljaannetes kajastatud negatiivseid hoiakuid, leides, et need on õigustatud. Julgustage osalejaid oma arvamusi välja ütleva, et neid saaks rühmas käsitleda. Oleks kasulik varem välja otsida mõni positiivne uudis, mida võinuks väljaannetes kajastada, või käsitleda elutingimusi riikides, kust sisserändajad on saabunud. Paluge osalejatel näiteks kujutleda, et nad on pärit Iraagist või Afganistanist, kus sõda on suure osa riigist hävitanud.

VARIANDID

Trükiväljaannete asemel võiksid osalejad uurida ka internetiväljaandeid. Võimaliku käsitletava materjali vähendamiseks võiksite soovitada konkreetseid lehti, näiteks mõne väljaande esilehti viie päeva pikkuse perioodi jooksul. Samasugust lähenemist võib kasutada teleuudiste puhul.

IDEID TEGUTSEMISEKS

Aidake osalejatel luua veebisait või suhtlusmeedia profiil, kus kajastatakse positiivseid lugusid sisserändajate kohta. Nad võiksid uurida mõnda konkreetset sisserändajate kogukonda oma piirkonnas, uurida elutingimusi nende sisserändajate kodumaal või -piirkonnas, rände põhjuseid ning mõnda igapäevaeluga seotud lugu uues riigis elavate sisserändajate kohta. Saatke selle veebisaidi link analüüsis käsitletud ajalehtede ajakirjanikele ja teatage neile, et veebisait on ajendatud nende väljaandes loodud negatiivsest kuvandist.

Kui teil on juurdepääs internetile, võiksite uurida olulisemaid uudistesaitte ja teha harjutust otse internetis. Sel juhul võite tõstatada ka küsimuse rollist, mida mängivad internetiartiklite juurde kuuluvad kommentaariumid, kus kasutajad saavad kommentaare postitada. Need kommentaarid võivad mõnikord olla rassistlikud. Sellisel juhul võite koos rühmaga arutada, kas ja millistel tingimustel need kommentaariumid on aktsepteeritavad.

Harjutuse üha variandina võite käsitleda sisserändajate asemel mõnda muud teie kontekstis asjakohast rühma.

JAOTUSMATERJALID

KONTROLLNIMEKIRI RÜHMADELE

Kas leidub fotosid/pilte sisserrändajate kohta?

- *Kas mõni neist on positiivne?*
- *Kas mõni neist on negatiivne?*

Kui palju lugusid selles ajalehes on seotud sisserrändajatega?

- *Kas on „häid uudiseid“, kus sisserrändajaid kujutatakse positiivselt?*
- *Kas on negatiivseid lugusid?*

Milliste sõnadega kirjeldatakse ajalehes sisserrändajaid?

- *Kas need on enamasti positiivsed, enamasti negatiivsed või enamasti neutraalsed?*

Kas esineb avalikult rassistlikke väljaütlemisi?

- *Kui jah, siis kas need on pärit avaliku elu tegelastelt või on tegemist ajakirjanike arvamustega?*

Mida te tunneksite seda ajalehte lugedes, olles ise sisserrändaja?

Kas sooviksite midagi lisada või muuta?

2. TASE

RÜHM
10-25

AEG
60'

VAENU ÕHUTAMISE MÕISTMINE

Osalejad uurivad vaenu õhutamise näiteid ning uurivad vaenu õhutamise võimalikke tagajärgi üksikisikute ja ühiskonna jaoks.

TEEMAD	Inimõigused, rassism/diskrimineerimine
RASKUSASTE	2. tase
RÜHMA SUURUS	10-25
AEG	60 minutes
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Mõista internetis esineva vaenu õhutamise vorme ning nende tagajärgi ohvritele ja ühiskonnale • Uurida viise, kuidas internetis esinevale vaenu õhutamisele reageerida
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> • Koopiad vaenu õhutamise näidetest • Paber ja kirjutusvahendid • Märkmetahvli paber
ETTE- VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Tehke koopiad vaenu õhutamise näidetest. • Valmistage ette kaks märkmetahvli lehte, kirjutades neile pealkirjad „Tagajärjed ohvrite jaoks“ ja „Tagajärjed ühiskonna jaoks“.

JUHISED

1. Küsige osalejatelt, mida vaenu õhutamine internetis nende arvates tähendab. Küsige, kas keegi neist on internetis puutunud kokku vaenu õhutamise, mis on suunatud mõne üksikisiku või teatud rühma (näiteks seksuaalvähemused, mustanahalised, moslemid, juudid, naised jne) esindajate vastu. Mida osalejad tunnevad, kui midagi sellist loevad või kuulevad? Kuidas ohvrid end võiksid tunda? Selgitage, et terminil „vaenu õhutamine“ on väga lai tähendus.
  - Esiteks on sel laiem tähendus tavakeeles ning võib peale teksti hõlmata muid väljendusviise, nagu videod, pildid, muusika jne.
  - Teiseks võib see kirjeldada väga teotavat ja isegi ähvardavat käitumist, aga ka kommentaare, mis on lihtsalt solvavad.
2. Selgitage osalejatele, et nad hakkavad analüüsima reaalseid näiteid internetis esinevast vaenu õhutamise, keskendudes eelkõige vaenu õhutamise tagajärgedele ohvrite enda ja ühiskonna jaoks.

3. Jagage osalejad rühmadeks ja andke igale rühmale leheküljel 129-132 esitatud juhtumite seast üks näide internetis esinevast vaenu õhutamist.
4. Paluge rühmadel oma juhtumit arutada ja küsimustele vastata. Õelge, et neil on ülesande täitmiseks 15 minutit.

ANALÜÜS

Arutage kõik näited läbi ja küsige, mida rühmad neist arvavad. Märkige vastused märkmetahvlile. Kui rühmade vastused on sarnased, osutage sellele, joonides alla esimese sarnase vastuse või kirjutades vastuse kõrvale numברי, mis näitab, et sama vastuseni jõudis mitu rühma. Kui kõik rühmad on oma tulemused esitanud, vaadake kaks märkmetahvli lehte üle ja kasutage kogu rühmaga analüüsi tegemiseks alljärgnevaid küsimusi.

- Kuidas see harjutus teile tundus? Mida te arvasite näitest, mida teie rühm analüüsis?
- Milliseid vaenu õhutamise tagajärgi nimetasid rühmad kõige sagedamini?
- Kas näidetes käsitletud vaenu õhutamise sihtmärkidel on midagi ühist?
- Kas leidus sarnaseid tagajärgi olenemata vaenu õhutamise sihtmärgist?
- Millised võivad olla tagajärjed, kui selline käitumine internetis levib ja keegi ei võta probleemi lahendamiseks midagi ette?
- Kas oskate pakkuda välja vahendeid või meetodeid, et lahendada internetis õhutatava vaenu probleem?
- Mida me saame teha, kohates internetis selliseid näiteid?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

Lisateavet internetis esineva vaenu õhutamise vastu algatatud kampaania kohta leiate 2. peatükist või kampaania veebisaidilt (www.nohatespeechmovement.org). Taustateavet internetis esineva vaenu õhutamise kohta leiate 5. peatükist.

Samuti võite anda osalejatele lisateavet inimõiguste kohaldamise kohta internetis, tuginedes internetikasutajate inimõiguste juhendile.

VARIANDID

Kui aeg lubab, võite paluda osalejatel koostada sõnumeid, milles väljendatakse solidaarsust näidetes käsitletud vaenu õhutamise ohvritega.

Te võite käsitletud juhtumeid kasutada ka selleks, et uurida seoseid vaenu õhutamise ja sõnavabaduse vahel. Sel juhul võiksite osalejatega arutada piiranguid, mida võiks iga juhtumi puhul kohaldada (või piirangute puudumist).

IDEID TEGUTSEMISEKS

Kutsuge osalejaid üles uurima liikumist „No hate speech“ ja sellega ühinema, näitamaks, et nad ei ole nõus vaenu õhutamiseга internetis. Nad võivad kampaania veebisaidil jagada arvamusi vaenu õhutamise tagajärgede kohta ning selle kohta, kui oluline on olla ohvritega solidaarne ja vaenu õhutamisele vastu astuda. Kui osalejad on internetis vaenu õhutamiseга kokku puutunud, võiks need vaenu õhutamise näited postitada kampaania veebisaidi lehel Hate Speech Watch, et neid koos teiste kasutajatega arutada. Samuti võite koos osalejatega tutvuda veebilehe Hate Speech Watch sisuga ja arutada teiste kasutajate postitatud näiteid. Osalejad võiksid oma kooli või noortekeskuse jaoks töötada välja harta internetis esineva vaenu õhutamise vastu. Nad võiksid organiseerida ühe koolipäeva, mis on pühendatud vaenu õhutamise tõkestamisele ja kasutada olemasolevaid inimõigustega seotud, et teadlikkust parandada. Internetis esineva vaenu õhutamise tõkestamisele suunatud üritusi võiks korraldada 21. märtsil, mis on rahvusvaheline rassismi ja diskrimineerimise vastane päev.

JAOTUSMATERJALID

1. NÄIDE

Üks noormees riputab oma suhtlusvõrgustikulehel üles suure pildi rahvusliku erakonna lipust ja postitab selliseid kommentaare nagu „Islam välja minu kodumaalt – kaitseme oma rahvast“. Ta postitab ka pilte, millel on kujutatud poolkuu ja täht keelumärgi taustal. Ta levitab sellist teavet suhtlusmeedias ja oma isiklikul veebisaidil.

- Kes on selles näites vaenu õhutamise ohvrid? Millised on vaenu õhutamise tagajärjed nende jaoks?
- Millised võivad näites käsitletud vaenu õhutamise tagajärjed olla inimeste jaoks, kes samastavad end selliste kogukondadega, ja ühiskonna jaoks tervikuna?

2. NÄIDE

X kirjutab artikli, milles ta väidab, et holokausti ei toimunud ning lisaks teeb solvavaid ja rassistlikke märkusi juutide kohta. X postitab selle artikli oma isiklikus blogis ja mitmel juutide vastu suunatud veebisaidil. Ta kirjutab samasuguseid asju ka vikides, esitledes neid teaduslike faktidena holokausti kohta.

- Kes on selles näites vaenu õhutamise ohvrid? Millised on vaenu õhutamise tagajärjed nende jaoks?
- Millised võivad näites käsitletud vaenu õhutamise tagajärjed olla inimeste jaoks, kes samastavad end selliste kogukondadega, ja ühiskonna jaoks tervikuna?

JAOTUSMATERJALID

3. NÄIDE

Üks tuntud ajakirjanik, kes töötab juhtivale erakonnale lähedalseisvas ajalehes, nimetab romasid loomadeks ja kutsub neid igal võimalikul viisil elimineerima. Ajalehe internetiversiooni kommentaariumis postitatakse palju kommentaare, milles ajakirjaniku väljaütlemistega nõustutakse.

Ajaleht ei selgita neid väljaütlemisi ega palu nende eest vabandust. Internetis avaldatakse veelgi artikleid, milles väljendatakse samasugust seisukohta ja kasutatakse sama tooni, ning üha rohkem inimesi hakkab neid kommenteerima.

- *Kes on selles näites vaenu õhutamise ohvrid? Millised on vaenu õhutamise tagajärjed nende jaoks?*
- *Millised võivad näites käsitletud vaenu õhutamise tagajärjed olla inimeste jaoks, kes samastavad end selliste kogukondadega, ja ühiskonna jaoks tervikuna?*

4. NÄIDE

Korraldatakse internetikampaania, milles väidetakse, et riigis valitsevas majanduskriisis on süüdi sisserändajad ja pagulased. Suhtlusmeedias hakkavad ringlema fotod, millel kujutatakse pagulasi agressiivsetena, pildid, kus pagulased on alandavates olukordades, ja kommentaarid, mille kohaselt pagulased võtavad kohalikele töökohadele ära. Levib ka hulgaliselt eksitavaid teavet, sealhulgas tööle mittevastavat statistika, mille kohaselt sisserändajad on vägivaldsed ja tekitavad probleeme.

- *Kes on selles näites vaenu õhutamise ohvrid? Millised on vaenu õhutamise tagajärjed nende jaoks?*
- *Millised võivad näites käsitletud vaenu õhutamise tagajärjed olla inimeste jaoks, kes samastavad end selliste kogukondadega, ja ühiskonna jaoks tervikuna?*

5. NÄIDE

Mitmesugustel uudistesaitidel postitatakse solvavaid kommentaare, milles öeldakse, et välismaalastel ei ole õigust selles riigis olla. Mõnes kommentaaris kutsutakse üles vägivaldsele välismaalaste vastu, kes ei ole valge nahaga.

- *Kes on selles näites vaenu õhutamise ohvrid? Millised on vaenu õhutamise tagajärjed nende jaoks?*
- *Millised võivad näites käsitletud vaenu õhutamise tagajärjed olla inimeste jaoks, kes samastavad end selliste kogukondadega, ja ühiskonna jaoks tervikuna?*

JAOTUSMATERJALID

6. NÄIDE

Internetis avaldatakse videod, milles öeldakse, et lesbid, geid, biseksuaalsed ja transsoolised (LGBT) inimesed on hälbega ja haiged ning neid tuleks ühiskonnast eemal hoida, et nad ei lõhuks rahva traditsioone ja järjepidevust. Videotes viidatakse teadusuuringutele, kuid viited on sageli vigased või valikulised. Mõnes videos näidatakse LGBT peresid koos lastega.

- *Kes on selles näites vaenu õhutamise ohvrid? Millised on vaenu õhutamise tagajärjed nende jaoks?*
- *Millised võivad näites käsitletud vaenu õhutamise tagajärjed olla inimeste jaoks, kes samastavad end selliste kogukondadega, ja ühiskonna jaoks tervikuna?*

7. NÄIDE

Jalgpallivõistlus katkestatakse, kuna pealtvaatajad skandeerivad ühe mustanahalise mängija kohta solvanguid. Video skandeerimisest ja mängu katkestamisest riputatakse interneti ja seda levitatakse laialdaselt. Mitmel veebisaidil postitatakse rassistlikke kommentaare. Kui selle kohta esitatakse kaebused, väidavad paljud selliseid kommentaare toetavad inimesed, et on langenud tsensuuri ohvriks.

- *Kes on selles näites vaenu õhutamise ohvrid? Millised on vaenu õhutamise tagajärjed nende jaoks?*
- *Millised võivad näites käsitletud vaenu õhutamise tagajärjed olla inimeste jaoks, kes samastavad end selliste kogukondadega, ja ühiskonna jaoks tervikuna?*

8. NÄIDE

Internetis on juba mõnda aega ringelnud üks teksareklaam. See sisaldab stseeni, kus naine on meestest ümbritsetud. Stseen sisaldab seksuaalseid vihjeid ning üldiselt tekitab reklaam mulje seksuaalsest vägivallast ja vägistamisest. Ühes riigis esitab mitu organisatsiooni kaebuse. Juhtumi kohta postitatakse hulgaliselt kommentaare ja paljudes neis toetatakse ideed, et naised on asjad, millega mehed võivad mängida ja vägivaltseda.

- *Kes on selles näites vaenu õhutamise ohvrid? Millised on vaenu õhutamise tagajärjed nende jaoks?*
- *Millised võivad näites käsitletud vaenu õhutamise tagajärjed olla inimeste jaoks, kes samastavad end selliste kogukondadega, ja ühiskonna jaoks tervikuna?*

JAOTUSMATERJALID

9. NÄIDE

Üks poliitik süüdistab moslemeid, et nemad on valgete tütarlaste vastu toimepandavate kuritegude peamised toimepanijad. Ta ütleb, et see on üldteada, ja toob paar „kõnekat näidet“. Artikli juures oleva videot kommenteeritakse aktiivselt ning mõned kommentaarid on rassistlikud ja vägivaldsele õhutavad. Poliitiku kõnet tsiteerivad teised inimesed, kes on samal seisukohal, ja poliitiku väljaütlemisi esitletakse autoriteetse ja informeeritud arvamusega.

- *Kes on selles näites vaenu õhutamise ohvrid? Millised on vaenu õhutamise tagajärjed nende jaoks?*
- *Millised võivad näites käsitletud vaenu õhutamise tagajärjed olla inimeste jaoks, kes samastavad end selliste kogukondadega, ja ühiskonna jaoks tervikuna??*

10. NÄIDE

Internetis on ühes videokanalis üleval videod, milles kirjeldatakse kunagisi vägivaldseid konflikte kahe riigi vahel. Vaatajad kirjutavad palju kommentaare, kasutades rassistlikke väljendeid ühe riigi elanike kohta. Rassism ja solvangud kahe kogukonna esindajate vahel jätkuvad kaua aega.

- *Kes on selles näites vaenu õhutamise ohvrid? Millised on vaenu õhutamise tagajärjed nende jaoks?*
- *Millised võivad näites käsitletud vaenu õhutamise tagajärjed olla inimeste jaoks, kes samastavad end selliste kogukondadega, ja ühiskonna jaoks tervikuna?*

11. NÄIDE

Internetis levitatakse ühes muusikakanalis natsionalistliku sisuga muusikat. Mõned laulud on postitud kaks etnilist kogukonda, kelle vahel oli minevikus vägivaldne konflikt. Neis lauludes õhutatakse sageli vägivalda teise etnilise rühma vastu.

- *Kes on selles näites vaenu õhutamise ohvrid? Millised on vaenu õhutamise tagajärjed nende jaoks?*
- *Millised võivad näites käsitletud vaenu õhutamise tagajärjed olla inimeste jaoks, kes samastavad end selliste kogukondadega, ja ühiskonna jaoks tervikuna?*

3. TASE

RÜHM
12+

AEG
60'

INTERNETIAKTSIOON

Selle harjutuse käigus tutvuvad osalejad mõne rassismivastase aktsiooniga ja mõtlevad ühiselt, kuidas sarnaseid internetiaktseid välja töötada.

TEEMAD	Kampaaniastrateegiad, rassism/diskrimineerimine, inimõigused
RASKUSASTE	3. tase
RÜHMA SUURUS	Vähemalt 12
AEG	60 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> Mõista interneti kui kohta, kus noored saavad tegutseda lugupidamise ja vabaduse kaitseks Saada teadlikuks interneti piirangutest ning interneti seostest internetivälise maailmaga noorte kaasamisel tegevusse, mille eesmärk on kaitsta inimõigustega seotud väärtusi ja põhimõtteid
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> Paber ja kirjutusvahendid Juurdepääs internetile (soovi korral)
ETTE-VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> Et viia end kurssi rassismivastase noorsootööga, külastage algatusi ellu viivate organisatsioonide veebisaite, millega osalejad harjutuse käigus tutvuvad. Tehke osalejate jaoks koopiad jaotusmaterjalidest.

JUHISED

- Küsige osalejatelt, kas nad teavad mõnda algatust või aktsiooni rassismi ja muus vormis diskrimineerimise vastu. Arutage lühidalt osalejate toodud näiteid.
- Õelge osalejatele, et nad hakkavad uurima mõnda rassismivastase aktsiooni näiteid ja neil tuleb mõelda selle üle, kuidas selliseid aktsioone saaks internetis ellu viia.
- Jagage osalejad väikesteks rühmadeks (igas kuni viis osalejat) ja andke igale rühmale käsitlemiseks üks jaotusmaterjalides esitatud juhtum. Paluge neil oma juhtum läbi lugeda ja arutada alljärgnevat küsimusi.
  - Millist probleemi projektiga käsitletakse?
  - Mis on projekti eesmärk?
  - Milliseid meetodeid projekti eesmärgi saavutamiseks kasutatakse?
- Andke rühmadele küsimuste arutamiseks umbes 10 minutit aega. Kui 10 minutit on möödas, andke neile uus ülesanne: paluge neil arutada, kuidas nad võiksid proovida samasugusele probleemile lahendust leida, kasutades interneti. Paluge neil mõelda, mis laadi aktsioone võiks internetis ellu viia,

mis peegeldaksid näidetes kirjeldatud tegevusi. Neil tuleb vastata järgmistele küsimustele.

- Milliseid meetodeid võiks projekti eesmärgi saavutamiseks internetis kasutada?
- Milliseid piiranguid interneti kasutamine tulemuste saavutamiseks seab?

5. Andke osalejatele ülesande täitmiseks umbes 20 minutit ja seejärel kutsuge nad kokku, et suures rühmas ideid jagada.

ANALÜÜS

Analüüsi käigus vaadake koos osalejatega üle töörühmade tulemused ning mõelge, millised eelised ja puudused on interneti kasutamisel rassismi ja diskrimineerimise tõkestamisel. Esitage mõned alljärgnevatest küsimustest.

- Kas rühmade ettepanekuid oleks teie arvates võimalik edukalt ellu viia?
- Kas need aitaksid eesmärki saavutada?
- Mis on interneti kui kampaaniavahendi eelised?
- Mis on internetikampaania puudused või piirangud?
- Kas te teate mingeid muid internetivahendeid või algatusi, mis võiksid toetada selliseid kampaaniaid, nagu näidetes kirjeldati?
- Kas te teate mõnda internetikampaaniat rassismi ja diskrimineerimise vastu?
- Kuidas teie võiksite internetti kasutada, et korraldada kampaania rassismi ja diskrimineerimise vastu?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Kui osalejatel on väga vähe teadmisi vaenu õhutamise ja rassismi/diskrimineerimise kohta, võiksite harjutust alustada ajurünnakuga nende mõistete teemal.
- Kui osalejatel on keeruline selliseid algatusi internetis ette kujutada, tooge neile paar näidet selle kohta, kuidas internetti saab aktiivseks tegutsemiseks kasutada.
- Rohkem teavet kampaaniastrateegiate ja internetis tegutsemise kohta leiате käsiraamatu peatükkidest 5.6 ja 5.7, mis sisaldavad vastavat taustateavet. Leheküljelt xx leiате ka „Osalemise astmed“.
- Lisaks võiksite tutvuda inimõiguste juhendiga internetikasutajatele, täpsemalt jaoga „Kogunemis-, ühinemis- ja osalemisvabadus“.

VARIANDID

Te võite esitatud näiteid kohandada vastavalt olukorrale teie piirkonnas või riigis. Samuti võite eeskujuks valida teisi aktsioone, mis on teie rühmale ehk sobivamad. Valige kindlasti erinevaid algatusi: nii näevad osalejad, et tegutsemiseks on palju võimalusi.

Harjutuse võib ka ümber pöörata, valides rühmadele kaalumiseks internetiaktsoone. Nende ülesanne on siis kujundada need ümber väljaspool internetti ellu viidavateks aktsioonideks.

PÄRAST HARJUTUST

Võtke ühendust kohalike rassismivastaste organisatsioonidega ja kutsuge neid osalejatele rääkima, mida nad teevad ja kuidas töötavad.

Arutage osalejatega, kas mõnda nende ideed võiks praktikas rakendada ja julgustage neid seda tegema! Samuti võiksite rühma jaoks seada blogi ja kutsuda rühma liikmeid üles postitama seal teavet sageli rassismi ohvriks langevate rühmade kohta, et hajutada levinud eelarvamusi ja suurendada teadlikkust eelarvamuste kahjulikust mõjust.

Kutsuge osalejaid üles ühinema liikumisega „No hate speech“, et näidata solidaarsust internetis esineva vaenu õhutamise ohvritega. Seda saab teha kampaania veebisaidil aadressil www.nohatespeechmovement.org. Osalejad võivad seal esitada näiteid vaenu õhutamise kohta ja jagada eri riikide aktivistidega häid tavasid.

JAOTUSMATERJALID

1. NÄIDE. RASSISM SPORDIS

„See oli jube. Ma ei kujutanud ette, et see mind emotsionaalselt nii palju mõjutab.“

22-aastane jalgpallifänn

Saksa jalgpallifännid skandeerivad jalgpallivõistluste ajal sageli juudivastasteid hüüdlauseid ja laule. Algatuse „Dem Ball Ist Egal Wer Ihn Tritt“ („Pallil on ükskõik, kes teda lööb“) eesmärk on selle probleemiga tegeleda. Algatuse raames viiakse erinevate jalgpalliklubide fännid ekskursioonile endisesse Auschwitzi koonduslaagrisse.

Miks just sinna? Algatuse ajendiks sai fännide lauldud laul „Me ehitame allmaa-raudtee Mönchengladbachist Auschwitzi“. „Auschwitzi laulu“ teatakse nüüd kogu riigis ning seda võib kuulda jalgpallistaadionidel ja klubides kõikjal üle Saksamaa.

Organisatsioon algatas katseprojekti, mille käigus 18–28-aastased fännid eri klubidest osalesid kolmepäevasel ekskursioonil surmalaagritesse. Eesmärgiks oli käivitada sügavutiminev arutelu antisemitismist ja rassismist jalgpallis. Kogetu mõjutas fänne tugevalt; paljud neist jagasid oma muljeid suurema publikuga. Klubide veebisaitide jaoks valmistati reklaamid ja algatust saatis ulatuslik meediakampaania.

(Inspireeritud Amadeu Antonio Organisatsiooni algatusest) www.amadeu-antonio-stiftung.de/eng/we-are-active/topics/against-anti-semitism/football

2. NÄIDE. RASSISTLIKU GRAFITI ÜLEVÄRVIMINE

Krakówis tegutsev rassismivastane organisatsioon „Ei iial enam“ on korraldanud kohalikke aktsioone vaenu õhutava grafiti vastu. Nende moto on „Värvime Krakówi seinad üle!“. Aasta jooksul on organisatsioon „Ei iial enam“ teinud koostööd kohalike partnerorganisatsioonidega, et kaasata võimalikult palju aktiviste ja linnakodanikke.

- Noored tulid kokku, et eemaldada rassistlikud kleebised ja värvida üle rassistlik grafiti.
- Koduomanikke kutsuti lupjamisaktsioonidega ühinema.
- Koolides pihustati õpetajate ja õpilaste abiga rassismivastast grafitit.
- Ajakirjanikke kutsuti üles kampaaniat kajastama, ning kohalikes ajalehtedes ja ajakirjades ilmusid selle kohta artiklid.

Sel moel sai paljudest üksiktegevustest üks suur aktsioon, millega edastati tugev sõnum: „Vabastame Krakówi vaenugrafitist“.

www.unitedagainstracism.org/pages/thema05.htm, www.nigdywiecej.org

JAOTUSMATERJALID

3. NÄIDE. ELAV RAAMATUKOGU

Elava raamatukogu idee töötas välja Euroopa Nõukogu ning selle eesmärk on seista vastu eelarvamuste ja diskrimineerimisele. Elav raamatukogu toimib täpselt samuti nagu tavaline raamatukogu: külastajad saavad kataloogist vaadata, millised raamatud on olemas, valida raamatu, mida nad soovivad lugeda, ja selle mõneks ajaks laenutada. Pärast lugemist tagastavad nad raamatu raamatukogule, et teisedki inimesed saaksid seda lugeda. Soovi korral võivad nad laenata järgmise raamatu.

On ainult üks erinevus: elava raamatukogu raamatud on inimesed ja lugemine seisneb raamatuga vestlemises.

Elava raamatukogu eesmärk on võidelda eelarvamustega, soodustades vestlust raamatute ja lugejate vahel. Raamatud on inimesed, keda ennast on diskrimineeritud või kes esindavad ühiskonnas rühmi või üksikisikuid, kes võivad langeda väärkohtlemise, häbimärgistamise, eelarvamuste või diskrimineerimise ohvriks. Raamatutel on sageli isiklikud kogemused diskrimineerimise ja sotsiaalse tõrjutusega, mida nad on valmis lugejatega jagama. Kõige tähtsam on, et raamatud astuvad lugejatega dialoogi lootuses, et nende vaatenurgad ja kogemused aitavad hajutada levinud arusaamu ja stereotüüpe ning seeläbi mõjutada hoiakuid ja käitumist ühiskonnas laiemalt.

Don't Judge a Book by its Cover, <http://eycb.coe.int>

4. NÄIDE. ARMASTUS, MUUSIKA, VIHAVAEN, RASSISM

„Meie muusika on elav tunnistus sellest, et kultuurid võivad seguneda ja segunevadki.“

Organisatsiooni Love Music Hate Racism (LMHR) eesmärk on käivitada üleriigiline liikumine rassismi ja fašismi vastu muusika kaudu. Organisatsioon loodi 2002. aastal vastuseks äärmusparempoolse Briti Rahvuspartei (British National Party) kasvavale rassismile ja valimisedule. Organisatsioon kasutab muusika energiat selleks, et väärtustada mitmekesisust, kaasata inimesi rassismi- ja fašismivastasesse tegevusse ning kutsuda inimesi üles hääletama valimistel fašistlike kandidaatide vastu.

LMHR on korraldanud sadu üritusi alates suurtest vabaõhufestivalidest kuni kohalike kontsertide ja klubipidudeni. LMHR üritustel on esinenud tippartistid, sealhulgas Ms Dynamite, Hard-Fi, Babyshambles, Akala, Get Cape Wear Cape Fly, Estelle, The View, Lethal Bizzle, Roll Deep ja Basement Jaxx. LMHRi kohalikke kontserte on andud või korraldanud ka paljud uued lootustandvad bändid, diskorid ja räpparid.

<http://lovemusichateracism.com/about>

1. TASE

RÜHM
MISTAHES
SUURUSAEG
40'

KANNA JA JAGA

Osalejad koostavad skeemi, näidates oma eelistusi seoses teatava teabe jagamisega internetis, ja arutavad, kuidas olla internetis isikliku teabe jagamisel ettevaatlikum.

TEEMAD	Eraelu puutumatus/turvalisus, internetikirjaoskus, küberkiusamine
RASKUSASTE	1. tase
RÜHMA SUURUS	Mis tahes suurusega
AEG	40 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Hinnata erinevaid internetisuhteid • Panna paika internetis teabe jagamise ja suhtluse isiklikud kriteeriumid • Suurendada teadlikkust internetis eraelu puutumatus tagamisega seotud probleemidest ning saada teada ettevaatusabinõudest, mille abil me saame oma eraelu ja inimõigusi internetis kaitsta
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> • Leheküljel 139 esitatud skeemi koopiad • Märkmetahvel ja markerid
ETTEVALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Tehke kõigi jaoks piisavalt skeemi koopiaid.

JUHISED

1. Küsige osalejatelt, milliseid ettevaatusabinõusid nad kasutavad, et kaitsta oma eraelu puutumatus inimeste eest, keda nad ei tunne, näiteks kaubanduskeskuses. Vajaduse korral esitage suunavaid küsimusi.
  - Kas te kannate samu riideid nagu rannas?
  - Kas te kirjutate oma mobiiltelefoninumbri oma näo peale?
  - Kas te ütlete inimestele, mis on teie salasõna internetis?
2. Selgitage, et sellised asjad võivad internetivälises elus tunduda enesestmõistetavad, kuid internetis me alati samasuguseid ettevaatusabinõusid ei kasuta. Küsige osalejatelt, kas nad on internetis oma isikuandmete kaitsmisel sama hoolikad nagu väljaspool interneti. Selgitage, et harjutuse käigus uuritakse, millist teavet me oleme valmis internetis inimestega jagama.
3. Riputage leheküljel 139 esitatud skeemi koopia üles (või joonistage see märkmetahvlile) ja käsitlege koos osalejatega mõnda näidet, et nad saaksid aru, kuidas ülesannet tuleks täita. Selgitage, et vastused peaksid olema individuaalsed, kuna inimesed on tõenäoliselt valmis enda kohta avaldama erinevaid asju.
4. Andke neile umbes 15 minutit ülesande täitmiseks ja seejärel paluge neil tutvustada oma skeemi

paarile teisele inimesele. Osalejad võivad ringi jalutada ja oma skeemi teistele näidata. Sõltuvalt ajast ja ruumist ning rühma suurusest võite teise variandina jagada osalejad väikesteks rühmadeks.

5. Kui osalejad on võrrelnud oma skeemi paari teise osaleja skeemidega, kutsuge suur rühm üldiseks aruteluks taas kokku.

ANALÜÜS

Alustage analüüsi mõne üldise küsimusega.

- Kas oli mingit teavet, mida te ei olnud valmis kellegagi jagama? Küsige põhjuseid.
- Kas oli mingit teavet, mida te olite valmis kõigiga jagama? Uurige võimalikke erinevaid arvamusi rühmas.
- Kas te märkasite erinevusi, kui võrdlesite oma skeemi teiste osalejate skeemidega, ja kas te oskate neid erinevusi selgitada?
- Miks tasub olla ettevaatlik võõrastele enda kohta teabe jagamisel? Mis võivad olla selle tagajärjed?
- Miks tasub olla ettevaatlik teiste kohta teabe jagamisel?
- Kas keegi on jaganud teie kohta teavet, mille levitamist te ei soovinud? Kas sellise jagamise näol võis tegemist olla teie inimõiguste rikkumisega? Kas seda teavet võidakse kasutada vaenu õhutamiseks internetis?

Lõpetuseks küsige osalejatelt, kas harjutus suurendas nende teadlikkust sellest, kuidas nad internetis suhtlevad. Kas keegi kavatseb teha mingeid muudatusi? Kas osalejad oskavad sõnastada mõned reeglid, mida tuleks internetis oma isikuandmete jagamisel alati arvestada?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Paljude skeemil esitatud seoste puhul ei pruugi olla õiget vastust; vastus sõltub osaliselt isiklikest eelistustest. Sellegipoolest on oluline hoiatada osalejaid ohtude eest, mis kaasnevad, kui jätta internetis oma eraelu puutumatus kaitseks ettevaatusabinõud rakendamata. Kui osalejad ise neid küsimusi ei tõstata, peaksite neid hoiatama küberkiusamise ja rahalise ärakasutamise ohtude eest. Vähene tähelepanu eraelu puutumatus ja turvalisuse kaitsele võib neid ohte oluliselt suurendada. Lisateavet küberkiusamise ja eraelu puutumatus/turvalisuse kohta leiate 5. peatükist.
- Analüüsi käigus võiksite välja tuua, et internetis oma eraelu puutumatus kaitsmine on oluline nii turvalisuse kui ka isikupuutumatus/eneseväärikusega seotud põhjustel. Kui me kõnnime poolalasti ringi ja teeme teiste kohta rumalaid/ebasõbralikke märkusi, ei pruugi me end ohtu seada (kui veab!), kuid võime seda kunagi hiljem kahetseda! Sisu, mida me internetis postitame, on märksa püsivam kui see, mida me väljaspool interneti teeme, ja sageli ei ole meil võimalik seda ka eemaldada.
- Internetikasutajate inimõiguste juhend sisaldab rohkem teavet, mis käsitleb kõigile inimestele kuuluvat õigust eraelu puutumatusse ja andmekaitsele.

VARIANDID

Kuigi harjutuse keskpunktis on meie enda eraelu puutumatus kaitse, võite harjutust kasutada ka teiste inimeste eraelu puutumatus austamisega seotud küsimuste uurimiseks. Näiteks võiksite uurida, kas osalejad küsivad enne teiste inimeste kohta teabe jagamist nende luba ja miks seda tuleks teha. Kasutage 5. peatükis eraelu puutumatus ja turvalisuse kohta esitatud teavet, et rääkida selle teema inimõiguslastest tahkudest.

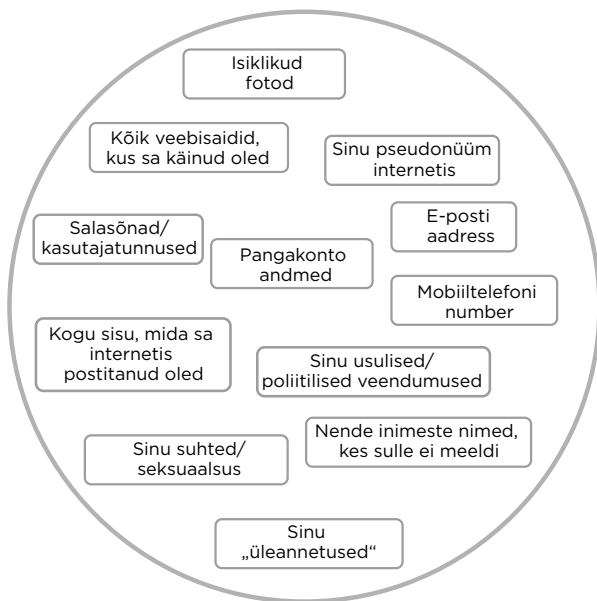
IDEID TEGUTSEMISEKS

Osalejad võiksid nädala jooksul kirja panna, mis liiki teavet nad jagasid ja kui suure publikuga. Nad ei pea esitama sisu üksikasju, kuid võiksid jälgida, milliseid andmeid nad skeemil määratletud rühmadele (vanemad, sõbrad, õpetajad jne) andsid. Nad võiksid panna kirja teabe, mida nad jagasid enda kohta, ja teabe, mida nad jagasid teiste kohta.

JAOTUSMATERJALID

JAGAMISSUHTED

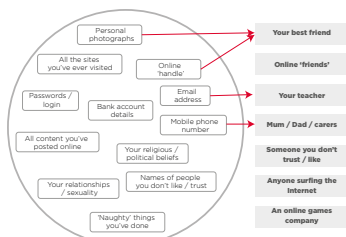
MIDA SA RÄÄGIKSID?

- Sinu parim sõber
- Internetisõbrad
- Sinu õpetaja
- Emma/isa/hooldajad
- Keegi, keda sa ei usalda/ kes sulle ei meeldi
- Suvaline inimene internetis
- Internetimänge pakkuv ettevõtte

Ühenda iga ringi sees olev tekstikast parempoolsete tekstikastidega, kasutades nooli.

Näide:

3. TASE

RÜHM
10-20AEG
90'

VEEBIRÜNNAK

Osalejad kujundavad ümber (väljamõeldud) kampaania veebisaidi, et tulla toime kohaliku kogukonna rassistlike kommentaaride tulvaga

TEEMAD	Internetikirjaoskus, kampaaniastrateegiad, rassism/diskrimineerimine
RASKUSASTE	3. tase
RÜHMA SUURUS	10-20
AEG	90 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Kaaluda põhisõnumeid rassismi tõkestamiseks • Uurida võimalusi korraldada kampaania rassismi ja internetis esineva vaenu õhutamise vastu • Arendada esinemis-, veenmis- ja internetis suhtlemise oskusi
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> • Märkmatahveli paber ja värvilised viltpliatsid/markerid
ETTE- VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Tehke osalejate jaoks koopiad jaotusmaterjalidest (lk 142-143). • Paluge osalejatel enne harjutuse algust määrata kindlaks mõned kõige paremad ja kõige halvemad veebisaidid (soovi korral). • Juurdepääs internetile (soovi korral).

JUHISED

1. Selgitage, et harjutus seisneb ühe kooli kampaania veebisaidi ümberkujundamises. Andke osalejatele järgmine taustateave.

Teie kool asub piirkonnas, kus elab palju sisserändajaid. Kool on uhke selle üle, et on püüdnud luua häid rahvustevahelisi suhteid ja et rassismijuhtumeid esineb õpilaste seas harva. Väljaspool kooli territooriumi on suhted siiski väga pingelised. Enamuses olev enamuses oleva valgenahaliste inimeste kogukond sageli solvab etnilisi vähemusi ja vägivallatseb nende liikmete kallal, ning neonatsistlikud rühmad on üha aktiivsemad.

Kooli juhtkond otsustas püüda seda probleemi lahendada, käivitades internetikampaania, et suurendada teadlikkust sellest, miks on oluline kaasata kõik inimesed kogukonda. Loodi lihtne veebisait koos foorumiga, kus külastajad saavad kommenteerida ja küsimusi esitada. Seejuures ei kehtestatud registreerumise nõuet ja foorum ujutati kiiresti üle rassistlike kommentaaridega.

2. Näidake osalejatele kampaania veebisaiti ja küsige, mida nad sellest arvavad. Esitage mõned suunavad küsimused.
  - Kas kampaania sõnum on selge?
  - Mida te arvate üldisest kujundusest ja informatsiooni esitamise viisist?

- Kas see on hea kampaanialeht? Miks või miks mitte?
- 3. Selgitage, et harjutus seisneb veebisaidi ümberkujundamises ja foorumireeglite muutmises, kui see on vajalik. Jagage laiali ülesandelehed (lk 142) ja jagage osalejad rühmadesse (kuni kuus inimest igas rühmas).
- 4. Laske rühmadel neid küsimusi umbes 20 minutit arutada.
- 5. Kui 20 minutit on möödas, andke igale rühmale üks märkmetahvli leht ja mõned viltpliitsid. Õelge rühmadele, et neil on 15 minutit aega, et kujundada oma veebisaidi esilehe imitatsioon. Soovitage neil eri ülesanded omavahel ära jagada, nii et mõned rühma liikmed tegelevad sisuga, teised aga kujundusega (vt nõuandeid juhendajatele).
- 6. Kui rühmad on töö valmis saanud, pange veebisaidid vaatamiseks välja ja kutsuge rühm analüüsi tegemiseks kokku.

ANALÜÜS

- Kui lihtne see ülesanne teie jaoks oli? Mis oli kõige keerulisem ja mis teie rühmas hästi õnnestus?
- Kas olete oma lõpptulemusega rahul?
- Kui suurel määral te pidasite veebisaidi kujundamisel silmas oma sihtrühma: kas te tegite midagi, et veebisait just sellele rühmale meeldiks (näiteks kasutasite mingit erilist kirjutamisstiili)?
- Kas te leidsite midagi, mida veebisaidi külastajad saaksid teha, et kampaanias osaleda, või mõtlesite veebisaidi jaoks välja mingi interaktiivse funktsiooni? Kui oluline see teie arvates on?
- Võrrelge rühmade foorumireegleid. Küsige, miks nad valisid just sellised reeglid. Mis olid kõige olulisemad kaalutlused?
- Kas teie arvates on rassism teie kogukonnas probleem? (Küsige põhjuseid)
- Kas te olete kunagi internetis puutunud kokku rassistlike solvangutega? Kui puutuksite kokku selliste solvangutega, kas teeksite midagi?

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Pange kirja osalejate arvamus selle kohta, mis kooli kampaanialehel vajaka on. Te võiksite kirjutada osalejate mõtted märkmetahvli lehele, mille keskele on tõmmatud joon: kirjutage plussid ühele poole ja miinused teisele poole joont.
- Kui arvamusid lähevad lahku, pange ka need kirja: veebisait võib ühtedele inimestele meeldida, teistele aga üldse mitte. Sellele tasub juhtida tähelepanu ka siis, kui rühmad mõtlevad oma sihtrühma peale ja kujundavad oma veebisaita.
- Rühmatööle võiks jätta rohkem aega. Kujundamise etapis võiksite lasta osalejatel kasutada internetti, et vaadata olemasolevaid veebisaita. See annab neile ettekujutuse, kui palju sisu nad lehele saavad mahutada ja millised on informatsiooni esitamise viisid.
- Kui rühmad hakkavad tööle märkmetahvlilehtedega, soovitage neil ülesanded rühma liikmete vahel ära jagada. Näiteks võiksid mõned inimesed tegeleda kampaania sõnumi parandamisega, mõned võiksid kavandada linke teistele veebisaitidele (või -lehtedele) ja mõned võiksid tegeleda tegeliku kujundusega. Meenutage, et sisu ja stiil on vähemalt sama olulised kui kujundus.
- Rohkem teavet ja näiteid kampaaniastrateegiate kohta leiate peatükist 5.7.
- Et leida näiteid ja ideid internetikampaaniate kohta, tutvuge liikumise „No hate speech“ noortekampaania veebisaidiga aadressil www.nohatespeechmovement.org.

VARIANDID

Te võite kampaaniat muuta ja käsitleda teisi vaenu õhutamise sihtmärke, näiteks naisi, noori puudega inimesi, usuvähemusi või romasid.

Kui rühma liikmetel on head IT-oskused, võib veebisaidi kujundamisel kasutada tekstitöötlusprogrammi või tasuta blogimisteenust nagu Wordpress või Blogger. See nõuaks rohkem aega.

Sõltuvalt sellest, kui palju aega teil on, võiksite osalejatelt küsida, mis on nende lemmiksaidid ja ka need veebisaidid, mis neile üldse ei meeldi. See võib tuua esile teisi aspekte, mida osalejad kampaanialehe kujundamisel oluliseks peavad.

Arutelu foorumireeglite üle võib läbi viia suures rühmas, kui selleks on aega. Te võiksite koostada nimekirja selliste reeglite eelistest ja puudustest, mis lubavad postitada igasuguseid kommentaare ega nõua enese registreerimist.

Võiksite kasutada liikumise „No hate speech“ kampaania veebisaiti ja seda harjutuse käigus analüüsida, kujutledes, et teie rühm viib seda kampaaniat ellu.

IDEID TEGUTSEMISEKS

Pärast analüüsi andke osalejatele veidi teavet Euroopa Nõukogu algatatud liikumise „No hate speech“ kohta ning julgustage osalejaid veebisaidiga tutvuma ja kampaaniaga oma riigis ühinema.

Rühmade veebisaitide kavandid võib võtta aluseks reaalse kampaaniasaidi loomisel. Ideed tuleks koondata, nii et lõpptulemus oleks kogu rühma töö, ja osalejad peaksid veebisaidi jaoks sisu ette valmistama. See oleks pikemaajalisem projekt ja eeldaks inimesi, kes oskavad sisu internetti üles panna. Samuti võiksid osalejad luua rühma lehekülje mõnel suhtlusmeediasaidil.

Osalejad võiksid uurida rahvussuhete tegelikku seisut oma kogukonnas. Kohalikud vabaühendused on selleks hea lähtepunkt.

JAOTUSMATERJALID

ÜLESANDELEHT

Arutage oma rühmas järgmist.

1. Kes on teie peamine sihtrühm? Näiteks noored, kõik kohaliku kogukonna liikmed, etniliste vähemuste liikmed, valgenahalise enamuse liikmed, ... maailm?
2. Mis on teie kampaania eesmärk ja kuidas saavad inimesed selles osaleda?
3. Millised reeglid kehtivad kommentaaride postitamisel?
  - Kas inimesed peaksid enne kommenteerimist end registreerima?
  - Millised on teie foorumireeglid: kas inimesed võivad postitada kõike või on teatavad kommentaarid lubamatud?

JAOTUSMATERJALID

KAMPAANIALEHT

Siddlefieldi keskkool

Kampaania pikaajalise rahvustevahelise mõistmise ja inimõiguste edendamiseks

Foorum

*Selles foorumis võite öelda kõike, mida soovite.
Me usume sõnavabadusse!*

Populaarsemad arutelud

- Kas teile meeldib see, mida me teeme? 7345 postitust
- Tehkem oma koolid puhtaks (anna allkiri siin) 3231 postitust
- Kaduge tagasi koju, **** 3123 postitust
- Valged on segakoolide vastu 2898 postitust
- Palju õnne, Siddlefield! 1002 postitust
- Minge p****. Me ei kutsunud teid siia 976 postitust
- Kuidas te saate ilma ajuta õppida? 535 postitust
- Vanemate petitsioon rassismi vastu 812 postitust

[Klõpsa siin](#), et aruteluga ühineda!

Meie blogi

Siddlefieldi keskkool paneb suurt rõhku kultuuridevahelisele üksteismõistmisele, mis on vajalik normaalse õpikeskkonna tagamiseks. [Loe edasi](#)

Siddlefield esitab vahearuaude rassilise võrdõiguslikkuse komisjoni konsultatsiooniks, mis käsitleb eeliskohetlemist kõrgkoolides. [Loe edasi](#)

Teised jaotised

- [Õppealajuhataja avaldus](#)
- [Kohaliku omavalitsuse avaldus](#)
- [Ametlikud dokumendid](#)
- [Majandusnäitajad](#)
- [Statistika ja tõendusmaterjalid](#)

Kampaaniast

Meie kampaania eesmärk on edendada rahvustevahelist mõistmist koolis ja kohalikus kogukonnas. Me tegutseme ennetavalt, et luua positiivne õpikeskkond kõigile õpilastele, sõltumata rassist, etnilisest päritolust, usutunnistusest või kultuurilisest identiteedist.

[Loe edasi](#)

1. TASE

RÜHM
10-20

AEG
60'

INTERNETIPROFIILID

Harjutust tehakse kujuteldavas internetifoorumis. Osalejatel palutakse üksteist tervitada vastavalt teatavate rühmade kohta levinud stereotüüpidele. Osalejad koostavad harjutuse tulemusena internetisuhtluse juhised.

TEEMAD	Rassism/diskrimineerimine, internetikirjaoskus, demokraatia/osalus
RASKUSASTE	1. tase
RÜHMA SUURUS	10-20
AEG	I osa: 35 minutit II osa: 25 minutit
EESMÄRGID	<ul style="list-style-type: none"> • Arutada eelarvamusi ja vaenu õhutamist teatud rühmade suhtes • Uurida erinevusi internetis ja väljaspool interneti suhtlemise vahel • Koostada internetisuhtluse juhised
MATERJALID	<ul style="list-style-type: none"> • Kleeplint • Paber ja kirjutusvahendid (ja kirjutusalused või midagi muud, millele saab paberi toetada) • Märkmetahvel ja markerid • Ruumi ringiliikumiseks
ETTE-VALMISTUSED	<ul style="list-style-type: none"> • Valmistage kõigi osalejate jaoks ette piisavalt profile (kasutage leheküljel 148 esitatud profile või looge profiilid ise). • Kirjutage iga profiil paberile (umbes A5 suuruses) ja lõigake valmis kleeplinditükid, millega paberid inimeste selgadele kinnitada. • Tehke kõigi osalejate jaoks koopiad vaenu õhutamise määratlusest, mille on välja pakkunud Euroopa Nõukogu. • Te vajate piisavalt suurt ruumi, kus osalejad saavad ringi jalutada.

JUHISED

I OSA. FOORUMIS (15 MINUTIT)

1. Paluge osalejatel ette kujutada, et nad on internetifoorumis, mis on pühendatud jalgpallile (või hokile või mõnele muule spordialale). Selgitage, et igaüks saab endale uue profiili ja peab kehtastama vastavat isikut. Samas ei tea keegi, mis tema profiilis kirjutatud on.

2. Õelge osalejatele, et harjutuse käigus tuleb neil ennast tutvustada ja teisi tervitada. Jutuajamised peaksid olema lühikesed: osalejatel tuleks etteantud aja jooksul tervitada foorumis võimalikult palju inimesi.
3. Selgitage, et harjutuse eesmärk on uurida levinud arusaamu ja eelarvamusi ühiskonna eri rühmade kohta. Teistega tutvudes peaksid osalejad mõtlema asjadele, mida inimesed võivad (internetis) öelda vastava identiteediga isikutele, näiteks mõnes tiimis osalevale puudega inimesele, mustanahalisele aafriklasele, vanemale naisele jne. Osalejad ei pruugi teistega suhelda nii, nagu nad seda iseendana teeksid: nad peaksid mõtlema arvamustele, mida internetis väljendatakse, ja püüdma neid arvamusi esindada. Ebameeldivad kommentaarid on lubatud: kedagi ei karistata harjutuse käigus väljaõeldu eest.
4. Paluge osalejatel ruumis ringi liikudes märkida üles mõned sõnad, mida teised neid tervitades kasutasid.
5. Kleepige iga osaleja seljale tema identiteet, kuid ärge laske tal seda näha. Andke kõigile paber ja kirjutusvahend, et nad saaksid üles märkida sõnad, mida teised on nende identiteedi kohta kasutanud.
6. Paluge osalejatel ruumis ringi liikuda. Andke neile kohtumiseks ja tervitamiseks umbes 10 minutit. Kui 10 minutit on möödas, paluge osalejatel peatuda, võtta neile antud identiteet maha ja asuda harjutuse analüüsi juurde.

ANALÜÜS (20 MINUTIT)

Laske osalejatel analüüsi alguseks oma rollist välja tulla: paluge neil algatuseks öelda oma tegelikud nimed ja enda kohta paar sõna. Seejärel kasutage alljärgnevat küsimusi.

- Kas keegi arvas oma profiili ära? Paluge neil oma arvamusi põhjendada ja loetleda mõned sõnad, mida nende tervitamisel kasutati.
- Kas teile meeldis see harjutus? Kas mõnele teist ei meeldinud see harjutus? Miks?

Paluge osalejatel oma profiili vaadata.

- Kas kedagi üllatasid sõnad, millega teda tervitati?
- Kas profiilid olid teie arvates realistlikud? Kas inimesed avaldaksid sedalaadi teabe oma avalikus profiilis?
- Kui lihtne teil oli teistele ebameeldivaid asju öelda? Kas mõne profiili puhul oli lihtsam ebameeldivaid sõnu leida?
- Kas ebameeldivaid asju oleks olnud lihtsam öelda internetis, st siis, kui vastav isik ei seisa otse teie ees? Milllest see erinevus tuleneb?

II OSA. JUHISTE KOOSTAMINE (25 MINUTIT)

1. Rääkige osalejatele Euroopa Nõukogu kampaaniast internetis esineva vaenu õhutamise vastu ja andke neile alljärgnev vaenu õhutamise määratlus.

Vaenu õhutamine hõlmab igas vormis eneseväljendust, millega levitatakse, õhutatakse, propageeritakse või õigustatakse rassiviha, ksenofoobiat, antisemitismi või muud vaenu ja mille aluseks on sallimatus, sealhulgas sallimatus, mis väljendub agressiivses natsionalismis ja etnotsentrismis ning vähemuste, sisserändajate ja sisserändaja taustaga inimeste diskrimineerimises ja vaenulikkuses nende vastu.

(Euroopa Nõukogu ministrite komitee)

2. Küsige alljärgnevat küsimuste kohta mõningaid arvamusi ja selgitage, et neid küsimusi hakatakse rühmades edasi arutama.
  - Kas vaenu õhutamise peaks internetis lubatud olema?
  - Miks postitavad inimesed teiste kohta vaenu õhutamist?
  - Kuidas teie soovitate oma postitusi jälgida, et need teisi ei solvaks?
3. Selgitage, et osalejad hakkavad tööle väikestes rühmades (4–5 inimest) ja nende ülesanne on koostada internetis käitumise juhised. Andke neile ülesande täitmiseks umbes 10 minutit ja kutsuge siis rühmad kokku, et nende ettepanekuid vaagida.

ANALÜÜS

- Kas teil on ettepanekute kohta kommentaare? Kas kellelgi oli meeles midagi, mille te ise olite unustanud?
- Mis te arvate, kas teie juhistest on võimalik kinni pidada??

NÕUANDEID JUHENDAJATELE

- Identiteetide valik on selles harjutuses oluline: teil võib osutada vajalikuks muuta mõne profiili nimetusi, et need rühmale paremini sobiksid. Osalejatele profiilide määramisel veenduge, et ükski osaleja ei saaks profiili, mis on sarnane tema tegelikule identiteedile.
- Profiilide jagamisel võiksite osalejatele öelda, mis nende nimetused on. Ärge mingit muud teavet neile andke ja paluge neil teistelt mitte küsida, mis nende sildi peale on kirjutatud.
- Kui juhendate osalejaid seoses foorumiga, soovitage neil kombineerida positiivseid või neutraalseid tervitusi negatiivsete tervitustega. Õelge neile, et kommentaarid peavad olema ajendatud ainult sellest, mis on profiilis kirjas ja mitte sellest, mida nad tegeliku isiku kohta teavad. Enne harjutuse algust võib olla kasulik tuua mõned näited.
  - „Hei, spordifänn!“
  - „Sul on jalgpalli mängimiseks vale kehakuju!“
  - „Kuule, muulane, mida sa siin teed?“
- Pärast harjutust veenduge, et keegi ei tunne end oma päris minana solvatuna sellest, mida neile harjutuse käigus öeldi. Mõnda negatiivset kommentaari oleks kasulik vahetult käsitleda, näiteks küsida negatiivset tervitust kasutanud osalejalt, kas ta vastava isiku kohta tegelikult ka nii arvab.
- Ruumis võiks olla paar lauda juhuks, kui osalejatel on keeruline ringi liikudes märkmeid teha. Teise variandina võite kasutada mõnda vaatlejat, kes harjutuses ei osale, vaid kirjutavad üles, mida osalejad ütlevad (ja kuidas öeldule reageeritakse).
- Kui rühmad on oma juhised koostanud, võiksite need ruumis teistele vaatamiseks välja panna.

VARIANDID

Harjutuse võib teha kirjalikus vormis. Sel juhul tuleks teil teha leheküljel 148 esitatud profiilidest kolm või neli koopiat ja lõigata need kaartideks. Olles osalejate selgadele kinnitanud nende profiilid, andke neile kolm või neli juhuslikult valitud kaarti. Nad peaksid oma tervitused kirjutama iga kaardi tagaküljele. Seejärel antakse kaardid vastava profiiliga isikule.

See meetod võib täpsemalt peegeldada interneti suhtelist anonüümsust, kuid kirjalikus vormis võtab harjutus veidi rohkem aega.

IDEID TEGUTSEMISEKS

Osalejad võiksid juhustega edasi töötada ja koostada kogu rühma ühised juhised. Võite juhiste juurde kunagi hiljem tagasi tulla ja küsida, kuidas osalejatel on õnnestunud neist kinni pidada. Juhiseid võib jagada liikumise „No hate speech“ veebisaidil. Samuti võib neid arutada teiste noortega kampaania veebisaidi lehel „Join the Discussion“ (www.nohatespeechmovement.org).

Kui täheldasite tugevaid eelarvamusi teatud rühmade suhtes, võite neid täpsemalt suunatud harjutustega käsitleda. Eelarvamuste ja diskrimineerimise tõkestamisele suunatud harjutuste leidmiseks tutvuge õppe- materjalide paketiga (Education Pack) ja „Kompassiga“. Lisateave: www.coe.int/compass

JAOTUSMATERJALID

PROFIILIDE NÄITED

<p>Alla (N) Vanus: 19 Lesbi</p>	<p>Pierre (M) Vanus: 9 Armastab internetimänge</p>	<p>Miguel (M) Vanus: 16 Üleriigilise matemaatika-olümpiaadi võitja</p>
<p>Stephen (M) Vanus: 33 Jalgpallitreener</p>	<p>Hugo (M) Vanus: 21 Pärit Venezuelast</p>	<p>Chris (M) Vanus: 43 Liiklusinspektor</p>
<p>Dafne (N) Vanus: 65 Ettevõtja</p>	<p>Amlin (M) Vanus: 27 Pärit Somaaliast</p>	<p>Sonia (N) Vanus: 33 Töötu</p>
<p>Hanzi (M) Vanus: 23 Roma</p>	<p>Slava (M) Vanus: 26 Juuksur</p>	<p>Lisa (N) Vanus: 30 Kokk</p>
<p>Rebecca (N) Vanus: 28 Õpiraskustega</p>	<p>Johann (M) Vanus: 31 Jehoova tunnistaja</p>	<p>Steffi (N) Vanus: 12 Kurt</p>
<p>Liana (N) Vanus: 13 Mängib kooli jalgpallivõistkonnas</p>	<p>Ricardo (M) Vanus: 72 Gei</p>	<p>Sam (M) Vanus: 21 Professionaalne tennisemängija</p>
<p>David (M) Vanus: 26 Sõjaveteran (invaliidistunud)</p>	<p>Leon (M) Vanus: 29 Imaam (moslemivaimulik)</p>	<p>Joe (M) Vanus: 37 Heategevustöötaja</p>

5. PEATÜKK

TAUSTATEAVE

5.1 Vaenu õhutamine internetis	150
5.2 Inimõigused	157
5.3 Sõnavabadus	162
5.4 Rassism ja diskrimineerimine	168
5.5 Eraelu puutumatus ja turvalisus.....	173
5.6 Demokraatia ja osalus	176
5.7 Kampaaniastrateegiad	181
5.8 Internetikirjaoskus	185
5.9 Küberkiusamine.....	194
5.10 Euroopa Nõukogu tegevus internetis leviva vaenu tõkestamisel	198

5.1 VAENU ÕHUTAMINE INTERNETIS

[...] termin „vaenu õhutamise“ hõlmab igas vormis eneseväljendust, millega levitatakse, õhutatakse, propageeritakse või õigustatakse rassivaenu, ksenofoobiat, antisemitismi või muud vaenu ja mille aluseks on sallimatus, sealhulgas sallimatus, mis väljendub agressiivses natsionalismis ja etnotsentrismis ning vähemuste, sisserändajate ja sisserändaja taustaga inimeste diskrimineerimises ja vaenulikkuses nende vastu.

Euroopa Nõukogu ministrite komitee soovitus nr (97) 20

VAENU ÕHUTAMISE MÄÄRATLEMINE

Vaenu õhutamise on harva must-valge nähtus või miski, mida kas on või ei ole. Arvamused selle kohta, kuidas vaenu õhutamist liigitada ja mida sellega ette võtta, on erinevad. Lahkarvamused on osaliselt tingitud asjaolust, et enamiku inimeste jaoks on need küsimused omavahel seotud: kui miski on määratletav vaenu õhutamiseks, nõuaks see justkui mingit sekkumist. Kui eneseväljendus ei ole liigitatav vaenu õhutamiseks, on see lubatav või vähemalt tuleks seda taluda. Seega näib, et määratlus, mida me kasutame, ütleb meile, millal me peaksime tegutsema.

Mõned inimesed ei taha vaenu õhutamise vastu tegutseda, sest see näib neile sõnavabaduse vastuvõetamatu piiramisena. Seetõttu kasutavad nad terminit „vaenu õhutamise“ ainult kõige hullemate juhtumite korral, näiteks siis, kui otseselt ohustatakse kellegi elu või julgeolekut.

See käsiraamat põhineb Euroopa Nõukogu määratlusel, mis vaatleb vaenu õhutamist märksa laiemalt. Käsiraamatus lähtutakse ka eeldusest, et kõige suhtes, mida see määratlus hõlmab, tuleb midagi ette võtta. Samas tuleb meele pidada, et millegi ettevõtmine ei pea tähendama sõnavabaduse piiramist või keelamist: reageerimiseks on palju muid viise! Seda küsimust käsitletakse üksikasjalikumalt taustateabes kampaani strateegiate kohta.

Käesoleva peatüki viimases osas uuritakse vaenu õhutamise liigitamise ja hindamise viise. Enne seda uuritakse aga küsimust, miks internetis esineva vaenu õhutamise probleemi tuleks püüda lahendada. Mõned inimesed usuvad, et internet korrastab end ise ja et me peame laskma sõnal vabalt levida, vähemalt internetis.

Vaenu õhutamise määratlus, mille pakub välja Euroopa Nõukogu, hõlmab igas vormis eneseväljendust, st mitte ainult sõnu, vaid ka pilte, videoid või muud tegevust internetis. Seega hõlmab vaenu õhutamise ka kübervaenu.

MIKS TULEB INTERNETIS ESINEVA VAENU ÕHUTAMISEGA TEGELEDA?

VAENU ÕHUTAMINE TEEB HAIGET

Sõnad teevad haiget ja vihkamine teeb haiget! Vaenu õhutamine on tõsine probleem ja sellega võidakse rikkuda inimõigusi. Vaenu õhutamine internetis ei ole vähem tõsine probleem kui väljaspool interneti, kuid seda on sageli raskem kindlaks teha ja tõkestada.

SUHTUMISELE JÄRGNEVAD TEOD

Vaenu õhutamine pole ohtlik ainult seetõttu, et see on iseenesest kahjulik, vaid ka seetõttu, et sellele võivad järgneda tõsisemad inimõiguste rikkumised, sealhulgas kehaline vägivald. Kui internetis esinevast vaenu õhutamist mitte välja teha, imbib see internetist välja, õhutades uusi rassipingeid ning muus vormis diskrimineerimist ja väärkohtlemist. Vaenust tuleneda võivad kahju suurendab asjaolu, et see võib virtuaalses maailmas kiiresti levida.

INTERNETIS ESINEVA VAENU ÕHUTAMINE EI HÕLMA AINULT SÕNU

Internet võimaldab meil suhelda kiiresti, eri viisidel, sealhulgas näiteks suhtlusmeedias ja internetimängudes, ning väga sageli ka anonüümselt. Internetis saab vaenu väljendada videote ja fotode kaudu, aga ka tuttavamas sõnalisel vormis. Visuaalsetel ja multimeediavormidel on sageli suurem mõju teadlikele ja alateadlikele hoiakutele.

Kui paljudel eri viisidel võivad inimesed internetis vaenata?

Laul, video, Twitteri postitus, karikatuur, töödeldud pilt ...

VAENU SIHTMÄRKIDEKS ON NII ÜSIKISIKUD KUI KA RÜHMAD

Internetis väljendatav vaen võib olla suunatud rühmade vastu. Sihtmärkideks kipuvad olema rühmad, kes on juba niigi mingil viisil haavatavad, näiteks varjupaigataotlejad, usuvähemused või puuetega inimesed. Samas osutuvad internetis väljendatava vaenu sihtmärkideks üha sagedamini ka üksikisikud. Mõju on mõnikord fataalne, näiteks küberkiusamise korral, mis on paljud inimesed viinud enesetapuni. Vaenu õhutamine ohustab ka kõigi nende julgeolekut ja enesekindlust, kes samastavad end vaenu õhutamise sihtmärkidega.

Kas te olete internetis öelnud asju, mida te inimesele otse ei ütleks?

Kas te teeksite seda, kui arvaksite, et teie isikut ei saa kindlaks teha?

INTERNETTI POLE LIHTNE KONTROLLIDA

Internetis esinevat vaenu õhutamist talutakse väljaspool interneti esinevast vaenu õhutamist enam ja seda kontrollitakse vähem. Ka on vaenajatel internetis lihtsam (ja julgem) tegutseda, kasvõi juba võimaluse tõttu peituda anonüümsuse maski taha.

INTERNETIS ESINEVA VAENU ÕHUTAMISE JUURED PEITUVAD SÜGAVAL

Hoiakud ja sotsiaalsed pinged, mis põhjustavad vaenu õhutamist internetis, peituvad sügaval ühiskonnas ja on üldiselt needsamad, mis põhjustavad vaenu õhutamist väljaspool interneti. Püüdes leida lahendusi internetis vaenu väljendamise probleemile, aitame kaasa ka väljaspool interneti vaenu väljendamise juhtumite vähendamisele.

INTERNET EI OLE SAAR

Internet on nüüdisaegses ühiskonnas oluline valdkond, mille tähtsus aina kasvab, kuid seda ei tohiks vaadelda kohana, kus tavalised inimkäitumise reeglid ei kehti. Inimeste virtuaalne elu on tihedalt seotud nende eluga väljaspool interneti. Need kaks valdkonda meie elus on omavahel seotud: virtuaalsest maailmast on lihtsalt saanud päris maailma tähtis osa. Internetis esineval vaenu õhutamisel on sageli tagajärjed igapäevaelus, sest inimesed, nende tunded, kogemused ja suhted on internetis ja väljaspool interneti samad.

INTERNET ON VEEL NOOR!

Meie arusaam virtuaalsest maailmast on paljuski vähem arenenud kui arusaam mittevirtuaalsest maailmast; seetõttu on vähem arenenud ka õigusaktid, mis käsitlevad seda, mida üldiselt peetakse vastuvõetavaks ja mida mitte. Internetis tegutsemise puhul tuleks lähtuda samadest üldistest väärtustest, millest me juhindume väljaspool interneti. Samuti tuleb internetis tegutsemisel kohaldada samu õigusakte, eelkõige olemasolevaid inimõiguslaseid õigusakte.

INTERNETI SAAB MUUTA PAREMAKS!

Internet ei ole midagi enamata ega vähemata kui see, milliseks inimesed ta kujundavad. Kui teatud käitumisviisid muutuvad seal vastuvõetavaks ehk normiks, siis muutuvad nad valdavaks. Nii on ka reaalses ühiskonnas. Me peame enda jaoks paika panema, mida soovime internetis vastuvõetavate käitumisviisidena näha. Veelgi enam, me peame töötama selle nimel, et just need käitumisviisid omaks võetaks. See tähendab, et meie kui kodanikud ja eri vanuses noored peame huvi tundma, kuidas interneti reguleeritakse ning miks mõned asjad on seal lubatud, teised aga mitte.

Mõnel foorumil või veebisaidil on oma kultuur.

Kuidas saavad noored aidata luua neile sobivat internetikultuuri?

ANONÜÜMSUSE JA KARISTAMATUSE MÜÜDID

Vaenu õhutamise levikule ja võimendumisele internetis aitab kaasa, kui vaenu õhutamise laastavat mõju alahinnata, ent oma rolli mängivad ka kaks müüti internetisuhtluse kohta: karistamatus ja anonüümsus. Kõige puhul, mida internetis tehakse, on tegija või autor tuvastatav; see sõltub sellest, kui kaugelt õiguskaitseasutused on valmis minema. Arvamus, et vaenu õhutamist võib postitada või levitada ilma, et sellest mingeid jälgi maha jääks, muudab vaenu väljendamise lihtsamaks kui siis, kui teo toimepanija teab, et tema nimi saab kõigile teatavaks.

Anonüümsusega kaasneb karistamatuse tunne: vaenu õhutamise levitajad võivad olla teadlikud, et nende tegevus on ebaseaduslik, ebaõiglane või ebamoraalne, kuid nad on veendunud, et nendega ei juhtu midagi. Ka karistamatus on müüt, sest vaenu õhutamisele võib paljudes liikmesriikides järgneda vastutuselevõtmine.

Anonüümsuse ja karistamatuse müütidega tuleb tegeleda – need tuleb hajutada.

VAENU ÕHUTAMISE LIIGITAMINE

HALB VAEN JA VEEL HALVEM VAEN

Mis tahes moel vaenu õhutamisele reageerimisel tuleb mõista, et „vaen“ võib olla väga erinev: kuigi igasugune vaenu väljendamine võib olla mingil määral halb, võib mõni vaenu väljendamine viisi siiski olla hullem kui teine, näiteks solvavam, ässitavam või potentsiaalselt kahjulikum, mõjutada rohkem inimesi jne.

Seda tuleb vaenu õhutamisele vastumeetmete võtmisel arvestada – vastumeetmed sõltuvad väljendatud vaenu määrast. Reaktsioon vaenu õhutamisele on asjakohane, kui see ei piira liigselt sõnavabadust, vaid võtab arvesse, millist kahju vaenu õhutamise põhjustab (või võib põhjustada), ja püüab seda korvata. Alljärgnevalt on loetletud mõned aspektid, mida on kasulik vaenu õhutamise juhtumite korral kaaluda

VÄLJENDUSE SISU JA TOON

Mõned vaenu väljendamise viisid on äärmuslikumad ja solvavamad ning mõnikord kutsuvad ka tegudele. Skaala teises otsas on leebemad solvangud või laiad üldistused, mis näitavad mingit konkreetset rühma või inimest halvas valguses (ja mis võivad olla sisuliselt valed).

Lisateavet sõnavabaduse ja selle õiguspärase piiramise kohta leiate leheküljelt 162.

Järgmised väljaütlemised on *tingliku* liigituse alusel reastatud vastavalt sisu ja tooni rägusele.

Sisserändajatel on ajaloo alati olnud halb mõju.

Puuetega inimesed kerjavad riigilt almust.

Neeger ei ole inimene, ta on loom.

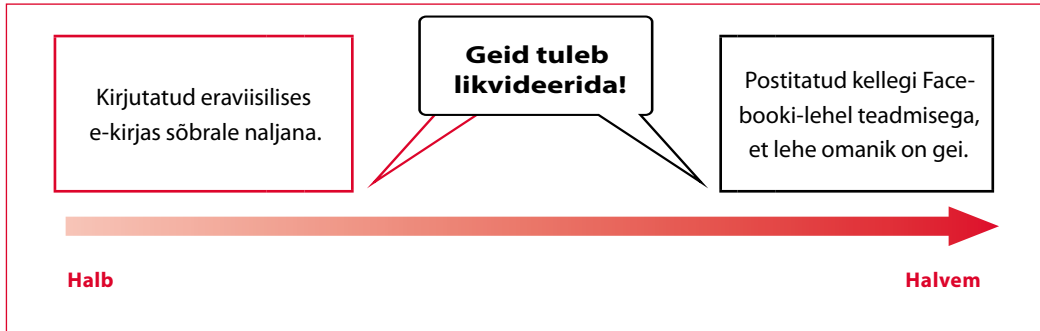
Sa oled ilge libu. Ma vägistan su homme ära.

Järjest solvavam või ähvardavam

Praktikas on väga raske eraldada sisu või tooni üldisest kontekstist. Teiste tegurite (allpool) arvessevõtmine võib eeltoodud väljaütlemiste järjestust muuta. Näiteks sisserändajate kohta käiv kommentaar võib olla märksa kahjulikum just mõõduka keelekasutuse tõttu.

VÄLJAÜTLEMISE AUTORI KAVATSUS

Inimesed ütlevad asju (eriti internetis) ilma, et oleks neid korralikult kaalunud. Me solvame tihti teisi tahtmatult ja seejärel kahetseme ning võib-olla võtame isegi oma sõnad tagasi. Järgmises kahes näites on mõlemad märkused sallimatud ja ebameeldivad, kuid üks neist tehakse teadlikult solvamise eesmärgil. Need kaks juhtumit eeldaksid vähemalt erinevat reaktsiooni.

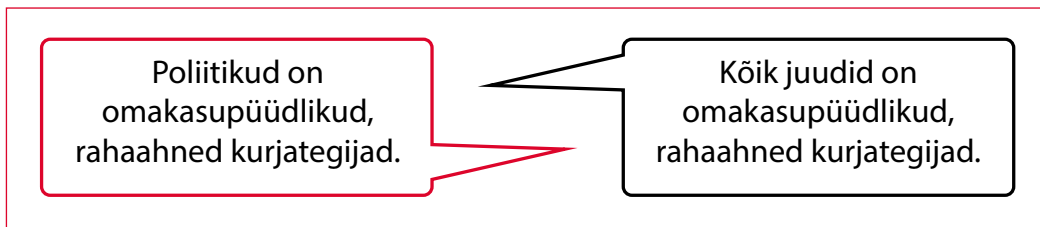

SIHTMÄRGID VÕI VÕIMALIKUD SIHTMÄRGID

Mõned rühmad või üksikisikud võivad olla teatud kriitika suhtes teistest haavatavamad. Põhjuseks võib olla viis, kuidas neid rühmi või üksikisikuid ühiskonnas üldiselt nähakse või kuidas ajakirjandus neid kujutab, või asjaolu, et nad on olukorras, kus neil on raskem end kaitsta. Näiteks moslemite halvustamine põhjustab rohkem kahju riigis, kus valdav enamus inimesi ei ole moslemid; kristlased omakorda võivad tunda end rohkem ohustatuna riigis, kus nemad on vähemuses. Pääaegu igas riigis ollakse seisukohal, et lapsed vajavad erilist tähelepanu ja kaitset.

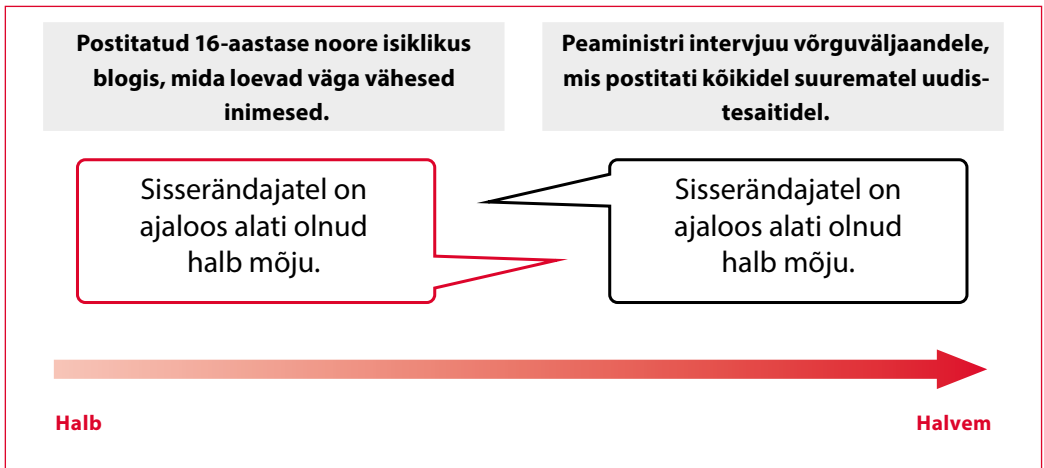
Kõige tavapärasemad vaenu õhutamise sihtmärkideks olevad rühmad on nimetatud selle punkti alguses olevas määratluses, kuid vaenu õhutamise võib olla suunatud ükskõik kelle vastu – ka siis, kui ta ei kuulu mõnda loetletud rühma, kelle suhtes väljendatakse sallimatust.

Alljärgnev näide kirjeldab, kuidas samal lausel võib olla väga erinev mõju, kui seda eri rühmade kohta öelda. Teine näide on tõenäoliselt oluliselt kahjulikum.

KONTEKST

Konkreetsed väljaütlemise kontekst hõlmab vaenu väljendamise ajaloolisi ja kultuurilisi asjaolusid. See võib hõlmata ka muid tegureid, nagu teabekanal ja tõenäoline sihtrühm, pinged või eelarvamused, väljaütlemise taga oleva isiku autoriteet jne.

MÕJU VÕI VÕIMALIK MÕJU

Tegelik või võimalik mõju üksikisikutele, rühmadele või ühiskonnale tervikuna on üks tähtsamaid tegureid, mida tuleb vaenu väljendamise hindamisel ja vastusammude kaalumisel arvesse võtta. See, milline oli tegelik mõju isikule või rühmale, on sageli tähtsam kui kõrvalseisjate arvamus sellest, milline see mõju *oleks pidanud* olema. Näiteks kui mõnda last häirivad tõsiselt märkused, mis väidetavalt on tehtud sõbralikult, siis tema tegelik valu on tõenäoliselt olulisem teiste õigusest lihtsalt väljendada oma arvamust.

VAEN, KÜBERVAEN JA RAHVUSVAHELINE AVALIK ÕIGUS

Kuigi selles käsiraamatus ei keskenduta õiguslike vahendite kasutamisele, väärivad märkimist mõned sätted, mis keelavad vaenu õhutamise ja mis kehtivad ka virtuaalses maailmas.

- **Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti** artiklis 20 on sätestatud, et „igasuguse rahvusliku, rassilise ja usulise vihavaenu toetamine, mis kujutab endast diskrimineerimisele, vaenulikkusele või vägivaldale õhutamist, peab olema seadusega keelatud“.
- **Rahvusvaheline konventsioon rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta** (artikkel 4) kuulutab ebaseaduslikuks igasuguse propagandategevuse, mis propageerib ja õhutab rassilist diskrimineerimist.

Lisateavet inimõiguste ja inimõiguslaste õigusaktide kohta leiate peatükist 5.2.

- **Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni** artikkel 10 kaitseb sõnavabadust, kuid lubab seda piirata „kaasinimeste maine või õiguste kaitseks“ ja veel mõnel eesmärgil. See artikkel võimaldab liikmesriikidel keelata teatud liiki vaenu õhutamise oma riigis.

Konventsiooni artikliga 17 on keelatud igasugused teod, „mille eesmärk on [konventsiooniga sätestatud] õiguste või vabaduste kaotamine või nende piiramine“. Ka sellele artiklile tuginedes on seadustatud riiklikke piiranguid vaenu õhutamise teatud vormidele. Veel üks asjakohane Euroopa Nõukogu rahvusvahelise avaliku õiguse instrument on arvutikuri-tegevusvastane konventsioon (Budapesti konventsioon, 2001). Euroopa Nõukogu arvutikuritegevusvastane konventsioon on selles valdkonnas ainus siduv rahvusvaheline õigusakt. Konventsioon on suunis, millest lähtudes kõik riigid saavad töötada välja arvutikuritegude tõkestamist käsitlevad põhjalikud õigusaktid, ja konventsiooni osalisriikide rahvusvahelise koostöö alus.

Kas te teate, millised vaenu õhutamise vormid on teie riigis keelatud?

Arvutikuritegevusvastase konventsiooni lisaprotokoll, mis käsitleb arvutisüsteemide abil toimepandud rassistliku ja ksenofoobilise iseloomuga tegude eest vastutusele võtmist (2003), on konventsiooni osalisriikide allkirjastatav fakultatiivprotokoll. Selles on „rassistliku ja ksenofoobilise materjalina“ määratletud „kirjalik materjal, pildid ja muus vormis kujutatud ideed või teooriad, mis toetavad, propageerivad või õhutavad vaenu, diskrimineerimist või vägivada mis tahes üksikisiku või isikute rühma vastu rassi, nahavärvuse, sünnipära või rahvusliku või etnilise päritolu või usuliste veendumuste alusel või ettekäändel“. Protokoll kohustab liikmesriike võtma rassismi ja ksenofoobia keelustamiseks ja kriminaliseerimiseks teatavaid meetmeid. Küberkuritegevuse komitees kogunevad konventsiooni osalisriikide esindajad, et arutada konventsiooni rakendamist liikmesriikides ja vajalikke toetusmeetmeid.

2014. aastal võttis Euroopa Nõukogu ministrite komitee vastu inimõiguste juhend internetikasutajatele (Guide to Human Rights for Internet Users, CM/Rec(2014)6). Juhend annab teavet selle kohta, mida õigused ja vabadused interneti kontekstis tegelikkuses tähendavad, kuidas neid saab teostada ja kuidas kasutada õiguskaitsevahendeid. Näiteks sisaldab juhend ülevaadet sellest, kuidas kehtivad internetis diskrimineerimiskeeld ja sõnavabadus. Peatükist 5.2 leiab lisateavet inimõiguste ja internetis kohaldatavate inimõiguste kohta. Peatükk 5.3 sisaldab rohkem teavet selle kohta, kuidas kehtib internetis sõnavabadus. Juhendi leiab internetis aadressilt www.coe.int/en/web/internet-users-rights/guide.

5.2 INIMÕIGUSED

Kõik inimesed sünnivad vabadena ja võrdsetena oma väärikuselt ja õigustelt.

Inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 1

Inimõigused on vaenu õhutamise mitmel moel seotud. Õiguslikust seisukohast võib teatavatele inimõigustele tugineda nii vaenu õhutamise puhul kui ka selle keelustamise või piiramise katsete puhul. Hoiakute või väärtushinnangute seisukohast tuleks teada, et peaaegu igasugune vaenu õhutamine tuleneb rassistlikust või diskrimineerivast suhtumisest, ja seegi on seotud inimõigustega. Kui rääkida haridusest selle kõige laiemas mõttes, siis inimõiguste näol on tegemist ühe mõjusaima raamistikuga internetis esineva vaenu õhutamise mõistmiseks ja tõkestamiseks.

Käsiraamatu see jagu sisaldab põhiteavet inimõiguste aluseks olevate põhimõtete ja inimõigusi käsitlevate õigusaktide kohta, samuti selle kohta, kuidas inimõigused kohalduvad internetis esineva vaenu õhutamise puhul. Mõnda konkreetset õigust, mis on otseselt seotud internetis esineva vaenu õhutamise, käsitletakse käsiraamatu teistes jagudes.

MIS ON INIMÕIGUSED?

Põhifaktid

- *Inimõigused on rahvusvaheliselt kokkulepitud standardid, mis põhinevad maailma kõikide riikide valitsuste vahel kokku lepitud universaalsetel väärtustel.*
- *Inimõiguste aluseks on põhimõte, et kõik inimesed väärivad austust ja et keegi ei peaks kannatama sel määral, et ta ei tunne enam ennast inimesena. Selles mõttes on kõik inimesed võrdsed ja nende väärikust tuleks käsitleda põhiväärtusena.*
- *Inimõigused on sätestatud rahvusvahelises avalikus õiguses ja neid peavad tagama kõikide maailma riikide valitsused. Valitsuste kohustus on tagada, et iga inimese põhivajadused, sealhulgas vajadus inimväärikuse järele, on täidetud.*
- *Inimõigused ei taga luksuslikku elu, kus ei esine ühtki muret ega ebameeldivust. Nad panevad paika lähtepunkti ehk väärika elu miinimumstandardid.*
- *Enamikku inimõigusi võib teatud asjaolude korral piirata, kui see on vajalik teiste inimeste õiguste kaitsmiseks või ühiskonna jaoks tervikuna. Mõningaid inimõigusi, näiteks õigust elule ning ebainimliku ja alandava kohtlemise keeldu, ei tohi kunagi piirata.*

INIMÕIGUSED JA ÕIGUSAKTID

Inimõigused on sätestatud mitmesugustes õigussüsteemides ja neist tulenevad valitsustele kohustused mitmel tasandil. Peamisi inimõiguslaseid instrumente ja mõnda neist tulenevat õigust kirjeldatakse leheküljel 159 esitatud joonisel.

INIMÕIGUSED RAHVUSVAHELISEL TASANDIL

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO) on töötanud välja mitu inimõiguslepet, milles määratletakse valitsuste kohustused üksikisikute ees. Kõige olulisemad neist on järgmised.

- **Inimõiguste ülddeklaratsioon.** Inimõiguste ülddeklaratsioon koostati 1948. aastal, vahetult pärast teist maailmasõda. Deklaratsiooni on heaks kiitnud kõigi maailma riikide valitsused ning selles sätestatud põhiõigusi ja aluspõhimõtteid võib leida igas järgnenud inimõiguslases leppes.
- **Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti** võttis ÜRO Peaassamblee vastu 1966. aastal. Pakt laiendab paljusid inimõiguste ülddeklaratsioonis sätestatud õigusi, nagu on kirjeldatud leheküljel 159 esitatud joonisel.
- **Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvahelise pakti** võttis peaassamblee vastu samal ajal kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise paktiga. See hõlmab inimõiguste ülddeklaratsioonis ette nähtud ülejäänud õigusi, nagu on näidatud joonisel.

Kõik Euroopa riikide valitsused on kohustunud järgima, kaitsma ja tagama rahvusvahelistes inimõiguste deklaratsioonides sisalduvaid õigusi. Nad on liitunud ka mitmesuguste teiste rahvusvaheliste inimõigusalaste lepetega, sealhulgas ÜRO lapse õiguste konventsiooniga.

PIIRKONDLIKUL TASANDIL

Euroopa inimõiguste raamistiku looja ja selle täitmise jälgija on Euroopa Nõukogu, väiksemal määral ka Euroopa Liit. Inimõiguste ülddeklaratsioonis sätestatud õigused on jagatud kahe peamise Euroopa tasandi leppe vahel samamoodi, nagu eespool nimetatud rahvusvahelistes paktides, kuid need Euroopa Nõukogu lepped võeti vastu varem.

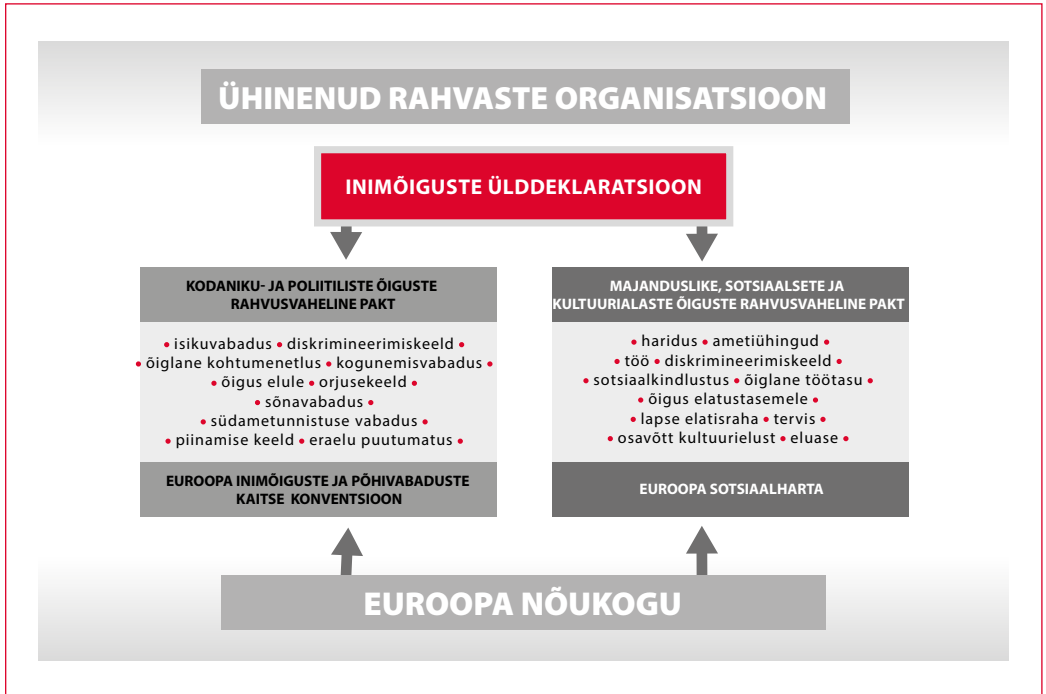
- **Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon** võeti vastu 1953. aastal ja see sisaldab peaaegu täpselt samu õigusi, mis on sätestatud kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelises paktis. 1959. aastal asutati **Euroopa Inimõiguste Kohus**, mille ülesandeks on jälgida konventsiooni rakendamist Euroopa Nõukogu liikmesriikides.
- **Euroopa sotsiaalhart**a võeti vastu 1961. aastal ja see sisaldab peaaegu täpselt samu õigusi, mis on sätestatud majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvahelises paktis. Sotsiaalhartas ette nähtud õiguste tagamist jälgib Euroopa sotsiaalõiguste komitee, kes hindab valitsuste (ja mõnikord teiste organisatsioonide, nagu ametiühingud ja teised vabaühendused) esitatud aruandeid.

RIIKLIKUL TASANDIL

Paljudes riikides on inimõiguste kaitse ette nähtud riiklikes õigusaktides. Sellisel juhul saab inimõiguste rikkumise korral pöörduda riiklike kohtute poole.

MILLISED ÕIGUSED MEIL ON?

INIMÕIGUSED JA VAENU ÕHUTAMINE

Inimõigused on vaenu õhutamise seotud mitmel tasandil.

ALGPÕHJUSED

Vaenu õhutamise põhjuseks on negatiivsed stereotüübid, mille kohaselt mõned rühmad või üksikisikud on teistest halvemad või erinevad ja väärivad vähem austust. Inimõiguste põhimõtete järgi on aga kõik inimesed inimõiguste mõttes võrdsed ja võrdselt väärt austust. Diskrimineerimiskeeld on inimõiguste aluspõhimõte. Üks võimalus tagada, et vaenu õhutamist toitvad hoiakud ei leviks, on arendada austust inimõiguste vastu.

VAHETU MÕJU

Vaenu õhutamise kõige hullemate väljendusvormide näol on juba iseenesest tegemist diskrimineerimise ja inimõiguste rikkumisega. Vaenu õhutamise võõrandab ja tõrjub neid, kes on niigi haavatavad ning kahjustab nende inimväärikust. Kui vaenu õhutamise sihtmärk on üksikisik, näiteks küberkiusamise korral, võib vaenu õhutamise rikkuda selle isiku õigust eraelu puutumatusse ning selle näol võib olla koguni tegemist ebainimliku ja alandava kohtlemisega. Lisaks kahjustab vaenu õhutamise ka kõigi nende inimeste enesekindlust, väärikust ja julgeolekut, kes samastavad end vaenu õhutamise sihtmärgiks olevate rühmadega.

VAENU ÕHUTAMISE TAGAJÄRJED

Kui vaenu õhutamise suhtes midagi ette ei võeta, annab see võimaluse panna toime uusi inimõiguste rikkumisi: negatiivsed stereotüübid levivad kogu ühiskonnas, rühmad muutuvad üha enam tõrjutuks ja isoleerituks, sagenevad konfliktid ja vastuolud ning kasvavad solvangud või ähvardused, kuna katsetatakse uusi piire. Halvimatel juhtudel muutub pelk eneseväljendamine füüsiliseks ahistamiseks. Vaenu õhutamine võib viia vaenukuritegudeni ning selle tulemusena rikutakse inimõigusi isiklikule turvalisusele ja julgeolekule. Vaenukuriteod, sealhulgas genotsiid, järgnevad alati vaenu õhutamisele. Kuigi igasugune vaenu õhutamine ei too kaasa vaenukuritegusid, kaasneb vaenukuritegudega alati vaenu õhutamine.

SÕNAVABADUS?

Võib juhtuda, et ka vaenu õhutamise tõkestamiseks võetavatel meetmetel on kokkupuude teatavate inimõigustega, sest sõnavabadus ning mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus on inimeste põhiõigused. Need, keda süüdistatakse vaenu propageerimises, tuginevad sageli just neile õigustele.

Õige arusaam inimõigustest võib selle ilmse vastuolu lahendamisel abiks olla. Üks keerulisemaid ülesandeid vaenu õhutamise tõkestamisel on leida parim tasakaal ühelt poolt sõnavabaduse tagamise ning teiselt poolt muude õiguste kaitsmise vahel, arvestades, et sõnavabaduse teostamise karmimad vormid võivad neid teisi õigusi kahjustada.

VAENU ÕHUTAMISE PROBLEEMILE LAHENDUSE LEIDMINE INIMÕIGUSTE ABIL

Inimõiguste haridus on tõhus vahend internetis esineva vaenu õhutamise probleemile lahenduse leidmisel, kuna arendab noorte teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis võimaldavad tõkestada vaenu õhutamist lähtuvalt inimõigustel tuginevast vaatenurgast. Lisaks sellele, et inimõigustel tuginev vaatenurk aitab arendada empaatiat ja austust teiste inimeste vastu, innustab see aktiivselt tegutsema ja tekitab isikliku osalemise tunde. Inimõiguste kohta leiate lisateavet „Kompassi“ (www.coe.int/compass) 4. peatükist.

INIMÕIGUSED JA INTERNET

PÕHIFAKTID

- Inimõigused ja nende kaitse on alati olulisemad kui eraettevõtete kehtestatud reeglid ja eeskirjad.
- Internetis inimõiguste teostamisel peaksid kõik inimesed olema kaitstud ebaseadusliku sekkumise ja ahistamise eest.
- Igaühel, kelle õigusi ja vabadusi on internetis rikutud, on õigus otsida abi ja tuge.

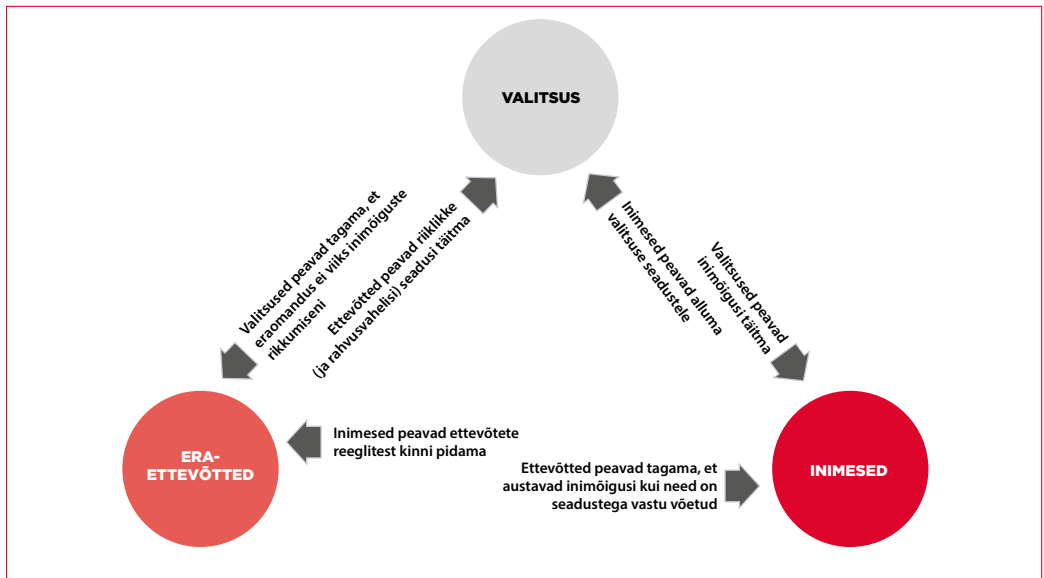
Internet on enamasti eraettevõtete omanduses ja kontrolli all. See muudab inimõiguste kaitsmise keerulisemaks, sest inimõigused on tegelikult eeskirjad, mida peavad täitma valitsused, mitte eraettevõtted. Kui mõni kaubanduskeskus või eraõiguslik ööklubi soovib inimestel keelata teksade kandmise, protestimise või teise ettevõtte kohta teabe jagamise (mis kõik on eneseväljenduse vormid), ei saa te tugineda sõnavabadusele ja kaevata selle kaubanduskeskuse või ööklubi peale Euroopa Inimõiguste Kohtusse! Samal moel saavad eraettevõtted enamasti kehtestada reegleid, mida külastajad peavad täitma neile ettevõtetele kuuluvate interneti osade kasutamisel. Kui reeglid inimestele ei meeldi, võivad nad esitada nende kohta kaebuse, kuid

lõplikuks karistuseks on vaid see, et inimesed lihtsalt loobuvad vastavate teenuste kasutamisest.

See ei tähenda siiski, et inimõiguslased õigusaktid ei reguleeri eraettevõtetele kuuluvat osa maailmast, sealhulgas internetti. Inimõigustest tuleneb valitsustele (vähemalt) kaks eri liiki kohustusi.

1. Nendega piiratakse seda, mida valitsused tohivad aktiivselt teha; näiteks ei tohi valitsused keelata igasugust poliitilist teisitimõtlemit, piinata inimesi ega võtta kelleltki põhjuseta vabadust.
2. Nad kohustavad valitsusi võtma õiguste nõuetekohaseks kaitseks aktiivseid meetmeid. See võib tähendada diskrimineerimist keelavate seaduste vastuvõtmist, vägivaldtegevuste eest vastutusele võtmise (ja nende eest karistamise) tagamist või ohvritele asjakohase kaitse tagamist.

Teisisõnu, valitsused peavad tagama, et eraõiguslikus ruumis ei rikutaks inimõigusi.

Inimesed algatavad üha rohkem kohtuasju, mis on seotud inimõiguste rikkumisega internetis.

Euroopa Inimõiguste Kohus on oma otsustes kinnitanud, et liikmesriigid on kohustatud kaitsma üksikisikute põhiõigusi ja -vabadusi internetis. Eriti just sõnavabadust, laste ja noorte kaitset, kõlbluse kaitset ning kaasinimeste õigusi tuleks tagada rassismi, ksenofoobia ja teiste diskrimineerimise vormide tõkestamise kaudu.

Peale selle on piir eraõigusliku ja avaliku ruumi vahel ähmane ja vääriks arutamist. Kõik veebisaidid ei ole eraomanduses ja isegi kui on, jääb avaliku vastutuse küsimus endiselt aktuaalseks. Kas suhtlusvõrgustik, mis koondab 500 miljonit inimest, on puhtalt eraettevõtte?

Noorte esindajad Euroopa Nõukogus on kutsunud liikumist „No hate speech“ üles kuulutama internetti avalikuks ruumiks, millega seotud huvid ulatuvad märksa kaugemale interneti-ettevõtete huvidest.

Pidage meeles! Õigusaktid, mis käsitlevad õiguste kasutamist ja kaitset internetis, arenevad pidevalt. Kuigi virtuaalne maailm näib ebareaalse ja kontrollimatuna, ei tähenda see seda, et inimesed võivad öelda ja teha, mida iganes tahavad. Internet kujuneb just selliseks, milliseks internetikasutajad soovivad ta muuta, ja noortel on sama palju võimalusi seda mõjutada kui mis tahes teistel inimestel.

5.3 SÕNAVABADUS

Igaühel on arvamuse- ja sõnavabadus; see õigus kätkeb vabadust sekkumiseta oma veendumustest kinni pidada ja vabadust informatsiooni ja ideid otsida, saada ja levitada igasuguste abinõudega ja riigipiirist sõltumata.

Inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 19

SÕNAVABADUS JA VAENU ÕHUTAMINE

Sõnavabadus on äärmiselt oluline kaalutlus igasuguses tegevuses, mille eesmärk on kaitsta inimõigusi ja tõkestada vaenu õhutamist. Kuigi kõik väärkohtlemise ja vaenu vormid on ebameeldivad ning paljud neist võivad olla rassistlikud, tuleb vaenu väljendamise piiramise või eemaldamise kaalumisel võtta arvesse mõlema poole õigusi. See tähendab, et arvesse tuleb võtta ka vaenu väljendajate õigusi.

See võib näida kummaline, kuid inimõiguste austamine taandub peaaegu alati õiguste vahel tasakaalu leidmisele. Väärkohtlejad, kurjategijad ja need, kes teistele oma sõnadega haiget teevad, ei pruugi meile absoluutselt meeldida, kuid inimõigusi kaitsvad sätted kehtivad ka nende suhtes.

Sõnavabadus ehk vabadus end väljendada loetakse inimese üheks põhiõiguseks kahel peamisel põhjusel: esiteks on see oluline inimeste jaoks ja teiseks on see oluline ühiskonna jaoks. Sõnavabadus on üks inimväärikusega seotud põhivajadusi ja etendab demokraatlikus ühiskonnas olulist rolli.

Ilma sõnavabaduseta demokraatia ei toimi; ilma demokraatiata on inimõigused kaitseta.

Sõnavabadus „on [demokraatliku ühiskonna] üks olulisi nurgakive ning ühiskonna arengu ja iga inimese arengu üks põhilisi eeltingimusi“.

Euroopa Inimõiguste Kohus, Handyside vs. Ühendkuningriik

Tavakeeles kasutatakse üldiselt väljendit „sõnavabadus“. Tegelikult hõlmab see mõiste inimeste kõiki eneseväljenduse vorme, sealhulgas kirjasõna, pilte, näitekunsti, videoid, muusikat jne. Seega on see mõiste eriti oluline interneti puhul: kõik, mida internetis tehakse, on eneseväljendus, millele võib laieneda õigus sõnavabadusele.

MIKS ON SÕNAVABADUS OLULINE?

SEE ON OSA INIMESEKS OLEMISEST!

Inimeste mõtted, arvamused ja veendumused on oluline osa nende identiteedist. Keelata kellelgi end väljendada tähendab võtta ära osa tema isikupärast ja vähendada tema identiteeti. Inimõigused on suurel

määral seotud oma elu üle kontrolli ehk autonoomia säilitamisega.

Inimeste sõnavabaduse piiramine piirab ka nende võimalust ühiskonnas osaleda. Osalemine on iseenesest oluline inimõigus, mis hõlmab nii sotsiaalset suhtlust kui ka võimalust mõjutada otsuseid, mida võidakse meie nimel teha. Osalemine on demokraatia ja kodakondsuse seisukohalt keske tähtsusega.

OLULINE DEMOKRAATIA JAOKS

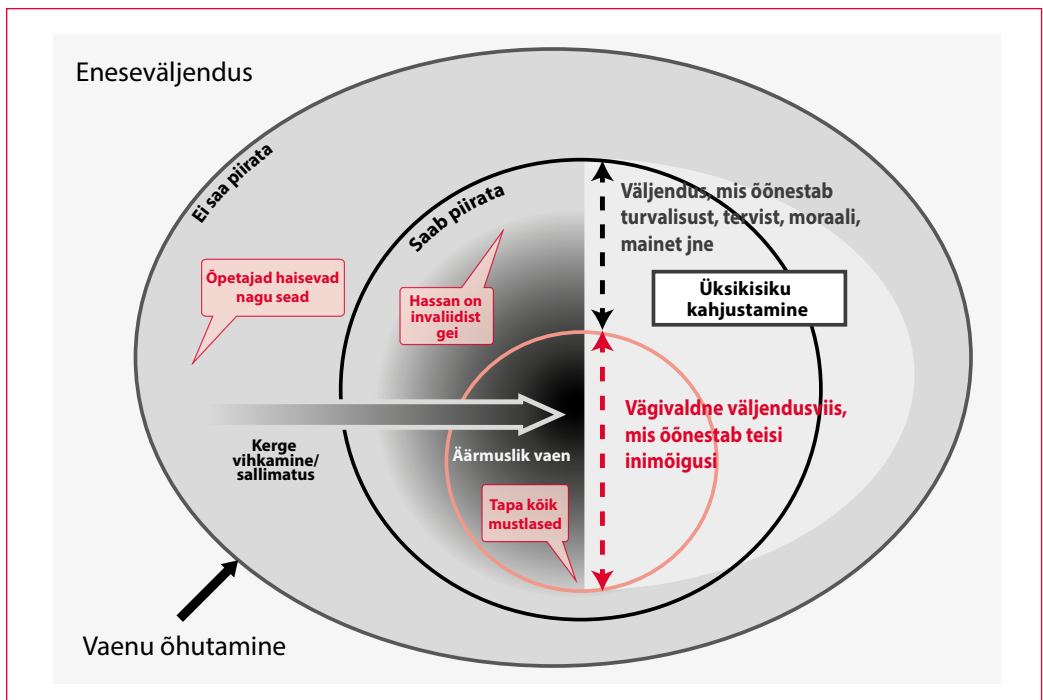
Arutelu ja väitlemine on demokraatlikus ühiskonnas vajalik. Ideed sünnivad, kui mõtteid jagatakse, täiustatakse, ühendatakse ja võrreldakse teistega. Loovus ja tõde vajavad mõttevahetust. Ideede vaba jagamine rikastab ühiskonda.

Arutelu ja väitlemine soodustavad ka paremaid suhteid inimeste vahel. Me mõistame teisi paremini, kui kuulame ära nende seisukohad, jääme ehk eriarvamusele, kuid leiame siiski koos elamiseks ühise viisi, mis võimaldab mõlemal poolel eksisteerida. Seegi on sidusa ühiskonna seisukohalt vajalik.

Seega on sõnavabadus oluline, kuna võimaldab nii ühiskonnal kui ka üksikisikutel areneda ja edeneda. Eneseväljenduse piiramiseks on vaja väga mõjuvat põhjust.

MIDA ÜTLEB SEADUS?

SÕNAVABADUSE PIIRANGUD

Joonisel on esitatud eneseväljenduse üldised vormid, mida võib või tuleb rahvusvaheliste inimõigusi käsitlevate õigusaktide kohaselt piirata. Kas olete nende piiride ja piirangutega nõus? Kas teie arvates tuleks sõnavabadust veelgi rohkem (või vähem) piirata?

Kuigi sõnavabaduse kaitsmiseks on olulised põhjused, tunnistatakse inimõigusi käsitlevates lepetes, et ka „sõna“ on tegu, mis võib kahjustada teisi inimesi ja koguni ohustada ühiskonda tervikuna. Seetõttu on sõnavabadus üks neid õigusi, mida teatud juhtudel võib ja tuleb piirata. Inimeste mõtete väljendamise lubamine peab olema tasakaalus vajadusega tagada, et sellega ei kahjustaks teiste inimeste õigusi ega põhjustataks suuremat kahju ühiskonnale.

Sõnavabadust kaitsevad inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 19 ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 10. Artiklis 10 on sätestatud tingimused, mis peavad olema täidetud, kui valitsus soovib kehtestada sõnavabadusele piiranguid või karistada vastuvõetamatu eneseväljenduse eest. Kui need tingimused ei ole täidetud, loetakse piiramist rikkumiseks. Samas on neid tingimusi võimalik tõlgendada paindlikult, nii et riigid saavad oma konkreetsetele probleemidele kõige asjakohasemal viisil reageerida.

MIDA ÜTLEB EUROOPA INIMÕIGUSTE JA PÕHIVABADUSTE KAITSE KONVENTSION?

Igaühel on õigus sõnavabadusele. See õigus kätkeb vabadust oma arvamusele ja vabadust saada ja levitada teavet ja mõtteid ilma võimude sekkumiseta ja sõltumata riigipiiridest.

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 10 lõige 1

Esiteks ütleb konventsioon, et sõnavabadus on oluline ja seda tuleb kaitsta.

Teiseks ütleb konventsioon, et sõnavabadus sisaldab

- vabadust oma arvamusele,
- vabadust saada teavet ilma võimude sekkumiseta,
- vabadust levitada teavet ilma võimude sekkumiseta.

Kolmandaks lubab artikkel 10 teatud tingimustel, ühiskondlikult tungiva vajaduse korral, sõnavabadust mõnel määral piirata. Samas peab igasugune piiramine olema vajalik konkreetse ühiskondliku vajaduse täitmiseks ja selle vajadusega proportsionaalne; see tähendab, et piiramine ei tohi olla ülemäärane.

ARTIKKEL 10

Féret vs. Belgia

Valimiskampaania ajal jagati mitmesuguseid lendlehti, millel olid kirjas sellised loosungid nagu „Seiske vastu Belgia islamiseerimisele“, „Lõpetage võlts integratsioonipoliitika“ ja „Saatke mitte-eurooplastest töötajad koju“. Seetõttu mõisteti Belgia parlamendi liige ja Belgia erakonna Front National/Nationaal Front esimees süüdi rassilise diskrimineerimise õhutamises.

Ta esitas kaebuse Euroopa Inimõiguste Kohtule, väites, et rikutud on tema õigust sõnavabadusele. Kohus ei tuvastanud sõnavabaduse rikkumist ja asus seisukohale, et tema sõnum, mis edastati valimiste kontekstis, kujutas endast selgelt rassivaenu õhutamist.

Proportsionaalsuse nõue tähendab seda, et tsensuur kui üldine piirang ei ole kooskõlas inimeste õigusega sõnavabadusele. Kõiki juhtumeid tuleb hinnata vastavalt nende asjaoludele ja eneseväljendust tuleks lubada alati, kui see on vähegi võimalik. Et kaitsta neid, keda konkreetsed eneseväljenduse vormid võivad kahjustada, tuleks leida alternatiivseid viise.

EUROOPA INIMÕIGUSTE JA PÕHIVABADUSTE KAITSE KONVENTSIOONI ARTIKKEL 17

Lisaks sõnavabadusele sisaldab konventsioon ka artiklit, mis keelab teod, mille eesmärgiks on konventsiooniga sätestatud üksikõik missuguste õiguste kaotamine. Sellised teod võivad hõlmata vaenu õhutamise (ja internetis esineva vaenu õhutamise) äärmuslikke juhtumeid.

Artikkel 17 tähendab, et inimene, kes kutsub üles vägivaldsetele tegudele teatavate rühmade vastu, ei saa apelleerida sõnavabadusele. Pole olemas õigust, mis lubaks kutsuda üles inimesi ründama või tapma.

ARTIKKEL 17

Norwood vs. Ühendkuningriik

Briti kodanik mõisteti Ühendkuningriigis süüdi vaenulikkuses ühe usurühmituse suhtes. Ta oli riputanud oma aknale BNP (Briti Rahvuspartei) suure plakati, mille olid kujutatud põlevad kaksiktornid, sõnad „Islam välja Suurbritanniast – kaitske Briti rahvast“ ning poolkuu ja täht keelumärgi taustal. Ta esitas kaebuse Euroopa Inimõiguste Kohtule, väites, et süüdimõistva otsusega rikuti tema õigust sõnavabadusele. Kohus tunnistas kaebuse vastuvõetamatuks ning leidis, et selline üldine äge rünnak ühe usurühmituse vastu, millega terve rühm inimesi seostati kohutava terroriaktiga, oli vastuolus konventsiooniga sätestatud ja tagatud väärtustega, eelkõige sallivuse, ühiskondliku rahu ja diskrimineerimiskeeluga, ning et kaebuse esitaja ei saanud tugineda artiklile 10 (sõnavabadus).

Garaudy vs. Prantsusmaa

Raamatu „Les Mythes fondateurs de la politique israélienne“ (Iisraeli poliitika alusmüüdid) autor mõisteti Prantsusmaal süüdi inimsusevastaste kuritegude eitamises, isikute rühma (juutide) avalikus laimamises ja rassivaenu õhutamises. Autor väitis, et sellega rikuti tema õigust sõnavabadusele. Euroopa Inimõiguste Kohus tunnistas kaebuse vastuvõetamatuks ja leidis, et kaebuse esitaja arvamuste näol oli tegemist holokausti eitamisega ning märkis, et üheselt kindlaks tehtud ajalooliste sündmuste eitamine ei kujuta endast teaduslikku või ajaloolist uurimistööd; tegelik eesmärk oli rehabiliteerida natsionaalsotsialistlik režiim ja süüdistada ohvreid endid ajaloo võltsimises. Kuna sellised teod olid ilmselgelt vastuolus konventsioonis sätestatud põhiväärtustega, kohaldas kohus artiklit 17 (õiguste väärkasutuse keelamine) ja leidis, et kaebuse esitajal ei olnud õigust tugineda artiklile 10 (sõnavabadus).

KES TUGINEB ARTIKLILE 10?

Kuigi valitsustel võib olla kohustus piirata sõnavabadust, kui see võib kellelegi kahju tekitada, ei ole Euroopa Inimõiguste Kohtu poolt artikli 10 asusel menetletavad kaebused tavaliselt seotud sellega, et valitsused oleks midagi tegemata jätnud. Vastupidi, kaebustega vaidlustatakse valitsuse meetmeid, millega on sõnavabadust piiratud – enamasti teatavate rühmade või üksikisikute kaitseks – ja mida peetakse ülemäärasteks. Sõnavabadus on vaenu õhutamise seisukohalt oluline põhimõte, mis aitab meil näha, miks teatavaid (leebeid)

sallimatuse vorme võib olla vajalik demokraatlikus ühiskonnas „sallida“, ja mis seab teatavad piirid sellele, mida inimestel tuleks lubada öelda.

Vaenu õhutamise ohvrid peaksid üldjuhul oma õiguste kaitseks tuginema mõnele muule artiklile, näiteks viitama diskrimineerimiskeelule või õigusele eraelu puutumatusel.

SÕNAVABADUS JA INTERNET

Inimõiguste tagamine virtuaalses maailmas on arenev valdkond ja internetis esineva vaenu õhutamise probleem muudab sellega seotud arutelud eriti pakiliseks. Euroopa Nõukogu on avaldanud inimõiguste juhendi internetikasutajatele, et aidata inimestel mõista, millised on nende õigused internetis. Juhend põhineb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonil ning meenutab, et inimõigused kehtivad nii väljaspool interneti kui ka internetis. Samuti selgitatakse juhendis üksikasjalikumalt, kuidas sõna- ja teabevabadus internetis kehtivad.

Lisateavet selle kohta, kuidas inimõiguslaseid õigusakte virtuaalses maailmas kohaldatakse, leiate inimõigustele pühendatud jaos leheküljel 157. Sõnavabadusega seoses kerkivad interneti puhul esile järgmised keerulised küsimused.

INTERNETIL EI OLE GEOGRAAFILISI PIIRE

Paljud teenusepakkujad ning populaarsemad suhtlusportaalid ja otsingumootorid asuvad Ameerika Ühendriikides või teistes riikides, kus neid ei ole lihtne vastutusele võtta. Ameerika Ühendriikide vaated sõnavabadusele erinevad Euroopa inimõiguslastes õigusaktides sätestatust ja tõlgendustest, mille neile õigusaktidele on andnud Euroopa Inimõiguste Kohus. Ameerika Ühendriikide õigusaktide alusel on sõnavabadust märksa raskem piirata, isegi siis, kui tegemist on avaliku rassismi või vägivaldse üleskutumisega. See tähendab, et vaenu õhutavaid veebisaite, mis asuvad Ameerika Ühendriikides paiknevates serverites, ei saa kergesti eemaldada ja vaenu õhutajaid ei saa alati vastutusele võtta.

KÜBERRUUMI ON RASKE KONTROLLIDA

Internet on tohutu ruum. Suure osa sellest loovad kasutajad ja seda osa ei kontrolli ega reguleeri väljastpoolt keegi. Isegi juhul, kui veebisaidi eemaldamiseks on mõjuv põhjus, näiteks siis, kui veebisait propageerib vägivalda mingi kindla kogukonna vastu, on veebisaidi omanikel või haldajatel suhteliselt lihtne ümber kolida ja algne sisu uuel veebisaidil üles panna.

VAJADUS SÄILITADA INTERNETI PAKUTAVAD EELISED

Paljud inimesed leiavad, et just see interneti omadus – kasutamise ja mis tahes viisil suhtlemise lihtsus – on interneti üks peamisi plusse. Rangema kontrolli ja tsenseerimise abil võib olla võimalik vähendada vaenu õhutamise hulka virtuaalses maailmas, kuid sellise süsteemi loomine mõjutaks märkimisväärselt interneti kasutamise harjumuspärasust. See vähendaks interneti tähtsust vaba arutelu ja väitlemise kohana.

OMAND: ERAETTEVÕTETE ROLL

Enamiku veebisaitide kuulumine eraisikutele või -ettevõtetele tähendab, et kui puuduvad õigusaktid, mis reguleerivad, kuidas nad peaksid vaenu väljendamisele või vägivaldale üleskutsumisele reageerima, on neil suhteliselt vabad käed lubada mis tahes sisu. Inimõigused on seadused, mida peavad täitma valitsused: eraettevõtted peavad täitma vaid neid seadusi, mida valitsused vajalikuks peavad!

Muidugi järgivad eraettevõtted ka turuseadusi, mistõttu just nende teenuste kasutajate surve on see, mis tõenäoliselt sunnib neid oma tegevuspõhimõtteid muutma.

Seetõttu on äärmiselt oluline, et noored edastaksid oma arvamusi internetis esineva vaenu õhutamise kohta isikutele, kes haldavad veebisaiti, mida noored kasutavad. Edukad internetikampaaniad, näiteks 2013. aastal mitmesuguste vabaühenduste ellu viidud kampaania naistevastast vägivalda õigustava sisu eemaldamiseks Facebookist, näitavad siiski, et piirid eraõigusliku ja avaliku ruumi vahel on internetis üha ähmasemad. Lisaks toovad sellised kampaaniad esile, et riikidel ei ole võimalik loota ainult enesereguleerimisele. Internet on ka avalik ruum.

5.4 RASSISM JA DISKRIMINEERIMINE

Termin „rassiline diskrimineerimine“ tähendab mis tahes vahede või erandite tegemist inimeste vahel, neile kitsenduste seadmist või nende eelistamist rassi, nahavärvuse, sugukondliku, rahvusliku või etnilise päritolu tunnuste järgi, mille eesmärgiks või tagajärjeks on kaotada või vähendada inimõiguste või põhivabaduste tunnustamist, kasutamist või teostamist võrdsetel alustel poliitika, majanduse, sotsiaal-, kultuuri- või mis tahes muul ühiskondliku elu alal.

Rahvusvaheline konventsioon rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, artikkel 1

SEOS VAENU ÕHUTAMISEGA

Vaenu õhutamine tuleneb peaaegu alati rassistlikust või diskrimineerivast suhtumisest. Samuti on vaenu õhutamine ise peaaegu alati diskrimineeriv.

Diskrimineerimist on kõige lihtsam vaadelda võrdõiguslikkuse vastandina. Inimõiguslaste õigusaktide kohaselt on inimestel võrdsed õigused. Diskrimineerimisega on tegemist siis, kui kellegi õigusi kahjustatakse lihtsalt seetõttu, kuidas teised teda näevad või kuidas ta ise end näeb. Kui kedagi solvatakse internetis või väljaspool interneti, kuna ta on välismaalane, puudega, homoseksuaalne või naissoost või mõnel muul sarnasel põhjusel, siis on see diskrimineerimine.

Diskrimineerimine on sageli olemuselt rassistlik. Kui keegi on vaenu õhutamise sihtmärk oma rassi või rahvusliku või etnilise päritolu tõttu, siis on tegemist nii diskrimineerimise kui ka rassismiga.

HOIAKUD JA TEOD

Vaenu õhutamisega ei tule tegeleda mitte ainult selle ilmnemisel, vaid juba juurte tasandil ehk teisisõnu hoiakute tasandil. Vaenu õhutamine saab toitu rassistlikest hoiakutest ja negatiivsetest stereotüüpidest ning omakorda tugevdab neid. Kui vaenu õhutamist ei tõkestata, võib see imbuda kogu ühiskonda, tugevdades stereotüüpe ja muutes edasise väärkohtlemise – mõnel juhul ka kehalise vägivalda – tõenäolisemaks. On täheldatud, et vaenu õhutamine eelneb alati inimõiguste massilistele rikkumistele, nagu genotsiid ja etniline puhastus, või kaasneb nendega.

MÕISTED

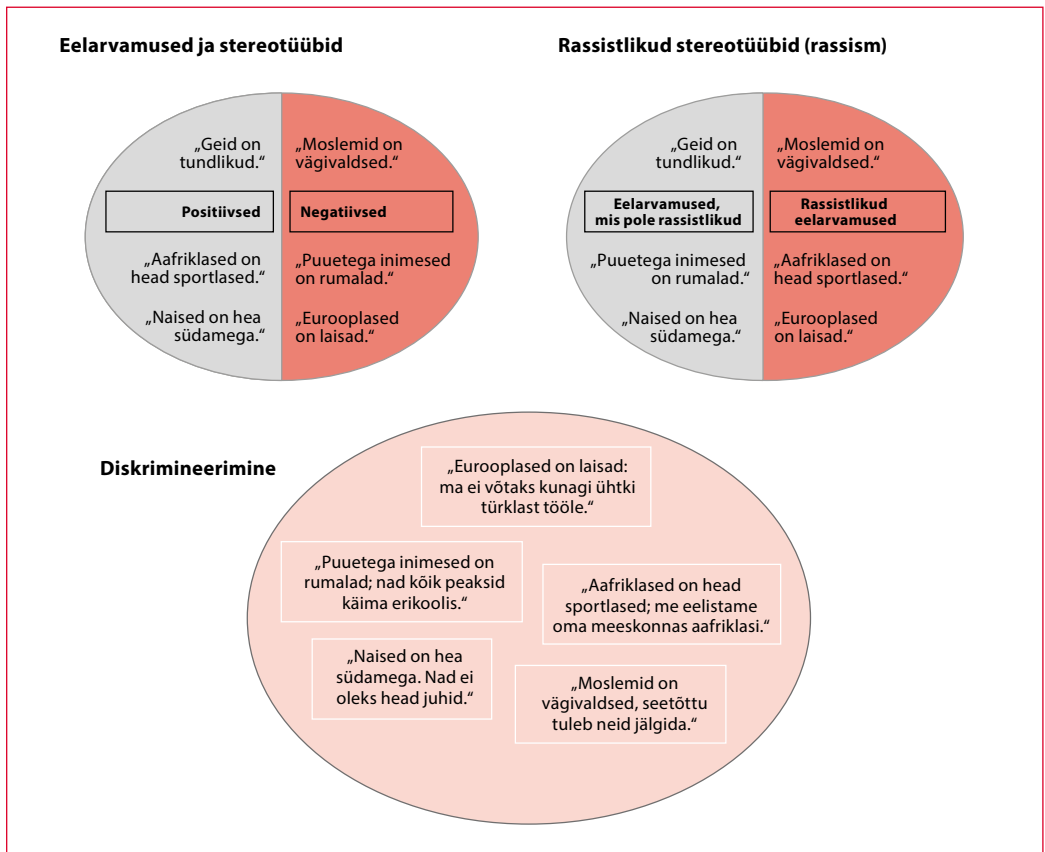
STEREOTÜÜBID

Stereotüübid on ühised veendumused või arvamused teatud rühmade kohta ning need võivad olla nii positiivsed kui ka negatiivsed (või neutraalsed). Stereotüübid võivad olla ka kasulikud, kuid muutuvad kah-

julikuks siis, kui neid üksikisikute kohta järgalt kohaldatakse ja kui neid kasutatakse teistsuguse kohtlemise või käitumise põhjendusena. Stereotüübid on üldistused ega saa kunagi kõigi inimeste puhul kehtida! Stereotüüpide hulka kuuluvad näiteks sellised väited: „mehed on tugevamad kui naised“, „jalgpallurid suudavad joosta kiiremini kui teised inimesed“ ja „kõik luiged on valged“.

EELARVAMUSED

Eelarvamus on teatud liiki stereotüüp – see on hinnangut sisaldav stereotüüp. Paljud esmapilgul neutraalsed stereotüübid sisaldavad tegelikult hinnangu elementi. Näiteks „naised ei ole arvutimängudes edukad“ tundub olevat faktisedastus, kuid tegelikult sisaldab see hinnangut naiste tehnilistele võimetele. Isegi kui stereotüübid või eelarvamus näivad positiivsed, on neil peaaegu alati ka negatiivne külg. Väide „Austraallased on kõige külalislahkemad inimesed maailmas“ räägib austraallastest hästi, kuid sisaldab hinnangut, et teistes riikides elavad inimesed on vähem külalislahked. Väidet „Aafriklased on head sportlased“ võib tõlgendada nii, et Aafriklased on edukad ainult spordis. Rahvuslikkus ja patriotism tunduvad olevat olemuslikult positiivsed, kuid võivad kergesti muutuda rassismiks.

RASSISM

Kui stereotüüp või eelarvamus põhineb inimese nahavärvil või rahvuslikul või etnilisel päritolul, on see tõenäoliselt rassistlik, olenemata sellest, kas see on positiivne või negatiivne. Rassism on ideoloogia, mis hõlmab diskrimineerivat või pahatahtlikku käitumist inimeste suhtes, keda peetakse alaväärtuslikumaks. Oluline on tähele panna, et rassi peetakse tänapäeval sotsiaalseks, mitte bioloogiliseks kategooriaks. Pole leitud füüsilisi ega genotüübilisi tunnuseid, mis oleksid omased ainult ühele „rassile“ ja mida ei leiduks teistel.

DISKRIMINEERIMINE

Kui negatiivsed hoiakud mingi kindla rühma suhtes viivad selleni, et sel rühmal ei ole võimalik või on vähem võimalik kasutada oma inimõigusi, on tegemist diskrimineerimisega. Diskrimineerimine on iseenesest inimõiguste rikkumine ja see võib olla tingitud kas rassistlikest hoiakutest või muudest eelarvamustest, mis pole olemuslikult rassistlikud, kuid on otsestele ohvritele ja kogu ühiskonnale avalduva mõju poolest sama negatiivsed.

ÜHENDAME MÕISTED OMAVAHEL

VAENUKURITEGU on õigusvastane tegu rühma või üksikisiku vastu, mille aluseks on eelarvamus selle rühma või üksikisiku identiteedi kohta.

VAENU ÕHUTAMINE on negatiivne väljendus mõne üksikisiku või rühma kohta, mis sageli põhineb eelarvamusel ning mis levitab, õhutab, propageerib või õigustab rassivaenu ja sallimatust. Vaenu õhutamise näol võib olla tegemist kuriteoga; see sõltub riigi õigusaktidest ja vaenu õhutamise kontekstist.

DISKRIMINEERIMINE on ebavõrdne kohtlemine, mis on ajendatud mis tahes eelarvamusel, sealhulgas mitte-rassistlikust eelarvamusel.

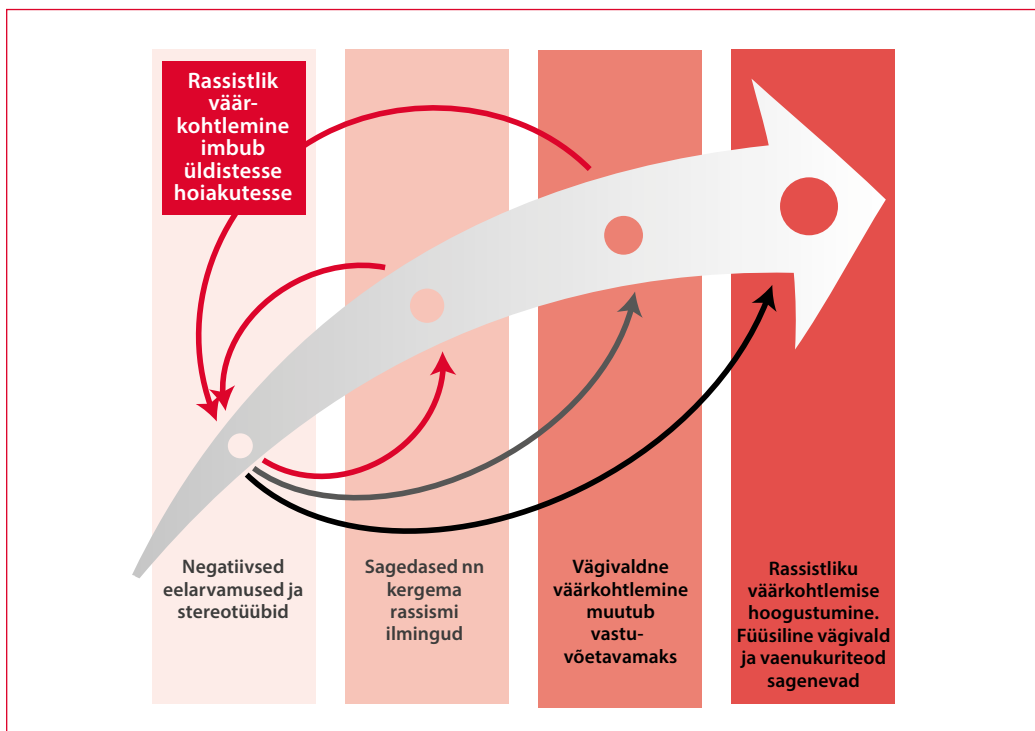
RASSISM on eelarvamus, mille aluseks on rass või etniline päritolu või mõni nendega seotud tunnus ning mille tulemuseks sageli on kellegi ebavõrdne kohtlemine.

EELARVAMUS on üldistus, mis sisaldab hinnangut – tavaliselt negatiivset – teiste inimeste või ühiskonnarühmade kohta.

STEREOTÜÜBID on üldistused teiste rühmade kohta ja need võivad, kuid ei pruugi, sisaldada hinnanguid.

INIMÕIGUSED JA DISKRIMINEERIMINE

Inimkonna kõigi liikmete väärkuse, nende võrdsuse ning võõrandamatute õiguste tunnustamine on vabaduse, õigluse ja üldise rahu alus.

Inimõiguste ülddeklaratsiooni preambul

Igaühel peavad olema kõik [inimõiguste ülddeklaratsiooniga] välja kuulutatud õigused ja vabadused, olenemata rassist, nahavärvusest, soost, keelest, usulistest, poliitilistest või muudest veendumustest, rahvuslikust või sotsiaalsest päritolust, varanduslikust, sünnipärasest või muust ajaolust.

Inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 2

Diskrimineerimine on inimõiguste rikkumine ja see on keelatud peaaegu kõigi olulisemate inimõiguslaste õigusaktidega, nagu ka rassism. Teatud rühmi võivad diskrimineerimise eest kaitsta konkreetsed riiklikud või rahvusvahelised õigusaktid

- Euroopa inimõiguste konventsiooni artikkel 14 keelab kõigi teiste õiguste osas diskrimineerimise ja kõik Euroopa Nõukogu

Millised diskrimineerimist keelavad õigusaktid kehtivad teie riigis? Kas teie riigi valitsus on allkirjastanud Euroopa inimõiguste ja põhi-vabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 12?

liikmesriigid on kohustatud seda keeldu järgima. See tähendab ka seda, et suhetes riigiasutustega, internetiteenuse pakkujatega, internetisisu ja -teenuste pakkujatega, teiste kasutajatega või kasutajate rühmadega ei tohi kedagi diskrimineerida selliste tunnuste alusel nagu sugu, rass, nahavärvus, keel, usutunnistus, poliitilised või muud veendumused, rahvuslik või sotsiaalne päritolu, rahvusvähemusse kuuluvus, varanduslik, sünni- või muu tunnus, sealhulgas rahvus, vanus või seksuaalne orientatsioon.

- Paljud liikmesriigid on allkirjastanud ka ulatuslikuma diskrimineerimiskeelu, mis sisaldub Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni fakultatiivprotokollis (protokoll nr 12). See keelab diskrimineerimise kõikide seaduste asjus, mitte ainult nende seaduste, mis on seotud konventsioonis ette nähtud õigustega.
- On ka teisi Euroopa ja ÜRO tasandil sõlmitud inimõigusleppeid, mis käsitlevad teatavate rühmade diskrimineerimist nende haavatavuse tõttu. Sellised rühmad on näiteks naised, lapsed, puuetega inimesed ja erinevate rahvus- või etniliste rühmade esindajad.
- Paljud riigid on võtnud vastu ka spetsiifilised riiklikud õigusaktid, mis kaitsevad konkreetseid rühmi või kõiki rühmi diskrimineerimise eest.

5.5 ERAELU PUUTUMATUS JA TURVALISUS

SEOS VAENU ÕHUTAMISEGA

Vaenu õhutatakse ainult siis, kui inimesed arvavad, et nad teavad midagi vaenu õhutamise sihtmärgiks oleva rühma või üksikisiku kohta. Täiesti anonüümsed isikutest ei saa vaenu õhutamise sihtmärki, välja arvatud ehk siis, kui nende anonüümsusele vaatamata tehakse kindlaks teatavad isikuomadused. Paljude rühmade puhul võib nende identiteedi põhitunnuste avaldamine kergesti viia selleni, et neist saavad vaenu õhutamise sihtmärgid. Sageli juhtub nii naiste, puuetega inimeste, etniliste vähemuste jms rühmadega. Kui keegi kuulub mõnda sellisesse rühma ja annab enda kohta internetis teavet, võimaldades luua seoseid oma *internetivälise* identiteediga, võib sellest kujuneda koguni julgeolekurisk.

Erilist ohtu võib oma isikuandmete või eraviisilise teabe jagamine kujutada küberkiusamise ja internetis esineva vaenu õhutamise korral. Paljud inimesed jagavad internetis oma isikuandmeid, samuti isiklikke fotosid, teavet suhete kohta või andmeid oma elukoha või kooli kohta. Kui neist saab küberkiusamise sihtmärk, võidakse sellist teavet kasutada neile kahju tegemiseks.

ERAELU PUUTUMATUS VIRTUAALSES MAAILMAS

Internet on avalik ruum. See on sama avalik nagu tänav või kaubanduskeskus: meie ümber on teised inimesed, kes näevad, mida me teeme. Virtuaalses maailmas elamisel on aga erilised tunnused, mis muudavad eraelu puutumatus tagamise keerulisemaks kui tänaval.

Tänaval olles me enamasti teame, et teised inimesed vaatavad meid või võivad meid näha, kui tahavad. Internetis seevastu mõeldakse väga vähe sellele, mida tähendab, kui teised inimesed meid vaatavad. Veelgi vähem teatakse, kuidas end teiste pilkude eest kaitsta. See teadmatus võib panna inimesed ähvarduste ning füüsilise ja psühholoogilise ahistamise ohtu. Nende jaoks, kes tahavad teisi kiusata, piinata, ähvardada või ahistada, on see tegevus märksa lihtsam, kui neil on olemas teave oma ohvrite kohta. Eraelu puutumatusiga seotud küsimused on niisiis eriti tihedalt seotud küberkiusamisega.

PÕHISÕNUMID

- Noored peavad meeles pidama, et internet on avalik ruum, kus inimesed näevad, mida te teete ja millised te olete, isegi kui te arvate, et seda ei ole näha.
- Internetiga kaasnevad teatavad ohud: seal liigub inimesi, kes võivad kasutada teiste kohta käivaid fakte või andmeid kahju tekitamiseks. Noored peaksid seda võimalust piirama, rakendades teatavaid ettevaatusabinõusid.
- Kõik, mis internetis postitatakse, jääb sinna igaveseks! Noored peavad seda teadma ja mõtlema, kas nad ei hakka ehk edaspidi kahetsema enda kohta andmete avaldamist.
- Noored peaksid meeles pidama, et tuleb austada ka *teiste inimeste* eraelu puutumatus ja turvalisust. See ei tähenda ainult seda, et nad ise ei tohiks kahjulikul või solvaval moel käituda, vaid ka seda, et

nad peaksid olema ettevaatlikud teiste inimeste kohta teabe jagamisel, sest see teave võib neid teisi inimesi kahjustada.

- Kehtib inimõigusi käsitlevad sätteid, mis kaitsevad meid juhtudel, kui teised pääsevad lubamatul viisil ligi meie kohta käivale teabele või kui meie kohta postitatakse internetis teavet, mis kahjustab meie isikupuutumatus.
- Sellistel juhtudel saavad abiks olla mitmed organisatsioonid ja riigiasutused, eriti siis, kui tegemist on noorte inimeste õiguste rikkumisega. Noored peaksid julgelt teatama juhtumitest, kui neid internetis kiusatakse või ahistatakse.
- Keegi ei ole täiesti anonüümne. Kõige puhul, mida internetis tehakse, on tegija või autor tuvastatav. Keegi ei ole karistamatu; paljud internetis esineva vaenu õhutamise ja küberkiusamise vormid on seaduse alusel karistatavad.

ERAELU, ERAELU PUUTUMATUS INTERNETIS JA INIMÕIGUSED

Igaühel on õigus sellele, et austatakse tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning kirjavahetuse saladust; see kehtib ka internetis.

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 8 lõige 1

1. Mitte ühegi lapse eraellu, perekonnaellu, kodusse ega kirjavahetusse ei või meelevaldselt ega ebaseaduslikult sekkuda, samuti ei tohi ebaseaduslikult rünnata tema au ja head mainet.
2. Lapsel on õigus seaduslikule kaitsele niisuguse vahelesegamise ja rünnakute vastu.

ÜRO Lapse õiguste konventsiooni artikkel 16

ÕIGUS ERAELU PUUTUMATUSELE

Õigus eraelu puutumatusse on kaitstud mitmesuguste inimõiguslepetega. Inimõiguslaste õigusaktide kohaselt tähendab eraelu puutumatus märksa enam kui lihtsalt privaatsust, hõlmates ka inimese eraelu selliseid aspekte, mida see inimene peab oma identiteedi ja väärikuse seisukohalt kõige olulisemateks. Interneti puhul hõlmab eraelu puutumatus kirjavahetust, sealhulgas e-posti töökohal, samuti isiklikke fotosid ja videoklippe. Need valdkonnad meie elus peaksid olema vabad võimude sekkumistest ja riik peaks kaitsma meid ka teiste inimeste sekkumiste eest. Paljude artikli 8 alusel esitatud kaebuste käsitlemisel lähtub Euroopa Inimõiguste Kohus füüsilise ja vaimse puutumatusse käsitusest. See kehtib ka internetielu ja -suhete puhul.

Valitsused peaksid tagama, et inimestel on võimalik elada oma tavapärase elu vastavalt oma eelistustele, ilma et teised sunniksid neid kohanduma mingi universaalse käitumisviisiga või kiusaksid neid, kui neil on teistest erinevad vajadused. Oluline on see, kuidas riigi tegevus või tegevusetus mõjutab üksikisikut: meie eraelu on meie isiklik asi! Sellegipoolest ei ole õigus eraelu puutumatusse absoluutne õigus. See tähendab, et riigivõim peab tasakaalustama ühe isiku eraelu puutumatusse ühiskonna või teiste üksikisikute vajadustega. Väga üksikutel juhtudel võib riigil olla põhjendatud õigus vaadata inimeste isiklikke andmeid, näiteks selleks, et teisi kaitsta, ja mõnikord võib riik otsustada mitte kaitsta kellegi eraelu puutumatus, näiteks seetõttu, et teda ähvardav oht ei ole piisavalt tõsine, või seetõttu, et hind teiste inimeste jaoks on liiga kõrge.

Tasakaalu leidmine ei ole alati lihtne. Kohtuasjas Copland vs. Ühendkuningriik hindas Euroopa Inimõiguste Kohus, kas see, et üks kõrgkool jälgis töötajate kõiki e-kirju ja telefonikõnesid, oli artikli 8 rikkumine. Kohus otsustas, et sellega rikuti õigust eraelu puutumatusel.

Kohtuasjas *K. U. vs. Soome* otsustas Euroopa Inimõiguste Kohus, et alaealise eraelu puutumatusel ja turvalisuse kaitsmine oli olulisem kui alaealise nimel valereklaami postitanud isiku eraelu puutumatusel kaitsmine.

Üldiselt – ja nagu kõigi inimõiguste puhul – lasub võimuesindajatel kohustust tagada, et riik ega teised isikud ei sekkuks inimeste eraellu ega kahjustaks nende inimväärikust. See põhimõte kehtib nii internetis kui ka väljaspool interneti.

ERAELU PUUTUMATUS JA INIMÕIGUSED

Puutumatus on eraelu üks aspekte ning seda kaitseb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 8. Puutumatus hõlmab meie füüsilise, sotsiaalse või emotsionaalse elu neid valdkondi, mida me ei taha avalikult jagada. Asjad, mida me tahame endale hoida, peaksid jääma *saladusse*, välja arvatud juhul, kui me anname nende avaldamiseks sõnaselge loa või kui tegemist on väga mõjuvate põhjustega, mis on seotud teiste inimeste õiguste kaitsega. Mitte ühelgi isikul ega organisatsioonil pole õigust teada meie eraelu kohta asju, mida me ei taha nendega jagada.

Paljude internetifoorumite ja veebisaitide vaikesätetest ei ole alati lihtne aru saada ning need ei ole alati kavandatud nii, et eelkõige kaitsta kasutajate eraelu puutumatus. Isikuandmete saladussejäämise tagamine nõuab hoolikust ja tähelepanu ning teadlikkust võimalikest ohtudest.

Eraelu puutumatusel seotud küsimused võivad olla olulised ka internetis sisu jagamisel. Noored peavad teadma, et lisaks nende enda eraelu puutumatusel on tähtis ka teiste inimeste eraelu puutumatus. Fotode, videote, sõnumite või muu teabe jagamise lihtsus võib põhjustada hooletust ning seeläbi võidakse mõnikord tekitada teistele kahju. Põhisõnum noortele on see, et materjali, mis otseselt puudutab mingit teist inimest, tohib jagada ainult siis, kui see on kas juba avalikkusele kättesaadav (ja see ei ole kahjulik või solvav) või kui see inimene on andnud nõusoleku selle jagamiseks.

Lisaks tasub märkida, et enamiku internetisuhtluse puhul ei ole ükski materjal tõeliselt privaatne. E-kirjad ja internetis postitatud väljaütlemised on peaaegu alati ligipääsetavad. Neid ei ole peaaegu kunagi võimalik virtuaalsest ruumist täielikult eemaldada.

Nõrgad salasõnad ja puudulikud ettevaatusabinõud võivad anda teistele inimestele juurdepääsu kasutaja-profiilide privaatsetesse osadesse salvestatud teabele või e-postkastidele. Ka tugev salasõna ei anna täielikku kaitset häkkerite või korrakaitseorganite eest!

Noored peavad olema sellistest ohtudest teadlikud ning hoolikalt ja vastutustundlikult kaitsma andmeid oma eraelu kohta, kui nad ei taha, et need avalikuks saaksid. Samuti peavad nad teadma, et kui nad rakendavad piisavaid ettevaatusabinõusid, kuid kellelgi õnnestub sellegipoolest pääseda ligi nende isiklikule teabele, siis väga tõenäoliselt on tegemist ebaseadusliku tegevusega, mis rikub nende õigust eraelu puutumatusel.

Küberkiusamisele pühendatud jaos käsitletakse mõnda ettevaatusabinõud, mida noored saavad rakendada, et nende isiklik teave ei saaks avalikuks.

5.6 DEMOKRAATIA JA OSALUS

SEOS VAENU ÕHUTAMISEGA

SÕNAVABADUS JA DEMOKRAATLIK DIALOG

Seost demokraatia ja vaenu õhutamise vahel võib käsitleda kahest vaatenurgast. Ühelt poolt näib, et demokraatia muudab vaenu õhutamise esinemise tõenäolisemaks või et demokraatia tingimustes on vaenu õhutamist raskem tõkestada. Kõige lihtsam on seda mõista, kujutledes ebademokraatlikku ühiskonda, kus rakendatakse karmi tsensuuri: sellises ühiskonnas on teoreetiliselt võimalik likvideerida igasugune vaenu õhutamine, sealhulgas internetis vaenu õhutamine. Kõik, mis loetakse teisi solvavaks, võib ära keelata ja kõigi rikkumiste eest võib karmilt karistada. Sellises ühiskonnas oleks aga palju puudusi, kuna puudub sõnavabadus.

Demokraatlikus riigis, kus inimesed võivad oma seisukohti vabalt väljendada, peame tõenäoliselt kuulma arvamusi, millega me ei ole nõus. Mõned neist on ärritavad, mõned võivad olla vastikud või häirivad ning mõned võivad ületada piiri ja olla sügavalt solvavad, isegi ohtlikud. Väike kogus vaenu õhutamist võib olla oma arvamuse vaba avaldamise ja selle arvestamise õiguse paratamatu tagajärg. Demokraatia ei ole täiuslik!

KAASATUS JA OSALUS

Samas on demokraatia ja sõnavabaduse üks eeliseid see, et need annavad meile vahendid vaenu õhutamise tõkestamiseks, võib-olla isegi tulemuslikumalt ja kindlasti viisil, mis aitab paremini tagada teisi vabadusi. Nii et teisest vaatenurgast pakub demokraatia ise paremaid võimalusi võidelda vaenu õhutamise ja samal ajal kaitsta inimõigusi.

Korralikult toimivas demokraatias, kus inimestel on aktiivne roll kõigi jaoks väärtuslike õiguste ja vabaduste kaitsmisel, võib ühiskonna kaitse vaenu õhutamise vastu olla palju täpsem ja potentsiaalselt märksa ulatuslikum kui range tsensuuri tingimustes. Kui vaenu õhutamise jälgimise ja vaenu õhutamise kõige hullemate vormidega tegelemise ülesannet ei peeta üksnes valitsuse või internetipolitsei ülesandeks ning kui see jälgimine laieneb lisaks teiste käitumisele ka omaenda käitumise jälgimisele, peaks olema võimalik säilitada õigus sõnavabadusele ja samal ajal siiski tagada inimeste kaitse väärkohtlemise eest.

Tulemuslik reageerimine vaenu õhutamisele sõltub demokraatliku ühiskonna eeliste, probleemide ja vajaduste täielikust mõistmisest ning ühiskonnaliikmete aktiivsest osalemisest. Paljud oskused, mis on vajalikud demokraatia tõhusaks toimimiseks, on vajalikud ka vaenu õhutamise tõkestamiseks, ning teadlikkus mitmekesisuse ja demokraatliku arutelu väärtuslikkusest aitab valmistada osalejad ette sallimatuse või vaenu väljendamisele reageerima.

DEMOKRAATIA, OSALUS JA INIMÕIGUSED

- (1) Igal inimesel on õigus kas vahetult või vabalt valitud esindajate kaudu võtta osa oma riigi valitsemisest.
(3) Avaliku valitsusvõimu aluseks peab olema rahva tahe [...].

Inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 21

Kõrged Lepinguosalised kohustuvad mõistlike ajavahemike järel läbi viima salajase hääletamisega vabu valimisi tingimustel, mis tagavad rahva vaba tahteavalduse seadusandja valimisel.

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 1 artikkel 3

Kuigi inimõigustest tulenevad ühesugused kohustused maailma kõigi riikide valitsustele, ei tähenda see seda, et kõikide riikide valitsemisvorm ja seadused peavad olema identsed. Inimõigused ei välista erinevaid süsteeme; põhiliste inimõiguste tagamiseks võib kasutada eri viise.

Samas osutatakse Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 21 (ja fakultatiivprotokollis nr 1), et mitte iga valitsemisvorm pole vastuvõetav. Riikidel on kohustus tagada, et seadusetegijad esindavad rahva tahet. Teisisõnu, inimõigustega on kooskõlas ainult demokraatlik süsteem.

Üks põhjus selleks on seotud sõltumatuse ja osaluse kui inimõiguste põhiliste väärtuste tähtsusega.

KOHUSTUSED DEMOKRAATLIKUS RIIGIS

Demokraatlik valitsemisvorm võimaldab võimupositsioonita inimestel säilitada mõningase kontrolli seaduste üle, mida nad peavad täitma. Siin on lihtne näha seost inimõigustega, sest inimõigused tähendavad suuresti võimalust säilitada sõltumatus oma tegevuses ehk võimalus mitte olla allutatud meelevaldsetele sekkumistele või süsteemile, mis kahjustab meie põhilisi vajadusi.

Sellel põhjal ja vaatamata oma paljudele eelistele on demokraatia mõnes mõttes alternatiividest märksa nõudlikum valitsemisvorm. Nõudmised, mis meile esitatakse, on seotud sellega, mida me peaksime tegema ja taluma, või sellega, kuidas me peaksime käituma, kui ei ole mingite otsuste ja seisukohtadega nõus. See kehtib nii võimalolijate otsuste ja tegude kohta kui ka teiste inimeste käitumise kohta. Demokraatlikus riigis oleme kõik mingil määral vastutavad selle eest, kuidas süsteem toimib.

Alljärgnev loetelu sisaldab mõningaid põhioskusi või arusaamu, mis on vajalikud, et demokraatia tulemuslikult toimiks. Iga punkt selles loetelus on oluline ka vaenu õhutamise probleemile lahenduste otsimise seisukohalt.

AKTIIVNE OSALUS

Valitsus ei saa rahva tahet esindada, kui rahvas oma tahet ei väljenda! Valitsus saab meid esindada ainult siis, kui kõik oma soovid teatavaks teevad. See ei tähenda muidugi ainult valimistel hääletamist; lisaks sellele tuleb meil reageerida uutele algatustele, juhtida parlamendiliikmete või muude asutuste esindaja-

te tähelepanu, et asjad ei toimi nagu vaja, teha muudatusettepanekuid, taotleda paremat kaitset, nõuda rohkem avatust jne.

Kui osalemine on demokraatiaks vajalik kodanike vaatepunktist, siis valitsusel on kohustus tagada, et inimeste arvamusi võetakse kuulda. Seetõttu peab sõnavabadus olema tagatud vähemalt tingimusel, et enese vabalt väljendamine ei kahjusta teisi põhiväärtusi ega ähvarda teisi inimesi või rühmi.

Osalemisõigust saab kasutada nii internetis kui ka väljaspool interneti. Internetist on saanud kodanike jaoks oluline vahend, mille abil nad saavad etendada aktiivset rolli demokraatliku ühiskonna arendamisel ja tugevdamisel. Inimesed võivad kodust lahkumata osaleda poliitilistes debattides, õigusaktide koostamisel, petitsioonidega ühinemisel, poliitikute kontrollimisel ja internetikampaaniate korraldamisel.

Iga inimene võib internetis osalemisel täita erinevat rolli alates pealtvaatajast kuni loojani.

INFORMEERITUS

Selleks, et olla võimeline reageerima otsustele, mida nende nimel tehakse, peavad inimesed olema teadlikud neist otsustest, aga ka sellest, kuidas oma häält kuuldavaks teha. Seegi esitab nõudmisi nii üksikisikutele kui ka valitsustele: valitsused peavad tagama, et teave on kättesaadav, mistõttu õigus teabele on oluline osa sõnavabadusest. Üksikisikud omakorda peavad hoidma end asjadega kursis ja avaldama võimalolijatele survet, et need annaksid teada üksikasjadest, mida ei ole avalikustatud.

Üks tähtis valdkond, mis eeldab informeeritust, on inimõigused. Inimõiguste tagamine ei ole miski, mille võiks jätta professionaalsete inimõiguslaste hooleks või mille puhul võib loota, et valitsused alati oma osa täidavad. Iga inimene peab olema teadlik inimõiguste põhistandarditest ja osalema inimõiguste tagamisel.

SALLIVUS

Rahvast esindav valitsus ei tähenda ilmselt iga inimese kõikide soovide ja nõudmiste täitmist! Inimõigused peaksid tagama iga inimese põhivajaduste täitmise, kuid kahtlemata on erinevaid arvamusi teiste vajaduste kohta ja ka selle kohta, milline on *põhivajaduste* täitmise parim viis. Demokraatlikus ühiskonnas on eriarvamused paratamatud.

Seda, mil määral me peaksime sallima otsuseid, millega me ei nõustu, ei ole lihtne määratleda. Kui kaalul on inimõigused, on sallivus ebasoovitav ja inimõiguste rikkujad tuleb kindlasti vastutusele võtta. Samas on arvukalt olukordi ja avalikult väljendatud seisukohti, millega me ei pruugi olla rahul, kuid millega me lõpuks ikkagi peame leppima. Seda tasakaalu vaadatakse lähemalt sõnavabadusele pühendatud jaos.

INTERNETI REGULEERIMINE

Meie elu nn päris maailmas reguleerivad eri tasandite eeskirjad või seadused. Töökohal ehk eraettevõtete territooriumil kehtivad omad eeskirjad, kohalik omavalitsus ja keskvalitsus kehtestavad lisaseadusi ja määrusi ning rahvusvahelised või piirkondlikud organisatsioonid nagu ÜRO või Euroopa Nõukogu loovad omakorda õigusakte, mida peavad järgima valitsused.

Kuna inimtegevus kolib üha enam internetti, on hakatud esitama küsimusi eeskirjade kohta, mis peaksid seda tegevust reguleerima. Igal veebisaidil ja veebimajutuse pakkujal on oma reeglid või käitumisjuhend, mis on võrreldavad väljaspool internetti eraõiguslikku ruumi reguleerivate eeskirjadega. Mõni valitsus on kehtestanud seadused, mis reguleerivad internetis tegutsemist, ja teatavad rahvusvahelised õigusaktid, eriti need, mis puudutavad inimõiguste kaitset, laienevad ka internetile. Sellele vaatamata mõistetakse aina laiemalt, et oleks vaja üldkohaldatavaid põhimõtteid ja eeskirju, mis tagavad internetikasutajate nõuetekohase kaitse. See, millised need põhimõtted peaksid olema ja kuidas neid tuleks rakendada, ongi kokkuvõtlikult interneti reguleerimine.

Interneti reguleerimine on eriti tihedalt seotud vaenu õhutamise küsimusega, sest paljudes riikides, eelkõige Ameerika Ühendriikides, pööratakse väga palju tähelepanu sõnavabaduse kaitsele. Kuna paljud veebisaidid asuvad Ameerika Ühendriikides olevates serverites, võib isegi kõige vägivaldsema ja kuritahtlikuma vaenu õhutamise tõkestamine keeruliseks osutada.

EUROOPA NÕUKOGU TÖÖ INTERNETI REGULEERIMISEGA

Interneti kaitsmine ja säilitamine, kahjustamata selle toimimist, on vajalik Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklite 10 ja 11 kohaldamiseks internetis. Vabadusega kaasneb aga kodanike vajadus olla piisavalt informeeritud, sest see võimaldab neil vastutustundlikult kasutada interneti kaudu pakutavaid teenuseid. Et inimesed usaldaksid internetti, on hädavajalik tagada isikuandmete kaitse ja eraelu puutumatus internetis.

Euroopa Nõukogu interneti reguleerimise strateegiast

Euroopa Nõukogu on hakanud tegelema interneti reguleerimise küsimusega. 2007. aastal andis ministrite komitee välja soovitus, mille kohaselt inimestel on õigustatud ootus, et internetiteenused oleksid kättesaadavad, jõukohase hinnaga, turvalised, usaldusväärsed ja katkematud (CM/Rec (2007)16ln). 2012. aastal võtsid Euroopa Nõukogu 47 liikmesriiki vastu interneti reguleerimise strateegia, et kaitsta ja edendada internetis inimõigusi, õigusriigi põhimõtteid ja demokraatiat. Strateegias pakutakse välja raamistik liikmesriikide koostöök, mille eesmärk on säilitada ülemaailmne, stabiilne ja avatud internet kui sõnavabaduse kaitsmise ja teabele juurdepääsu tagamise vahend.

Strateegia üks osa on pühendatud laste ja noorte kaitsmisele ja võimendamisele. Laste ja noorte turvalisus ja väärikus ning nende eraelu puutumatus internetis on strateegia kohaselt äärmiselt olulised.

Euroopa Nõukogu propageerib ideed, et inimõigused ja põhivabadused peavad samaväärselt kehtima nii väljaspool internetti kui ka internetis. 2014. aastal võttis Euroopa Nõukogu ministrite komitee vastu inimõiguste juhendi internetikasutajatele. Juhend sisaldab teavet selle kohta, kuidas inimõigusi ja vabadusi internetis kasutada. Samuti viidatakse seal õiguskaitsvahenditele, mille poole saab pöörduda juhul, kui inimõigusi on rikutud.

KASUTAJATE ROLL

See, kuidas internet toimib, sõltub väga suurel määral ka internetikasutajatest. Demokraatlik internet vajab selliseid internetikasutajaid, kes käituvad internetikodanikena, osaledes suhtlemise normide ja reeglite kehtestamisel ning mõjutades interneti toimimise viisi. Üks näide selle kohta oli vabaühenduste ja kodaniku liikumiste roll Euroopa Parlamendis ACTA (rahvusvaheline leping, mis oleks tugevdanud intellektuaalomandi õigusi) vastuvõtmise peatamisel. Lepingule oldi vastu seetõttu, et see ohustas paljusid kodanikuvabadusi ja inimõigusi.

SÕNUMID NOORTELE

Selleks et noored osaleksid aktiivselt interneti toimimise viisi mõjutamisel, tuleb silmas pidada alljärgnevaid olulisi põhimõtteid.

- Internetikasutajad ei ole pelgalt tarbijad! Neil on mõju ja nad võivad seda kasutada, kujundades aktiivsemalt seda, kuidas internetis tuleks inimõigusi kaitsta; seda saab teha kampaaniate kaudu ja ka selle kaudu, kuidas noored ise kui internetikasutajad üksteisega käituvad.
- Internetikasutajad vajavad oma inimõiguste kaitset internetis. Selleks tuleb oma õigusi teada ja nende võimalikele rikkumistele vastu hakata.
- Internet on ruum, mille dünaamiline arhitektuur on veel väljakujunemata. Ühelt poolt muudab see olukord inimõiguste rikkumised võimalikuks. Teiselt poolt võib see aga anda vahendi õiguste ja vabaduste teostamiseks, internetikogukondade kaasamiseks oma õiguste kaitsmisse.
- Lapsed ja noored, nagu ka teised kasutajad, vajavad tuge haridusprogrammide näol, mis aitavad arendada interneti mõjusaks kasutamiseks vajalikke teadmisi ja oskusi.
- Lastele ja noortele tuleks tagada erikaitse nende füüsilise, vaimse ja kõlbelise heaolu kahjustamise eest interneti kasutamisel.
- Kuigi interneti kujundamisel mängivad olulist rolli võimsad majanduslikud ja poliitilised jõud, peaksid internetikasutajad nõudma oma õigust muuta võrgumaailm avalikuks ruumiks, kus kehtivad inimõigustest tulenevad põhimõtted, väärtused ja tavad.
- Lapsed ja noored peaksid kodanikudemokraatia õppe raames saama teada, kes ja kuidas reguleerib interneti. Läbipaistvus ja vastutus interneti reguleerimisel on seega olulised. Olulised on ka viisid, kuidas noored saavad tegelikult mõjutada interneti reguleerimist või vähemalt interneti osaks oleva avaliku ruumi reguleerimist.

5.7 KAMPAANIASTRATEEGIAD

Euroopa Nõukogu kampaania internetis esineva vaenu õhutamise vastu sõltub võimalikult paljude noorte aktiivsest osalemisest. Leidub hulk viise, kuidas teie ja teie sõbrad saaksite vaenu õhutamise vastu tegutseda ja kampaanias osaleda. Mõned neist on loetletud käsiraamatu selles osas.

Loetelu on jagatud järgmisteks kategooriateks:

1. haridus ja teadlikkuse parandamine,
2. internetis juba postitatud vaenu õhutamise tegelemine,
3. teiste kaasamine,
4. ohvritega või tavapäraste sihtmärkidega solidaarsuse väljendamine,
5. pikemaajalised strateegiad.

Need kategooriad on sageli kattuvad. Kui kattuvust ei esine, on sageli siiski võimalik tegevust tugevdada, lisades elemente mõnest teisest kategooriast. *Näiteks*

- Vaenu õhutamisele otsesel reageerimisel alternatiivse vaatenurga pakkumise näol on ka hariv mõju. Kui alternatiivse vaatenurga pakkumine või dialoog toimub suhtlusmeedias, on seda võimalik kasutada teiste kaasamiseks.
- Teadlikkuse parandamisele suunatud tegevus, mille eesmärk on teavitada teisi internetis esineva vaenu õhutamise kaasnevatest probleemidest, on ühtlasi vaenu õhutamise ohvritega solidaarsuse väljendamise tõhus viis. Seda võib kasutada allkirjade kogumiseks petitsioonile, milles kutsutakse poliitiku üles probleemiga tegelema.
- Vaenu õhutamise näitest teatamine ja veebisaidi haldaja vastusest blogimine võib motiveerida teisi sarnaseid näiteid märkama ja kaebusi esitama.

Alljärgnevalt esitatud loetelu ei ole kõikehõlmav ja seda tuleks kasutada vaid võimalike ideede allikana. Teie rühm suudab kindlasti pakkuda välja oma ideid!

Mõned soovitusel ei pruugi olla kõikidel juhtudel kasutatavad. Näiteks kommentaarist või postitusest teatamine võib mõnikord olla ülemäärane: lihtsam võib olla saata küsimus algse postituse autorile ja vaadata, kas ta muudab oma keelekasutust või võtab kommentaari tagasi. Sageli võib aga solvava kommentaari autoriga otse suhtlemine olla ebasobiv lahendus. Kõige sobivama või tulemuslikuma tegutsemisviisi valimiseks tuleks alati kasutada oma otsustusvõimet.

Te võite kasutada siin esitatud soovitusi, et täiendada käsiraamatus kirjeldatud harjutusi ja innustada oma sõpru või rühma osalema liikumise „No hate speech“ kampaanias.

- Kaasake oma rühm või sõbrad kindlasti aktsiooni väljavalimisse ja kavandamisse. Nende osalemine on tõenäoliselt aktiivsem, kui nad ise aktsiooni fookuse ja meetodid välja valivad!
- Meenutage neile, et loominguks aktsioonid köidavad tõenäolisemalt rohkem tähelepanu: püüda internetis inimeste tähelepanu äratada on sama, mis püüda rahvamassis silmas paista!
- Meenutage ka, et lisaks sõnadele saab teavet levitada piltide, videote ja muusika kaudu. Teabe edastamise viis võib olla sama oluline kui sõnum ise.

- Tutvuge liikumise „No hate speech“ veebisaidiga (www.nohatespeechmovement.org), et leida teisi viise kampaanias osalemiseks!

VÕIMALIKE AKTSIOONIDE LOETELU

HARIDUS JA TEADLIKKUSE PARANDAMINE

- Kasutage blogisid ja suhtlusportaale, et parandada teadlikkust sellest, mida inimesed saavad ette võtta, kui langevad vaenu õhutamise ohvriks või puutuvad vaenu õhutamisega muul viisil kokku.
- Lähtuge inimõigustest: parandage teadlikkust õigustest, mis meid internetis ja väljaspool interneti kaitsevad, ning sellest, kuidas inimõigused on seotud internetis esineva vaenu õhutamisega.
- Koostage materjal, milles kummutatakse müüdid tavapäraste vaenu õhutamise sihtmärkide kohta. Postitage see suhtlusportaalides või trükkige voldikud, mida saab jagada väljaspool interneti.
- Jagage veebisaiti või postitust, milles tuuakse esile tavapäraste vaenu õhutamise sihtmärkide positiivseid omadusi.
- Rääkige lugusid inimestest, kes on internetis või väljaspool interneti langenud vaenu õhutamise ohvriks. Sel viisil levitate teavet probleemi kohta ja arendate empaatiat vaenu õhutamise sihtmärkide suhtes.
- Looge oma veebisait või suhtlusmeediaprofiil. Kasutage seda tavapäraste vaenu õhutamise sihtmärkide kohta alternatiivse, korralikult allikatega varustatud teabe andmiseks.
- Korraldage aktsioone, koolitusi või teadlikkuse parandamisele suunatud üritusi väljaspool interneti. Nende raames võiks käsitleda:
  - internetis ja väljaspool interneti leviva vaenu õhutamise üldist probleemi,
  - eelarvamusi konkreetsete rühmade suhtes,
  - internetis ja väljaspool interneti esineva vaenu õhutamisega probleemiga tegelemise võimalusi,
  - vaenu õhutamise mõju,
  - vajadust tagada, et inimesed võtaksid vastutuse omaenda ja teiste tegude eest,
  - teiste noorterühmade, sealhulgas liikumise „No hate speech“ algatusi,
  - midagi muud!

INTERNETIS JUBA POSTITATUD EELARVAMUSTE VÕI VAENU ÕHUTAMISEGA TEGELEMINE

- Toimetage Vikipeedias või muudel vaba juurdepääsuga veebisaitidel avaldatud teavet, mis on puudulik või vale ja käsitleb vaenu õhutamise tavapäraseid sihtmärke.
- Postitage kommentaare veebisaitidel, mille sisu on ebakorrektnene, kallutatud või rassistlik. Saatke sallimatute või rassistlike postituste autoritele küsimusi või kaebusi.
- Suhelge solvajatega: püüdke neile näidata, kuidas nende tegevus teistele mõjub.
- Kutsuge teisi üles solvava käitumisega trolle ignoreerima.
- Kasutage internetis teadete või kaebuste edastamise mehhanisme, et teavitada veebisaitide omanikke vaenu õhutamisest.
- Teatage vaenu õhutamise juhtumitest riiklike teavitamissüsteemide või asjaomaste meediavõrgustike kaudu.

- Teatage vaenu õhutamise juhtumitest moderaatoritele, kasutades internetis teadete edastamise mehhanisme.
- Teatage vaenu õhutamise juhtumitest organisatsioonidele, kes selle probleemiga tegelevad, või lehel Hate Speech Watch.
- Boikoteerige vaenu õhutavaid veebisaitide ja kutsuge ka teisi üles seda tegema. Teatage sellistest veebisaitidest, kasutades teie riigis selleks loodud mehhanisme või organisatsioone (näiteks nagu INACH).
- Koguge teavet teie riigis registreeritud veebisaitide kohta, kus vaenu õhutatakse. Saatke see teave oma esindajale parlamendis.

TEISTE KAASAMINE

- Kutsuge üles vaenu õhutamist hukka mõistma või sellest teatama, ohvritega solidaarsust väljendama või teisi aktsioonidesse kaasama.
- Kasutage suhtlusmeediat selleks, et suunata jälgijaid kasulikele veebisaitidele või kaasata neid põnevatesse kampaaniaalgatustesse.
- Teatage õnnestumistest vaenu õhutamise eemaldamisel veebisaitidelt.
- Parandage teadlikkust liikumisest „No hate speech“. Lisage liikumise link oma suhtlusmeediaprofiilile või liikumise logo oma allkirjale.
- Korraldage koolitusi või teadlikkuse suurendamise üritusi koos vaenu õhutamise tavapärase sihtmärkide esindajatega. Näidake neile, kuidas nad saavad kampaanias osaledes ennast ja teisi kaitsta.
- Teatage internetis ja väljaspool interneti aktsioonidest, mida te viite ellu teiste kategooriate raames!

TOETAGE OHVREID VÕI TAVAPÄRASEID SIHTMÄRKE VÕI VÄLJENDAGE SOLIDAARSUST NENDEGA

- Saatke eraviisilisi sõnumeid inimestele, keda avalikult vaenu õhutamise ahistatakse: väljendage oma solidaarsust nendega ja rääkige neile, mida nad saavad ette võtta.
- Aidake hajutada eelarvamusi või valeväiteid tavapärase sihtmärkide kohta. Looge alternatiivne narratiiv ja postitage seda igal pool, kus võimalik.
- Teavitage noori nende õigustest ja viisidest, kuidas nad end kaitsta saavad.
- Korraldage avalik aktsioon vaenu õhutamise sihtmärkidega solidaarsuse väljendamiseks.
- Andke avalikult teada rassistlikest või diskrimineerivatest väljaütlemistest poliitikute, ajakirjanduse või avaliku elu tegelaste poolt. Nõudke neilt aru!
- Tehke koostööd rühmadega, kes on tavapärased vaenu õhutamise sihtmärgid: julgustage neid kampaaniaga ühinema.

PIKEMAAJALISED STRATEEGIAD

- Korraldage omaenda kampaania kas oma kodupaigas või internetis; tehke kampaaniavideo, looge laul või mõelge välja kaasakiskuv tegevus ja postitage see internetis.
- Koostage internetipetitsioon internetis esineva vaenu õhutamise vastu või mõne konkreetse veebi-

saidi tegevuspoliitika vastu, mis on seotud vaenu õhutamise ja internetis.

- Võtke ühendust võrguorganisatsioonidega, kes selle probleemiga tegelevad: rääkige neile, mida te teete ja uurige, kuidas saaksite nende töös osaleda.
- Võtke ühendust kohalike organisatsioonidega, kes tegelevad rassismi ja diskrimineerimise või muude sarnaste probleemidega. Teavitage neid internetis esineva vaenu õhutamise probleemist ja soovitage neil kampaaniaga ühineda.
- Uurige probleemi kas mingil konkreetsel veebisaidil või seoses konkreetsetele rühmadele avalduva mõjuga. Saatke oma uurimistulemused lehele Hate Speech Watch, probleemiga tegelevatele vabaühendustele, poliitikutele või teistele mõjukatele isikutele.
- Kutsuge riigiametnikke üles probleemiga tegelema: võtke ühendust oma esindajaga parlamendis.

5.8 INTERNETIKIRJAOSKUS

Internetikirjaoskus [on] võime internetis leida, mõista, kriitiliselt hinnata ja luua informatsioonilist ja teabevahetuse sisu.

Sonia Livingstone, „Internet Literacy: Young People’s Negotiation of New Online Opportunities“¹

VAJADUS INTERNETIKIRJAOSKUSE JÄRELE

Paljude Euroopa noorte jaoks on internet arvatavasti peamine teabeallikas. Mõnikord kasutatakse seda otseselt teabe otsimise vahendina, teinekord aga ammutatakse teavet sotsiaalse suhtluse või muu tegevuse käigus. Mõlemal juhul on oluline, et kasutajad oskaksid mõista, analüüsida, hinnata ja kontrollida nii otsest sisu kui ka kaudseid sõnumeid. Vaenu väljendamisega kokkupuutumisel on need oskused veelgi olulisemad. Teadmised ja oskused, mida noored teabe leidmiseks ja töötlemiseks vajavad, on meediakirjaoskuse või – kuna jutt on virtuaalsest maailmast – internetikirjaoskuse üks tahk.

Internetikirjaoskus ulatub siiski informatsiooni kogumisest ja töötlemisest kaugemale; on palju muid oskusi ja vahendeid, mis on väga olulised, et valmistada noori ette internetis esineva vaenu õhutami probleemiga tegelemiseks. Nende hulka kuuluvad oskused, mis on rohkem seotud interneti tehniliste aspektidega, aga ka oskused, mis on vajalikud sisu postitamisel ja jagamisel.

Peamised põhimõtted (internetikasutajate inimõiguste juhendi alusel)

- Lapsed ja noored peaksid saama kasutada internetti turvaliselt ja teadmiselega, et nende eraelu puutumatus austatakse.
- Lapsed ja noored peaksid saama õpetajatelt, teistelt haridustöötajatelt ja vanematelt koolitust ja teavet.
- Lastele ja noortele tuleks anda ebaseadusliku sisu ja käitumise liikide kohta teavet, mis vastab nende eale ja olukorrale.

TEGEVUSE KÄIGUS ÕPPIMINE

Üldiselt omandavad internetikasutajad internetis tegutsemise meetodid ja reeglid oma tegevuse käigus: nad omandavad piisava internetikirjaoskuse, et internetis toime tulla ja rahuldada enamiku oma vajadustest. Ent selleks, et noored ei hakkaks pelgalt imiteerima internetis esineva vaenu õhutami mõningaid näiteid ega omandaks sellest tulenevaid halbu harjumusi, vaid et nad oskaksid vaenu õhutamisele vastu astuda, on neil vaja tasemel internetikirjaoskust. Selles jaos esitatud loeteludes tuuakse esile mõned asjakohased teadmised ja oskused, mida on vaja, et selle ülesandega toime tulla.

¹ *Digital Youth, Innovation, and the Unexpected (2008), MIT Press*

ERI ROLLIDE JAOKS ERINEVAD VAHENDID

Oluline on teada, et vaenu õhutamise seoses võivad noored eri aegadel võtta enesele erinevaid rolle. Iga roll nõuab erinevaid oskusi ja seda tuleks õppetöös silmas pidada.

KÕRVALSEISJAD/PEALTVAATAJAD

Kui kohtame internetis sisu, mis teisi mõnel määral kahjustab, muutume dialoogis osalejateks. Me võime seda sisu ignoreerida või levitada ja jagada või siis otsustada sellele vastu astuda. Paljude selles käsiraamatus kirjeldatud harjutuste eesmärk on panna noori loobuma passiivsest näen-kuid-ei-tee-midagi-hoiakust aktiivsema kasuks, mille puhul nad asuvad probleemiga võimalikult sobival viisil tegelema. See nõuab kriitilise hindamise ja analüüsimise oskusi ning teadlikkust võimalikest tegutsemisviisidest.

OHVRID

Inimestele, kelle vastu vaenu õhutamist on internetis otseselt suunatud või kes kuuluvad mõnda kuritahtlike või rassistlike väljendusviiside või küberkiusamise tavapärasesse sihtrühma, tuleb teha kättesaadavaks strateegiad, mis aitavad neil end kaitsta ja vaenu väljendamisega toime tulla. Samuti vajavad nad teadmisi ja oskusi, mis aitavad neil vaenu õhutamist tõkestada, näiteks astuda solvajale vastu, teatada solvangust, julgustada teisi seisukohta võtma jne.

VAENAJAD JA POTENTSIAALSSED VAENAJAD

Sellesse rühma kuuluvad need, kes levitavad vaenu õhutamist internetis või tunnevad kiusatust seda teha, luues ise sisu või jagades teiste loodud sisu. Me peaksime meeles pidama, et nii, nagu on olemas mõningaid vaenu õhutamise vorme, mis on hullemad kui teised, võivad ka inimeste rollid nn vaenajatena olla rohkem või vähem kahjuliku mõjuga. Need, kes jagavad kergekäeliselt rassistlikku sisu, aitavad samuti üldise probleemi süvenemisele kaasa, isegi kui nende tegevus ei ole ebaseaduslik ja nad ei õhuta otseselt vägivalda. Nende tegevus on esimene samm kahjuliku eneseväljenduse ahelas.

Paljud inimesed aitavad internetis vaenu õhutamist levimisele kaasa, lihtsalt jagades sisu, mida nad ei oska pidada kahjulikuks, kuritahtlikuks või tõele mittevastavaks. Selle vältimine nõuab oskust tajuda eelarvamust või kallutatust internetisisus ning suuremat vastutustundlikkust sellise sisu loomisel või teistega jagamisel.

AKTIVISTID JA KAMPAANIAOSALISED

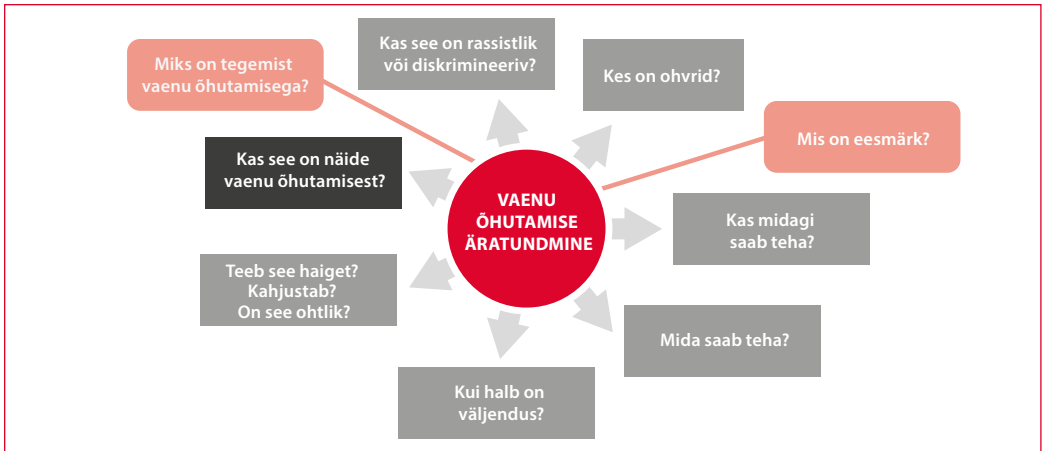
Internetis esineva vaenu õhutamist vastu suunatud kampaanias nähakse kõiki noori ja üldse kõiki internetikasutajaid potentsiaalsete kampaaniaosalistena. Osa eesmärgist on julgustada vaenu õhutamist pealtvaatajaid reageerima ja ühinema ülemaailmse liikumisega vaenu õhutamist vastu. Internetikampaania nõuab erilisi oskusi, sealhulgas teabe avaldamise, propageerimise, toetuse kogumise ning sõnumite ja narratiivide koostamise oskusi.

INTERNETI KASUTAMINE VAENU ÕHUTAMISE TÕKESTAMISEKS

Alljärgnevas loetelus tuuakse esile mõned olulisemad internetikirjaoskuse valdkonnad, mis on seotud käsiraamatus soovitatud harjutustega ja vaenu õhutamist vastu suunatud kampaaniaga üldisemalt. Nende valdkondade sügavam mõistmine aitab noortel kampaanias tulemuslikumalt osaleda. Samuti aitab see neil muuta omaenda käitumist internetis.

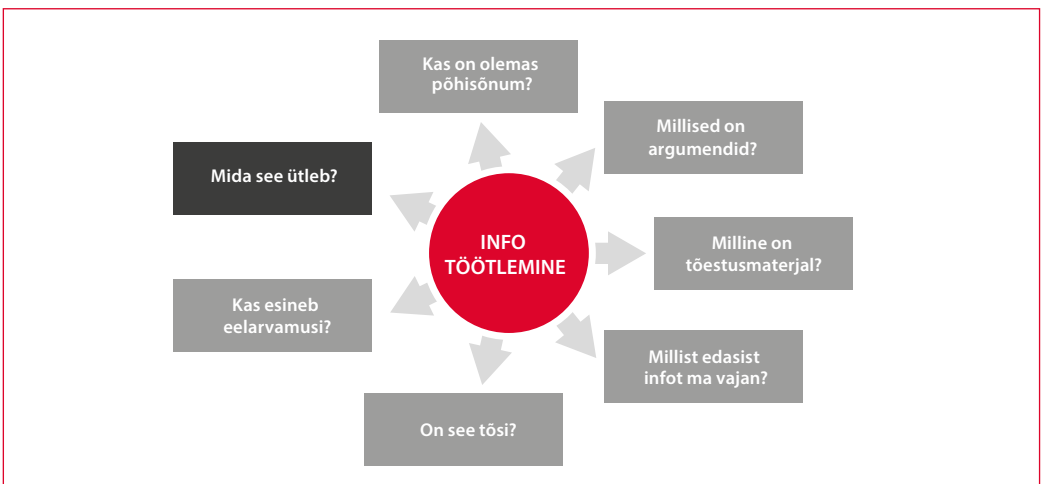
INTERNETIS ESINEVA VAENU ÕHUTAMI ÄRATUNDMINE

Esimene eeldus internetis esineva vaenu õhutami vastu võitlemiseks on oskus vaenu õhutamist ära tunda. Selleks on vaja teada, mida vaenu õhutami endast kujutab ja osata hinnata selle võimalikku mõju. Lisaks võib vaja olla sügavamat arusaamist vaenu õhutami aluseks olevatest sõnumitest ning oskust märgata kallutatust ja eelarvamusi, kui need on varjatud.

KRIITILINE MÕTLEMINE JA INFORMATSIOONI TÖÖTLEMINE

Internetis on tohutul hulgal informatsiooni ja noored vajavad oskusi, mis aitavad tagada, et nad ei võtaks kõike loetut tõe pähe. See kehtib eelkõige otsese valetabe või ebapiisavalt allikatega varustatud teabe kohta, mis annab hoogu eelarvamustele teatud rühmade suhtes. Kasutajad peavad oskama leida argumentides võimalikke vigu ning mõistma faktide kontrollimise ja teise poole ärakuulamise tähtsust, vähemalt neil juhtudel, kui kellelegi võidakse haiget teha.

Kasulikud nõuanded: argumentide kontrollimine

- Kas väidete aluseks olevad allikad on nimetatud või põhinevad väited millelgi, mis on nn üldteada?
- Kas allikad on nimetatud ja kas neid peetakse valdkonnas autoriteetseteks?
- Kas argumendid on veenvad või on võimalik teha muid järeldusi?
- Kas argumendid põhinevad faktidel või tuginevad need emotsioonidele, traditsioonilistele uskumustele või üksnes tõenäolistele järeldustele?
- Kas nn fakte on esitletud või argumentide paikapidavust kontrollitud?
- Kas üksikisikute või rühmade kohta on tehtud üldistusi?
- Kas mõni üldistus on rassistlik või diskrimineeriv?
- Kas teised vaatenurgad on võimalikud ja kas need lükkaksid argumenti ümber?
- Kas on kasutatud *ad hominem* argumente, st argumente, millega teist poolt rünnatakse seetõttu, kes ta on, ja mitte seetõttu, mida ta ütleb?
- Kas argumenti veenvust on suurendatud *esisusstiili*, näiteks efektsete piltide või multimeedia abil?

TEABE OTSIMINE

Faktide kontrollimise ja teise poole ärakuulamise üheks osaks on teiste allikate otsimine ja teadmine, kuidas teavet leida. Enamik inimesi oskab kasutada mõnda otsingumootorit, kuid vähem teatakse seda, *kuidas* otsingumootorid töötavad ning kuidas kasutada lisatööriistu, et otsingut täpsustada ja erinevaid tulemusi leida.

Nõuandeid teabe otsimiseks

- Proovige kasutada ühe asemel mitut otsingumootorit.
- Proovige enne otsimist blokeerida küpsised ja eemaldada ajalugu. Tulemused on tavaliselt teistsugused, sest paljud otsingumootorid näitavad seda, mida nad arvavad kasutajat soovivat (selle põhjal, mida nad kasutaja kohta teavad).
- Tehke mitu otsingut, kasutades mitmesuguseid otsingusõnu, isegi kui te uurite sama küsimust.
- Proovige teha keerukamaid otsinguid, näiteks piirates otsingu ühe veebisaidiga, hoolitsedes selle eest, et tulemuste seas ei kuvata teatud sõnu sisaldavat sisu, või kasutades „ja“ tehtemärki, et otsingus võetaks arvesse kõik soovitud sõnad. Iga otsingumootori juures on kirjas juhised, kuidas seda teha.
- Enne mingi tulemuse kasutamist kontrollige vastava veebisaidi autoriteetsust.
- Olge teadlikud nn kaetud (*cloaked*) veebisaitidest. Need on saidid, mis otsingumootoris salvestatu kohaselt sisaldavad üht teavet, tegelikult aga hoopis teist. Sageli on nende eesmärk eksitada kasutajat ja pakkuda teadmisi, mis reaalsuses on ideoloogiliselt kallutatud teave

AUTORITEETSUSE KONTROLLIMINE

Inimesed võivad internetis postitada peaaegu kõike, mida tahavad. Arvestades internetisisu mahukust ja suure osa interneti reguleerimatust, on suhteliselt lihtne esitleda arvamust faktina ja esitada valeväiteid, mida ei lükata ümber. Suur osa vaenu õhutamisest võib juhuslikule kasutajale näida asjakohane ja korralikult põhjendatud. Lisaks faktide ja argumentide kontrollimiseks kriitilise mõtlemise oskuste kasutamisele võib

noorte jaoks olla kasulik teada ka seda, mis liiki veebisaidiga on tegemist ja milline on selle autoriteetsus, et tunda ära võimalikku vaenu õhutamist.

Internetis on tuhandeid veebisaiti, mille eesmärk on propageerida rassismi või muid diskrimineerimise vorme. Sellised vaenamissaidid on sageli omavahel seotud ja oma rassistlike väidete toetamiseks viitavad nad üksteisele. Tänapäeval on paljud rassistlikud veebisaidid peenemad; neil võidakse koguni rassismi varjata, näiteks väites, et nende eesmärk on propageerida rahvuslikke väärtusi, kuid sellegipoolest postitatakse neil rassistlike väljaütlemisi. Veebisaidi usaldusväärsuse kindlakstegemisel on abi mõnest lihtsast kontrollküsimusest.

Kasulikud nõuanded: autoriteetsuse kontrollimine

- Kas veebisait on lugupeetav informatsiooni või arvamuste allikas? Kas teised saidid viitavad sellele linkidega?
- Kas veebisaidi omanikud ja autorid on selgelt välja toodud? Miks peaks neid usaldama?
- Mida ütleb veebisait oma eesmärgi kohta?
- Kas veebisait on tõenäoliselt kuidagi kallutatud, arvestades selle asukohta, autoreid või määratletud eesmärki?
- Kas veebisaidil tutvustatakse rohkem kui ühte vaatenurka?
- Kui sageli veebisaiti uuendatakse ja kas selle sisu on värske?
- Kas teistelt (lugupeetud) veebisaitidelt on võimalik leida sarnast sisu?
- Kas võib esineda huvide konflikte, näiteks tulenevalt ärihuvidest või poliitilisest kuuluvusest?
- Kas veebisaidil postitatakse sisu kohta on esitatud viited ja allikad?
- Kas veebisaidil on kehtestatud reeglid rassistliku või diskrimineeriva sisu kohta?
- Kuidas reeglite kohaselt sellise sisuga tegeletakse ja kuidas reageeritakse kaebustele?

SISU LOOMINE JA JAGAMINE

Teistele kasutajatele hõlpsasti kättesaadava internetisisu loomise võimalus on avanud tavakasutaja jaoks palju võimalusi, ent toob kaasa ka teatavad kohustused. Need kohustused ja vajadus olla internetisisu postitamisel hoolikas on eriti olulised seoses vaenu õhutamisega, sest kasutajatest võivad hõlpsasti saada vaenu levitajad, olgu teadlikult või teadmatult.

Kampaaniate puhul on ka teisi tähtsaid kaalutlusi, mis on seotud materjali postimisega. Edukas kampaania eeldab tugevaid sõnumeid, mis tõenäoliselt paljudele korda lähevad ja mis on kergesti arusaadavad. Noored peavad olema teadlikud erinevatest tehnilistest võimalustest jõuda suur hulga inimesteni – eelkõige suhtlusmeedia kaudu – ning oskama kujundada oma sõnumeid nii, et teised inimesed peaksid neid veenvaks ja sooviksid neid teistega jagada. Multimeedia mõjus kasutamine võib olla kasulik selleks, et muuta tõsine sõnum millekski köitvamaks.

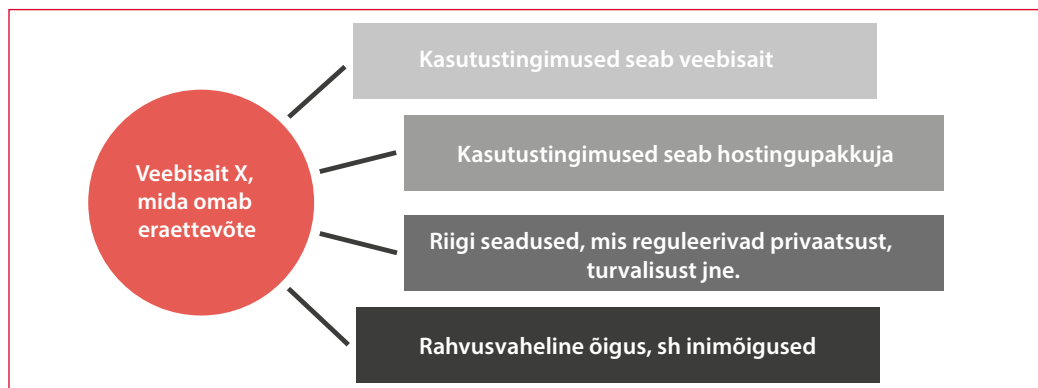
Kasulikud nõuanded sisu jagamise kohta

- Veenduge, et sisu, mida te jagate, ei sisaldaks kallutatust, eelarvamusi, rassismi ega vaenu.
- Veenduge, et jagatav informatsioon on usaldusväärne, et te ei levitaks valet.
- Ärge jagage teiste inimeste kohta midagi, mis võib kahjustada nende turvalisust või eraelu puutumatust. Küsige alati, kui ei ole kindlad!
- Olge ettevaatlikud sellise informatsiooni jagamisel, mis võib olla autoriõigustega kaitstud.
- Materjali postitamisel kontrollige veebisaidi kasutustingimusi. Need võivad sisaldada piiranguid postitatava sisu liigile ja näha ette, et veebisait omandab õigused teie materjali suhtes või õigused seoses teie isikuandmetega.
- Mõelge, kas teised kasutajad võivad kasutada teie postitatud informatsiooni millestki vale mulje jätmiseks või kellelegi kahju tekitamiseks. Veenduge, et sisu, mida te postitate, on üheselt mõistetav.
- Pidage meeles, et internetis postitatud sisu võidakse kergesti vääriti mõista ja postitus võib põhjustada solvumist, kui ei ole hoolikalt sõnastatud. Püüdke lugeda oma postitust kellegi teise silmadega.

REEGLITEST ARUSAAMINE

Parem teadlikkus eeskirjadest ja õigusaktidest, mida internetis tegutsemise suhtes kohaldatakse, võib olla kasulik kasutaja enda käitumise reguleerimiseks ja väga vajalik võitluses internetis esineva vaenu õhutamise vastu. Teadlikkus interneti reguleerimise protsessidest ja neis osalemine ning arusaam sellest, kuidas reguleerimine mõjutab internetikasutajaid, on internetikirjaoskuse ja kodanikudemokraatia õppe osa. Arvestades interneti rolli kodakondsuse praegusaegsete vormide ja osaluse kujundamisel, ei saa interneti reguleerimist jätta üksnes ettevõtete ja ekspertide hooleks.

ÕIGUSAKTIDE KIHID

Suurem osa internetist kuulub eraettevõtetele. Ka eraisikute blogid asuvad enamasti eraserverites. Ettevõtte, millele server kuulub, võib (aga ei pruugi) piirata, mida võib blogis kirjutada.

Reeglid, mida veebisaidi kasutajad peavad täitma, on tavaliselt kirjas veebisaidi kasutustingimustes. Need

võivad veebisaitide kaupa väga palju erineda. Lisaks veebisaitide kasutustingimustele võivad riikides olla kehtestatud seadused, mida kohaldatakse internetikasutajate ja veebisaitide omanike suhtes. Sellised seadused käsitlevad näiteks eraelu puutumatus ja turvalisust või siis äärmuslikku vaenu õhutamist. Isegi kui riigis ei ole kehtestatud eriseadusi inimeste turvalisuse kaitsmiseks internetis, tuleneb see kohustus sageli rahvusvahelistest inimõigusi käsitlevatest õigusaktidest (vt allpool esitatud näidet).

Näide. Valitsused on kohustatud kaitsma inimesi nii internetis kui ka väljaspool interneti

K. U. vs. Soome

1999. aasta märtsis postitati ühes tutvumisportaalil reklaam, mille autor teeskles, et on 12-aastane poiss. Postitus sisaldas linki reaalselt eksisteeriva poisi veebilehele ja sõnumit, et ta otsib intiimset suhet omanuse või vanema poisiga, „kes talle teed näitaks“. See poiss, keda teeseldi, sai reklaamist teada alles siis, kui üks huvitatud mees talle e-kirja saatis. Teenusepakkuja keeldus reklaami postitanud inimese isiku avaldamisest, väites, et see tähendaks konfidentsiaalsusnõude rikkumist. Soome kohtud otsustasid, et õigusaktide alusel ei saa teenusepakkujat kohustada seda teavet avaldama.

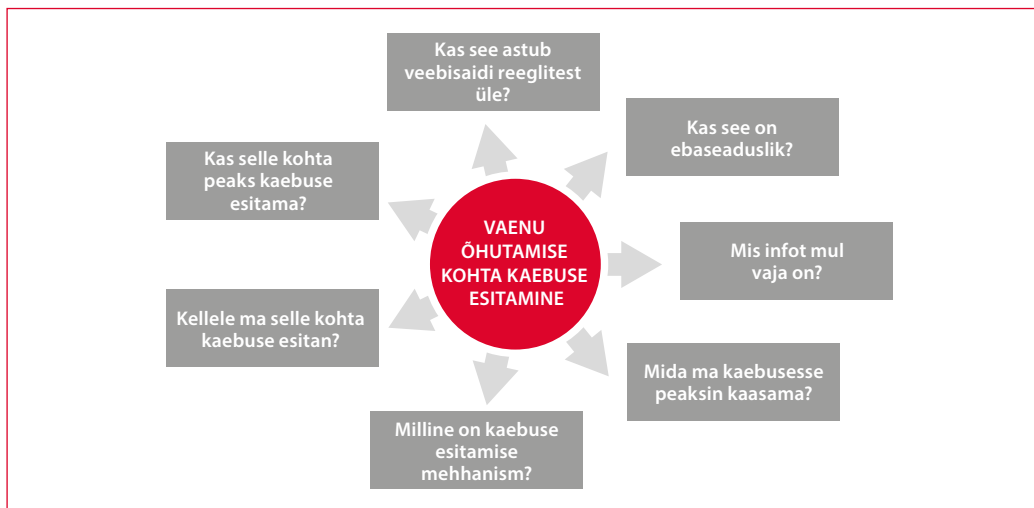
Juhtumi kohta esitati kaebus Euroopa Inimõiguste Kohtule. Kohus leidis, et Soome riik on jätnud täitmata oma kohustuse kaitsta lapsi ja teisi haavatavaid isikuid. Kõnealune reklaam oli teinud lapsest pedofiilide sihtmärgi ning rikkus tema õigust era- ja perekonnaelu puutumatusel. (Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 8)

Suur osa internetist meenutab seega veidi kaubanduskeskust või ööklubi! Pole ju olemas seadust, mis keelaks ööklubisse tulla teksastes või räpasena, ent kui ööklubi reeglites on selline keeld kirjas, võidakse inimene ikkagi ukselt tagasi saata. Samamoodi võivad ka veebisaidid kehtestada oma reeglid, mis kehtivad selles konkreetses interneti osas. Samas peavad need reeglid olema kooskõlas riigi seadustega ja rahvusvahelise avaliku õigusega. Inimõigused, mis on universaalsed ja jagamatud, ning nendega seotud standardid, on ülimuslikud mis tahes üldtingimuste suhtes, mille on internetikasutajatele kehtestanud mis tahes eraõiguslik isik.

Mida see kasutajate jaoks tähendab?

Noored peaksid olema teadlikud õigusaktidest ja eeskirjadest, mida kohaldatakse nende kasutatavate veebisaitide suhtes, eriti kui need on seotud internetis esineva vaenu õhutamise. Vaenu õhutamist on sageli võimalik vaidlustada veebisaidi enda reeglite ja kaebuste esitamise korra alusel. Kui need ei ole piisavalt tõhusad, on kampaaniaosalistel mõnikord võimalik vaidlustada eeskirju!

KURITAHTLIKUST KÄITUMISEST TEATAMINE

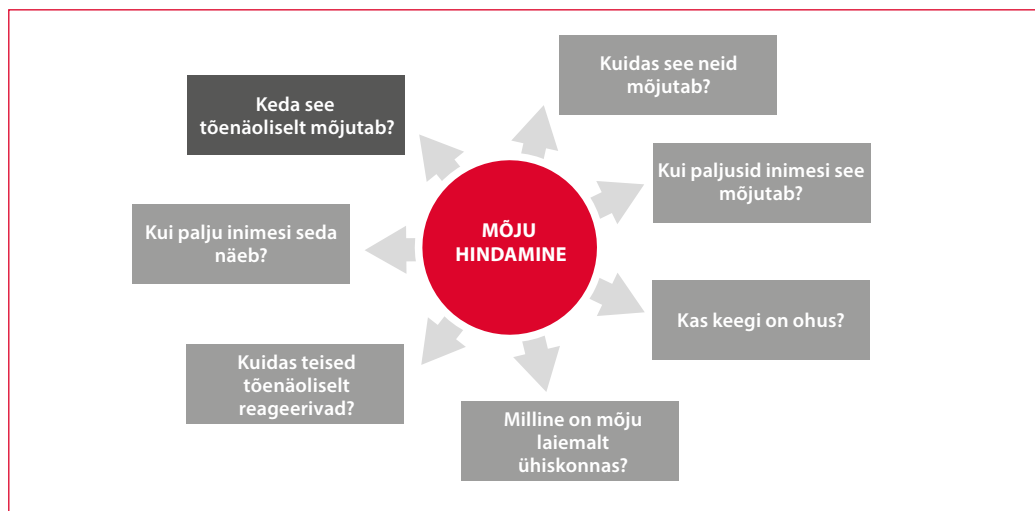
REAGEERIMINE JA AGITATSIOON

Vaenu õhutamisega kokkupuutumisel ei ole selle kohta kaebuse edastamine ainus reageerimisviis. On oluline, et noored teaksid ka teisi võimalusi, kuidas sellele probleemile läheneda, ja et nad oskaksid hinnata, milline reageerimisviis on konkreetses olukorras kõige sobivam.

Esimene allpool esitatud joonis kirjeldab mõnda reageerimisviisi vaenu väljendamise konkreetsetele juhtudele. Kampaaniastrateegiatele pühendatud jaost leiab veel näiteid võimalustest, millega vaenu õhutamise probleemile läheneda.

Reageerimise või strateegia üle otsustamisel sõltub kõige sobivam tegutsemisviis sageli juhtumi tõsidusest. Kallutatuse või eelarvamuse leebe näite puhul on sageli kõige parem pöörduda otse autori poole ja näidata talle, millist kahju tema postitus teha võib; tavalist trolli veebisaidil, mida enamasti kasutavad vaenu õhutamise vastu suunatud kampaania aktivistid, tuleks mõnikord täielikult ignoreerida. Skaala teises otsas on aga vaenamissaidid, mis õhutavad vägivalda konkreetsete rühmade vastu, ja neist tuleks ilmselt teatada politseile.

Sobivaima reageerimisviisi valimisel tuleb ühe kõige olulisema tegurina hinnata vaenu väljendamise juhtumi või kogu veebisaidi tõenäolist mõju. Mõned küsimused, mida tuleks mõju hindamisel uurida, on esitatud allpool teisel joonisel.

TURVALISUSE TAGAMINE

Noored peavad olema teadlikud võimalikest ohtudest internetis ja nad peaksid teadma ettevaatusabinõusid, mida oma eraelu puutumatus kaitseks rakendada. Leidub teatud meetmeid, mis aitavad tagada, et noored ei muutuks küberkiusamise sihtmärgiks. Mõnda neist kirjeldatakse küberkiusamisele pühendatud jaos.

5.9 KÜBERKIUSAMINE

„Küberkiusamine on elektrooniline suhtlus, sealhulgas selline, mis on ajendatud õpilase tegelikust või tajutud rassist, nahavärvusest, usutunnistusest, rahvuslikust või etnilisest päritolust, põlvnemisest, seksuaalsest orientatsioonist, füüsilisest, vaimsest või emotsionaalsest alaarengust, soost, soolisest identiteedist ja väljendumisest või teistest isikuomadustest või seosest mõne eelkirjeldatud isikuga, kui kirjaliku, verbaalse või füüsilise akti või elektroonilise suhtluse eesmärk on

- (i) füüsiliselt kahjustada õpilast või tema vara; või
- (ii) oluliselt piirata õpilase haridusvõimalusi; või
- (iii) olla nii intensiivne, püsiv või laiaulatuslik, et see tekitab hirmutava või ähvardava õpikeskkonna; või
- (iv) olulisel määral häirida kooli reeglipärasest toimimisest.“

Responding to Cyberhate, Toolkit for Action (Anti-Defamation League)

Kiusamisega on tegemist siis, kui üks inimene või rühm inimesi käitub teise inimese suhtes teadlikult vaenulikult või solvavalt. Tavaliselt toimub väärkohtlemine pikka aega: ohver on pidevalt kiusamise sihtmärk.

Küberkiusamise korral jahitakse ohvrit võrgukeskkonnas, st kiusamine on elektrooniline. Küberkiusamisel kasutatakse e-kirju, kiirsõnumeid, jututubasid, piipareid, mobiiltelefone või muud infotehnoloogiat. Mõju ohvrile võib olla sama ränk nagu väljaspool interneti toimuva kiusamise korral: ka küberkiusamine on kiusamine.

Küberkiusamist võib olla eriti raske tõkestada, sest internet võimaldab realses maailmas toimuva suhtlusega võrreldes rohkem anonüümsust. Küberkiusamine võib olla ka intensiivsem ja järjepidevam, sest see võib toimuda ka siis, kui kiusajat ei ole füüsiliselt kohal. Kui kiusaja teab, kuidas oma ohvriga ühendust võtta, võib kiusamine olla pidev ja seda on raske vältida. Seetõttu on oluline, et noored oleksid teadlikud oma isikuandmete väljaandmisega kaasnevatest ohtudest.

KÜBERKIUSAMISE ULATUS

Küberkiusamine on noorte seas tõsine ja püsiv probleem. See võib tekitada jäävat kahju ja on viinud noori enesetapuni. Mitu uuringut on näidanud, et see probleem mõjutab suurt hulka teismelisi.

- Üle poole noorukitest ja teismelistest on kogenud küberkiusamist ning umbes sama paljud neist on ise tegeleenud küberkiusamisega.
- Üle kolmandiku noortest on internetis saanud ähvardusi.
- Enam kui 25% noortest ja teismelistest on korduvalt kiusatud mobiiltelefoni või interneti kaudu.
- Tublisti üle poole noortest ei räägi oma vanematele küberkiusamisest.

Allikas: i-SAFE Inc., „Cyber Bullying: Statistics and Tips“

KÜBERKIUSAMINE JA INIMÕIGUSED

Nii kiasamine kui ka küberkiasamine on väärkohtlemise vormid ja paljudel juhtudel kohalduvad nende suhtes erinevad inimõigusalsed sätted. Nn kergematel küberkiasamise juhtudel on väga sageli tegemist sätetega, mis puudutavad õigust eraelu puutumatusse. Äärmuslikumatel juhtudel võivad olla kohaldatavad sätted, mis käsitlevad ebainimliku ja alandava kohtlemise keeldu või koguni õigust elule.

Ebainimliku ja alandava kohtlemise alla võivad kuuluda seksuaalse kuritarvitamise, vaimse vägivalga ja ärakasutamise juhtumid. Sätted, mis käsitlevad õigust elule, võivad olla kohaldatavad juhtudel, kui väljaspool interneti toimuva kiasamise tulemuseks on füüsiline oht ohvri elule või kui kannatused on nii suured, et ohver kaalub enesetappu. Kui keegi jäetakse sellise ohu eest kaitseta, rikutakse tõenäoliselt tema õigust elule.

MILLINE ON SEOS KÜBERKIUSAMISE JA VAENU ÕHUTAMISE VAHEL?

Küberkiasamine on võimusuhe, mis on suunatud üksikisiku vastu, samas kui vaenu õhutamine eeldab tavaliselt vaenulikkust ja vägivalda terve inimeste rühma vastu. Ohvrite jaoks on mõlemal juhul tegemist vägivalga ja alandamise vormidega. Vaenu õhutamiseks ja küberkiasamiseks kasutatakse samu internetikanaleid. Sageli on vaenu õhutamine ja küberkiasamine suunatud inimeste vastu, keda peetakse teistsuguseks, kas tausta, puude, etnilise päritolu või muu asjaolu tõttu. Mõlemal juhul kasutatakse solvavat ja ahistavat suhtlemisviisi. Paljudel juhtudel on küberkiasamine ja vaenu õhutamine omavahel ühendatud ning see tekitab üksikisikutele ja rühmadele väga suurt kahju, näiteks kiasamise korral, mis on ajendatud ohvrite soolisest identiteedist, seksuaalsest orientatsioonist või etnilisest taustast.

Kui kasvatada noorte vastupidavust vaenu õhutamise tõkestamisel, võib see suurendada ka nende võimet tulla toime küberkiasamisega ja vastupidi. Internetikirjaoskus on abivahend, mis võimaldab noortel mõista, mis on internetis kaalul, ja kaitsta ennast või reageerida teiste väärkohtlemisele.

TURVALISUSE TAGAMINE

Noored peavad olema teadlikud, et järgmises punktis loetletud käitumisviisid on vastuvõetamatud ja tõenäoliselt ebaseaduslikud. Ka üksikjuhtumist võib saada pikema kiasamiskampaania või väärkohtlemise karmimate vormide algus. Noored peavad oskama ohumärke ära tunda, kasutama oma otsustusvõimet, et hinnata, milline on konkreetsete juhtumite korral parim reageerimisviis, ja teadma, milliseid ettevaatusabinõusid nad saavad reaalse ohu korral rakendada. Samuti peaksid nad teadma, et on olemas organisatsioonid, mis pakuvad tuge või nõuandeid või mis saavad olla abiks, kui on vaja astuda nn ametlikumaid samme, sealhulgas juriidilisi. Liikumise „No hate speech“ mõne riikliku kampaania raames antakse teavet abiliinide kohta, mille kaudu saab rikkumistest teatada politseiasutustele. Näiteks võrgustik InSafe annab noortele nõuandeid ja abiliinide numbreid teadete ning abi küsimiseks (www.saferinternet.org). InSafe on liikumise „No hate speech“ Euroopa partneri Euroschooneti projekt.

KÜBERKIUSAMISE NÄITEID

- Ähvarduste, provokatiivsete solvangute või rassistlike või rahvuspõhiste solvangute saatmine
- Seksuaalvähemuste tümitamine, soopõhised solvangud või muus vormis diskrimineerimine
- Katsed nakatada ohvri arvuti viirusega
- E-postkasti üleujutamine solvavate sõnumitega
- Teise inimese kohta valetabe postitamine või levitamine eesmärgiga põhjustada talle või tema mainele kahju
- Kellegi väljavalimine ja teiste üleskutsumine teda ründama või tema üle nalja tegema
- Kellegi teesklemine eesmärgiga jätta mulje, et ta on öelnud asju, mida ta tegelikult ei mõtle või mis ei vasta tema puhul tõele
- Teise inimese piltide jagamine ilma loata, eriti juhul, kui ta on neil pildidel piinlikus olukorras
- Teise inimese e-kirjade jagamine ilma loata
- Teiste survestamine jätma kedagi seltskonnast välja (internetis või väljaspool interneti)
- Kellelegi korduvalt vastikute, õelate ja solvavate sõnumite saatmine.

TURVALISUS INTERNETIS: KONTROLLNIMEKIRI NOORTELE

Väärkohtlemise võimaluste vähendamine

- Kontrollige ja uuendage regulaarselt suhtlusportaalides oma privaatsusseadeid.
- Jagage oma isiklike andmeid, näiteks mobiiltelefoni numbrit, e-posti aadressi või kodust aadressi ainult inimestele, keda te tunnete ja usaldate.
- Ärge jagage oma isiklike andmeid inimestele, keda te ei tunne (näiteks interneti jututubades, kus te tõenäoliselt kohtate võõraid).
- Mõelge, millist „ruumi“ te kasutate, millised on sealsed käitumisnormid ja kes on inimesed, kes peale teie seda ruumi kasutavad. Nii nagu väljaspool interneti on mõni paik ohtlikum kui teine, nii peaksime ka internetis käituma vastavalt kontekstile, milles viibime.
- Pidage kinni nn netiketist: käituge internetis teistega nii, nagu te tahate, et teiega käitutaks.
- Kaitske hoolikalt oma profile ja e-posti aadresse: logige avalikes arvutites välja ja muutke sala-sõnu regulaarselt.
- Teatage solvangudest, mida te internetis märkate või mis on suunatud teile, kas sisu või kommentaare majutavale võrgule või spetsialiseerunud politsei- ja õigusteenistustele oma riigis (mõned nõuanded selleks leiate aadressilt www.saferinternet.org).

Kui saate ähvardusi või solvanguid

Kaaluge järgmisi samme. Iga juhtum on erinev ja tuleks hoolikalt kaaluda, millise reageerimisviisi kasuks otsustada. Alati on kasulik juhtumit arutada inimestega, keda te usaldate.

- Ärge reageerige üldse! Väga sageli soovibki solvaja just reaktsiooni näha. Ärge vastake kunagi samaga, sest see muudab probleemi üksnes teravamaks.
- Rääkige probleemist kellelegi, keda te usaldate, ja küsige temalt nõu.
- Teatage probleemist organisatsioonile, mis tegeleb internetis noorte turvalisusega (vt lk 206-207).
- Teatage asjast veebisaidi omanikule/veebimajutuse pakkujale.
- Blokeerige soovimatud kontaktid/teatage inimestest, kes käituvad ebasobivalt.
- Muutke oma e-posti aadressi või mobiiltelefoni numbrit, kui teid ahistatakse nende kaudu.
- Vajaduse korral teatage asjast politseile või võtke ühendust advokaadiga. **Internetis kellegi väärkohtlemine on ebaseaduslik, kui see mõjutab rängalt selle inimese tervist, ohutust või psühholoogilist heaolu.**
- Hoidke alati alles tõendid saadud kuritahtlike sõnumite kohta, sealhulgas saatja e-posti aadressi või profiili andmed. Kui osutub vajalikuks esitada ametlik kaebus, võib teil neid tõendeid vaja minna.

TURVALISUS INTERNETIS: KONTROLLNIMEKIRI HARIDUSTÖÖTAJATELE

Haridustöötajad, lapsevanemad ja teised inimesed, kes on regulaarselt noortega kontaktis, saavad astuda teatavaid samme, et kaitsta noori küberkiusamise ohtude eest.

- Arutada ennetavalt neid ohte noortega ja toetada noori nende vältimisel niivõrd, kui see on võimalik. Olla probleemi arutamisel avatud. Kasutada klassis näiteid ja mitte karta tõstatada küberkiusamisega seotud küsimusi. Toetada oma koolis järjepidevat küberkiusamise vastu suunatud poliitikat.
- Olla teadlik seosest internetis esineva ja internetivälise vaenu õhutamise vahel: ühega kaasneb sageli ka teine!
- Võimestada lapsi, andes neile teavet ja arutades probleemi nendega. Kui tunnete, et teil ei ole selleks vajalikke oskusi, võiksite võtta ühendust ohvreid toetavate organisatsioonide ja abikeskustega. Varustada noored teabega selle kohta, kust nad vajaduse korral abi saavad.
- Võimestada lapsevanemaid, kes peavad olema teadlikud küberkiusamise olemasolust ja selle tõkestamise võimalustest.

5.10 EUROOPA NÕUKOGU TEGEVUS INTERNETIS LEVIVA VAENU TÕKESTAMISEL

Euroopa Nõukogu on mandri peamine inimõigustega tegelev organisatsioon ja sellesse kuulub 47 liikmesriiki. Kõik Euroopa Nõukogu liikmesriigid on allkirjastanud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni, mille eesmärk on kaitsta inimõigusi, demokraatiat ja õigusriigi põhimõtteid.

Euroopa Nõukogu töö demokraatia kaitseks tugineb suurel määral haridusele – nii kooliharidusele kui ka elukestva õppe, näiteks mitteformaalse õpetegevuse raames demokraatia kohta antavale haridusele. Inimõiguste haridus ja kodanikudemokraatiat käsitlev haridus moodustavad lahutamatu osa sellest, mida me peame tagama, et demokraatia oleks jätkusuutlik.

Euroopa Nõukogu noorteosakond korraldab liikumise „No hate speech“ noortekampaaniat, milles pööratakse erilist tähelepanu kodakondsuse ja inimõiguste alal antavale haridusele kui vahendile, mille abil noored saavad arendada oma oskusi internetis vaenu õhutamist ära tunda ja inimõigusi kaitsta.

Euroopa Nõukogu töö internetis esineva vaenu õhutamiseiga hõlmab nelja põhivaldkonda:

1. õiguslik lähenemine probleemile, tuginedes Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonile ning Euroopa Inimõiguste Kohtu otsustele;
2. poliitilised vahendid – interneti reguleerimisega seotud töö ning Euroopa Nõukogu liikmesriikidele adresseeritud soovitusel ja poliitikadokumendid;
3. seire – rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni ja inimõiguste voliniku töö;
4. haridus, ennetus ja suutlikkuse arendamine erinevate osalejate, sealhulgas ajakirjanike, vabauhenduste aktivistide, õpetajate ja noorte seas.

Internetis esinev vaenu õhutamine on tihedalt seotud mitmesuguste teiste probleemidega, mistõttu seda teemat on käsitletud ka muude valdkondade algatuste raames. Mõned neist valdkondadest on järgmised.

Laste õigused	Vähemuste kaitse	Kohtunike koolitus
Küberkuritegevuse tõkestamine	Küberkiusamise tõkestamine ja laste kaitse	Meediakirjaoskus
Sõnavabadus	Pluralistliku ühiskonna edendamine	Meediaharidus
Rassismivastane poliitika	Kultuuridevahelise dialoogi edendamine	Õpetajakoolitus

See pikk nimekiri näitab, kui paljud erinevad mured ja probleemid on suuremal või vähemal määral seotud internetis esineva vaenu õhutamiseiga. Samuti näitab see, et vaenu õhutamise probleemi lahendamisele saab läheneda paljudest vaatenurkadest, kasutades väga erinevaid meetodeid.

Järgnev lühiülevaade hõlmab ainult neid töövaldkondi, mis on kõige olulisemad või kõige rohkem internetis esineva vaenu õhutamise tõkestamisega seotud.

ÕIGUSAKTID

- Kõik Euroopa Nõukogu liikmesriigid on ratifitseerinud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni. See kaitseb erinevaid kodaniku- ja poliitilisi õigusi, sealhulgas õigust eraelu puutumatu- sele, turvalisusele ning kaitsele ebainimliku ja alandava kohtlemise eest. Kuigi konventsioon kaitseb ka sõnavabadust, on seda õigust võimalik piirata, kui sõnavabaduse teatud viisil kasutamisega ohustatakse tõenäoliselt teisi või tekitatakse kahju ühiskonnale tervikuna. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis sätestatud õiguste jõustamise eest vastutab Euroopa Inimõiguste Kohus. Selle kohtu otsustes on antud vaenu õhutamise tõlgendus, millega tagatakse, et õigus sõnavabadusele ei kaitse kõige hullemaid solvanguid.
- Euroopa Nõukogu arvutikuritegevusvastane konventsioon koos lisaprotokolliga on selles valdkonnas ainus siduv rahvusvaheline lepe. Konventsioon jõustus 2004. aasta juulis ja selles on sätestatud suunised valitsustele, kes soovivad töötada välja arvutikuritegude tõkestamist käsitlevad õigusaktid.

STRATEEGIA- JA POLIITIKADOKUMENDID

- Euroopa Nõukogu interneti reguleerimise strateegias tuuakse välja mitu olulist valdkonda, mille kaudu soovitakse tagada interneti edaspidine areng turvalise ruumina, kus kaitstakse sõnavabadust ja kindlustatakse vaba juurdepääs teabele.
- Euroopa Nõukogu ministrite komitee ja parlamentaarne assamblee on koostanud poliitikasoovitused, mis käsitlevad internetis esineva vaenu õhutamise tõkestamist. Nende hulka kuulub soovitus CM/Rec(2009)5, mis sisaldab meetmeid laste kaitsmiseks kahjuliku sisu ja käitumise eest ning internetimaailmas aktiivse osalemise edendamiseks.
- Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni, Euroopa Nõukogu teiste konventsioonide ja muude inimõiguste kaitset käsitlevate dokumentide alusel on töötatud välja inimõiguste juhend internetikasutajatele. Juhend annab internetikasutajatele teavet internetis kehtivate inimõiguste kohta, nende võimalike piirangute kohta ja olemasolevate õiguskaitsevahendite kohta, mida selliste piirangute puhul saab kasutada. Samuti annab juhend teavet, mida õigused ja vabadused interneti kontekstis praktikas tähendavad, kuidas neid saab kasutada ja kuidas kasutada õiguskaitsevahendeid.

SEIRE

- Rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjon (ECRI) on Euroopa Nõukogu üks inimõigustega tegelevaid organeid. Komisjon koosneb sõltumatutest ekspertidest ja annab välja seirearuandeid, sealhulgas vaenu õhutamise probleemi käsitlevaid aruandeid. ECRI on käsitlenud vaenu õhutamist ka oma poliitikasoovituses interneti kaudu rassistlike, ksenofoobsete ja antisemiitlike materjalide levitamise vastu võitlemise kohta (poliitikasoovitus nr 6). ECRI jälgib seda probleemi riikide seire ja temaatiliste aruannete kaudu.
- Inimõiguste volinik on juhtinud tähelepanu vaenu õhutamisele kui inimõigustega seotud probleemile (näiteks romade, pagulaste ja varjupaigataotlejate puhul). Samuti on volinik kutsunud üles võtma meetmeid vaenu õhutamise vastu.

HARIDUS, ENNETUS JA SUUTLIKKUSE ARENDAMINE

- Euroopa Nõukogu Pestalozzi programm on suunatud haridustöötajatele ning sisaldab meediahariduse ja kultuuridevahelise õppe mooduleid.
- Internetimäng „Wild Web Woods“ on vahend, mille abil lapsed saavad õppida põhilisi viise, millega internetis enda turvalisust tagada.
- Internetikirjaoskuse käsiraamat (Internet Literacy Handbook) on lapsevanematele, õpetajatele ja noortele kavandatud internetipõhine õppevahend, mille eesmärk on arendada interneti kasutamise pädevusi.
- Euroopa Nõukogu noorsootöö seksioon korraldab noorteorganisatsioonidele ja aktivistidele inimõiguste hariduse andmise programmi elluviimist. Oluline roll on rassismivastasel tööl ja kultuuridevahelisel dialoogil. Aktivistidele ja inimõiguste haridust pakkuvatele koolitajatele on korraldatud kohaliku ja rahvusvahelise tasandi koolituskursusi ning koostatud mitmesuguseid õppematerjale, nagu käsiraamatud „Kompass“, „Compassito“ ja „Gender Matters“.

NOORTEOSAKONNA MUU TEGEVUS INTERNETIS ESINEVA VAENU ÕHUTAMISE TÕKESTAMISEL

- Internetis esineva vaenu õhutamise uuringud ja väljaanne „Starting Points for Combating Hate Speech Online“, milles käsitletakse noorte olukorda seoses vaenu õhutamise ja kirjeldatakse mitut projekt ja kampaaniat, mille eesmärk on otsida sellele probleemile lahendusi.
- 2012. aastal tehtud uuring noorte ja vaenu õhutamise teemal, mille eesmärk oli analüüsida, kuidas noored vaenu õhutamist tajuvad ja millist mõju see neile avaldab.
- Euroopa Noortefondi toetused noorteorganisatsioonidele internetis esineva vaenu õhutamise tõkestamiseks ellu viidavate projektide jaoks.
- Koolituskursused internetiaktivistidele.
- Õpikojad ja seminarid kampaaniaaktivistidele ja korraldajatele.
- Õppesessioonid rahvusvaheliste noorteorganisatsioonidega.

LISATEAVE

Euroopa Inimõiguste Kohtus käsitletud kohtuasjad, mis on seotud vaenu õhutamise ja

www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Press/Information+sheets/Factsheets/

http://echr.coe.int/Documents/FS_Hate_speech_ENG.pdf

Meedia valdkonnas vastu võetud ministrite komitee soovitude, resolutsioonide ja deklaratsioonide

loetelu <http://www.coe.int/en/web/freedom-expression>

Pestalozzi programm <http://www.coe.int/en/web/pestalozzi>

Mäng „Wild Web Woods“ www.wildwebwoods.org/popup_langSelection.php

Noorte inimõiguste hariduse käsiraamat „Kompass“ www.coe.int/compass

Internetikirjaoskuse käsiraamat (*Internet Literacy Handbook*)

www.coe.int/t/dghl/standardsetting/internetliteracy/Source/Lit_handbook_3rd_en.swf

Käsiraamat vaenu õhutamise kohta (*Manual on Hate Speech*), Anne Weber, Council of Europe Publishing, Strasbourg 2009

Inimõiguste juhend internetikasutajatele (*Guide to Human Rights for Internet Users*)

www.coe.int/en/web/internet-users-rights/guide

LISAD

Inimõiguste ülddeklaratsioon (kokkuvõte)	202
Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon ja selle protokollid (kokkuvõte)	203
Muud internetis esineva vaenu õhutamise tõkestamist käsitlevad materjalid	206
Inimõiguste juhend internetikasutajate (lihtsustatud variant)	208
Soovitused „Järjehoidjatel“ põhinevate õpikodade korraldamiseks	210

INIMÕIGUSTE ÜLDDEKLARATSIOON

(KOKKUVÕTE)

1. Kõik inimesed sünnivad vabadena ja võrdsetena oma väärikuselt ja õigustelt.
2. Kõigil inimestel on õigus ühetaolisele kohtlemisele olenemata rassist, nahavärvusest, soost, keelest, usutunnistusest, poliitilistest veendumustest, varanduslikust, sünnipärasest või muust asjaolust.
3. Kõigil inimestel on õigus elada, olla vaba ja tunda end turvaliselt.
4. Ükski inimene ei tohi kohelda teid orjana ja teie ei tohi ühtki teist inimest kohelda orjana.
5. Ühtki inimest ei tohi piinata ega julmalt, ebainimlikult või alandavalt kohelda.
6. Igal inimesel on õigus tema õigussubjektsuse tunnustamisele.
7. Kõik inimesed on seaduse ees võrdsed; seadusi tuleb kõigi suhtes ühetaoliselt kohaldada.
8. Kõigil inimestel on õigus kasutada tõhusat õiguskaitsevahendit, kui tema õigusi on rikutud.
9. Kellelgi ei ole õigust teid meelevaldselt vahistada, vangistada ega oma riigist välja saata.
10. Kõigil inimestel on õigus erapooletule ja avalikule kohtulikule arutamisele.
11. Iga inimest tuleb pidada süütuks seni, kui tema süü ei ole tõendatud.
12. Igal inimesel on õigus eraelu (sealhulgas kodu ja pereelu) puutumatusel.
13. Igal inimesel on õigus riigi piires vabalt liikuda ja oma elukohta valida.
14. Igal inimesel on tagakiusamise või tagakiusamise ohu korral õigus taotleda kaitset teistes riikides.
15. Igal inimesel on õigus kodakondsusele.
16. Igal inimesel on õigus abielluda ja luua perekond.
17. Igal inimesel on õigus omada vara.
18. Igal inimesel on õigus uskuda seda, mida ta tahab (see hõlmab muu hulgas religiooni).
19. Igal inimesel on õigus öelda, mida ta mõtleb, ning vabalt anda ja saada informatsiooni.
20. Igal inimesel on õigus rahumeelselt koguneda ja vabalt ühineda.
21. Igal inimesel on õigus vabadel ja ausatel valimistel valitud esindajate kaudu võtta osa oma riigi valitsemisest.
22. Igal inimesel on õigus sotsiaalkindlustusele.
23. Igal inimesel on õigus töötada ohutus keskkonnas ja õiglase tasu eest ning astuda ametiühingusse.
24. Igal inimesel on õigus puhkusele ja vaba aja veetmisele.
25. Igal inimesel on õigus elatustasemele, mis tagab tema ja ta perekonna tervise ja heaolu, sealhulgas toidu, riietuse, eluaseme, arstiabi ja vajalikud sotsiaalteenused.
26. Igal inimesel on õigus saada haridust, sealhulgas tasuta algharidust.
27. Igal inimesel on õigus ühiskonna kultuurielust osa võtta.
28. Igal inimesel on õigus nõuda sellist sotsiaalse ja rahvusvahelise elu korraldust, mis võimaldab selles deklaratsioonis sätestatud õigusi ja vabadusi täies ulatuses kasutada.
29. Iga inimene peab austama teiste inimeste õigusi, ühiskonda ja avalikku vara.
30. Kellelgi ei ole õigust võtta ära ühtki selles deklaratsioonis sätestatud õigust.

EUROOPA INIMÕIGUSTE JA PÕHIVABADUSTE KAITSE KONVENTSIOON JA SELLE PROTOKOLLID

VALITUD ARTIKLITE LIHTSUSTATUD VERSIOON

PREAMBULI KOKKUVÕTE

Euroopa Nõukogu liikmesriikide valitsused töötavad inimõigustel ja põhivabadustel põhineva rahu ja suurema ühtsuse nimel. Konventsiooniga on nad otsustanud astuda esimesed sammud, et tagada mõned inimõiguste ülddeklaratsioonis sätestatud õigused.

ARTIKKEL 1 - KOHUSTUS AUSTADA INIMÕIGUSI

Riigid tagavad igaühele konventsioonis määratletud õigused.

ARTIKKEL 2 - ÕIGUS ELULE

Inimesel on õigus elule.

ARTIKKEL 3 - PIINAMISE KEELAMINE

Kellelgi ei ole kunagi õigust kedagi piinata. Inimväärikust tuleb austada ka kinnipidamisasutustes.

ARTIKKEL 4 - ORJUSE JA SUNNIVIISILISE TÖÖTAMISE KEELAMINE

Inimest ei tohi pidada orjuses ja temalt ei või nõuda sunniviisilist töötamist.

ARTIKKEL 5 - ÕIGUS ISIKUVABADUSELE JA -PUUTUMATUSELE

Inimesel on õigus vabadusele. Vahistamise korral on tal õigus teada selle põhjust. Pärast vahistamist on inimesel õigus asja peatsele kohtulikule arutamisele või vabastamisele kuni asja arutamiseni.

ARTIKKEL 6 - ÕIGUS ÕIGLASELE KOHTUMENETLUSELE

Inimesel on õigus tema asja õiglasele arutamisele sõltumatus ja erapooletus kohtuasutuses. Süüdistatavat peetakse süütaks seni, kuni tema süü ei ole tõendatud. Süüdistataval on õigus kasutada kaitsjat ja kui süüdistatav on vaene, peab kaitsja kulud tasuma riik.

ARTIKKEL 7 - KARISTAMINE SEADUSE ALUSEL

Kedagi ei või tunnistada süüdi kuriteos, kui vastav tegu ei olnud selle toimepaneku ajal seadusega keelatud.

ARTIKKEL 8 - ÕIGUS ERA- JA PEREKONNAELU AUSTAMISELE

Inimesel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu, kodu ja kirjavahetuse saladust.

ARTIKKEL 9 - MÕTTE-, SÜDAMETUNNISTUSE JA USUVABADUS

Inimesel on õigus mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadusele. Ta võib järgida oma usukombeid eraviisiliselt või avalikult ja soovi korral oma usku muuta.

ARTIKKEL 10 – SÕNAVABADUS

Inimesel on õigus kõnes ja kirjas vastutustundlikult oma mõtteid avaldada ning teavet levitada ja saada. See hõlmab ka ajakirjandusvabadust.

ARTIKKEL 11 – KOGUNEMISTE JA ÜHINGUTE MOODUSTAMISE VABADUS

Inimesel on õigus osaleda rahumeelsetel kogunemistel ning luua ühinguid (sh ametiühinguid) ja neisse astuda.

ARTIKKEL 12 – ÕIGUS ABIELLUDA

Inimesel on õigus abielluda ja perekonda luua.

ARTIKKEL 13 – ÕIGUS TÕHUSALE ÕIGUSKAITSEVAHENDILE

Kui inimese õigusi on rikutud, võib ta esitada selle kohta ametliku kaebuse kohtule või muule ametiasutusele.

ARTIKKEL 14 – DISKRIMINEERIMISE KEELAMINE

Konventsioonis sätestatud õigused kuuluvad inimesele tema nahavärvist, soost, keelest, poliitilistest ja usulistest veendumustest ning päritolust olenemata.

ARTIKKEL 15 – KOHUSTUSTE TÄITMISE PEATAMINE HÄDAOLUKORRAS

Sõja ajal või muus hädaolukorras võib valitsus käituda viisil, mis ei ole kooskõlas inimeste õigustega, kuid see peab olema vältimatult vajalik. Isegi sel juhul ei ole valitsusel õigust kedagi meelevaldselt piinata ega hukata.

ARTIKKEL 16 – VÄLISMAALASTE POLIITILISE TEGEVUSE PIIRAMINE

Valitsustel on õigus seada piiranguid välismaalaste poliitilisele tegevusele, isegi kui see on vastuolus artikliga 10, 11 või 14.

ARTIKKEL 17 – ÕIGUSTE KURITARVITAMISE KEELAMINE

Miski konventsioonis ei anna kellelegi õigust kaotada konventsioonis sätestatud õigusi ja vabadusi.

ARTIKKEL 18 – ÕIGUSTE PIIRAMISE KITSENDUSED

Enamikku konventsioonis sätestatud õigusi võib piirata kõigi suhtes võrdselt kohaldatava üldise seadusega. Sellised piirangud on lubatud üksnes juhul, kui nad on tingimata vajalikud.

ARTIKLID 19–51

Neis artiklites selgitatakse Euroopa Inimõiguste Kohtu tööpõhimõtet.

ARTIKKEL 34 – INDIVIDUAALKAEBUSED

Kui inimese konventsioonis sätestatud õigusi on mõnes liikmesriigis rikutud, peaks ta kõigepealt pöörduma kaebusega pädeva riikliku asutuse poole. Kui sellest ei ole abi, võib ta esitada kaebuse otse Strasbourgis asuval Euroopa Inimõiguste Kohtule.

ARTIKKEL 52 – PEASEKRETÄRI JÄRELEPÄRIMISED

Euroopa Nõukogu peasekretäri taotlusel peab valitsus selgitama, kuidas riiklik õigus kaitseb konventsioonis sätestatud õigusi.

KONVENTSIOONI PROTOKOLLID

1. PROTOKOLLI ARTIKKEL 1 - VARA KAITSE

Inimesel on õigus omada vara ja omandit kasutada.

1. PROTOKOLLI ARTIKKEL 2 - ÕIGUS HARIDUSELE

Inimesel on õigus käia koolis.

1. PROTOKOLLI ARTIKKEL 3 - ÕIGUS VABADELE VALIMISTELE

Inimesel on õigus valida salajasel hääletamisel oma riigi valitsust.

4. PROTOKOLLI ARTIKKEL 2 - LIIKUMISVABADUS

Kui inimene viibib seaduslikult mõnes riigis, on tal õigus seal vabalt liikuda ja elukohta valida.

6. PROTOKOLLI ARTIKKEL 1 - SURMANUHTLUSE KAOTAMINE

Riik ei tohi kedagi surma mõista ega hukata.

7. PROTOKOLLI ARTIKKEL 2 - EDASIKAEBAMISÕIGUS KRIMINAALASJADES

Kui inimene on kuriteos süüdi mõistetud, on tal õigus pöörduda kõrgema astme kohtu poole.

7. PROTOKOLLI ARTIKKEL 3 - HÜVITIS VÄÄRA SÜÜDIMÕISTMISE KORRAL

Kui süütu inimene on ekslikult kuriteos süüdi mõistetud, on tal õigus saada hüvitist.

12. PROTOKOLLI ARTIKKEL 1 - ÜLDINE DISKRIMINEERIMISE KEELD

Riigiasutused ei tohi kedagi diskrimineerida nahavärvi, soo, keele, poliitiliste või usuliste veendumuste, päritolu või muul alusel.

MUUD MATERJALID INTERNETIS ESINEVA VAENU ÕHUTAMISE TÕKESTAMISE KOHTA

Kui teil on aega, soovite saada rohkem teavet internetis esineva vaenu õhutamise kohta ja leida teisigi õpetegevusi, mida oma rühmas kasutada, leiate siit mõned lähtekohad. Alljärgnev loetelu ei ole ammendav, vaid sisaldab üksnes soovitusi selle teema edasi uurimiseks.

EUROOPA NÕUKOGU

- Noorte inimõiguste hariduse käsiraamat „**Kompass**“; laste inimõiguste hariduse käsiraamat „**Compassito**“; muud õppevahendid noortele inimõiguste hariduse ja rassismivastase hariduse andmiseks www.coe.int/compass
- „**Internet Literacy Handbook**“ (internetikirjaoskuse käsiraamat) – lapsevanematele, õpetajatele ja noortele kavandatud internetipõhine õppevahend, mille eesmärk on arendada interneti kasutamise oskusi www.coe.int/t/dghl/standardsetting/internetliteracy/Source/Lit_handbook_3rd_en.swf
- „**Wild Web Woods**“ – internetimäng, mille abil lapsed saavad õppida internetis enda turvalisuse tagamise põhieegleid www.wildwebwoods.org/popup_langSelection.php
- „**Manual on Hate Speech**“ (käsiraamat vaenu õhutamise kohta), Anne Weber, Council of Europe Publishing, Strasbourg 2009
- „**Starting Points for Combating Hate Speech Online**“ – kolm uuringut internetis esineva vaenu õhutamise ja selle tõkestamise viiside kohta, Gavan Titley, Ellie Keen ja László Földi; Council of Europe Publishing, Strasbourg 2012
- Euroopa Nõukogu peamine veebisait, mis on pühendatud meediale ja sõnavabadusele www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/Themes/Education_en.asp
- Euroopa Nõukogu veebisait, mis on pühendatud meediapädevust käsitlevale Pestalozzi programmile <http://www.coe.int/en/web/pestalozzi>
- Euroopa Inimõiguste Kohtu teabelehed eri teemade (muu hulgas vaenu õhutamise) kohta www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Press/Information+sheets/Factsheets/
- Meedia valdkonnas vastu võetud ministrite komitee soovitusete, resolutsioonide ja deklaratsioonide loetelu www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm_EN.asp

MUUD MATERJALID JA LINGID

- **InSafe** on noorte seas interneti ja mobiilseadmete turvalist ja vastutustundlikku kasutamist edendavate teabekeskuste Euroopa võrgustik.
www.saferinternet.org/home
- **InSafe'i heade tavade juhend**, teismelistele mõeldud materjalide ülevaade, täielik aruanne.
www.saferinternet.org/c/document_library/get_file?uuid=eb60c451-5826-459e-a89f-d8aa6aa33440&groupId=10137
- **Teachtoday** on portaal, mis sisaldab koolide jaoks teavet ja nõuandeid uue tehnoloogia positiivse, vastutustundliku ja turvalise kasutamise kohta.
www.teachtoday.eu
- Veebisait **MediaSmarts** sisaldab õppetegevusi, taustateavet ja töövahendeid, mis on seotud interneti kasutamisega.
www.mediasmarts.ca
- Organisatsiooni **Childnet International** veebisait **Chatdanger** annab noortele teavet selle kohta, kuidas tagada võrguteenuste (vestlus, kiirsõnumid, internetimängud, e-post, mobiiltelefonid) kasutamisel enda turvalisus.
www.chatdanger.com
- „**The Web We Want**“ (internet, mis vastab meie vajadustele) on 13–16-aastastele mõeldud käsiraamat, mille on noored välja töötanud koos noortega ja mis käsitleb internetikirjaoskust.
<http://webwewant.eu>
- **Euroopa Koolivõrk** (European Schoolnet) on 30 Euroopa haridusministeeriumist koosnev võrgustik, mis pakub õpetajatele ja õpilastele materjale teadmispõhise ühiskonna ja interneti kasutamise kohta.
www.eun.org
- **Euroopa Wergelandi keskus** pakub mitmesuguseid õppematerjale inimõiguste hariduse valdkonnas.
www.theewc.org
- **Anti-Defamation League**'i teabematerjal sisaldab soovitusi kübervaenu tõkestamiseks.
www.adl.org/assets/pdf/combating-hate/ADL-Responding-to-Cyberhate-Toolkit.pdf
- **INACH** – International Network Against Cyber Hate – ühendab ja võimestab organisatsioone eesmärgiga edendada austust, vastutustundlikkust ja kodanikuaktiivsust kübervihkamise tõkestamise ja internetis esinevast diskrimineerimisest teadlikkuse suurendamise kaudu.
www.inach.net
- **INHOPE** abiliinid pakuvad avalikkusele võimalust teatada anonüümselt võrgumaterjalidest, mis võivad olla ebaseaduslikud (sealhulgas laste seksuaalset kuritarvitamist kujutavatest materjalidest).
www.inhope.org/gns/home.aspx

INIMÕIGUSTE JUHEND INTERNETIKASUTAJATELE

(Vastu võtnud ministrite komitee 16. aprillil 2014, ministrite asetäitjate 1197. kohtumisel)

LIHTSUSTATUD VARIANT

TEIE ÕIGUSED INTERNETIS	AMETIASUTUSTE JA/VÕI INTERNETITEENUSE PAKKIJATE ROLL
<p>Juurdepääs internetile ja diskrimineerimiskeeld</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teil peaks juurdepääs internetile jõukohase hinnaga. • Internetis ei tohi teid diskrimineerida soo, rassi, nahavärvuse, keele, usutunnistuse, vanuse, seksuaalse orientatsiooni ega muul alusel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tagada teile juurdepääs internetile, kui elate maal ja geograafiliselt kaugemas piirkonnas, teil on väike sissetulek või teil on puue. • Reageerida diskrimineerimisele internetis ning pakkuda kaitset ja tuge.
<p>Sõna- ja teabevabadus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teil on õigus end internetis väljendada ja saada teavet. - Erandiks on diskrimineerimist või vaenu või vägivalda õhutavad väljendusviisid. • Teil on õigus saada teavet. • Teil on õigus luua, kasutada ja jagada sisu, kuid te peate seejuures austama intellektuaalomandit, sealhulgas autoriõigusi. • Te võite kasutada internetis pseudonüümi, kuid mõnel juhul võidakse teie isik kindlaks teha. 	<ul style="list-style-type: none"> • Juhendada teid, kuidas esitada kaebusi ja teatada rikkumistest. • Reageerida teie kaebustele. • Teha isik kindlaks, kui ta on pannud toime kuriteo või inimõiguste rikkumise.
<p>Kogunemis-, ühinemis- ja osalemisvabadus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teil on õigus ühineda teistega, kasutades interneti. • Teil on õigus internetis rahumeelselt protesteerida. • Te võite valida ükskõik millise internetivahendi, et ühineda mis tahes ühiskonnarühmaga või osaleda avalikes mõttevahetustes 	<ul style="list-style-type: none"> • Pakkuda teile võimalusi internetis osalemiseks. • Arvestada teie arvamusega.

TEIE ÕIGUSED INTERNETIS	AMETIASUTUSTE JA/VÕI INTERNETITEENUSE PAKKIJATE ROLL
<p>Eraelu puutumatus ja andmekaitse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teil on internetis õigus pere- ja eraelu puutumatusel. • Te peaksite olema teadlikud, et interneti kasutamisel töödeldakse regulaarselt teie isikuandmeid. • Internetis peetava eraviisilise kirjavahetuse ja suhtluse konfidentsiaalsus peab olema tagatud ka töökohal 	<ul style="list-style-type: none"> • Järgida kindlaid reegleid ja protseduure teie isikuandmete töötlemisel. • Saada teie nõusolek teie isikuandmete töötlemiseks. • Kaitsta teid ebaseadusliku jälitustegevuse ja teie suhtluse ebaseadusliku jälgimise eest. • Pakkuda teile abi andmekaitseteenuste näol.
<p>Haridus ja kirjaoskus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teil on õigus haridusele ja õigus pääseda ligi teadmistele. • Teil peaks olema võimalus arendada oskusi, mis võimaldavad mõista ja kasutada erinevaid internetivahendeid ning kontrollida teie kasutatavate teenuste ja sisu õigsust ja usaldusväärsust. 	<ul style="list-style-type: none"> • Anda teile juurdepääs harivale, kultuurilisele, teaduslikule ja akadeemilisele infosisule. • Anda teile võimalus arendada meediakirjaoskust.
<p>Lapsed ja noored</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teil on õigus oma arvamusi vabalt väljendada ja osaleda avalikus elus. • Te peaksite olema teadlikud, et sisu, mida teie loote internetis või mida teie kohta loovad teised internetikasutajad, võib ohustada teie väärikust, turvalisust ja eraelu puutumatus. • See sisu võib olla kättesaadav kõikjal maailmas, kas praegu või teie elu hilisemas etapis. • Teil on õigus haridusele, et kaitsta end internetis sekkumise ja väärkohtlemise eest. 	<ul style="list-style-type: none"> • Koolitada teid interneti turvalise kasutamise vallas. • Anda teile selget teavet sisu ja käitumise kohta internetis, mis on ebaseaduslik (näiteks ahistamine internetis), ning võimalus teatada ebaseaduslikust sisust. • Pakkuda teile nõuandeid ja tuge, järgides konfidentsiaalsust ja anonüümsust. • Kaitsta teid füüsilise, vaimse ja kõlbelse heaolu kahjustamise eest, eriti seksuaalse ärakasutamise ja ahistamise eest internetis ja muu küberkuritegevuse eest.
<p>Abi ja tugi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teil on õigus saada abi ja tuge, kui teie õigusi on piiratud või rikutud. • Teil on õigus pöörduda kohtusse. 	<ul style="list-style-type: none"> • Teavitada teid teie õigustest. • Teavitada teid sellest, kuidas teatada oma õiguste rikkumisest. • Teavitada teid sellest, kust saada abi ja tuge õiguste rikkumise korral. • Kaitsta teie digitaalset identiteeti ja teie arvutit ebaseadusliku juurdepääsu ja manipuleerimise eest.

SOOVITUSED „JÄRJEHOIJATEL“ PÕHINEVATE ÕPIKODADE KORRALDAMISEKS

1. SISSEJUHATAV ÕPIKODA INTERNETIS ESINEVA VAENU ÕHUTAMISE TEEMAL (1-2 TUNDI)

Alljärgnevalt kirjeldatakse lühikest sissejuhatavat õpikoda, milles kasutatakse „Järjehoidjates“ soovitatud harjutusi. Selle õpikoja käigus saavad osalejad teadmisi

- internetis esineva vaenu õhutamise kohta: mis see on ja milles see väljendub;
- liikumise „No hate speech“ noortekampania kohta.

Õpikoda on mõeldud kuni 25 osalejast koosnevale rühmale; vajalik on üks korraldaja.

JUHISED SAMM-SAMMULT

1. Õpikoja sissejuhatus (5 minutit)

Selgitage osalejatele, millest õpikoja käigus juttu tuleb.

2. Sissejuhatav jutt internetis esineva vaenu õhutamise kohta (15 minutit)

- Küsige osalejatelt, kas nad on internetis vaenu õhutamise kohta kokku puutunud ja paluge neil tuua mõned näited. Teise variandina võite ka ise näiteid tuua (kasutades näiteks veebilehte Hate Speech Watch sisu, www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch).
- Küsige osalejatelt, kuidas tunnevad end internetis esineva vaenu õhutamise sihtmärgid ja millised võivad olla vaenu õhutamise tagajärjed vaenu õhutamise sihtmärkide jaoks või teiste ühiskonnaliikmete jaoks.
- Tutvustage inimvääriskuse mõistet, mis satub vaenu õhutamise korral löögi alla; tutvustage ka internetis esineva vaenu õhutamise määratlust. Vaenu õhutamise määratlus, mille on välja pakunud Euroopa Nõukogu, on esitatud „Järjehoidjate“ leheküljel 13.

3. Hakake tegema „Järjehoidjates“ kirjeldatud harjutust „Kes ütleb halvemini?“ (45–60 minutit)

See harjutus on sissejuhatus internetis esineva vaenu õhutamise probleemile. Osalejad reastavad homoseksuaalsete inimeste vastu suunatud vaenu õhutamise näiteid vastavalt nende raskusastmele. Vaadake lähemalt leheküljel 114.

4. Pärast seda harjutust võiksite (20–30 minutit)

- näidata osalejatele videot liikumise „No hate speech“ noortekampania kohta (www.nohatespeechmovement.org) või projekti No Hate Ninja videot „A story about cats, unicorns and hate speech“ (www.youtube.com/watch?v=kp7ww3KvccE) ja rääkida neile noortekampaniast lähemalt.
- Liikumise kohta leiate rohkem teavet („Järjehoidjate“) 2. peatükist: „Liikumine „No hate speech““, lk 13;
- korraldada arutelu selle üle, kuidas noored võiksid kasutada interneti viisil, mis ei edenda vaenu õhutamist, ning koostada arutelu põhjal nimekirja käskudest ja keeldudest, mida tuleks järgida, et noorte

internetikasutus oleks kooskõlas inimõigustega.

5. Viige läbi õpikoja lühike hindamine (lastes näiteks igal osalejal öelda ühe võtmesõna, mis iseloomustab õpikojas õpitut) (5–10 minutit)

VARIANDID

Kui soovite, et sissejuhatav õpikoda keskenduks juba mõnele käsiraamatu „Järjehoidjad“ konkreetsemale teemale, võite kasutada mõnda muud harjutust, näiteks

- „Muudame mängu“, mis käsitleb seksismi internetimängudes,
- „Küberkiusamise tõkestamine“, mis käsitleb küberkiusamise tõkestamise võimalusi,
- „Rühm X“, mis käsitleb romade vastu suunatud rassismi,
- „Internetiprofilid“, mis käsitleb internetis esineva vaenu õhutamise aluseks olevaid eelarvamusi ja stereotüüpe.

2. ÕPIKODA INTERNETIS ESINEVA VAENU ÕHUTAMISE, INIMÕIGUSTE JA SÕNAVABADUSE TEEMAL (4 TUNDI)

Alljärgnevalt kirjeldatakse pikemat „Järjehoidjatel“ põhinevat õpikoda. Selle õpikoja käigus saavad osalejad teadmisi

- internetis esineva vaenu õhutamise kohta: mis see on ja milles see väljendub;
- inimõiguste raamistiku ja sõnavabaduse piirangute kohta;
- liikumise „No hate speech“ noortekampaania kohta.

Õpikoda on mõeldud kuni 25 osalejast koosnevale rühmale; vajalik on üks juhendaja.

JUHISED SAMM-SAMMULT

1. Õpikoja sissejuhatus (5 minutit)

Selgitage osalejatele, millest õpikoja käigus juttu tuleb.

2. Sissejuhatav jutt internetis esineva vaenu õhutamise kohta (15 minutit)
  - Küsige osalejatelt, kas nad on internetis vaenu õhutamisega kokku puutunud ja paluge neil tuua mõned näited. Teise variandina võite ka ise näiteid tuua (kasutades näiteks veebilehte Hate Speech Watch sisu, www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch).
  - Tutvustage inimväärikuse mõistet, mis satub vaenu õhutamise korral löögi alla; tutvustage ka internetis esineva vaenu õhutamise määratlust. Vaenu õhutamise määratlus, mille on välja pakunud Euroopa Nõukogu, on esitatud „Järjehoidjate“ leheküljel 13.
3. Hakake tegema „Järjehoidjates“ kirjeldatud harjutust „Kas vabadus on piiramatu?“ (60 minutit)

Osalejad uurivad mitme juhtumi põhjal sõnavabaduse tähendust. Nad peavad otsustama, mida võtta ette kommentaaride või väljaütlemistega, mis on vastuolulised, solvavad või potentsiaalselt ohtlikud. Vaadake lähemalt leheküljel 71.

4. Pärast seda harjutust võiksite käsitleda internetis esineva vaenu õhutamise põhjuseid ja tagajärgi. Selleks võite kasutada „Järjehoidjate“ harjutust „Juured ja oksad“ leheküljel 110 (60 minutit). Selles harjutuses võite probleemipuu joonistamisel lähtepunktiks võtta ükskõik millise näite eelmisest harjutusest.
5. Tehke väike vaheaeg (20 minutit)
6. Te võiksite osalejatel paluda probleemipuude alusel kavandada aktsioone ja kampaaniategevusi vaenu õhutamise mõne tagajärgiga tegelemiseks. Võiksite jagada osalejad väiksemateks tööühmadeks ning paluda neil valida üks vaenu õhutamise tagajärg, mida nad sooviksid muuta, ja leida võimalusi, et seda probleemi lahendada. Andke rühmadele 20 minutit arutamiseks ja veel 20 minutit oma järelduste tutvustamiseks. (40 minutit)
7. Pärast seda harjutust võiksite (30 minutit)
  - näidata osalejatele videot liikumise „No hate speech“ noortekampaania kohta (www.nohatespeechmovement.org) või projekti No Hate Ninja videot „A story about cats, unicorns and hate speech“ (www.youtube.com/watch?v=kp7ww3KvccE) ja rääkida neile noortekampaaniast lähemalt. Liikumise kohta leiate rohkem teavet („Järjehoidjate“) 2. peatükist: „Liikumine „No hate speech““, lk 13;
  - korraldada arutelu selle üle, kuidas noored võiksid kasutada interneti viisil, mis ei edenda vaenu õhutamist, ning koostada arutelu põhjal nimekirja käskudest ja keeldudest, mida tuleks järgida, et noorte internetikasutus oleks kooskõlas inimõigustega.
8. Viige läbi õpikoja lühike hindamine (lastes näiteks igal osalejal öelda ühe võtmesõna, mis iseloomustab õpikojas õpitut) (5–10 minutit)

3. ÕPIKODA INTERNETIS ESINEVA VAENU ÕHUTAMISE, INIMÕIGUSTE JA SÕNAVABADUSE TEEMAL (4 TUNDI) – PÕHJALIKUM

Alljärgnevalt kirjeldatakse pikemat „Järjehoidjatel“ põhinevat õpikoda. Selle õpikoja käigus saavad osalejad teadmisi

- internetis esineva vaenu õhutamise kohta: mis see on ja milles see väljendub;
- inimõiguste raamistiku ning eelkõige sõnavabaduse ja vaenu õhutamise vahelise seose kohta;
- liikumise „No hate speech“ noortekampaania kohta.

Õpikoda on mõeldud kuni 25 osalejast koosnevale rühmale; vajalik on üks juhendaja.

JUHISED SAMM-SAMMULT

1. Õpikoja sissejuhatus (5 minutit)

Selgitage osalejatele, millest õpikoja käigus juttu tuleb.

2. Sissejuhatav jutt internetis esineva vaenu õhutamise ja inimõiguste kohta (20 minutit)
  - Küsige osalejatelt, kas nad on internetis vaenu õhutamisega kokku puutunud ja paluge neil tuua

mõningaid näiteid. Teise variandina võite ka ise näiteid tuua (kasutades näiteks veebilehe Hate Speech Watch sisu, www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch).

- Tutvustage inimväärlikuse mõistet, mis satub vaenu õhutamise korral löögi alla; tutvustage ka internetis esineva vaenu õhutamise määratlust. Vaenu õhutamise määratlus, mille on välja pakunud Euroopa Nõukogu, on esitatud „Järjehoidjate“ leheküljel 13.

3. Hakake tegema „Järjehoidjates“ kirjeldatud harjutust „Päev kohtus“ (120 minutit)

Osalejad mängivad läbi mini-kohtuprotsessi, uurides Euroopa Inimõiguste Kohtus käsitletud reaalselt kohtuasja. Vaadake lähemalt leheküljel 27.

4. Tehke väike vaheaeg (20 minutit)

5. Pärast seda harjutust jagage osalejad väiksemateks rühmadeks ja paluge neil teha kiire otsing enda eelistanud veebisaitidel, et kontrollida nende eeskirju seoses rassistlike solvangute või vaenu õhutamise muude vormidega. Andke rühmadele selleks 20 minutit; seejärel kutsuge osalejad taas kokku ning arutage ja võrrelge nende leitud erinevaid eeskirju. Arutage, kas osalejate arvates on mõni neist eeskirjadest kasutajate kaitsmiseks ebapiisav ja kuidas nemad eeskirju parandaksid. (40 minutit)

See on üks variant „Järjehoidjates“ kirjeldatud harjutusest „Reeglitega tutvumine“. Harjutuse kohta leiate rohkem teavet leheküljelt 104.

6. Pärast seda harjutust võiksite (30 minutit)

- näidata osalejatele videot liikumise „No hate speech“ noortekampaania kohta (www.nohatespeechmovement.org) või projekti No Hate Ninja videot „A story about cats, unicorns and hate speech“ (www.youtube.com/watch?v=kp7ww3KvccE) ja rääkida neile noortekampaaniast lähemalt. Liikumise kohta leiate rohkem teavet („Järjehoidjate“) 2. peatükist: „Liikumine „No hate speech““, lk 13;
- korraldada arutelu selle üle, kuidas noored võiksid kasutada interneti viisil, mis ei edenda vaenu õhutamist, ning koostada arutelu põhjal nimekirja käskudest ja keeldudest, mida tuleks järgida, et noorte internetikasutus oleks kooskõlas inimõigustega.

7. Viige läbi õpikoja lühike hindamine (lastes näiteks igal osalejal öelda ühe võtmesõna, mis iseloomustab õpikojas õpitut) (5 minutit)

Euroopa Nõukogu töö demokraatia kaitseks tugineb suurel määral haridusele – nii kooliharidusele kui ka elukestva õppe, näiteks mitteformaalse õppetegevuse raames demokraatia kohta antavale haridusele. Inimõigusharidus ja kodanikudemokraatiat käsitlev haridus moodustavad lahutamatu osa sellest, mida me peame tagama, et demokraatia oleks jätkusuutlik.

Vaenu õhutamine on rassismi ja diskrimineerimise üks kõige murettekitavamaid vorme, mis on levinud kõikjal Euroopas ning mida võimendavad internet ja suhtlusmeedia. Internetis esinev vihkamise õhutamine on sallimatuse ja etnotsentrismi nähtav jäämäe tipp. Internetis inimõiguste rikkumise puhul on noored nii toimepanijad kui ka ohvrid. Euroopale on vaja, et noored hooliksid inimõigustest ja hoolitseksid nende eest, sest inimõigused on demokraatia elukindlustus.

Käsiraamatuga „Järjehoidjad“ toetatakse Euroopa Nõukogu liikumise „No hate speech“ noortekampaania, mille eesmärk on edendada inimõigusi internetis. „Järjehoidjad“ on kasulik haridustöötajatele, kes soovivad käsitleda internetis esinevat vaenu õhutamist inimõiguste seisukohast kas formaalhariduse süsteemis või väljaspool seda. Käsiraamat on mõeldud töötamiseks 13–18-aastaste noortega, kuid selles kirjeldatud harjutusi võib kohandada ka teistele vanuserühmadele.

„Järjehoidjate“ käesolevasse, parandatud väljaandesse on lisatud rohkem teavet ja harjutusi internetikasutajate inimõiguste juhendi kohta, ajakohastatud teavet liikumise „No hate speech“ noortekampaania kohta ning praktilisi soovitusi vaenu õhutamise tõkestamisele pühendatud õpikodade korraldamiseks nii formaalhariduse kui ka mitteformaalse hariduse raames.

EST

www.coe.int

Euroopa Nõukogu on mandri juhtiv inimõiguste organisatsioon. Nõukogul on 47 osalisriiki, kellest 28 on Euroopa Liidu liikmesriigid. Kõik Euroopa Nõukogu liikmesriigid on alla kirjutanud Euroopa Inimõiguste Konventsioonile, mis on inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi kaitseks koostatud rahvusvaheline lepe. Euroopa Inimõiguste Kohus teostab järelevalvet, kuidas osalisriigid Konventsiooni tegelikkuses rakendavad.

www.nohatespeechmovement.org

**HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM**

Ecoprint AS
ISBN 978-9949-481-77-4

